IRAK, AFGANİSTAN VE ÇAĞIMIZIN EMPERYALİZMİ

çeviri: Kubilay Geçikli, İsmail Avcu

Aijaz Ahmad

otonom politika

IRAK, AFGANİSTAN VE ÇAĞIMIZIN EMPERYALİZMİ

Aijaz Ahmad

otonom yayıncılık

IRAK, AFGANİSTAN VE ÇAĞIMIZIN EMPERYALİZMİ

Aijaz Ahmad

Aijaz Ahmad, Hint kökenli tanınmış bir Marksist edebiyat kuramcısı ve politika yorumcusudur. Hindistan'ın Uttar Pradesh Eyaleti'nde dünyaya gelen Aijaz Ahmad, Hindistan ve Pakistan'ın ayrılmasından sonra anne ve babasıyla birlikte Pakistan'a göç etmiştir. Eğitimini tamamladıktan sonra ABD ve Kanada'da çeşitli üniversitelerde çalışmıştır. Günümüzde New Delhi'deki Nehru Müzesi ve Kütüphanesi'ne bağlı Çağdaş Araştırma Merkezi'nde profesörlük yapmakta ve York Üniversitesi Siyaset Bilimi'nde misafir öğretim görevlisi olarak ders vermektedir. Ayrıca Hindistan'da yayımlanan Frontline adlı haber dergisinde editör olarak çalışmakta ve Newsclick adlı websitesinde haber analizi yapmaktadır. Başlıca eserleri şunlardır: *In Theory: Classes, Nations and Literatures* (*Teoride Sınıf, Ulus ve Edebiyat*, 1995, Alan Yayıncılık); *Lineages of the Present: Ideological and Political Genealogies of Contemporary South Asia*; *Iraq, Afghanistan and the Imperialism of Our Time* (*Irak, Afganistan ve Çağımızın Emperyalizmi*, 2012, Otonom Yayıncılık); *On Communalism and Globalization-Offensives of the Far Right*; *In Our Time: Empire, Politics, Culture*.

Otonom 43

Politika Dizisi 12

IRAK, AFGANİSTAN VE ÇAĞIMIZIN EMPERYALİZMİ
Aijaz Ahmat

ISBN 978-975-6056-45-5
1. Basım Eylül 2012, İstanbul (1000 adet)

Kitabın Özgün Adı
Kitabın Özgün adı: Iraq, Afghanistan and the Imperialism of Our Time
© Leftword Books, 2004
© Türkçe yayım hakları Otonom Yayıncılık, 2011
İngilizceden Çeviren
Kubilay Geçikli, İsmail Avcu

Yayıma Hazırlayan
Münevver Çelik

Kapak ve İç Tasarım
Mert İnan

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tel (0212) 576 01 36

Yayınevi Sertifika no: 11821

Otonom Yayıncılık
Firuzağa Mah. Çukurcuma Cad. Yazıcı Çıkmazı No:2
Beyoğlu - İSTANBUL
Tel 0 212 244 87 09
Faks 0 212 244 87 88
e-posta: iletisim@otonomyayincilik.com
www.otonomyayincilik.com

IRAK, AFGANİSTAN VE ÇAĞIMIZIN EMPERYALİZMİ

Aijaz Ahmad

Çevirenler
Kubilay Geçikli, İsmail Avcu

otonom politika

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Frankenstein ve Canavar: Saddam Birleşik Devletler'in Esareti Altında	13
I	
Giriş Yerine	27
II	
"Hiç Bitmeyen Görev": Bush Daimi Savaş Tasarlıyor	65
Dünyanın Yeniden Tasarlanması	83
Daimi Savaşın Gölgesinde	101
Amerikan Planı ve Dünyanın Suç Ortaklığı	119
Dünya Barışı Askıda	133
İmparatorluğun Aşırı Genişlemesi ve Direnen Kitleler	149
Savaş, Petrol ve Dolar	167
İşgal Savaşı Başladı	183
Barbarlar Kapıda: Bağdat Muharebesi Başladı	201
Bundan Sonraki Savaşlar	217
Irak'ta Direniş, ABD'de Kargaşa	233
Unutulan Savaş: Afganistan	249
III	
Çağımızın Emperyalizmi	267
Ek 1: Yaptırımlar ve Irak Üzerindeki Etkileri	311
Ek 2: Ramsey Clark'ın BM Güvenlik Konseyi'ne Sunduğu Rapor	315
Ek 3: Kitle İmha Silahları Hakkında: Kim, Ne Zaman, Ne Dedi?	327

ÖNSÖZ

Bu kitap iki tür yazıyı bir araya getirmektedir. Kitabın ana kısmı, Birleşik Devletler'in Afganistan'a ve Irak'a açtığı işgal savaşları esnasında, kendi beyanıyla, devam etmekte olan ve hiç bitmeyen küresel savaşın başlangıcı olan dönemde, Ekim 2001 ile Eylül 2003 yılları arasında *Frontline* dergisinde yayımlanan on iki makaleden oluşmaktadır.[1] Bu makaleler esas itibarıyla düzenlenmemiş haldedir, fakat gerçek hikâye bazı durumlarda ve ara sıra konulan dipnotlar sayesinde güncellenmiştir. Bu makaleler, ilk olarak *Socialist Register*'de de *(2004)*[2] yayımlanan ve bazı bölümlerinde önemli düzeltmeler yapılarak bu kitapta yeniden basılan, hayli uzun bir makale olan "Çağımızın Emperyalizmi"

1 Bu iki yıl içerisinde *Frontline*'da bu konuyla ilgili toplam on yedi makale yayımlattım. Bu makalelerden on ikisi bu kitaba dâhil edilmiştir ve geriye kalan beş tanesi de kitabın hacminden kaynaklanan nedenlerden dolayı dâhil edilmemiştir. Özellikle İsrail ve Amerikan-İsrail ortaklığı ile ilgili üç makalemi—ki bu makaleler olmadan Ortadoğu için düzenlenen stratejik tasarı anlaşılamaz—dâhil etmediğim için üzüntü duyarım.

2 Leo Panitch ve Colin Leys (ed), *Socialist Register 2004*, Merlin Press (İngiltere, Monthly Review Press (ABD), Ekim 2003.

takip etmektedir. *Frontline* makaleleri, aslında olgularla doludur ve gözlemlere dayalıdır; yazılış biçimleri büyük ölçüde gazete yazılarına özgü nitelikler taşımaktadır; etkinlik sahasını genişleten Amerikan politikalarını, bu iki yıl içerisinde daha geniş çaplı jeopolitik olayların perspektifinden iki savaşı ve bununla alakalı tüm olaylar dizisini inceleme amacına yöneliktir. "Çağımızın Emperyalizmi", bir zamanlar Varşova Antlaşması içerisindeki komünist ülkelerin çözülmesi ve Yugoslavya'nın zorla dağılmasından sonra ortaya çıkan günümüz emperyalizminin durumu; emperyalizmin sömürgecilik ve sömürgecilik sonrası dönemlerde değişen niteliği; bir bütün olarak sömürgecilik tarihi içerisinde Birleşik Devletler'in özel konumu; Birleşik Devletler'in emperyal planının devamlılığı içerisinde Bush rejiminin tehlikeli yeniliği hakkında yazılmış çok daha teorik bir çalışmadır. Bu makale tek başına Afganistan ve Irak'la alakalı değildir, ama kısmen de olsa, bu işgal savaşlarının birbirinden bağımsız olaylar olarak değil de yeni ve küresel emperyal saldırı içerisindeki kilit olaylar olarak, teorik bir biçimde kavranmasının temelini oluşturma peşindedir.

Frontline'de de yayımlanan ilk iki makale, bir grup hava korsanının yolcu uçaklarıyla New York'taki Dünya Ticaret Merkezi binalarına ve Washington D.C.'deki Pentagon'un dış binasına çarparak, Birleşik Devletler'de yaşayan ve çalışan yaklaşık 60 farklı ulustan, aralarında çok sayıda Müslüman'ın da bulunduğu 3.000'e yakın kişinin ölümüne neden olduktan kısa bir süre sonra yazılmıştır. Birleşik Devletler Senatosu, bu duruma Birleşik Devletler Başkanı'na tarihte eşi benzeri görülmemiş savaş açma yetkileri vererek karşılık verdi ve 20 Eylül 2001'de, Birleşik Devletler Başkanı George W. Bush ABD Kongresi'nin birleşik oturumunda yaptığı konuşmada, şu an "küresel çapta terörizme karşı savaş" diye adlandırılan, alenen ve gizli bir şekilde düzinelerce ülkeyle savaşılacağını söylediği, geniş çaplı bir politikayı duyurdu. Üstelik, savaş *daimi* olacaktı: kendi ürpertici sözleriyle, "hiç bitmeyen bir görev" olacaktı. Bundan

hemen sonra yayımlattığım makalede, bunun ne boş bir tehdit ne de gelip geçici bir öfke olduğunu, aksine Birleşik Devletler Senatosu'nun tamamı tarafından desteklenen, neo-liberal küreselleşmeyi destekleme amacına yönelik küreselleşmiş militarizm yoluyla bütün gezegenin Amerikan imparatorluğu adına fethedilmesini amaçlayan ve Başkanlık tarafından duyurulan uzun vadeli bir politika olduğunu söyleyen ilk yazarlardan birisiydim. Hitler'in Almanya'daki gücünün pekişmesine ve Nazilerin küresel imparatorluk teşebbüsünün kolaylaşmasına yardımcı olan Reichstag'ın yakılma örneğinde olduğu gibi, Dünya Ticaret Merkezi trajedisindeki kurbanların da bu plana alet edildiklerini söyledim. Bu yazıların ikincisini kaleme alana kadar Afganistan işgali çoktan başlamıştı. O zamanlarda, tüm dünyada, Taliban'ın kolay kolay yenilmeyeceğini ve direnişin er ya da geç ortaya çıkacağını söyleyen neredeyse tek eleştirmen bendim; nitekim böyle de oldu.

Bush doktrini diye adlandırabileceğimiz ve Afganistan işgalinin ilk evresi hakkındaki bu iki makaleyi, 2002 Eylül ile 2003 Ağustos arasında yayımlanan, Irak'ın tamamen işgalinin açıkça gerçekleşeceği beklentilerinin ortaya çıktığı zamandan başlayıp, işgale giden süreç ve ona karşı oluşan küresel muhalefeti kapsayan, daha sonra savaşın kendisini, uzun süredir acı çeken bu ülkenin işgali ve Irak direnişinin başlaması ve Birleşik Devletler'in bunun sonucunda ortaya çıkan politikalarındaki karmaşayı içeren dokuz makale takip etti. Bu arada, söz konusu makaleler, soykırım temelli yaptırım rejimi ve 2003 işgali öncesi 12 yıl boyunca Irak halkının gerçek yapısını yok etmeye girişen Birleşik Devletler-Birleşik Krallık ittifakı tarafından vahşice yapılan bombalamalar; Birleşmiş Milletler'in korkak rolü; Avrupa Birliği'nin belirsiz rolü ve dolar ile avro arasındaki para birimi savaşı; yalnızca Irak'ta değil daha geniş çapta Ortadoğu ve Hazar Denizi havzasındaki petrol politikaları ve buna benzer birkaç konuyu da içermektedir. Bu makalelerin ardından Afganistan'ı konu alan, ülkenin işgalinden ve işbirlikçi

Karzai rejiminin dayatılmasından iki yıl sonra yazılmış bir sonuç bölümü gelmektedir; bu bölüm Afganistan'daki direnişin yeniden ortaya çıkmasını anlatmakta ve sırasıyla Irak ve Afganistan'daki işgal yöntemleri ile direniş hareketleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları ele almayı amaçlamaktadır.

Bu metinlerin her birisi, bir gazetecinin belirli olaylarla ilgili aktarımı ile bir makale yazarının bu kritik dönemde olup biten her şeyi dikkate alarak gözleme dayalı mevcut gerçekleri anlama maksadı arasında bir yerde durur; bu olup bitenler her ne kadar çelişkili hatta anlaşılmaz olabilse de. Makalelerin her ikisi de, nelerin basılıp basılamayacağı ile ilgili kelime kısıtlamasına ve rapor edilen olayların aciliyetine bağlı oldukları için, esasen tamamlanmamış olup, tıpkı iki yılı aşkın bir süredir dokunan bir halı üzerindeki figüre benzer. Bu kitabı şu anda yazacak olsaydım, edinmiş olduğum tecrübelerden dolayı yazacağım kitap bu olmazdı. Aksine, bu kitap, yazı basıma gittikten sonra olayların nasıl şekil alacağıyla ilgili kesin bir bilgi olmaksızın, haftalar geçtikçe ortaya çıkan, büyük ölçüde Delhi bölgesinde gerçekleşen günümüzdeki bazı büyük bunalımların bir gözlemciye nasıl göründüğünün tarihidir.

Bu tür bir yazı, en az iki kere kendi kendini düzeltme süreci gerektirir. Birincisi bu yazı türü, insanın kendi önyargısı ve mizacı şöyle dursun, o anın heyecanı, gerçeklere dayalı bilginin eksik olması ve gerçeklerin elimizde olmadığı durumlarda bulunulan tahminler nedeniyle bir muhakeme hatası yapıldığının apaçık belli olduğu türdür. Söz konusu kişi önceki makalesinde yaptığı hataları düzeltmek için bir sonraki makalesini kullanacaktır; öyleyse, sırasıyla bu makaleler birbirini takip eden olayların yanı sıra, deyim yerindeyse, bir seyyahın yolculuğu boyunca kişisel gelişiminde kaydettiği aşamalarla ilgili farklı yazılar olarak görülebilirler. Ben, yeniden gözden geçirmenin çekiciliğine karşı koyup, sadece muhtelif yerlerde güncelleme ve açıklığa kavuşturma amaçlı dipnotları ekleyerek, bu tarz hataların hemen hepsini olduğu gibi bıraktım. Kendi kendini

düzeltme ile ilgili diğer süreç aslına bakılırsa daha ilginç olandır. İnsan bir gerçeği aktarır, bir analiz (inceleme) sunar, ardından bir süre (haftalar, aylar) sonra aynı kişi daha önceden tam anlamıyla yanlış bir şekilde değil de yüzeysel olarak anlaşılan aynı gerçeklerin daha karmaşık ve zengin bir şekilde idrakini sağlayacak başka delillere rastlar. Örneğin, Bush'un 20 Ekim 2001'de yaptığı konuşmanın, bu tarihten dokuz gün önce gerçekleşen olaylara sadece bir cevap niteliği taşımadığını, aynı zamanda, dünyanın çeşitli yerlerinde Birleşik Devletler'i önümüzdeki uzun yıllar boyunca kurmakla görevlendirdiği yeni bir emperyal düzeni ifade eden tarihi bir beyan olduğunu şüphesiz ilk söyleyenlerden biriydim. Bu kesinlikle doğruydu. Ancak, o zamana kadar yeni muhafazakâr yönetim ile ilgili kilit dokümanları okumamıştım ve Cheney, Rumsfeld, Wolfowitz, Richard Perle ve Condoleeza Rice gibi önemli şahsiyetlerin geçmişleriyle ilgili net bir fikrim yoktu; bu nedenle ilk başta, Bush'un şu anda sözünü ettiği şeyin düşünsel temelleri ve programlanmış biçimlerinin, stratejik yeni muhafazakâr görüşe ve militarist ideolojiye sahip, Siyonist bağlantıları olan, iyi yapılanmış ve gücü giderek artan bir ekip tarafından on yıldan fazla bir süredir özenle hazırlanmakta olduğunu pek düşünmemiştim. Clinton'ın stratejik düşüncesi ile Bush'un yönetim taktikleri arasındaki çizgiyi tam olarak nereye çizeceğimi o zamana kadar ciddi anlamda düşünmemiştim. Bu yüzden, daha sonraki makaleler öncekilere göre, tamamen yeni olmayan meseleler üzerinde bile daha fazla bilgi vermektedir, bu nedenle bu makalelerin yazımı benim için uzun süreli bir çıraklık dönemi gibi olmuştur.

Kendimi en borçlu hissettiğim kişi, kanımca dünyada İngilizce yayımlanan en iyi haber dergisi olan *Frontline*'ın editörü N. Ram'dır. Hindistan'ın, son derece ciddi bir haber ve siyasal analiz ortamı olduğunu iddia eden ve destekleyen olağanüstü derecede canlı bir siyasal ve entelektüel Sol kültüre sahip olması, Ram'ın yürütmeye çalıştığı projeye büyük katkı sunmak-

tadır. N. Ram bana iki olağanüstü özgürlük sağlamıştır: istediğim zaman ve istediğim herhangi bir konuyla ilgili yazma özgürlüğü—ki bu beni muntazam bir köşe yazısının zorunluluklarından kurtarmıştır—ve böylece hem haber ve incelemeyi bir araya getiren hem de bazı kısa ve özlü teorik meseleler hakkında yazmayı mümkün kılan, hiç kimse tarafından düzeltilmeyen ve 4,000-5,000 sözcükten oluşan makaleleri yazma özgürlüğü. Bu, aynı zamanda, makalelerdeki her sözcüğün ve ifadenin sorumluluğunun bütünüyle bana ait olduğu anlamına da gelmektedir.

Bunun ötesinde, isimlerini veremeyeceğim kadar çok sayıdaki arkadaşım ve meslektaşımla yapmış olduğum tartışmalardan ve söylemek zorunda kaldıklarımı dinleyen, yorumlarıyla ve sorgulamalarıyla anlayışımı artıran Hindistan ve Kuzey Amerika'daki dinleyicilerimden çok şey öğrendim. İnternet, bizi çok fazla televizyon izlemenin sıkıcı yükümlülüğünden büyük bir ölçüde kurtaran, hem resmi hem de muhalif çok çeşitli kaynaklardan *okuma* ve kendi arşivini oluşturma fırsatını sağlayan vazgeçilmez bir bilgi kaynağı olmuştur. Hepimiz birer entelektüel işçi, sosyalist ve anti-emperyalist politikaları benimseyen kişiler olarak, bize hiçbir masrafı olmayan ancak onlar için çok fazla zamana ve çabaya mal olan, yüzlerce web sitesi ve e-posta listesinden oluşan alternatif medya kanalları kurmak için birçok şeyi feda eden, dünyanın hemen her yerindeki kişilerin tamamına sonsuz minnet borçluyuz. Beni gerekli bilgi ve incelemelerle düzenli olarak destekleyen bu e-posta listeleri arasında, ders vermekten memnuniyet duyduğum Kanada'daki York Üniversitesi Siyasal Bilimler bölümündeki eski meslektaşlarım ve öğrenciler tarafından düzenlenen iki listeden özellikle söz etmeliyim: buradaki grup tarafından "*Socialist Register* adlı dergi ve bu dergideki makaleler üzerine tartışmalar" için sürdürülen liste ve Ortadoğu Sosyalist Ağı (Middle East Socialist Network/MESN) tarafından sürdürülen diğer liste. Bu listelerle ilgili sayısız haber öğeleri ve makaleler

gönderdikleri için, ki onlar olmadan kendi yazdıklarım son derece yetersiz olurdu, beni şahsen tanımayan Bay Sid Shniad'a ve eski öğrencim, aziz dostum Khashayar Hooshyar'a özellikle teşekkür ederim.

Onlara gönderdiğim metinden çok daha derli toplu bir makale çıkaran *Socialist Register*'ın editörleri Leo Panitch ve Colin Leys'e de makalemi dergilerinde bastıkları için minnettarım. Bu kitaba eklenen nüshayı hazırlarken sıklıkla orijinal metne geri döndüm, birkaç bölümü yeniden yazdım ve bazı yerlere yeni materyaller ilave ettim; yine de o düzenlemelerin bazı izleri aynen durmaktadır, ki bunu kabul etmekten mutluyum. Baskı boyunca bu kitapla ilgilenip onu hazırlayan Leftword Books'taki Sudhanva Deshpande'ye de aynı şekilde minnettarım.

Frontline makalelerinin tamamının yayın tarihleri burada mevcuttur. Ancak, bunlar derleme tarihleri değildir. Pek çok haber dergisi gibi, *Frontline*'ın her bir sayısının da kendine özgü tarihlendirme sistemi vardır. Genelde, bir makale kendi yayın tarihinden iki veya üç hafta önce yazılmıştır.

Aijaz Ahmad

Frankenstein ve Canavar: Saddam Birleşik Devletler'in Esareti Altında

Bu kitap baskıya gitmeden bir gün önce, 14 Aralık 2003'te, Anglo-Amerikan işgal otoriteleri bir gece önce Saddam Hüseyin'i ele geçirdiklerini duyurdu ve bilhassa CNN ile BBC gibi imparatorluğun önde gelen iki yankı odası olan televizyon kanalları, televizyon izleyen toplumun zihninde belirli bir imaj oluşturmak amacıyla, tıpkı 11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerinin çöküşünü ve ondan sonraki birkaç günü sayısız tekrarlarla gösterdikleri gibi, Saddam'ın diş muayenesinin yer aldığı küçük düşürücü videoyu da görev duygusu bilinci içerisinde sanki bir ayinmiş gibi saatlerce tekrar tekrar gösterdiler: Sadece iki yılda, Birleşik Devletler'in Amerikan trajedisinden Amerikan zaferine ve sarsılan kulelerin görkeminden tüm Arap dünyası ve İslam'la ilgili şeylerin arkasındaki şeytanların en korkuncu şeklinde şeytanlaştırılan adamın talihsizce yakalanışına varan bir *geçiş*. Birleşik Devletler halkının politik bilinçaltında hiç şüphesiz bu iki imge İyi ve Kötü arasındaki sonsuz savaşta iç içe geçmiştir. Bitkin, yalnız, yaşlı ve perişan bir durumda olan tutsağın dünyadaki en büyük

emperyal güç tarafından televizyonda saatlerce yayınlanan görüntüsü, dünyanın geri kalan kısmının büyük bir çoğunluğu için tamamen mide bulandırıcıydı.

Saddam'ın Amman'daki kızı ile ismi belli olmayan bir Arap başkentinde olan kız kardeşi ayrı ayrı görüşmelerde birbiriyle aynı, oldukça mantıklı cevap vermişlerdir: Saddam ilaçla uyuşturulmuş gibi görünmekteydi. Herkes onun işkence görmüş olabileceğini bilmekteydi ve onun işgalciler ya da onların Bağdat'taki kukla rejimi tarafından yargılanmamasını talep ediyordu. Her iki taraf da uluslararası yetkili merci tarafından yapılacak bir duruşma talep ederken, Saddam'ın kızı Raghad ailesinin yakın zamanda babasını savunmak üzere bir avukat tayin edeceğini duyurdu.

CNN ve BBC Bağdat'ta kutlama yapan küçük grupların ve coşkulu bir şekilde silah sıkan dükkân sahiplerinin görüntülerini yayınladı. Amerikan işgalcilerinin ateşi altında olan Kuzey Irak'ın tamamında patlak veren Saddam yanlısı gösterileri yayınlamadı. O gösterilerden bir tanesinde, Birleşik Devletler askerleri üç Iraklıyı öldürdü.

Uluslararası hukukun bütün ölçütlerine göre, Amerika'nın Irak'ı işgali gayri meşrudur. Saddam'ın uluslararası yargı merci olan bir mahkemede yargılanması sadece onun suçlarıyla ilgili değil, aynı zamanda onu esir alan kişilerin yasal durumlarını da gündeme getirecekti. Böyle bir yargılanma, kanunları hiçe sayan işgalciler ve onların savaş suçlarıyla ilgili bir duruşmaya dönüşebilir. Bush ve Blair, bu durumu bildikleri için, vakit kaybetmeden duruşmanın bir Irak mahkemesi tarafından yürütüleceğini duyurdu ve böylelikle Birleşmiş Milletler'in herhangi bir rol üstlenmesini de kesin bir şekilde önlemiş oldu. Böyle bir mahkemenin kendisini Amerikalılara ve onların sözde Irak Yönetim Konseyi'ndeki (veya gelecek aylarda yerine her ne geçecekse oradaki) kuklalarına borçlu hissedeceğini ve Saddam için idam kararı vereceğini herkes bilir. Bu önceden bilinen sonucu önlemek için Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan,

uluslararası yetkiye sahip bir mahkeme tarafından yürütülecek bir duruşma talep ettiğini açıkça ifade etti ve Avrupa'da yaygın olan görüşü benimseyerek idam cezası ihtimalini içerecek herhangi bir yargılanmaya göz yummayacağını söyledi. Annan, Birleşmiş Milletler'in hiçbir zaman idam cezası veren bir mahkeme kurmadığını belirterek "Genel Sekreter olarak ... kararımdan dönmeyeceğim ve idam cezasını desteklemeyeceğim" dedi. Annan'ın aklında eski Yugoslav devlet başkanı Slobodan Milosevic'in şu anda yargılandığı Lahey mahkemesine benzer bir şey vardı.

Bu, Saddam Hüseyin'in kendi veya başkasının kurşunuyla ölü ele geçirilmesinden ziyade canlı ele geçirilişinin faydalarını ortaya koyan bir bakış açısı sunmaktadır. Sağ ve sol görüşe sahip pek çok kişi, kendini öldürmek yerine yakalanmasına izin veren Saddam'ın "korkaklığından" duyduğu haklı öfkeyi dile getirdi. Belki de Saddam bir korkaktır; zalimler genelde öyledirler. Fakat mesele bu değil. Dağların ve okyanusların içlerini görebilen Amerikan askeri donanımına rağmen kendi toprağında Amerikalılardan sekiz ay boyunca kaçabilen Saddam, güçlerinin tamamından yoksun olan bir kişinin bile direnebileceğini kanıtlamıştır ve bunu kendi insanlarının arasında olduğu için yapabilmektedir. İkinci olarak, cesetler kendileri için konuşamazlar, özelikle de ölü kişinin düşmanlarının gözetimi altında iseler; yaşayan bir kişi, eğer şu an ve gelecek aylarda Saddam'ın maruz kalacağı muhtemel işkencelere dayanabiliyorsa, en azından konuşma şansına sahiptir. Saddam'ın yargılanma yöntemleri hakkındaki kavga, yalnızca Saddam'ın haklarıyla ilgili değil aynı zamanda onun ülkesini barbarca işgal eden ve onu şu anda esir alan kişilerle ilgili meseleyi de canlı tutacaktır; eğer uluslararası kanun hükümleri dikkate alınacaksa Saddam'ın bazı haklı yanları olabilir, ama ülkesini işgal edip onu esir alan kişilerin hiçbir haklı tarafı olmayacaktır. Yerli ve devrik olsa da, Amerikalılar ve Baas yanlıları arasındaki, yani iki zorba yönetim arasındaki büyük

çarpışmanın hikâyesini anlatabilecek olan bir zalimi mahkemeye çıkaran emperyal dengelerin muzaffer despotluğu, tüm dünyanın izleyeceği ıslah edici bir dram haline gelebilir. Umarım Amerikalılar Saddam'ın iradesini bütünüyle parçalamada başarısız olurlar ve umarım Saddam kendini ifşa ederek, uzun süre boyunca iyilik gördüğü fakat onların menfaatleriyle kendi hırslarının ters düşmesinden sonra ona düşman olan davacılarının suçlarını da açığa çıkarmayı başarmış olur.

Bu sebepten ötürü, bir savaş tutsağı olarak Saddam'ın haklarının, avukat hakkının ve savaş tutsaklarının Cenevre Konvansiyonu ve Lahey kurallarına göre muamele gördüğünün garantisini veren uluslararası yetkilere sahip Kızıl Haç ve diğer kuruluşlara doğrudan ve devamlı erişim haklarının korunmasını amaçlayan uluslararası bir hareket olması gerekmektedir. Ahlakla pek az ilgili, ama politikayla son derece alakalı olan ve dolayısıyla genel ahlak kurallarının çok daha karmaşık bir şekilde anlaşılmasına bağlı olan sebeplerden ötürü, halka açık bir duruşmada sağlıklı, muhalif bir Saddam görmeliyiz.

Bu süreçte, iki hatadan kaçınmalıyız.

Birincisi, olayların Anglo-Amerikan tarzda ifade edilmesine asla güvenmemeliyiz. Onlar, Saddam'ın 2003 yılının 13 Aralık gecesinde ele geçirildiğini, üzerinde 750.000$ olduğunu fakat bir radyo veya başka bir haberleşme aracının bile olmadığını, kullanmamış olduğu dolu bir tabancasının olduğunu, iki tane AK-47 kalaşnikof silah ve bu silahları kullanmadan kaçmaya çalışan iki adam olduğunu, Saddam'ın onların tabiriyle "fare deliğinde" yaşadığını söylediler ve Saddam'ın yaşadığı bu "fare deliği" ve çevresindeki koşulları kastederek insanın kanını donduran ve inanılması güç detaylar verdiler. Belki bunların tamamı, belki bir kısmı doğrudur, belki de hiçbirisi doğru değildir. Bunu sadece zaman gösterecek ve bu zaman epey uzun bir süre gelmeyebilir.

İkinci olarak, Saddam'ın ne tür bir canavar olduğunun ve 40 yılı aşkın bir süredir nasıl bir canavar olarak kaldığının

bir an bile unutulmaması gerekir. Onun bir katil—ve özellikle bir komünist katili—olarak kariyeri, normal olarak çok önceleri, komünist olan enişteşini 1958 yılında öldürmesiyle başlamıştı. Saddam'ı nihayet 2003 yılında yakalamadan evvel, Amerikalılar onu 1959'da Iraklı komünistlere (Birleşik Devletler'in bakış açısından, radikal Üçüncü Dünya ulusalcılığı "komünist" olarak tanımlanır) yakınlığıyla bilinen ilerici, monarşi karşıtı General Kassem'e suikast düzenlemek amacıyla bir ekibe katıldığında "yakalamıştı." 1963 ile 1968 yılları arasında, Saddam, Birleşik Devletler'in maddi destek sağladığı, Baas'ın yürüttüğü ve parti yanlılarının komünistleri öldürdüğü, kısmen CIA tarafından sağlanan bilgilere dayanan tüm darbe girişimlerinde yer almıştır. 1968 yılında, Baas partisinin 2003 yılına kadarki hâkimiyetinin devam etmesini sağlayan darbe girişimlerinin en sonuncusunun ardından, Saddam iç güvenlik görevini üstlendi ve diktatörlüğün kurumsal çerçevesini oluşturdu; Suriye, Mısır hatta Ürdün'ün aksine, Baas yönetimindeki Irak İsrail'le hiç savaşınamasına rağmen Birleşik Devletler ile Baas partisi yanlıları arasındaki tek anlaşmazlık İsrail sorunuydu. Bunun dışında, 1980 yılında, iki ülkeden milyonlarca insanın canına mal olan ve Birleşik Devletler-Birleşik Krallık ittifakının Saddam'ı uydu fotoğrafları, askeri teçhizat, kimyasal silah üretme (ve İran'a karşı kullanma) kapasitesi ve silah temin ederek desteklediği vahşet dolu savaşta Saddam, İran işgalinde telkinlerine kulak verdiği Birleşik Devletler'in yakın bir müttefiki olarak kalmıştır. Saddam Kuveyt'i işgal edip Suudi Arabistan'ı da tehdit ettiğinde—ki bunlar Birleşik Devletler'in İsrail dışında sempati duyduğu monarşilerdir— ABD Saddam'a sırt çevirmiştir. Mary Shelley, Saddam ile Birleşik Devletler arasındaki aşk-nefret ilişkisi üzerine bir hikâye yazacak olsaydı, bu hikâyeye muhtemelen "Frankenştayn ve Canavar" adını verirdi.

Sonuç olarak, Saddam'ın tutuklanması meselesi Irak direnişinin öngörülebilir geleceği açısından ne kadar

önemlidir? Bunun kısa yanıtı, pek de önemli olmadığıdır. Bağdat'ın ele geçirilmesinin hemen ardından yazmaya başladım ve Irak'ta ulusal kurtuluş mücadelesinin gerçek anlamda ortaya çıkması için Saddam rejimindeki en üst kademenin ortadan kaldırılmasının önkoşul olduğunu söylemekten hiç yorulmadım. Irak ordusu ve Baas partisi içerisinde, direnişin, tepedeki yağınacılardan değil, orta kademedeki subaylardan ve sıradan askerlerden gelmesi her zaman daha muhtemel görünüyordu. Bununla aynı derecede önemli bir diğer gerçek de şudur ki o dönemde direnişte boy gösteren grupların çoğunluğunun bahsi geçen kesimler arasından çıkmamış olmasıdır; bunların çoğu laik milliyetçiler, solcular ve İslamcılardır. Çeşitli gruplar, ortak düşmana karşı ya bağımsız olarak hareket ederler ya da vatansever nedenlerle işbirliği yaparlar. Hatta Saddam'ın öncülüğündeki sahte direnişin ortadan kaldırılması, söz konusu çeşitli gruplar ile artık gizli bir liderle kurulan karizmatik ilişkiden kurtulmuş olan Baas partililer arasında daha büyük bir yakınlaşmayı muhtemelen kolaylaştıracaktır. Olayların dışında kalan Şiilerin çoğu, Saddam rejiminin yeniden yapılanmasından daha az endişe duyan bir grup olacaktır ve silahlı direnişle daha yakın bir işbirliği içine girebileceklerdir. Saddam bir semboldü; onun tutuklanması bazılarının cesaretini kıracaktır bazılarına ise güç verecektir. Ayrıca Saddam'ın tutuklanması, emperyal işgalcileri en son bahanelerinden yoksun bırakmıştır. Onlar, işgal ve istila için, tamamı yalan yanlış olan her türden nedeni öne sürmüşlerdir; bu nedenlerden en sonuncusu, Irak'ı Saddam'dan kurtardıkları yönündeki iddiaları olmuştur. Saddam şu anda onların elinde tutuklu bulunuyor. Peki onlar neden hâlâ Irak'talar? Direniş devam ettikçe ve daha da büyüdükçe, bundan böyle bu işi "Saddam'ın sadık kulları", Baas'ın "kalıntıları" gibi ifadelerle tanımlayıp geçiştiremeyeceklerdir. Saddam'ın esir tutulması ve işgalin giderek daha da acımasız hale gelmesiyle, kral çıplaktır—elbiselerini, hatta incir yapraklarını bile bulamayacaktır.

Birleşik Devletler Irak'ı işgal ettiği için uluslararası hukuka dayalı bir destek elde edemediği gibi, Saddam'ı uluslararası yargı yetkisine sahip ve halka açık bir mahkemeye çıkarmaya cesaret de edememektedir. ABD'nin utanç verici bir sürü sırrı vardır. Bu nedenle, ABD "sorgulamaya" devam etmeyi, sonra da hızlı bir duruşma ayarlamayı ve hatta çok daha hızlı bir infaz gerçekleştirmeyi tercih edecektir. Donald Rumsfeld televizyonda, Saddam'ın bir savaş esiri olarak, Cenevre Konvansiyonu'na göre yargılanacağını açıkladı. O halde niçin acilen Kızıl Haç korumasını ve yasal yardım erişimini sağlamıyor? Birleşik Devletler, Saddam CIA ve Şirket tarafından sürekli olarak "sorgulanırken" ne hakla onu gizli bir yerde tutuyor?

Tabi ki birileri Irak'taki demokratik güçlerin Saddam'ı uzun zaman önce öldürmeyi başarmış olmasını isterdi; dünya bu durumda çok daha güzel olurdu. Gerçi, bu şartlar altında, Saddam'ın kendini öldürmemiş olması yanlış sebepler için de olsa iyi bir şey gibi duruyor. Emperyalizme karşı direniş gittikçe daha fazla sayıda Irak'lıyı birleştirdiği için Irak'ın gerçek anlamda demokratikleştirilmesi bu işgalin sonucunda, Amerikalıların bir armağanı olarak değil, daha ziyade onlara *karşı* halkın birliği ve isyanı şeklinde ortaya çıkabilir.

I

Bağdat'a girmememiz gerektiğine kesin olarak inanıyordum.... Irak'ı işgal etmek koalisyonumuza anında zarar verecek, tüm Arap dünyasını bize düşman edecek ve yenik zorba hükümdarı modern Arap dünyasının kahramanı yapacaktı... bu, genç askerleri yeri sağlamlaşmış olan bir diktatör için yapılan kısır bir kovalamaca içine sokmak ve onları kazanılması mümkün olmayan bir şehir gerilla savaşında mücadeleye mahkum etmek anlamına gelecekti ... Ayrıca, Soğuk Savaş sonrası dünyadaki saldırılarla başa çıkmak için ne yaptığımızı bilerek bir düzen oluşturmaya çalışıyorduk. Irak'a girip orayı işgal etmek, böylece Birleşmiş Milletler'in manda rejimini tek taraflı olarak genişletmek, saldırılar karşısında oluşturmayı umduğumuz uluslararası yanıtı yok edecekti. İşgal amacıyla çizilen güzergâhta ilerleseydik, Birleşik Devletler muhteme-

len amansız düşman topraklarında halen işgalci güç olabilirdi.
Baba Bush, Birleşik Devletler'in eski Başkanı,1998 yılında yayımladığı, 1991 yılındaki Körfez Savaşı'yla ilgili A World Transformed *adlı kitabı.*

Birleşmiş Milletler Birleşik Devletler'in izleyeceği ve geri kalan herkesi de kendisini desteklemesi için ya ikna edeceği ya da mecbur bırakacağı bir politika için onay mercii olarak hizmet etmiştir. Bu nedenle, Güvenlik Konseyi Birleşmiş Milletler Bildirgesi'nin hükümlerini çarpıtmıştır.
Stephen Lewis, o dönemde görev yapan Birleşmiş Milletler Kanada Büyükelçisi, Körfez Savaşıyla ilgili sözleri.

Lesley Stahl: "Yarım milyon çocuğun [Irak'a karşı uygulanan yaptırımlar nedeniyle] öldüğünü duyduk. Demek istediğim bu sayı Hiroşima'da ölen çocuk sayısından daha fazla, peki ödenen bedel buna değer mi?"
Başkan Clinton'ın Dışişleri Bakanı Madaleine Albright: "Bence bu çok zor bir tercih, fakat bedeli... bizce bedeli buna değer."
1996 Mayıs ayında 60 Dakika adlı Amerikan TV programı.

II

Sayın Başkan Bush, eminim savaş suçlusu arkadaşın Tony Blair ile hoş bir çay partisi yapıyor olacaksınız. Lütfen salatalık sandviçlerini bir bardak kan ile yıkayın.
Britanyalı oyun yazarı Harold Pinter'ın The Guardian'da yayımlanan açık mektubundan.

George Bush Birleşik Devletler'deki oy verenlerin çoğunluğu tarafından seçilmemiştir, o Tanrı tarafından görevlendirilmiştir.
General Jerry Boykin, Donald Rumsfeld'in Saddam Hüseyin, Usame Bin Ladin ve Ömer Molla'yı yakalamak amacıyla hazırladığı "Çok Önemli Hedef Planı" için istihbarat bilgilerinin kolaylaştırılmasından ve İstihbarattan sorumlu Savunma Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı

[Başkan George W. Bush] bu gezegendeki yaşam için belki de şimdiye kadar gördüğümüz en büyük tehdittir.
Ken Livingston, Londra Belediye Başkanı.

Tüm bunlar bitmeden önce, demokrasi, yüce ve duyarlı da olsa, çökebilir...Aslında, demokrasi gelecek yıllarda savunmamız gerekecek özel bir durumdur. Bu fazlasıyla zor olacak, çünkü kurumların birleşmesi, ordu ve bayrak töreni ile birlikte toplu gösteri

sporları Amerika'da faşizm öncesi bir atmosfer oluşturdu bile.
Amerikalı Yazar, Norman Mailer.

Faşizme, devlet ve tüzel güçlerin birleşmesi olduğu için, tam anlamıyla korporatizm denmelidir.
İtalyan faşizminin kurucusu, Benito Mussolini.

III

Donald Rumsfeld'i arayıp üzgün kıçlarımızın eve gitmeye hazır olduğunu söyleyebilirsin.
Irak'ta görev yapan Amerikalı Piyade Er C. O'Dell'ın 15 Haziran 2003 yılında New York Times'da alıntılanan sözleri.

Teröre karşı açılan Küresel Savaşı kazandığımızı veya kaybettiğimizi anlayabilmek için gerekli ölçütlerden yoksunuz.
Birleşik Devletler Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in gizli bir bildirisinden, 16 Ekim 2003.

Mesaj bilinen bilinenlerin olduğudur, bizim bildiğimizi bildiğimiz şeyler vardır. Başka bir deyişle, bilinen bilinmeyenler vardır, bilmediğimizi bildiğimiz şeyler vardır. Fakat aynı zamanda bilinmeyen bilinmeyenler vardır... bilmediğimizi bilmediğimiz şeyler. Biz her yıl o bilinmeyen bilinmeyenlerden birkaç tanesini ortaya çıkarırız.
Donald Rumsfeld, Birleşik Devletler'in Saddam'a karşı suçlamalarının neden yanlış çıktığı üzerine.

IV

Savaşa gitmek için uydurulan nedenler çöktü. Biz savaşa gitmeye hazırlanırken, Hükümet'in tüm bahanelerinin "laf salatası" olduğu meydana çıktı. Amerikalılara Saddam Hüseyin'in nükleer silahlar yaptığı söylenmişti. Ama yapmıyordu. Saddam'ın elinde kitle imha silahlarının hammadde stoku olduğu söylenmişti. Ama yoktu. 11 Eylül olayına karıştığı söylenmişti. Ama karışmamıştı. Bize Irak'ın El-Kaide'den teröristler getirdiği söylendi. Ama getirmiyordu. Bize askerlerimizin kurtarıcı olarak gösterilecekleri söylenmişti. Ama öyle değiller. Bize Irak'ın kendi yeniden yapılanmasının maliyetini karşılayabileceği söylenmişti. Ama karşılayamıyor. Bize savaşın Amerika'yı daha güvenli bir yer yapacağı söylenmişti. Ama yapmadı. ... Savaştan önce, bize haftalarca yalanlar söylenmişti.
Senatör Ted Kennedy tarafından verilen Birleşik Devletler Senatosu Beyanı.

Birleşik Devletler, tüm dünyaya sırf iş yaptığımızı göstermek için, her on yılda bir, küçük, rezil bir ülkeyi alıp onu bir kenara atma ihtiyacı duyar.
Michael Ledeen, Amerikan Girişim Enstitüsü, Özgürlük Kürsüsü.

Petrol neredeyse oraya gitmelisin.
Birleşik Devletler Başkan Yardımcısı Dick Cheney.

Neticede, babamı öldürmeye çalışan adam [Saddam Hüseyin] bu.
George W. Bush, 26 Eylül 2002, Houston.

I

Giriş Yerine

GİRİŞ YERİNE

5 Aralık 2003

Üç gün önce Toronto'ya gelmiştim ve doktor içeriye solgun ve kendini kaybetmiş bir şekilde girip Üçüncü Dünya Savaşı başladı dediğinde, bir doktor sandalyesinde sinüs tıkanıklığıyla başa çıkmaya çalışıyordum. Doktor "New York'u bombalıyorlar" diye bağırıyordu. Afallamıştım ve ne yapacağımı bilemez haldeydim. "Onlar kim?" diye sordum. Cevap veremedi. Aklını kaçırdığını düşündüm ve şaka yapmak istedim: "Putin mi? İsrailliler değil mi hakikaten?" Ne şaka yapılacak ne de avutulacak durumdaydı, biz de dostane bir şekilde sinüslerimin bekleyebileceğine karar verdik. Koridorlardaki kargaşayı fark ettim ve çabucak kaldığım yere geri döndüm. New York'ta yaşayan yakın bir akrabamı aramaya çalıştım, önce evini sonra işyerini aradım fakat ulaşamadım; New York'taki arkadaşlarımı aramaya çalıştım, orda da şansım yaver gitmedi; ümitsiz bir şekilde New York polisini bile aramayı denedim. Hayal kırıklığı içerisinde televizyonu açtım ve Dünya Ticaret Merkezi'ne ait İkiz Kulelerin dev alevler içerisinde çöküşünü,

deneyimli habercilerin bizim bu olayın Pearl Harbor'dan sonra ABD topraklarına yapılmış en büyük saldırı olduğundan emin olmamamızı sağlayarak olayı kıyamet kopuyormuş havasıyla aktarmak için ellerinden gelenin en iyisini yapmaya çalıştıklarını ve dehşet verici bir olayı bir ayinin tekrarıymış gibi defalarca seyrettim. Tarih 11 Eylül 2001'di.[1]

Olayın Pearl Harbor'a benzetilmesi o gün, her Amerikalının bilincindeki diğer tüm bilinçli düşüncelerden daha da derine yerleşene kadar yüzlerce kez tekrarlanmış olmalıydı.[2] Maksatlı bir hassasiyetle, hızlı bir şekilde atılan "Amerika'ya Saldırı" adlı bu cesur manşet ("Amerika Saldırı Altında", "Amerika'ya açılan Savaş" gibi diğer versiyonları ile birlikte) televizyon ekranlarında günlerce mütemadiyen yayınlandı. O zamana kadar, Birleşik Devletler'in, New York'a yapılan telefon bağlantılarını güvenlik nedenlerini gerekçe göstererek bozduğunu bilmiyordum, bu nedenle saatlerce aramaya devam ettim. Sevdiğim bazı kişiler o şehirde yaşıyordu ve Dünya Ticaret Merkezi'nde çalıştığını bildiğim bazı kişiler de vardı, bu yüzden, muhtemelen Birleşik Devletler'in karakteristik olarak aşırı gayreti ve barbarlığıyla eninde sonunda öç almaya yönelecek olmasının bana verdiği politik korkuyla birlikte kendi içimdeki histeriyi sezinleyebiliyorum. Telefon hatlarının tamamen ona-

1 Giriş niteliği taşıyan bu metin temelde öykü biçimindedir. Bir sürü gerçeğe dayalı detay oldukça geniş dipnotlara dönüştürülmüştür.

2 O dönemlerde Bush yönetimi altında Pentagon'da strateji uzmanı olan Richard Perle ve Paul Wolfowitz'in içinde yer aldığı bir grup tarafından 2000 yılının Eylül ayında kaleme alınan ve yeni muhafazakâr beyin takımının kilit dokümanı olan Yeni Amerikan Çağı Projesi (PNAC) başlığı altındaki "Amerika'nın Savunmasını Yeniden İnşa Etme: Strateji, Güçler ve Kaynaklar" adlı yazıyı daha sonra okuyacaktım. Bu dokümanda, yazarlar, "yeni bir Pearl Harbor gibi yıkıcı veya kolaylaştırıcı bir olay" tarafından hızlandırılmadığı sürece, Birleşik Devletler'e ait stratejilerdeki radikal değişikliklerin ortaya çıkmasının vakit alacağını iddia etmektedirler. Bu benzerliği son günlerde gündeme getiren tek kişi, Mart ayında Amerika'nın Irak'a yaptığı saldırıyı yöneten ve "Pearl Harbor'a benzer" başka bir olayın Birleşik Devletler Anayasası'nın yapısını değiştirerek Birleşik Devletler'in "askerileştirilmesine" yol açacağını belirten General Tommy Franks'ti.

rılmasının hemen ardından, patlamanın olduğu gün yakın bir arkadaşının oğlunun harap olmuş Kulelerin 92. katında olduğunu ve başka bir yakın arkadaşımın kızının o sabah erkenden şehirde başka bir yerde görüşmesinin olması ve patlama yaşandığında, bina alevler içinde kalıp çökmeye başladığında o kızın binanın yaklaşık olarak yüz metre uzağında olması nedeniyle hayatta kaldığını öğrendim.

En azından o bir gün boyunca, tahmin edileceği üzere, yaşanan trajedi görüntüye aktarıldığı için, televizyon sahip olunabilecek tek etkili muhataptı. Manzaranın merkezinde, hayatını kaybeden kişilerin sayılarıyla birlikte, dehşet verici durumun kelimelerle anlatılamayan görüntüsü vardı: ilk tahminler 20.000 kişinin öldüğü şeklindeydi daha sonra sayı yaklaşık olarak 8.000'e düştü. (Tahminler sonraki birkaç gün içerisinde 5.000-6.000 civarına düştü ve asıl ölen kişi sayısının 3.000'in altında olduğunun belirlenmesi haftalar sürdü—dehşet verici bir sayı fakat korkulan ilk sayıdan çok daha az). İzlediğim Kanada Yayın Kurumu kanalının (CBC) kendi yaptığı işi neredeyse tamamen durdurup CNN'e devrettiğini ve kısa bir süre sonra da Avrupa'dan—Britanya, Fransa, Almanya—çok çeşitli seslerin duyulduğunu ve "şu andan itibaren hepimiz Amerikalıyız" gibi ifadeler kullandıklarını fark ettim. Bu nedenle, insan, Avrupa-Amerikan dünyasının, adları sürekli olarak tekrarlanan, şüpheli oldukları düşünülen sayısız düşmana karşı (İran, Libya, Irak, Lübnan'daki Hizbullah, Afganistan'daki Taliban ve erken saatlerde şaşırtıcı derecede sıklıkla ortaya çıkan Filistinliler) kabilevari bir dayanışma içerisine girmesine tanıklık ettiği hissine kapılıyordu. Üç farklı yorumcu, inanılması güç bir şekilde, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'ni (FHKC) muhtemel bir suçluymuş gibi gösterdiğinde şoke olduğumu hatırladım. Kimse Birleşik Devletler'in hangi yolu ne kadar süre izleyeceğini bilemezdi.

Dünya Ticaret Merkezi kuşkusuz emperyal ticaretin ve finansın sembolüydü. Yine de, hangi "Amerika'nın Saldırı

Altında" olduğunu merak edip duruyordum. O Kuleleri sık sık ziyaret eden birisi olarak, vasıfsız işlerin çoğunun kayıt dışı işçiler ve genelde Latin Amerika bölgesinde yaşayan fakir göçmenler tarafından yapıldığını biliyordum. Güney Asyalı birisi olarak, kulelerdeki ofislerde çalışan meslek sahibi gençlerin büyük bir çoğunluğunun, çok sayıda Pakistanlı ve Bangladeşli Müslümanın ve tabi ki bir kısmı Müslüman olan Hindistanlı kişilerin yaşadığı o bölgeden olduklarını biliyordum. Bir de, o Kulelerde çeşitli ticari bürolarda ve finansal kuruluşlarda çalışan Arap Müslümanlar, Malezyalılar, Endonezyalılar ve Afrikalılar vardı. Binlerce kişi hayatını kaybederken, ölüm ırka ve dine bakmaksızın acımasız bir şekilde gerçekleşmişti. Yine de, insan kendisini iki bilinç akışı içerisinde buluyordu. Duyduğum umumi, resmi söylem, ölen kişiler arasındaki nüfus çeşitliliği düşünülmeden söylenen, barbar İslam Köktenciliği ile Amerikan-Batı demokratik toplumları arasındaki "Uygarlıkların Çarpışması"ydı. New York'taki Ortadoğu ve Güneydoğu Asyalı gruplarla sosyal bağlantıları olan bir Güney Asyalı olarak, *biz*den kaç kişinin öldüğünün ve ölenlerin birçoğunun Müslüman olduklarının ne yazık ki farkındaydım. Arkadaşımın alevler arasında kaybolan oğlu Müslümandı ve hatta Pahtun'du (laik, modern, işinde iyi fakat en az Taliban kadar Pahtun). Çok geçmeden, Princeton (New Jersey) sınırları dışında ikamet eden Pakistanlı bir topluluğa mensup pek çok ailenin İkiz Kulelerdeki ofislerde çalıştığını ve onlarca çocuğun o sabah yetim kaldığını öğrendim. Daha sonra, Kulelerde çalışıp ölen, çalışma belgeleri olmayan Güney ve Orta Amerikalı işçilerin olduğunu, fakat bu ölen işçilerin ailelerinin kendilerini ele verip sınır dışı edilme durumuyla karşı karşıya kalacakları için, orada ölen yakınlarının naaşlarını talep edemediklerini de öğrendim. Dünya Ticaret Merkezi içerisinde, en üst katlarda çalışan Amerika'nın en zengin beyazlarından zemin katta çalışma belgeleri olmayan hizmetçilere kadar, farklı bölgelerden tüm bu insanları bir araya getiren sınıf karmaşası, Birleşik

Devletler hegemonyası altındaki kurumsal küreselleşmenin aynası niteliğindeydi.

İnsanın bu olaya vereceği duygusal tepki daha da fazla karmaşık bir durum arz etmekteydi. Dünyanın en muhteşem şehirlerinden bir tanesinin orta yerinde binlerce kişi, sadece birkaç dakika içerisinde, ahlaken son derece çirkin ve sonuçlarına bakılacağı zaman muhtemelen çok daha korkunç olduğu anlaşılacak bir terörist eylemi sonucunda öldürülmüştü. Ama şunu da düşündüm: Amerika ne kadar da şanslı ve bu yüzden de tarihsel bir bakış açısıyla kendi trajedisinin önlemini alamayacak kadar benzersiz ve eşsizdir. Öyle ki diğer insanların yaşadığı şehirleri yok etme gücüne sahipti, ama dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı da son derece güvenlikliydi; bu yüzden iki görkemli binanın yok edilmesi Amerikan topraklarına yapılan en büyük saldırı olarak makul bir biçimde gösterilebildi (Bu saldırının Pearl Harbor'la karşılaştırılması gerçek anlamda doğru değildi, çünkü o olay anakarada değil açıklardaki bir üste gerçekleşmişti). Yüzyıllardır süren, her bir kıtada yer alan şehirlerin yok edilmesi ile ilişkili sömürgecilik tarihinin düşünülmesine gerek bile yoktu. İkinci Dünya Savaşı ile başlamak bile yeterliydi: bir taraftan Nagazaki ve Hiroşima, diğer taraftan da Dresden ve diğer Avrupa şehirleri. Benimle aynı kuşaktan olanlar Hanoi'daki bombalamaları, İsraillilerin Beyrut'u yok etmesini, Amerika'nın 2003 yılından çok daha önce, 1991 yılında Bağdat'ı bombalaması gibi olaylara şahit olmuşlardır. Suç ticari bir mesele değildir ve o gün gerçekleşen trajedinin diğer olaylardan aşağı kalır yanı yoktur, çünkü başka şehirlerde yaşayan diğer insanlar çok daha büyük boyutlu bir barbarlığa maruz kalmıştır. Bütün bunlara rağmen, tek bir şehri bile dış güçler tarafından saldırıya uğramadığı halde, modern Amerika'nın, birçok büyük şehirde ölümlere ve yıkıma neden olma ayrıcalığına sahip olması, bu olaya sınırlı ve simetrik bir tepki gösterememesine yol açmaktadır. Birleşik Devletler "zayıf" görünmesin diye, fanatiklerden oluşan küçük grupların

dehşet saçan terörü bile patlak veren bütün bu emperyal öfke ve kana susamışlıkla cezalandırılmalıdır.

İki gün geçmişti ve Birleşik Devletler hiçbir yeri bombalamamıştı. Endişeli bir şekilde etrafta yürüyordum. Ayın 13'ünün sabahında bir arkadaşıma, Birleşik Devletler'in bombalamaya başlaması ne kadar gecikirse, hedef sayısının o kadar artacağını ve kan gölü değil kan nehirleri olacağını söylediğimi hatırlıyorum.

Dünyayı neyin beklediğini o zaman bile anlayamamıştım.

II

14 Eylül 2001'de, Amerikan Senatosu 98'e karşı 0 oyla savaş lehine kararı aldı; bu kararda özetle şu ifadeler yer almaktaydı: "Başkan, 11 Eylül 2001'de gerçekleşen terör eylemlerini planlayan, bu eylemlere izin veren, yardım eden ve bu suçları işleyen uluslara, kuruluşlara ya da kişilere ve bu tür kuruluşları ve kişileri koruyanlara karşı, gelecekte yine bu uluslar, kuruluşlar ve kişiler tarafından Birleşik Devletler'e karşı gerçekleştirilebilecek uluslararası terörist eylemleri önlemek için tüm gerekli ve kendine ait gücü kullanmakta tam yetkilidir."

Bu kararın tarihte eşi benzeri yoktu ve bu nedenle kardaki ifade şekli gözden geçirilmelidir. İlk olarak, herhangi bir "ulus" tarafından değil de saldırı esnasında hayatını kaybetmiş olan kişiler tarafından gerçekleştirilen bir saldırı, bu özelliğine rağmen, yalnızca "kuruluşlara veya kişilere" karşı değil aynı zamanda "uluslara" karşı açılacak savaşa onay vermek amacıyla kullanılmıştır. İkinci olarak, Birleşik Devletler Anayasası Senato'ya savaşmak için en üst düzey güçleri sağlar ve bundan dolayı Başkan'ın başka bir ülkeye savaş ilan etmeden önce bunun iznini alması gerekir. Ancak, bu kararda Senato, eşsiz bir kararlılığa sahip olan Amerikan Başkanı dilediği zaman ve dilediği sayıda savaş açabilsin diye kendi güçlerini oybirliğiyle ve süresiz olarak ona devretmiştir. Bu karar ayrıca, eşi benzeri görülmemiş bu güç devri sayesinde, savaş açılacak ülkenin ismini

vermeden ona karşı açılacak olan savaşı onaylayan bir karardı; aslında, karar "uluslar" diyerek çoğul bir ifade kullanmaktadır, bu ifade, Başkan o şekilde karar verirse, dünyadaki tüm uluslara savaş açılabilir anlamına gelir. Üçüncü olarak, "uluslara" karşı açılacak olan bir savaşa, sadece gerçekleşen saldırılara karşı cevap olarak değil aynı zamanda *gelecekte* meydana gelebilecek saldırıları *önlemek* amacıyla onay verilmiştir. Şu anda, uluslararası yasanın tam anlamıyla yorumlanması şu şekilde olur; Birleşmiş Milletler'in hiçbir üyesi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin onayı olmadan başka bir BM üyesi olan bağımsız bir ülkeye savaş açamaz; barışın sürdürülmesi *müşterek* bir sorumluluktur. Bunun da ötesinde, şüphesiz, bir ulus başka bir ulus tarafından somut, doğrudan ve kanıtlanabilir bir saldırı tehdidi hissederse, ona karşı savaş açabilir anlamına gelen *önleyici* savaş diye adlandırılan bir prensip vardır. Buna mukabil, Birleşik Devletler Senatosu'nun hazırladığı karar, yalnızca doğrudan ve kanıtlanabilir bir saldırı tehdidini önlemek amacıyla değil, böyle olası bir tehdidin gelecekte ortaya çıkmasını *engellemek* için Amerikan Başkanı'na savaş açma yönünde daimi yetki vermiştir. Bu mantığa göre Hindistan Pakistan'a saldıracak güce sahip ya da saldırabilir olduğu için, Pakistan Hindistan'a saldırabilir; o halde bu bakış açısından bakıldığında, Hindistan'ın bir saldırı gerçekleştirme amacı olup olmadığıyla ilgili somut bir delil olmaksızın, Hindistan askeri güçlerinin yok edilmesi Pakistan'ın ulusal güvenliğinin önceliği olacaktır. Bush hükümetinin yaklaşık 1-1.5 yıl sonra muazzam coşkuyla açıklayacağı, *önleyici savaşın* tarihsel olarak yeni sayılabilecek ilkesi, aslında bahsi geçen kararın içerisinde zaten mevcuttu *ve istisnasız tüm Demokrat Parti Senatörleri bu karar lehine oy kullanmışlardı.* Başka bir deyişle, evrensel anlamda önleyici savaşlar ilkesi iki partilidir, günümüz Amerika'sında hem Muhafazakâr hem Liberal kesimin üzerinde ittifak ettiği bir ilkedir ve kesinlikle sadece yeni Muhafazakârların, Leo Strauss yandaşlarının ve bu gruplara yakın kişilerin işi değildir.

Dünya üzerinde her yeri kapsayıcı bir küresel savaşı kolaylaştırma niyetinden bu denli emin olan bu kadar radikal bir kararın çok kısa sürede sunulabilir olması (olaylardan sadece üç gün sonra) ve fazla tartışma veya muhalefet olmaksızın onaylanması en azından çok sıradışıydı; sanki uygun bir fırsatın meydana çıkması için tüm hazırlıklar mevcut gibiydi. George W. Bush'un, (kardeşi Jeb'in *ne hikmetse* vali olduğu) Florida eyaletindeki baştan aşağı hatalı oylamanın tekrar sayımını durdurmak için Yüce Divan'ın kararıyla Başkanlığa yükseltilmesi ve Beyaz Saray'la ödüllendirilmesi o zamanlarda bile kanunen onaylanmış bir darbe hissi uyandırmıştı. Artık 11 Eylül olayları, kitlesel kalıcı korku psikolojisi oluşturmak ve kişilerin içlerindeki atalarla ilgili en çılgın vatanseverlik türünü serbest bırakmak için, kasten kullanılmaktaydı. Daha sonra, bu kurnazca hazırlanmış korku planı ve intikam peşinde olan kana susamışlık duygusu, Bush'a tarihte eşi benzeri görülmemiş monarşik bir yönetim gücü vermesi için Senato'nun oybirliğiyle onayını alma amacıyla kullanılmıştır. Tüm bunlar incelenecek olursa, İkiz Kulelerin yok edilmesinin Almanya'daki Reichstag'ın yakılması örneğindeki gibi kullanıldığı hissine kapılmak mümkündü.[3] Sabah toplantılarını Hıristiyan duasıyla açmaya düşkün, köktenci bir evangelist olan Birleşik Devletler Adalet Bakanı Ashcroft'un, kısa süre içerisinde, sonu olmayan

3 Burada, genel anlamda Birleşik Devletler Hükümeti'nin veya özellikle Bush'un partisinin olayların meydana gelmesine *neden olduklarını* ima etmeksizin, 11 Eylül olaylarının *kullanılmasından* söz ediyoruz. Yine de, İsrail istihbarat örgütü Mossad'ın neler olabileceğiyle ilgili bazı şeyler bildiklerine ve bazı İsrail ajanlarının New Jersey'deki bir otoparktan olayların fotoğraflarını çekerken görüldüklerine inanmak için yeterli nedenler var. Mossad'ın ne bildiği ve bildiklerini gerekli Birleşik Devletler birimlerine bildirip bildirmediği hâlâ belirsiz. Bush Yönetimi, iki siyasi partinin üyelerinden oluşan—örneğin bağımsız bir Savcı—bağımsız bir soruşturma komisyonunun olayları her açıdan incelemesine izin vermeyi ısrarla reddetti. http://www.globalresearch.ca/articles/NAC304A.html adlı adreste, Birleşik Devletler Hükümeti'nin olaylarla ilgili kayıtlarına karşı çıkan müthiş bir makale arşivi bulunabilir.

bir gözaltı ve rastgele yapılan tutuklama rejimini mükemmel hale getirmek için, Birleşik Devletler'de ülke vatandaşlarına geleneksel anlamda tanınmış bireysel özgürlüklerin etki alanını önemli ölçüde azaltacak olan ve bazıları aynı ölçüde yersiz bir ivedilikle kanunlaştırılan Vatanseverlik Yasası ile birleştirilmiş olan, geniş kapsamlı kanunlar önermeye başlaması bu izlenimi daha da kuvvetlendiriyordu.

Senatonun kararı, tasarlanan savaş(lar)ın etki alanı ile ilgili nereden bakılırsa bakılsın ilk umumi belirtiydi. O sırada biz, bizzat 12 Eylül sabahında, Başkan'ın Milli Güvenlik danışmanı Condoleeza Rice'ın kendi ekibini, Birleşik Devletler bu "fırsattan" nasıl "avantaj elde eder" şeklinde bir değerlendirme yapmak için bir araya topladığını bilmiyorduk (binlerce kişi için trajedi olan bu durumun, birden bire milyarder olmuş olan bu kişinin zihninde "fırsat" olarak algılanması ne kadar da garip!). Aynı gün, Birleşik Devletler Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in Irak ve Afganistan'a ani bir saldırı lehinde görüşler öne sürdüğünü veya Dışişleri Bakanı Colin Powell'ın, Afganistan'ın kolay bir hedef olması ancak Irak'a düzenlenecek olan ani bir saldırının askeri anlamda ve müttefiklere diplomatik anlamda savaşı açıklamanın zor olacağı düşüncesi nedeniyle, bu iki ülkeye aynı anda değil de art arda, önce birisine sonra diğerine olacak şekilde saldırı düzenlenmesi gerektiği konusunda, Başkan ve kabinesini güçlükle ikna ettiğini de bilmiyorduk. *Washington Post* "17 Eylül 2001'de, Pentagon'a ve Dünya Ticaret Merkezi'ne düzenlenen saldırılardan altı gün sonra, Başkan Bush'un terörizme karşı küresel bir mücadele kapsamında Afganistan'a açacakları savaşın planlarını ana hatlarıyla belirten, üzerinde 'ÇOK GİZLİ' damgası taşıyan iki buçuk sayfalık bir belge imzaladığını ancak 12 Ocak 2003'te, olayın üzerinden yaklaşık 15 ay geçtikten sonra açıklayabildi. Belge aynı zamanda, bir dipnotta, Pentagon'u Irak'ın işgali ile ilgili askeri seçenekler tasarlamaya yönlendirmişti."[4]

4 Kitabın başka bir bölümünde de belirttiğimiz gibi, en yüksek rütbeli

20 Eylül tarihi itibariyle, Bush'un o gün Birleşik Devletler Kongresi'ne birleşik oturumdaki seslenişinde açıkça belirttiği üzere, Senato'nun Kararı geniş çaplı bir Başkanlık politikasına ve ulusal bir amacın stratejik vizyonuna dönüştürülmüştü. Bush "her bölgedeki her ulus bir karar vermelidir, ya bizim yanımızdasınızdır, ya da teröristlerin yanında" dedi. Bu sözler, birçok yönden, 1950'lerde Eisenhower'ın dönemindeki Dış İşleri Bakanı John Foster Dulles tarafından kısa, öz ve açık bir şekilde ifade edilen, Birleşik Devletler'in epeydir devam eden konumunun yeniden ifade edilmesiydi: "Tarafsızlık ahlak dışıdır." Fakat uyarı çok daha sertti: Birleşik Devletler'in taleplerini kabul etmeyen ülke, hangisi olursa olsun, teröristlerin dostu olarak addedilecektir ve aynı kaderle yüz yüze gelecektir: "rejim değişikliği", "ölü ya da diri", vb. Bush'a göre, Afgan hükümeti "kendi taşıyıcı yapıları içerisinde bulunan her teröristi ve kişiyi teslim etmeli"ydi, ya "teröristleri teslim edecekler"di ya da "onlar da aynı kaderi paylaşacaklar"dı. Toplu cezalandırma o dönemde politikanın değişmez bir şartıydı ve *devletler*, o devletin vatandaşı bile olmayan *kişiler* tarafından gerçekleştirilen olaylar yüzünden uygulanan cezalandırma aşamasında işgalin muhatapları olabilirlerdi; kimin "terörist" olup olmadığına ve onların "taşıyıcı yapılarını" neyin oluşturduğuna karar verme noktasındaki ayrıcalıklı yetki ise Birleşik Devletler'e aitti. Hatta "uluslararası terörizme karşı açılan bu savaş" kalıcı (hiç bitmeyen bir görev), küresel (50 veya 60 ülke içerisinde yürütülecek olan) ve fazlasıyla üstü örtülü ve gizli olacaktı. Aykırı bir şekilde, Birleşik Devletler'in 11 Eylül saldırılarını gerçekleştirenlerin çoğunluğunun Suudi vatandaşı olduklarını ve hiçbirinin Afgan olmadığını ifade etmesine rağmen, Afganistan'ın böyle bir savaşın hedefi olduğu hemen ilan edildi; bu kişilerin

Pakistan diplomatı olan Niaz Naik, kısa süre içerisinde BBC'ye, aslında Amerikalı diplomatların *Temmuz* ayında kendisine Afganistan'a Ekim ayında bir saldırı planlandığını, ki saldırı da tam o tarihte gerçekleşti, anlattıklarını söyledi. 11 Eylül, bu istilayı üzerine asacakları bir çiviydi.

Afganistan'dan geldiklerine veya oradaki Taliban hükümetinin yönlendirmesine göre hareket ettiklerine dair en ufak bir kanıt dahi yoktu.[5]

Her ne kadar bu suçu işleyenlerin hiçbirisi Afgan vatandaşı olmamasına veya bunların Afgan hükümetinin emirlerine göre hareket ettiklerine dair herhangi bir bilgiye sahip olunmamasına rağmen, Afganistan'ın derhal işgal edilme niyetinin yanı sıra, bir grup sivil vatandaş tarafından gerçekleştirilen terör eylemi-

5 Buradaki gerekçe Usame Bin Ladin'in saldırı emirlerini Afganistan'da ikamet ederken vermesiydi. Taliban hükümeti Bin Ladin'in suçlu olarak iade edilebilmesi için delil talep etti. Birleşik Devletler delilleri vermeyi reddetmeye devam ettiğinde (Birleşik Devletler istihbarat büroları hukuk mahkemesine Usame'nin suçluluğuyla ilgili sunulacak bir kanıtın gerçekten de ellerinde olmadığını belirteceklerdi), Usame'yi Birleşmiş Milletler'in 52 üyesinden oluşan İslam Konferansı Örgütü'nün (OIC) gözetimi altına vermeyi teklif ettiler. Birleşik Devletler teklifi geri çevirdi. Pakistanlı birçok politik lider ve diplomat, Usame'nin Pakistan'a gönderilmesi ve orada mahkemeye çıkarılması konusunda Taliban Hükümeti'nin onayını aldı. Pakistan Cumhurbaşkanı Müşerref, Birleşik Devletler'in baskısı altında teklifi reddetti. Birleşik Devletler'in tüm "taşıyıcı yapı" elemanlarının teslim edilmesiyle ilgili talebi imkânsızdı, çünkü o "yapıyla" ilgili herhangi bir nitelik belirlenmemişti. Barış görüşmeleri ile ilgili aynı reddetme tavrı Irak hususunda da tekrarlanmıştı. *New York Times*'dan James Risen tarafından elde edilen röportajlara ve belgelere göre, Pentagon ve Ortadoğu ile ilgili önemli bağlantılarda arabuluculuk yapan Amerikan vatandaşı Lübnanlı Imad Hage, geçen Şubat ayında, Birleşik Devletler işgale hazırlanırken, Beyrut ve Bağdat'ta Iraklı üst düzey istihbarat yetkilileri ile bir araya gelmişti. Hage, bu kişilerin kendisinden çaresizce çatışmadan kaçınmaya çalışan Saddam rejiminin Amerikalılara petrol bağışı teklif etmeye, Ortadoğu'daki barış sürecine yardım etmeye, ülkeyi "2.000 FBI ajanı" tarafından gerçekleştirilecek olan denetlemeye açmaya, seçimleri iki yıl içerisinde yapmaya ve 1993 yılında Dünya Ticaret Merkezi'nin bombalanmasındaki baş şüpheliyi teslim etmeye hazır olduğunu Birleşik Devletler'e bildirmesini istediklerini ifade etti. Daha sonra, Hage, Bush yönetimindeki baş ideologlardan birisi olan ve Pentagon'daki Danışma Kurulu üyelerinden Richard Perle ile Mart ayının başlarında Londra'da bir araya geldi. Risen'ın dediklerine göre, Perle—CIA'in tavsiyesiyle—her ne kadar ilgilenmese de bunun "dudak uçuklatan bir teklif" olduğunu kabul etmiştir.

ne karşılık olarak diğer egemen devletlerin *topraklarında* ve *bu devletlere karşı* daimi, küresel ve büyük ölçüde gizli olan bir savaşın açılması da o kadar yersizdi ki, bu 11 Eylül olaylarına karşı bir cevap olarak düşünülemezdi bile. İlan edilen şey, daha ziyade Amerikan emperyal egemenlik biçimini yeniden tanımlamak ve yenileştirmek amacıyla, (bu konuyla ilgili makalelerimden ikincisinin de açıkladığı üzere) radikal bir biçimde "Dünyanın Yeniden Tasarlanması"dır. Bu tasarının belirgin özelliği, bu savaşın açılmasının düşünüldüğü ve böylece Birleşik Devletler güvenliğine tehdit unsuru oluşturduğu düşünülebilecek olan "50 veya 60" ülkenin adından beklendiği üzere bahsetmemesiydi ve açıkçası bunlar arasında geçmişteki ya da potansiyel düşmanlardan—Avrupa Birliği, Çin, Rusya, Japonya hiçbiri yer alınıyordu. Bunun aksine, söz konusu tasarı Birleşik Devletler'in zihninde (sınırları genişletilmiş) emperyal dünya, yani Afrika-Asya kara parçaları üzerindeki nispeten daha az gücü olan, özellikle (her zaman olduğu gibi) Ortadoğu'daki ülkeler ile yeni stratejik bir ilgi olarak beliren Hazar havzasındaki ülkeler üzerinde ayrıcalıklı bir tekel kurma imgesi uyandırdı; Güney yarımküredeki ve şüphesiz Karayipler'deki sayıları belli olmayan pek çok ülke de gerektiği takdirde bu plana dâhil edilebilecekti. Tasarlanan bu alanı isyanlarıyla fakat aynı zamanda kritik öneme sahip kaynaklarıyla (bilhassa petrol, aynı zamanda işgücü piyasasının da içlerinde bulunduğu pazarlar) birlikte korumaya çalışmak kendi başına bir amaçtı; neoliberal küreselleşme, küreselleşmiş militarizm ile takviye edilecek ve sürdürülecekti. Emperyal dünya üzerindeki bu tekel de potansiyel rakipleri yenilgiye uğratmak amacıyla dolaylı olarak tasarlanmıştı: örneğin Hazar havzasında yer alan Rusya, ya da diğer tüm potansiyel rakipler, şu anda Birleşik Devletler'in şimdiye kadar eşi benzeri görülmemiş düzeyde hâkimiyet kurmaya çalıştığı bu bölgelerdeki petrol kaynaklarına bağımlıydılar; dolayısıyla Amerika'nın hedeflediği şey bir tür özel tekel kurmaktı.[6] Bu perspektife göre başlıca düşmanlar da

6 Çin Japonya'yı geri plana iterek, artık ikinci büyük ham petrol

belirlenmişti. Suudi Arabistan ne "şer ekseni"nin bir parçasıydı ne de "rejim değişimi"nin hedefiydi, çünkü Suudi krallığı belli bir süredir Amerika'nın avucunun içindeydi ve Birleşik Devletler'e ait üsleri kendi krallıkları içerisinde memnuniyetle barındırıyordu.[7] Kuveyt de demokratik değişiklik ve insan hakları seferleri için aday değildi; aksine orada Şeyhlerin hanedanlık yönetimi,

ithalatçısı haline gelmiştir. Birleşik Devletler en büyük ithalatçıdır fakat aynı zamanda petrol üreten bölgelerin çoğunluğunu kontrol altında tutmaktadır ve geri kalanını da kontrol altına alma konusunda kararlıdır. Rusya petrol bakımından kendi kendine yeten tek büyük güçtür. Rusya ile AB arasında ekonomik bir anlaşma makul gözükmektedir, çünkü Rusların petrolü Avrupalıların teknolojisi ile takas edilebilir. Ancak, AB Birleşik Devletler ile Rusya'ya karşı bu denli saldırgan bir *askeri* tavırla işbirliği içerisindeyken, Rusya'nın AB ile bu kadar yakın *ekonomik* ilişki kurmasının zor olduğu düşünüldüğünde, Birleşik Devletler'in egemen olduğu, şu anda Rus sınırına kadar genişlemekte olan bir NATO'nun varlığı bu ihtimali geçersiz kılmaktadır. Rusya'nın, bunun yerine, Fransız-Alman ittifakı tarafından giderek artan bir şekilde savunulan bağımsız bir Avrupa askeri gücünü desteklemesi muhtemeldir. Ancak, o günün gelmesine daha çok var. AB'nin tümü Birleşik Devletler'in orduya harcadığı paranın yarısından daha azını askeriyeye harcamaktadır ve onun gerçek askeri kapasitesi, donanım çoğaltımı, AB'nin birçok ülkesindeki silah sistemi ile uyuşmazlığı, genelde çok daha düşük teknolojik donanıma ve Ar-Ge çalışmalarına sahip olması nedeniyle belki de Birleşik Devletler'in kapasitesinin %10'u kadar bile etmez—Fransa'nın yanı sıra Avrupa'nın başlıca askeri gücü Britanya'nın, Avrupa'nın öngörülen askeri planı içerisinde olmaktan ziyade Birleşik Devletler'in askeri planı içerisinde yer alacağı gerçeğinden bahsetmeye bile gerek yok. Bütün bunlar olup biterken, Birleşik Devletler, AB'ye katılan eski-Varşova antlaşmasına tabi ülkelerin Fransız-Alman ittifakından çok Birleşik Devletler koruması altındaki NATO'ya entegre olmalarını temin etmektedir. Bağımsız bir Avrupa askeri gücü her halükarda, NATO'ya alternatif olarak değil özerk bir tamamlayıcı güç olarak öngörülmektedir.

7 George W.'nin babası olan birinci Bush 1990 yılında, Saddam Hüseyin'in 250.000 askeri ve 1.500 tankı Suudi sınırına yığmış gibi gösteren, üzerinde oynanmış uydu fotoğraflarını Kral Suud'a göstererek ona yalan söylemiştir. Aynı zamanda çekilen Rus uydu fotoğrafları ise hiçbir askerin ya da tankın olmadığını gösteriyordu—fotoğraflarda sadece boş bir çöl görünmekteydi. Buna rağmen, Suudiler, 1991 yılında Körfez Savaşı sırasında sözde "Çöl Fırtınası Operasyonu" nedeniyle 500.000 Birleşik Devletler askerini barındırmayı kabul etmişlerdi.

Birleşik Devletler silahlı kuvvetleri tarafından başa getirilmişti. Oysa İran ve Irak "şer ekseninin" üçte ikisini oluşturuyordu, çünkü onların yer altı kaynakları doğrudan Birleşik Devletler tarafından kontrol edilmiyordu (sadece piyasa ve döviz mekanizmaları yoluyla kontrol ediliyordu) ve ayrıca onlar gelişmiş endüstri ülkeleriyle farklı düzeyde ilişki içerisindeydiler.[8] Kuzey Kore bu "eksenin" geriye kalan üçte birlik kısmıydı, çünkü orası nükleer teknoloji alanındaki bilgi birikimini Birleşik Devletler'in egemenliğinden kurtulmak isteyen diğer ülkelere aktarabilme konusunda yeterli kapasiteye sahipti. Dolayısıyla, Hazar bölgesine köprü vazifesi gören Afganistan bir şekilde alınacaktı.

III

Bu yorum, iki yıl boyunca *Frontline*'da yayımlanmış olan on yedi makalenin birincisini yazdıktan iki gün sonra Bush'un 20 Eylül 2001 yılında yaptığı konuşmasıyla ilgili yorumumdu. Sonuncusunun taslağı 2003 yılı Ağustos ayının ortalarında hazırlanan bu makalelerin on iki tanesi bu kitapta yer almaktadır. 2001 Ekim ayında Afganistan hızlı bir şekilde işgal edilmişti. Irak'ın tam anlamıyla işgali, 2003 yılı Mart ayında, yaklaşık olarak bir buçuk yıl sonra gerçekleşmişti. Birleşik Devletler'in ve Birleşik Krallık'ın işgal birlikleri ilerlerken kasabalarda kahramanca direnişlerle karşılaşmışlardı, ama bir yandan kentin müdafaasındaki bazı kilit unsurların taraf değiştirmeleri nedeniyle, öte yandan ise başkent olan bir şehrin, sekiz yıllık bir savaş ve on iki yıllık bir yaptırım sonucu yıpranmış bir ordu tarafından alışılagelmiş yöntemlerle, Birleşik Devletler'in şu

8 İran şu anda sadece din bağlamında değerlendirilmektedir: yani İslami devrim, İslami terörizm, mollalar, köktencilik, Şiilere karşı Sünniler, vb. şeyler bağlamında. Bu ülkenin petrol üreten kilit bir ülke olduğu, İran'ın gaz yataklarının Rusya'nın ardından ikinci olduğu ve İran'ın, Hazar denizi civarındaki kıyıya yakın diğer ülkelerle, bilhassa şu anda Birleşik Devletler'in ekonomik ve askeri anlamda kısaca almaya çalıştığı Azerbaycan'la anlaşmazlık içerisinde olduğu Hazar denizi havzasındaki petrolün yüzde 20'sinin üzerinde hak sahibi olduğu unutabilir.

anda komuta ettiği askeri teknolojiye karşı savunulması basitçe imkânsız olduğundan, Bağdat oldukça hızlı bir şekilde düşmüştü. Birleşik Devletler'in karşısına bugün kendisine az da olsa eşdeğer ekonomik ve askeri kaynaklara sahip muteber bir rakibin çıkmayacağı açık bir gerçektir; o halde kendi gücünün kullanımını *dışarıdan* kontrol edecek bir sistem yoktur. Elinin altında bulunan 10 trilyon dolarlık ekonomisi ile örneğin aktif bir savaşa yıllık 200 milyar dolar ayırabilir ve aynı miktarda parayı Keynesçi bir yöntemle kendi ekonomisini canlandırmak için kullanabilir. Bir düzine ülkenin harcadığından daha çok parayı askeriye için harcayabilir. Dünyanın her yerinde yüzün üzerinde askeri üssü yönetmesinin yanı sıra dünyadaki hükümetlerin çoğunluğunun da etkin onayını almaktadır ve insanlık tarihinde bilinen tüm egemenliklerden çok daha gelişmiş, çok daha yıkıcı bir askeri teknolojiye ve silah sistemine sahiptir. Bu güç, yakın zamana kadar standart alışıla gelmiş geniş kara orduları, havada it dalaşları, şehirde sokak dövüşleri gibi tüm savaş yöntemlerini modası geçmiş hale getirmektedir. Ancak Irak'taki Direniş ne kadar büyürse büyüsün, Irak'ta 100.000 Birleşik Devletler askeri olduğu müddetçe, bu Direnişin, 1968 yılındaki Vietkong ve Kuzey Vietnam ordusu tarafından Güney Vietnam şehirlerine gerçekleştirilen saldırı (TET Offensive) esnasında, yarım milyon Birleşik Devletler askeri karşısında düzinelerce şehri işgal edip elinde tutmak için Vietnamlı komünistlerin suya indirdiği tabur ve tugaylar tarafından düzenlenen saldırılara benzemesi hiç de olası gözükmemektedir.[9] Bunu anlamamak, Birleşik Devletler işgaline karşılık verebilecek güçte bir direnişin ortaya çıkışının ne kadar zor olduğunu görmezden gelmek ya da o gücün kurbanları için ara sıra değil her zaman ne kadar yıkıcı olabileceğini idrak etmemek demektir. Birleşik Devletler iki bin ton seyreltilmiş uranyumu çoktan Irak'ın üzerine atmıştır ki, bu miktarda uranyum

9 Birleşik Devletler ordusu 100.000 kadar askerini 2006 yılında bile Irak'ta tutmaya hazırlandığını duyurmuştur.

önümüzdeki yıllarda ve on yıllarda büyük oranda hastalıklarla ve ölümlerle sonuçlanacaktır. Bugün bile, ben bu cümleleri yazarken, Birleşik Devletler Irak Direnişinin yürütüldüğü küçük sığınaklar üzerine 500 hatta 900 pound (226,5kg-477kg) ağırlığında bombalar yağdırmaktadır.

Fakat iş karada, ayaklanma sempatizanı halk yığınlarının orta yerinde—öyle ki Mao'nun unutulmaz sözleriyle ifade ettiği gibi gerillalar balığın suda yüzmesi gibi insanların arasında dolaşabilmektedir—bölgeye geniş bir şekilde yayılmış olan dağınık birimlere ve küçük silahlarla donanmış kişilere karşı savaşmaya geldiğinde, bu gücün karşısına ciddi engeller çıkmaktadır. Birleşik Devletler böyle bir durumla Vietnam'da karşı karşıya gelmişti, Mao'nun mecazi sözlerinin kendilerine göre çevrilmiş haliyle "balığı yakalamak için denizi boşaltmak" amacıyla hareket etmişlerdi; Vietnam'ı sonuçları çeyrek yüzyıl sonra dahi hala hissedilen ve şüphesiz önümüzdeki on yıllar boyunca da hissedilecek olan bir yıkıma maruz bırakmış olsalar da, neticede başarısız olmuşlardı. Özellikle iki asıl Kürt kuvveti, doğuda çoğunluğu sessiz kalan veya aktif bir şekilde Amerikan destekçisi olan Şiiler ve kuzeyde Kürtler için böyle bir durum—en azından şimdilik—görünmese de, şu anda Irak'ta sözde "Sünni üçgeninde" buna benzer bir durum gelişmektedir. Bizim topluca "Irak Direnişi" adını verdiğimiz şeyi şu anda oluşturmakta olan ve birbirinden farklı yaklaşık kırk örgüt, Ulusal Kurtuluş Cephesi'nde olduğu gibi bir araya gelebilirse ve Şii ve Kürtlerin önemli kesimlerini de içlerine alabilirse, Vietnam'da karşılaştıkları aynı akıbet Amerikalıları Irak'ta da bekliyor olacaktır.

Irak direnişi şimdiye kadar öngörülebilir biçimde yürütüldü. Bağdat'ın düşüşünden hemen sonra yazdığım "Bundan Sonraki Savaşlar" adlı makalede, savaşın sonunun gelmesi şöyle dursun, aslında gerçek savaşın daha yeni başladığını (o zamana kadar sadece işgale ve bunun karşısında Bağdat çevresindeki kasabaların kahramanca fakat talihsiz savunmalarına

şahit olmuştuk); rejimin üst düzey askeri ve sivil rütbelerinin ortadan kaldırılmasının, orta ve daha alt seviye silahlı kuvvetler ve Baas partisi tarafından yönlendirilecek olan yeni bir direniş yapısının ortaya çıkmasının ön koşulu olduğunu; bu direnişin, aralarında işgale karşı büyük nefret duyan ve Güvenlik Konseyi tarafından onaylanıp 2003'teki işgalden önce dahi Birleşik Devletler tarafından on yıldan fazla süredir yürütülen yaptırım ve bombardıman rejimi yüzünden maruz kaldıkları, kelimelerle anlatılamayacak ıstıraplarından ötürü intikam isteyen Iraklı büyük halk kitlelerinin desteğini alacağını iddia etmiştim. Bütün bunlar gerçekleşti. İlk başlarda, Bağdat'ın işgalinden sonraki ilk günlerde ve haftalarda, bilhassa Musul ve Basra gibi bölgelerde de çatışmalar olduğuyla ilgili münferit raporlar gelmesine rağmen, fiili direniş büyük oranda Irak'ın merkeziyle sınırlıydı. Aralık ayının ilk günleri olan şu ana değin, her ne kadar Birleşik Devletler'e ait olan ve yanlış bilgiler veren bürolar direnişin sadece Sünnilerle sınırlı olduğunu iddia etmeye devam etse de, en dikkat çekici olanlardan bazıları da dâhil olmak üzere saldırıların yüzde kırkı, bu bölgenin dışında cereyan etmektedir. Lakin genel tablo karmaşık ve tutarsızdır. Güney Irak'taki Şiiler arasındaki en etkili unsurlar şimdiye kadar silahlı direnişten uzak durdular ve bunların birçoğu, Birleşik Devletler tarafından yönetimin kendilerine devredilmesini kolaylaştıracak olan bazı formüller üretileceği umuduyla, Birleşik Devletler'in, muhtemelen İran'ın tavsiyesine uygun olarak, Irak'a "Yönetim Konseyi" diye yutturduğu işbirlikçi grupla bilfiil işbirliği yaptı. Az sayıda Şii'nin direnişte yer aldığını veya Amerikalıları memnuniyetle karşıladığını söylemek kuşkusuz yanlış olurdu. Bağdat'ın yoğun nüfusa sahip varoşları büyük bir çoğunlukla Şii'dir ve o bölgelerde direniş oldukça yoğundur. Ortada Şii-Sünni anlaşmazlığına dair ciddi bir belirti olması bir yana, askeri olduğu kadar politik de olan bu direniş içerisindeki Şii-Sünni işbirliği ta baştan beri apaçık ortadadır ve bölge sakinlerinin işgalcilere yönelik *nefreti* her iki dini top-

luluk içerisinde de yaygın bir şekilde görülmektedir. Endişe verici olan gerçek şudur ki, destekçileri direnişin bir parçası olan Şii din adamları arasındaki nispeten daha savaşçı bazı gruplar konuşmalarını yumuşatmaya, belli ki, Amerikalılarla işbirliği yapıp ortaya çıkan kaderin onlar için tatmin edici olup olmayacağını görmek için beklemeye başlıyorlar.[10]

Kürtler arasında yaygın bir direniş olduğuna dair de pek fazla kanıt yok. On yıldan fazla süren yaptırımlar ve uçuşa yasak bölge uygulaması boyunca, İngiliz-Amerikan güçleri iki ana Kürt partiye/milise kol kanat gererken Kürt hamiliğine

10 Kasım ayının sonlarındaki raporların gösterdiği üzere, özellikle Bağdat'ın Şiilerden oluşan varoşlarında geniş bir yandaş grubuna sahip genç bir vaiz olan ve direnişi aktif bir şekilde destekleyen Mukteda El-Sadr, birden bire tutumunu değiştirmiş ve Amerikalılarla işbirliği içerisinde hareket edeceğine dair kararını ilan etmişti. Bu durumu ortaya çıkaran baskıların ne olduğu belli değildir. El-Sadr'n tüm yandaşlarının böylesine hayret uyandıran bir dönüş yapıp yapmayacakları da muğlaktır. Iraklı Kürtler ile Şii'ler arasındaki oldukça karmaşık ilişki ve İran'ın bu ilişki üzerindeki rolüne gelince, İran, Celal Talabani'nin Birleşik Devletler'in politik ve askeri desteğinin keyfini çıkaran ve şu anda Birleşik Devletler tarafından tayin edilmiş Irak Yönetim Konseyi'nin kilit elemanı olan Kuzey Irak'taki Kürdistan Yurtseverler Birliği adındaki grubun uzun süreli destekçisi olmuştur. Talabani kısa süre önce bu düzmece Konseyin 10 üyeli delegasyonunu İran'a yönlendirmiştir. Buna karşılık olarak, İran Cumhurbaşkanı Hatemi hayret verici bir açıklama yaparak kısmen şu ifadeleri kullanmıştır, "Irak Yönetim Konseyi'ni tanıyoruz ve onların Irak halkıyla birlikte ülke işlerini yönetebilecek ve özgürlüğe giden yolda önlemler alabilecek kapasiteye sahip olduklarına inanıyoruz." Hatemi daha sonra Birleşik Devletler'in Haziran 2004'e kadar bu Konseyin yenileştirilmiş yüzüne "güç transfer etme" planını açık bir şekilde desteklemeye devam etmiştir: "Bu anlaşmanın ithafı Irak'ın yeniden yapılanmasına ve güvenliğine yardımcı olacaktır." Kimileri sırf yeni muhafazakârların gündeminde olan bir Birleşik Devletler işgalinden kaçınmak için, İran'ın önemli bir konuda ödün verdiğini öne sürebilir. Ancak bu durum aynı zamanda İran'daki din adamlarına ait rejimin Irak'taki gerçeklere dini-mezhep görüşüyle baktığını ve Sünni azınlık aleyhine Birleşik Devletler'in Irak'ta Şii güçlere yardım edeceğini umut ettiğini göstermektedir. Kendi kişisel ve oldukça aykırı sebepleri olan Bush ve Hatemi'nin derdi, mezhepsel ve toplumsal farklılıkların olmadığı laik bir Irak inşa etmek değildir

benzer bir şey yaratmanın peşindeydi. Türk birliklerinin Irak'a girişi Kürtlerin antipatisine hatta başkaldırısına yol açabilirdi, fakat Türk birliklerinin şu anki Irak sınırları içerisine konuşlandırılmaması kararı ile bu durumun etkili bir biçimde önüne geçildi. Kuzeyde Musul içerisindeki direniş, işgalin başından beri azımsanamayacak boyuttadır ve son haftalarda Birleşik Devletler'e ait kayıpların yanı sıra direniş saldırılarında hızlı bir artış görülmektedir. Ancak Musul ve çevresi büyük oranda Arap Sünni nüfusa sahiptir ve direniş özellikle onlar arasında yoğunlaşmış gibi görünmektedir; Kürtlerin büyük bir kesiminin direnişe katılıp katılmadığı belirsizdir. Irak'ın her yerinde, nereye kadar başarılı olacakları henüz belli olmamasına rağmen, Amerikalılar acımasız bir şekilde etnik/toplumsal/mezhep kartını oynamakla meşguldür.[11] Kısacası, laik yapı-

11 Kürtlere, Türkmenlere, Hıristiyanlara, Yahudilere ve diğer azınlık gruplarına ek olarak, Şiiler Irak nüfusunun kabaca yüzde 55'ine, Arap Sünniler yüzde 30-35'ine tekabül etmektedirler. Ancak, siyasi duyarlık açısından Irak'ın büyük çoğunluğu laiktir ve herhangi bir mezhebe bağlı değildir; bu nedenle aralarında ilişki kurulamayan Şii-Sünni husumeti büyük ölçüde abartılmaktadır. İran-Irak arasındaki sekiz yıllık korkunç savaş boyunca Saddam rejimine büyük bir çoğunlukla sadık kalan Şiiler üzerinde İran'ın etkisinin ne kadar belirleyici ya da geniş olduğu hiç de açık ve net değildir. Yine de İngiliz-Amerikan medyası Saddam'ın diktatörlüğünü "Sünni yönetim" diye adlandırmaktan hiç vazgeçmemiştir. Bu acımasız bir diktatörlüktü, ama özel olarak dini ya da mezhepsel değildi; Sünnilere ve Şiilere eşit kararlılıkla baskı uyguluyordu. İşgalci İngiliz-Amerikan birliklerinin karşılaştığı en sert direniş, nüfusun önemli kesimini Şiilerin oluşturduğu Nasiriye, Basra, Kerbela, Necef gibi güney şehir ve kasabalarında meydana gelmiştir; oysa Bağdat oldukça kısa bir süre içerisinde düşmüştür. Irak üzerinde mezhepsel veya teokratik bir yönetimin dayatılması için ciddi bir girişim yapılırsa ve Şiiler ile Sünniler arasında kanlı bir çatışma su yüzüne çıkarsa, bu kökten dincilik ve kana susamış mezhepçilik Amerikalıların hediyesi olacaktır. Birleşik Devletler'in ürünü olan Yönetim Konseyi benzer bir şekilde hazırlanmıştır ve şu anda Konseyin başkanlığını yapan hüküm giymiş suçlu Ahmet Çelebi'nin dahi Şiileri temsil etmesi beklenmektedir. Bu Konsey 13 Şii, beş Sünni Arap, beş Kürt, bir Hıristiyan ve bir Türkmen üyeden oluşmaktadır. Irak'ta, geçmişte hiçbir zaman, bu tür mezhepsel/etnik farklılığa dayalı bir yönetim olmamıştır.

nın direniş süresince güç kazanıp kazanmayacağı veya Birleşik Devletler'in entrikaları nedeniyle parçalanıp parçalanmayacağı konusunda henüz bir şey söylenemez. Ama şu sıralarda işgalin acıları arttıkça ortaya çıkan şiddetli talan savaşları sürerken, refah devleti parçalanmakta, kamu hizmeti dağılmak durumunda bırakılmakta, kamu mal varlığı özelleştirilmekte, acımasız piyasalaştırma süreci herkesi birbirine düşürmekte ve Irak toplumunu bir arada tutan toplumsal bağ yıpranmaktadır.

Tüm bunların üzerinde Birleşmiş Milletler, NATO ve genellikle "uluslararası toplum" diye adlandırılan şu ahlaksız, anlamsız şey durmaktadır. Güvenlik Konseyi'nin Irak'a Birleşik Devletler mandası altında dehşet verici yaptırımlar dayatmasında ve İngiliz-Amerikan ittifakının Irak topraklarının büyük bir bölümünde sürdürdüğü bütünüyle yasadışı bir uygulama olan uçuşa-yasak-bölge uygulamasında üstlendiği rol olsa olsa alçakça bir roldür. Birleşmiş Milletler'in Irak eski Koordinatörleri, Dennis Halliday ve Hans Von Sponek'in her ikisi de istifa etmiş ve Birleşmiş Milletler'i sözü edilen yaptırımlar yoluyla soykırım yapmaya olanak sağlaması nedeniyle açıkça suçlamışlardır. (Birleşmiş Milletler onaylı bu soykırımın kısa özeti bu kitabın başka bir yerinde bulunabilir.) Kofi Annan'ın Birleşik Devletler ve Birleşik Krallık'la birlikte Birleşmiş Milletler'e, bu yılın Mart ayındaki işgalden çok önce, savaş sonrası üstlenilecek rol için koordinasyona başlamalarını emrettiği de bilinen bir gerçektir. 16 Ekim'de, işgal tehdidi altında, Suriye'nin bile katılmak zorunda kaldığı oybirliği ile alınmış karar neticesinde[12] Güvenlik Konseyi Birleşmiş Milletler'deki Irak kürsüsünü

12 Tüm bunların içerisinde, Suriye'nin durumu karmaşıktır. Oradaki Esad rejimi ve Irak'taki Saddam rejimi bir zamanlar birleşik olan Baas partisinin rakip gruplarına aitti. Libya haricindeki tüm Arap ülkelerinin aksine, Suriye, 8 yıllık İran-Irak arasındaki savaşta İran'ın tarafını tutmuştur. Daha sonra, Birleşik Devletler'in Şeyhleri Kuveyt tahtına tekrar geçirip Bağdat'ı bombaladığı 1991 yılındaki Körfez Savaşı'nda, Suriye, Birleşik Devletler'in tarafında yer almıştır. Ancak, Golan Tepeleri'ndeki Suriye topraklarını işgal eden İsrail ile Suriye arasında amansız bir düşmanlık

mahkûm Ahmet Çelebi'ye vermiş ve "uluslararası toplumun... toplumun geniş kesimlerini temsil eden Güvenlik Konseyi'ne yönelik olumlu tepkisini" memnuniyetle karşıladığını "[ve] Güvenlik Konseyi'nin Irak halkını seferber etme çabalarını desteklediğini..." ifade etmiştir. Birleşik Devletler ve Birleşik

---

vardır. Bu nedenle, Suriye stratejik menfaatleri doğrultusunda Lübnan üzerinde hâkimiyet kurmakta, Güney Lübnan'daki İsrail işgaline karşı yaklaşık yirmi yıl savaşan Hizbullah'ı desteklemekte ve Hamas'ı olmasa da Filistinli birkaç grubu Şam'da barındırmaktadır. Yine aynı sebepten ötürü, Pentagon üzerinde hâkimiyet kuran ve Bush yönetiminin politikalarını ve ideolojisini belirleyen yeni muhafazakâr grup, Suriye'nin de işgali ve istilası konusunda kararlılık içerisindedir. 11 Eylül'den sonra Suriye, Birleşik Devletler'e El-Kaide ile ilgili çok değerli bilgiler sağlamıştır ve Birleşik Devletler teşkilatının operasyonu Türk sınırına yakın olan Halep şehrinden yönetmesine bile izin vermiştir, böylece Rumsfeld ve onun yeni muhafazakâr dostlarını öfkelendiren CIA'in samimi övgüsünü ve minnetini kazanmıştır. Bu ilişki Suriye'nin şiddetle karşı çıktığı ve kendi topraklarının işgali ve istilasının bir başlangıcı niteliği olarak gördüğü Irak işgali ile sona erdi. Ancak Suriye'nin, hem eski Saddam rejiminde hem de yeni Irak direnişinde yer alan unsurların yapmış olduğu sığınma talebiyle ilgili tüm girişimleri, bu işgalin korkusu yüzünden geri çevirdiği bilinmektedir. Bütün bunlara rağmen, Bağdat'ın düşüşünden sonraki ilk günlerde, Rumsfeld ve arkadaşları Suriye'ye karşı derhal tehditkâr askeri eylem başlatma konusunda kendilerini emin hissettiler; Birleşik Devletler ile Birleşik Krallık'taki en saygın gazeteler ve elektronik medya, Suriye'yle ilgili akıl almaz ölçüde yanlış bilgiler yaymaya başladı. Suriye'nin düşmüş olan Saddam rejiminin liderlerini barındırdığını, orada direnişi finanse etmek için Irak'a ait 3 milyar doları elinde tuttuğunu, Irak'a ait kitle imha silahlarını barındırdığını ve kendi kimyasal silahlarını geliştirdiğini, vb. iddia ettiler. İsrail 2003 yılının Ekim ayında Şam yakınlarındaki Suriye topraklarını bombaladığında, bir zamanlar Pentagon'da Savunma Politikası Kurulu üyesi olan ve İsrail gazetesi *Jerusalem Post*'un yönetim kurulu üyelerinden, en önemli yeni muhafazakârlardan biri olan Richard Perle, halka seslendiği bir konuşmasında şunları söylemişti: "İsrail Hava Kuvvetleri tarafından Suriye'ye iletilen mesajı görmekten mutluluk duyuyorum ve umarım bu böyle pek çok mesajın ilkidir." Bu arada, Birleşik Devletler Kongresi'nde "Suriye Hesabı ve 2003 Lübnan Egemenliğinin Yeniden Kuruluşu Yasası" üzerinde görüşmeler başlamıştı. Clinton'ın emrinde kanunlaştırılan ve Bush tarafından uygulanan 1998 tarihli "Irak Özgürlük Yasası" modeli örnek alınarak, Başkanlık imzasına hazırlanmaktaydı.

Krallık tarafından dikkatle seçilen bu kukla rejim buna rağmen "Irak Halkının bağımsızlığını bünyesinde barındıran" bir yönetim olarak tanınmıştır.[13] Onlara kalırsa, savaş esirleri ile ilgili olarak Cenevre Konvansiyonu'na uyulmasından sorumlu olan uluslararası kuruluş Kızıl Haç'tır. Kızıl Haç, Cenevre Konvansiyonu'nun Üçüncü ve Dördüncü maddelerinin tamamen ihlal edilerek 10.000'den fazla Iraklı savaş esirinin tutulmasıyla ilgili ne bir şey söylemiş ne de yapmıştır, hatta bu durumun "gizli bir konu" olduğunu ifade ederek, bu esirlerin belirtilen antlaşma şartları altında tutulup tutulmadığını söylemeyi de reddetmiştir. Direnişin bu iki kurumun genel merkezlerini olağanüstü hava saldırılarıyla hedef alması hiç garip değildi, böylece her ikisi de Irak topraklarındaki operasyonları bitirmek zorunda kalmıştı.

NATO yalnızca Afganistan'daki askeri operasyonların sorumluluğunu üstlenmemiştir; üst düzey NATO yönetimi Polonya askeri birliğini Irak'a sevk ettiğinde, belli NATO ülkeleri (özellikle Birleşik Krallık, İspanya ve İtalya) Irak'ta görevli 24.000 asker bulundurmaktaydı. Birleşik Krallık askeri sorumluluğu (daha yumuşak bir ifadeyle "barışı koruma" görevini) er ya da geç NATO'ya devretmeyi düşündüğünü ilan etti ve yakın zamanda NATO ülkelerinin dışişleri bakanlarına yaptığı konuşmasında, Colin Powell, yaptıkları yardımlar nedeniyle Polonyalılara teşekkür etti ve Irak'ta NATO için çok daha büyük bir rol düşündüğünü söyledi.[14]

13 *Financial Times*, ilginç bir şekilde, 21 Kasım 2003'te, Bileşik Devletler öncülüğündeki Geçici Koalisyon Yönetimi'ndeki iki resmi görevlinin ve Yönetim Konseyi'ndeki Ulaştırma Bakanı Haider al-Abadi'nin rüşvet almak suçuyla Pentagon tarafından sorgulandığına dair bir haber yayımlamıştır.

14 Bu kitapta bulunan daha sonraki makalelerin birisinde, NATO'nun Afganistan'da komutayı üstlenmesinin Avrupa dışında üzerine aldığı ilk eylem olduğunu ve bunun Birleşik Devletler'in emperyal misyonuna yardımcı olma rolü üstlenecek olan NATO'nun genişleyen, küresel geleceğine işaret ettiğini ifade etmiştik. O zamandan itibaren, Japonya ve Kore, personellerini imparatorluğun çeşitli ülkelerinden düzenli olarak toplayacak olan küresel emperyal bir ordunun ilk oluşum sürecinde oraya birlik göndermeye karar vermişti.

AB, sadece "uluslararası topluma" daha büyük bir rol verilmesi koşuluyla, Birleşik Devletler'in Irak'taki kukla rejimin yeni politik yapısına yönelik en son planlarını açıkça desteklerken, BM yakın zamanda Ortadoğu'da bir yerde, muhtemelen Ürdün'de, "Irak'a bir bölge bürosu" açacağını ve daha sonra tüm gücüyle Irak topraklarına geri döneceğini duyurmuştur. Bu yeni yapının Haziran ayında göreve gelmesi öngörülmekte ve ortaya çıkacak olan rejimin de, Afganistan'da Birleşik Devletler tarafından atanan/AB tarafından vaftiz edilen Karzai rejiminin yaptığı gibi, "barışı korumaya yardım etmeleri" için Amerikan-İngiliz güçlerini "davet etmesi" bekleniyor. Güvenlik Konseyi'nin, daha sonra, Avrupa'yla tam bir işbirliği içerisinde ve "istemem yan cebime koy" diyen Rusya ve Çin ile birlikte, tüm bunları destekleyip meşrulaştırması muhtemeldir; Amerikan-İngiliz güçlerinin statüsünü büyük olasılıkla "İşgalci Otorite"den Irak'ın "Müttefikleri" haline dönüştürecek ve BM bayrağı altında, Birleşik Devletler görevlileri "öncülüğünde" ve NATO'nun himayesi altında Avrupa'nın katılımını sağlayacak uluslararası bir güç toplamak için manda ordusu kuracaktır. Bush, bu durumda, kendi politikalarının "uluslararası toplum" tarafından desteklendiği ve savaşın yükünün "müttefikler" arasında paylaştırılabileceği iddiasını ortaya atarak, şu anda Irak'ta bulunan askerlerin çoğunu yakında evlerine göndereceği sözünü vererek 2004 Kasım ayındaki Başkanlık seçimlerine girebilir. Böylece yeniden seçildikten sonra, gerekirse Irak'taki savaşı kızıştırma ve kendi çetesi arzu ederse başka ülkeleri istila etme konusunda özgür olacaktır.[15]

15 Amerikan birliklerini Irak'tan geri getirme sözü daha en başından yalandır. Birleşik Devletler tarihteki en büyük birlik rotasyonunu başlatmaya hazırlanmaktadır, böylece Irak'ta görevli 130.000 asker geri getirilecek ve 110.000 civarında yeni bir asker grubu bunların yerini alacaktır. Çok sayıda Amerikan askeri personelin izinleri iptal edilmekte ve ülkenin her tarafından yedek birlikler askere çağrılmaktadır. Birleşik Devletler 2006 yılına kadar Irak'ta 100.000 asker bulundurmayı planladıklarını duyurmuştur. Bütün bunlar, gelecekte çıkması muhtemel savaşların ufukta görünmesi nedeniyle çok daha az sayıda insanın katıldığı yedek subay birliklerine ve gönüllü orduya asker temin etme konusunda kriz yaratmaktadır.

Bu, şu anda yavaş yavaş gözler önüne serilen rüya gibi bir senaryodur. Irak'taki Direnişin bu senaryoyu boşa çıkarıp çıkarmayacağını veya en azından içerisindeki bütün sinizmi ortaya çıkarıp çıkaramayacağını söylemek için daha çok erken. Kesin olarak söylenebilecek olan şey, bu direnişin Amerikan kuvvetlerinin ilerleyişini kesinlikle durdurduğudur. Fakat bu direniş olmasa, Amerikan birlikleri şu an Şam'da olurdu.

IV

Anında basına sızdırılan yüksek düzeyde gizli bir bildiride, CIA Irak direnişinde yer alanların sayısının daha şimdiden 50.000'i aştığını ve daha da artacağını tahmin etmektedir; CIA karamsar bir şekilde, bir "Son Oyun" yani kazanılması imkânsız olan bir savaştan çıkmak için Birleşik Devletler'in durumu kurtaran bir strateji hazırlaması gerektiğini öner sürmektedir. Bunun aksine, Rumsfeld ve onun Pentagon'daki şahinleri bu direnişten, yakın zamanda mağlup edilecek olan "Saddam rejiminin kalıntıları" ve "Saddam'ın sadık kulları" diye bahsetmeye devam etmektedirler. Onlar, "dışarıdan savaşçılarla" ve Suriye'den ülkeye gizlice sokulan kitle imha silahlarıyla ilgili yalan yanlış bilgi yayma çabasına girmişlerdir. CIA, Suriye'nin böyle bir rol oynuyor gibi görünmediği ve "dışarıdan savaşçılar" olduğuna dair yeterli delil olmadığı yönünde bazı belgeler sızdırarak bu duruma karşı çıkmıştır; bu tür belgelerin birisinde bu eylemlerin "en azından yüzde 95'inin" Iraklıların kendileri tarafından başlatıldığı yazmaktadır. Düşmüş olan bu rejime ait önemli kişilerin her birinin öldürülmesi veya tutuklanması, Saddam Hüseyin'in ölümüyle veya tutuklanmasıyla sonuçlanması beklenen bu direnişin sona erdirilmesine doğru atılmış bir başka adımmış gibi resmedilmektedir; CIA'e ait değerlendirmeler, nerede olduğu bilinmeyen Saddam'ın, orta rütbeli subaylarla sıradan askerlerden oluşan dağınık Irak ordusu ile Baas partisinin kilit kısımlarını oluşturduğu direnişe, komutanlık veya liderlik sağlayamayacak kadar yalnız olduğunu belirtmekteydi.

Karada direniş her geçen ay daha da büyümektedir. Bush 1 Mayısta "zafer" ilan etmişti. Birleşik Devletler'e ait birlikler, Temmuz ayı itibariyle günde ortalama 13 saldırı ile karşı karşıya gelirken, Ekim ayı itibariyle bu ortalama günde 35'e çıkmıştır. Kısacası, Mart ayında başlayan işgalden bu yana dört yüzün üzerinde Amerikan askeri ve yüze yakın "müttefik ülkelere ait asker" öldü. Ben bunları yazarken, beş gün önce yani Kasım ayı sonunda, bunların aşağı yukarı beşte biri olan 104 asker daha öldü. Birleşik Devletler'in Irak'ta vermiş olduğu toplam zayiatın, sakat kalan ve tahliye edilenler de dâhil edilecek olursa, kabaca 9.000 veya Birleşik Devletler'in Irak'taki tüm askeri gücünün yüzde yedisi olduğu tahmin ediliyor. Direniş vur-kaç saldırılarla yapılan küçük çaplı çatışmalarla başlamıştı; şimdiye dek, Birleşik Devletler'e ait en gelişmiş helikopterler ölümcül füze saldırıları ile düşürüldü. Amerikan birlikleri hiçbir Irak şehrinde yaya olarak dolaşamamaktadır; sadece hızlı askeri araçlarla hareket edebilmektedir. Bazı araçların pusuya düşürüldükten sonra içindekilerin öfkeli kalabalıklar tarafından linç edildiği bilinmektedir. Bağdat'ın göbeğindeki işgalci birliklerin başlıca tüm simgeleri, olağanüstü saldırılarla vurulmuş ve sonucunda bir hayli zayiat verilmiştir, bunlara BM genel merkezi ve Birleşik Devletler üst komuta bürosu da dâhildir. BM ve Kızıl Haç, bürolarını kapatıp kaçmaya mecbur kalmıştır; sesini çıkarmaktan çekinmeyen ve asker yardımında dahi bulunan Amerikan müttefiki İspanya, Bağdat'taki diplomatlık bürolarını kapatmak zorunda kalmıştır. Birleşik Devletler, çok geçmeden kent ve bölge düzeyinde kendi temsilcilerini atamaya çalışan bir Irak Yönetim Konseyi görevlendirmiştir; bu yerel işbirlikçilerin çok daha fazlası direniş tarafından öldürülmektedir. Birleşik Devletler petrol kuyularını ele geçireceğini ve petrol pompalamaya başlayacağını hayal etmişti; böylece savaşın maliyetini dengeleyecekti; aslında, ülkenin her yerinde bulunan petrol boru hatları saldırıya uğruyor ve çok az miktarda petrolün akmasına izin veriliyor. Birleşik Devletler,

Irak anayasasının yürürlüğe gireceği kesin bir tarihi Güvenlik Konseyi'ne sunmayı taahhüt etmişti ve Konsey bunu, orada ülkeye anayasasını kazandıracak bağımsız bir Irak yönetiminin bulunup bulunmadığını sormadan memnuniyetle kabul etmişti. Normalde ancak işgalci birlikler tahliye edildikten ve ülke bağımsız hale geldikten sonra bir ülke kendi anayasasını hazırlar; Şii din adamları bile, anayasa yazılmadan önce, genel seçimlerin yapılmasını ve otoritenin seçilmiş olan temsilcilere verilmesini talep etti. Birleşik Devletler, din adamlarının bu talebini reddetti, anayasanın yazılması için tarih belirlenmesi ile ilgili sözünden döndü ve genel seçim yapılmaksızın "egemenliği" yepyeni bir temsilciler grubuna "devretmek" için yeni bir plan ortaya attı.[16] Bir diğer ifadeyle, direniş ülkeyi o kadar yönetilemez hale getirmiştir ki kendilerine Yönetim Konseyi adını veren işbirlikçiler bile ülkeyi yönetememektedir ve Birle-

16 Birleşik Devletler tarafından hazırlanan ve Amerika tarafından zorla atanmış gönülsüz bir Yönetim Konseyi'ne dayatılan bu plana göre, Birleşik Devletler, geçici Irak Anayasası işlevini görecek olan "anayasa hukukunun" Şubat ayının ortasına kadar sürecek olan hazırlık sürecinde bu Konseyi yönetecektir. Bunu daha sonra, halk oylamasıyla değil de üyeleri aday gösterilebilecek olan bir dizi il parti yönetim kurulunda seçilen "ulusal meclisin" oluşturulması takip edecektir. Bu sözde "Ulusal Meclis" daha sonra "Geçici Hükümet"i seçecektir ve şimdiki haliyle iktidar, mevcut "Konsey"den 2004 yılının Temmuz ayına kadar, sözü edilen bu "Hükümet"e geçecektir. Tüm bunlar aşağıda açıklayacağımız gibi, kuşkusuz, "işgalci gücü"n hükümetin yapısını ve işgal edilen ülkelerin yasal yapısını değiştirmesini yasaklayan uluslararası yasayı ihlal etmektedir. Bu arada, anayasa hazırlanmasının, genel seçimlerin, 2005'te, yani 2004 yılının Kasım ayındaki Amerikan Başkanlık seçimlerinden sonra, yapılacağına söz verilmiştir. BM Güvenlik Konseyi daha şimdiden, Amerika'nın tayin ettiği "Konseyi" "Irak halkının bağımsızlığını bünyesinde barındıran" bir yönetim birimi olarak tanımıştır; bunun ardından gelen sözde "Geçici Hükümet" "uluslararası toplum" tarafından kesinlikle bağımsız, demokratik, vb. olarak memnuniyetle karşılanacaktır; Birleşik Devletler'in bu planı açıklamasının hemen ardından Brüksel'deki AB dışişleri bakanları toplantısı, bu plandan duyulan memnuniyeti ifade etmiştir. Bush, başlangıçta işgali onaylamayan müttefiklerin bile kendisinin "Irak'ı demokratikleştirme" sürecinde kaydettiği "gelişmeyi" onayladıklarını iddia ederek seçimlere girebilir.

şik Devletler bu işbirlikçilere karşı inancını o kadar yitirmiştir ki, Amerikan askeri işgali sürerken, bunları başka bir işbirlikçi grupla, seçim ya da anayasa olmaksızın, değiştirmeye hazırlanmaktadır. Bu plan Güvenlik Konseyi, AB, İran Cumhurbaşkanı Hatemi ve kendilerine "uluslararasıtoplum" adını veren küresel devlet sisteminin diğer birçok üyesi tarafından olumlu karşılanmıştır.

Bu kitapta, 2003 yılı Ağustos ayında yazmış olduğum "Irak'ta Direniş, Amerika'da Kargaşa" adlı bir makale vardır. Sonraki üç ay boyunca, Birleşik Devletler hükümeti 2004 yılı içinde Irak halkına "bağımsızlık götüreceği" üzerine söz üstüne söz verirken, Amerikan ordusu, işgal ordusunu en azından 2006 yılına kadar hemen hemen aynı sayıda askerle devam ettirmeyi planlarken, ki bu aslında sonsuza kadar anlamına geliyordu, bu kargaşa artmış ve politikayla ilgili çelişkiler her durumda ve her an görülebilir hale gelmiştir. Zayiat giderek artarken, Amerika her yerden askeri birlik talep etmek için yaygara koparmakta ve şimdilerde NATO'yu resmi olarak savaşa dâhil etmekten bahsetmektedir; fakat işgal güçlerinin asker sayısını azaltmayı veya "müttefikleriyle" komuta paylaşımını kendisine yedirememektedir, çünkü eğer zafer gelirse, zafer sonucu ganimeti paylaşmak istememektedir. Bu sırada, Amerika işbirliği yaptığı kişilerin birinden diğerine doğru yön değiştirmekte ve onları tıpkı Güney Vietnam'da yaptığı gibi Yönetim Konseyi, geçici yönetim ya da bunu gibi bir ifadeyle adlandırmakta ve Bağdat giderek 1960'lardaki ve 1970'lerin başlarındaki Saygon'a benzemektedir: tüketici mallarının büyük çaplı nakliyatı, imparatorluğun zenginleri ve hizmetlileri için kamyonlar dolusu Amerikan Doları, her yanı korku ve öfke ile sarılı düşman bir toplum, karaltılar arasından vuran ve gölgelerin içerisinde kaybolan direniş, askeri araçlar içerisinde kasıla kasıla dolaşan ve canı istediğinde ateş açan tam teçhizatlı bir işgal ordusu, emperyal otoritenin hoş gördüğü işbirlikçilerin (zira o işbirlikçiler imparatorluğun elindeki tek şeydir) giderek artan yozlaşması.

"Vietnamlaştırma" şu sıralar "Iraklaştırma" olarak yeniden oluşturulmaktadır. Bunun iki yönü vardır. Bir tarafta "sivil yönetimin oluşturulması" ve "egemenliğin" Irak halkına "devredilmesi" vardır; bu süreçte Ahmet Çelebi, tarihte hiç bir önemi olmayan ve gelip geçici bir sahtekâr olan bir Ngoh Din Diem'in yeniden hayata dönmüş versiyonu olarak işlev görmektedir. Bunun yanında, Nixon'ın "cesetlerin rengini değiştirme" şeklindeki etkili ifadesi yer almaktadır. Rumsfeld 100.000 Irak güvenlik personelinin çoktan eğitilmiş olduğunu ve daha birçoğunun yakın zamanda güvenlik amacıyla ve gelecekteki Irak ordusunun çekirdeği olarak yerini alacağını iddia etmektedir. İşsizliğin yüzde 50 veya biraz daha fazla oranda olduğu düşünülürse, birçok kişi çoktan askere yazılmış ve çok daha fazlası da yazılacaktır. Fakat bu kadar çok kişiyi nasıl bu kadar hızlı eğitebilirsiniz ve onların sadakatini nasıl test edersiniz? Bu güvenlik güçlerinin patlamaya hazır bir birlik olması muhtemeldir. Ama bu güvenlik güçlerinin aynı zamanda ailelerini beslemek için paraya ihtiyacı olan ve "hükümet güçleri" (katıldıkları grup) ile direniş güçleri (içten içe duygularını paylaştıkları grup) arasında kalan umutsuz masumlardan; bir üniforma sahibi olmaktan ve yanlarında kim varsa ellerindeki silahla onlara patronluk taslamaktan ve işgalcilere yerel kıyafetler sızdırmaktan mutlu olan, büyük olasılıkla önemli bir kısmı direnişin kendi içinden gelen, paralı maço askerlerden oluşmaktadır. Birbirinden farklı rütbelere sahip Arap personelle Amerikan amirleri arasında karşılıklı fikir ayrılıklarının oluşması muhtemeldir. Amerikan askeri güçleri zaten, kendi gizli istihbaratlarının nasıl olup da bu denli büyük oranlarda direnişçilere sızdırıldığıyla ilgili büyük şaşkınlık içerisindedir; ne kadar çok sayıda Irak güvenlik gücünü bir araya getirirlerse, bu durumla o kadar sık karşılaşacaklardır.

Birleşik Devletler bu işgali, millileştirilmiş petrol, içlerinde önemli pek çok endüstriyel ve altyapı kuruluşunun bulunduğu devlet kuruluşları, kapsamlı bir sosyal yardım sistemi ve işçi

hakları, büyük destek verilen eğitim ve sağlık hizmetleri vb. dahil olmak üzere, Irak'ın tüm kurumsal ve hukuksal yapısını hızlı bir şekilde dağıtmak için kullanmaktadır.[17] Bu durum, devlet

17 Bu, küçük bir dipnotta yeterince anlatılamayacak kadar geniş bir konudur. Devam etmekte olan değişikliklerin kapsamını göstermek için sadece birkaç detay yeterli olacaktır. Bush Mayıs ayında "zafer" ilan etmişti. Haziran ayında, işgalden sorumlu, geçici yönetimin başındaki isim olan Paul Bremer ülkede devlete ait endüstrilerin elden çıkarılması ile ilgili planları ilan etti ve 200 Irak devlet şirketinin özelleştirileceğini belirterek GKY'nin (Geçici Koalisyon Yönetimi) 39. Maddesini yayınladı; yabancı yatırımcılara Irak'ta iş kurmak ve/veya Irak şirketlerini, bankalarını, madenlerini ve fabrikalarını bunların tam mülkiyetini ele geçirecek şekilde satın almak için sınırsız haklar tanıdı ve bu yabancı yatırımcıların kârlarının, hisselerinin, paylarının ve işletme gelirlerinin yüzde yüzünü doğrudan Irak dışına çıkarma hakkına sahip olacaklarına karar verdi. Bütün bunlar, Irak Anayasası'nın Irak'ın başlıca devlet mülklerinin özelleştirilmesini ve yabancıların Irak şirketlerinin sahibi olmasını yasaklamasına rağmen gerçekleşmektedir. Birleşik Devletler, Cenevre Konvansiyonu'nu ve işgal devletinin yükümlülüklerini detaylarıyla anlatan 1907 Lahey yönetmeliklerini imzalamıştır. Lahey yönetmeliklerindeki 43. Madde'de işgal devletinin "tamamen engellenmediği sürece, ülkede mevcut olan kanunlara uyarken, kamu düzenini ve güvenliğini, mümkün mertebe güvence altına alması gerektiği" belirtilirken, 55. Madde'de işgal devletini kamu mülkiyetinin yalnızca "yöneticisi" olarak tanımlar ve Çıkça "Kamu mülkiyetinin sermayelerini koruma altına almalıdır" ifadesine yer verilir. ABD-öncülüğündeki "koalisyonu" "işgal devletleri" olarak tanıyan BM Güvenlik Konseyi'nin 2003 Mayıs ayındaki kararında, işgalci güçlerin, "uluslararası hukuk, özellikle de 1949 Cenevre Konvansiyonu ve 1907 Lahey yönetmelikleri tarafından belirlenen yükümlülüklerini tamamen yerine getirmeleri gerektiği" belirtilmiştir. Bu karardan önce bile, İngiliz Adalet Bakanı Lord Goldsmith, daha 26 Mart'ta yani, işgal tamamlanma sürecindeyken ve henüz "yeniden yapılandırmaya" dair herhangi bir şeyden söz edilmemişken, "dayatmacı reformlara ve Irak ile Irak hükümetinin yeniden yapılandırılmasına onay verilmesi için bir başka güvenlik konseyi kararı gerektiğini" Tony Blair'e yazmıştı. Aslında, Amerikan ordusunun kendi Kara Savaşı Hukuku, "işgal eden ülkenin mülkiyeti satma veya izinsiz kullanma hakkına sahip olmadığını" söylemektedir. Bremer'in ilk hamlelerinden bir tanesi, Irak ordusunu dağıtmak oldu, ki bu, "Irak ve Irak hükümetinin" yüz binlerce askerin işsiz kalmasına neden olacak şekilde "yeniden yapılandırılması"ydı. Devlet mülklerinin özelleştirilmesi ve Irak'a ait malların yabancılara satılması amacına yönelik olarak sonradan verilen tüm emirler, Irak Anayasası'nı, Cenevre Konvansiyonu'nu ve Lahey

mülkiyeti karşısında özel mülkiyetin ve devletin genel tedarikçi olarak üstlendiği sorumluluklarla ilgili son derece halkçı toplumsal etik karşısında neo-liberal özelleştirmenin karşı devrimidir ve bu karşıdevrim, en az Sovyetler Birliği sonrası Rusya'daki devrim kadar geniş çaplıdır. Bu karşıdevrim, tıpkı Rusya'da olduğu gibi, Irak'ta da iktidar partisinin bir kanadı tarafından değil, Amerika'nın İsrail'le arasındaki anlaşma nedeniyle Irak'ta birkaç nesil tarafından nefretle anılan işgal ordusu tarafından yürütülmektedir. İsrail Iraklıların gözünde, Arap topraklarını işgal eden ve Birleşik Devletler'in silah ve para yardımı olmasa uzun zaman önce yıkılmış olacak olan, tarih boyunca kanun tanımamış bir devlettir—sömürgecilik döneminin bitişinden yarım yüzyıl sonra ortaya çıkan ırkçı, yerleşimci bir sömürge. Amerika'nın dayattığı yaptırımlardan doğrudan ve çok ağır bir biçimde zarar görmemiş olan Iraklı bir aileyi hayal etmek zordur. Arap topraklarındaki İsrail saldırılarına parasal destek sağlayan ABD tarafından devlet mülklerinin ve yaygın toplumsal tedarik sisteminin tamamının dağıtılması ve doğrudan yaptırımları dayatmaya çalışan kişiler, Amerikalıların serbest piyasaya hayranlıkları ve kendilerini iyiliğin ta kendisi şeklinde algılamaları nedeniyle idrak edemedikleri büyük çaplı bir öfkeye neden olmaktadır. Aslına bakılırsa, direnişin milyonlarca insanın kalplerinde bir etki bırakması için çok fazla bir şey yapmasına gerek yoktur. Milyonlarca insanı ulusal özgürlük savaşında *örgütlemek* ve Irak toplumunun her bir kesimini gerçek anlamda temsil edecek olan bir Ulusal Kurtuluş Cephesi oluşturmak tabi ki başlı başına farklı bir meseledir.

Şu andan itibaren, Amerika kendini tamamen Irak'ın toprak bütünlüğüne adamış durumdadır. Bağımsız bir Kürt devle-

yönetmeliklerini, 2003 Mayıs ayı BM Güvenlik Konseyi kararını ve hatta Amerikan ordusunun kendi Kara Savaşı Hukuku'nu ihlal etmektedir. İşte bu nedenle, Polonya ve Doğu Avrupa'nın başka ülkelerinde benzer özelleştirmeler ve devlet mülklerinin satılmasını idare eden kötü şöhretli Amerikalı iktisatçı Jeffrey Sachs, "hakkında konuştuğumuz değişiklikleri yapmak için yasal bir dayanağımız bile yoktur" demiştir.

ti veya konfedere Irak içerisinde gerçek anlamda özerk bir Kürt cumhuriyeti oluşturmak, bölgedeki ve NATO'daki önemli müttefiklerinden birisi olan, topraklarında Amerika'nın önemli askeri üslerini barındıran Türkiye tarafından veto edilecektir. Avrupa-Amerikan dünyasındaki hiç kimsenin, Türkiye'nin ABD'den sonra NATO'daki en büyük ikinci orduya sahip ülke olduğunu ve önceden Sovyetler Birliği'ne karşı cephe ülkesi, şimdilerde ise Hazar havzasındaki Türk bölgeleriyle ilgili Amerikan emellerinin stratejik müttefiki olarak, bu ordunun herhangi bir Avrupa ordusu gibi sadece modern değil, aynı zamanda Amerika tarafından verilen en gelişmiş silahlarla donanımlı olduğunu unutmaması gerekmektedir. Diğer taraftan, doğuda bağımsız bir Şii devleti kurmak, hem Amerika'nın son derece temkinli yaklaştığı İran'ı fazlasıyla güçlendirir, hem de Iraklı elit Şii kesiminin emellerine ters düşer; Irak'ta çoğunlukta olan birbirine bağlı Şiilerle birlikte bu elit kesim, kendi bölgesine sıkışıp kalmamak, her şeyi Bağdat'tan yönetip, tüm Irak kaynaklarına erişmek istemektedir. Ancak Amerika etnik/dini/bölgesel ayrımlara dayalı kartını oynamaktadır ve direnişi alt edememe ihtimaline karşı bu kartı mümkün olduğunca son noktaya kadar oynamaya devam edecektir. Zayiat arttığı için, Irak'ın—Sünni, Şii ve Kürtler arasında—üç bölgeye bölünmesi amacıyla, sadece Amerikan yönetiminde değil aynı zamanda *New York Times* gibi prestijli gazetelerde alenen çeşitli formüller üzerinde düşünülmektedir.

Avrupa devletleri son derece mutsuz olacaklar, çünkü Amerikan egemenliğinden dolayı mutsuz olmak onların değişmez kaderidir. Fakat karşı çıkmayacaklardır. Bunun birinci nedeni, karşı koyacak güce sahip olmamalarıdır; Mao'nun da akıllıca ifade ettiği üzere "Güç silah namlusundan çıkar" ve Avrupalıların Amerikan silahlarıyla mukayese edilebilecek silahları yoktur. İkinci neden ise, bu ülkelerin—gerçek dünyadaki güç politikalarında olmasa bile düşlerde—Kipling'in nazikçe ifade ettiği "Beyaz Adamın sırtındaki yükü" Atlantik'in ötesindeki

Amerikalı kuzenleri ile paylaşmasıdır. Bu, sömürgeleştirme ve işgal etmenin verdiği yüktür. Eğer Amerikalılar bunun için "yasal" denilebilecek bir şey bulabilirlerse, NATO Amerika adına devreye girecektir.

V

Bu bölümü bitirirken, direnişle ilgili birkaç söz söylemek isterim.

İki yıl önce, Amerikan işgali zirvedeyken, Afganistan'daki direnişin yeniden ortaya çıkacağını; Taliban'ın, daha önce Amerikan işbirlikçilerinin, yani sözde "mücahitlerin" sağlamadığı ve halkın çoğunun el üstünde tuttuğu bir güvenlik düzeyini Afgan halkına sağladığını; İngilizlerin girmiş oldukları üç Afgan savaşından bilmeleri gerektiği üzere, Afganların yabancı işgal güçlerini hiçbir zaman hoş karşılamadığını; şu anda "Kuzey İttifakı" denilen ve tekrar Amerikalıların favorisi olan, yeniden bir araya gelen "mücahitlerin" yozlaşmış bir grup olduğunu ve Amerika'nın onlara tekrar güç yetkisi verdiği için pişman olacağını; Afganistan'ın sözde Cumhurbaşkanı Hamid Karzai'nin önemsiz birisi olduğunu, Amerikan UNOCAL (Union Oil of California) firmasının eski, sıradan bir çalışanı olduğunu ve Amerikan Özel Kuvvetleri hayatını korumaya devam ettiği müddetçe iktidarda kalabileceğini yazdığımda kimse bana inanmamıştı. İki yıl sonra, yani şimdi, Afgan topraklarının geniş bir bölümü, tam olarak dörtte üçü, Amerika ve onun NATO'daki dostlarının operasyon yapmaları açısından son derece tehlikelidir; yerleşim bölgeleri ve hapishaneleri Kabil'dir. Yakın zamandaki Taliban yönetimine duyulan özlem toplumun muhafazakâr kesimlerinde yaygınlaşmıştır, komünist yönetimin ilk dönemlerine duyulan özlem ise aynı ölçüde, toplumun daha modern kesimlerinde yaygındır. Direniş her yerdedir ve işgalcileri köşeye sıkıştırmıştır. Bu koşullar altında, afyon yetiştirme ve eroin ticareti gelişirken, savaş ağalığı bölgelerdeki yönetim üzerinde hâkimiyet kurmaktadır; savaş

ağaları, kendi bölgelerinde kimler güçlüyse onlara bağlı kalmaktadırlar.[18] Daha geniş bir pencereden bakılırsa, Pakistan'ın durumu da düşünülmelidir. Stratejik anlamda, Afganistan aslında Pakistan için Keşmir'den çok daha önemlidir. Taliban'ın düşüşü stratejik bir kayıp, Kuzey İttifakı'nın geri gelmesi ise bir kâbus olmuştur. Pakistanlılar Amerikan baskısına karşı koyacak güce sahip olmadıkları için ses çıkarmadılar; Amerikalılar Müşerref'e Kuzey İttifakı'nın şehirleri işgal etmeyeceğinin sözünü verdi ve daha sonra hemen sözünden döndü, işgale izin verdi, Amerika'nın atadığı Karzai hükümetinden önemli bakanlıkları Kuzey İttifakı'na verdi. Müşerref generallerinin rızasını almak için bu sözü onlara iletti; Amerika sözünü tutmadığında generaller kendilerini aşağılanmış ve ihanete uğramış hissettiler. Pakistan yeni yönetim düzenine açıkça baş kaldırmaya cesaret edemez; Afgan direnişi için üstü kapalı bir şekilde yaptıkları şeyin ne olduğu belli değildir. Bu sırada, tarihsel olarak konuşacak olursak, Amerika, NATO ve benzerlerinin ne kadar süre boyunca Kabil'de kalacağının bir önemi yoktur; onlar savaşı çoktan kaybettiler ve er ya da geç bölgeyi terk edecekler.

2002 yılı boyunca, Amerika Irak'ın işgaline adım adım yaklaştıkça, Iraklı yetkililerden, doğrudan ve dolaylı olarak, Bağdat'ın kesin olarak müdafaa edileceği ve aynı zamanda büyük çaplı bir işgal ihtimaline karşı uzun süreli bir direnişe hazırlanmak için, silahların ve cephanelerin altı ay yetecek

18 Sadece bazı rakamlar, bölgedeki nüfuz sahibi güçlü kişilerin ve onların milislerinin gücüne karşılık merkezi hükümetin düzmece yapısını gösterebilir. İşgal güçleri tarafından bir araya getirilen ulusal ordunun sayıca 5.000'i geçmediği söylenmektedir. Bunun aksine, çeşitli özel milislerdeki toplam personel sayısının 200.000'e yakın olduğu tahmin edilmekte ve bunların arasında, kendi bölgesel yönetimini İran sınırından günlük olarak topladığı yaklaşık 800.000$'lık gümrük vergisiyle finanse eden İsmail Han tarafından kontrol edilen yaklaşık 50.000 kişi de vardır. İsmail Han'ın, Amerika ve müttefiklerini bir yıpratma savaşıyla ülkeden kovmak için Taliban yönetimiyle şu sıralarda işbirliği içerisinde olan mücahit hükümetinin eski başbakanı Hikmetyar ile yakın temasta olduğu söylenmektedir.

kumanyalarla birlikte yaklaşık bir milyon Iraklıya verildiğiyle ilgili haberler duyuluyordu. Bu sözler açık bir şekilde söylendiği için, bunun ne kadar doğru olduğu ve gerçek hazırlıklarla gereksiz propaganda arasındaki çizginin nerede olduğu hakkında hüküm verilemezdi. Bir milyon rakamı inandırıcı olabilirdi, ancak, çoğunluğu belli bir bağlılığa sahip olmayan görevlilerden oluşan fakat aynı zamanda iç bünyesinde çok sayıda idealist bireyi barındıran Baas partisinin büyüklüğü düşünüldüğünde, üst kesimin büyük bir çoğunluğu güç entrikaları nedeniyle bozulmuştu; oysa tabanın büyük bir kısmının geleneksel vatanperverlik hisleriyle dolu Arap ve Iraklılardan oluştuğu biliniyordu. Afganistan'ın aksine, Irak halkının çoğunluğunun modern olduğunu ve ortaya sağlam bir direniş koyacağını herkes biliyordu. Söylenenin onda biri bile doğru olsaydı, yani diyelim ki bir milyon değil de yüz bin kişilik bir direniş söz konusu olsaydı, bu sayı bir *direniş* savaşı için büyük bir rakam olurdu. Bu bize Amerika'ya ait konvansiyonel kuvvetler ile potansiyel gerilla ordusu arasındaki takribi oranı vermektedir. Bu durumda, işgal ordusuna değil de kendisine yakınlık duyan bir bölgede savaştığı için gerilla ordusu kazanır; böyle bir gerilla savaşı ortamındaki sayısal eşitlik ve bölgenin gerillalara hissettiği yakınlık, işgal birliklerinin teknolojik üstünlüğünün etkisini ortadan kaldırır. Amerikalıların bu basit aritmetiği anlamasını engelleyen şey, ülkedeki aşırı sağ yönetimin ideolojisinin yol açtığı körlüktür. Hâlbuki Silahlı birlikleri içerisindeki kendi uzmanlarının çoğu ve istihbarat servisleri bu konuda onları sürekli uyarmıştı.

Direniş sadece askeri anlamda ne kazanmıştır? Bozguna uğramış olan Irak halkına direnişin mümkün olduğunu göstermiştir. Bağdat'ın orta yerinde, işgal ordusunun ve müttefiklerinin simgelerini vurma kapasitesine sahip olduğunu herkese göstermiştir. Kendi taktiklerini değiştirmeye, birliklerinin canını sıkmaya ve morallerini bozmaya ve Amerikan medyasını sürekli olarak işgalin mantığını sorgulamaya zor-

layarak Amerikalıları vurmuştur; Vietnam savaşı esnasında ancak beşinci yılın sonunda birlikler arasında ortaya çıkan hoşnutsuzluk ve ordu içi muhalefet, Amerika'da sadece birkaç ay içerisinde ortaya çıkmış durumdadır—ve cenazeler evlerine o kadar düzenli aralıklarla gitmektedir ki günde bir ya da iki Amerikan askerinin öldürülmesi artık normal karşılanmaktadır. Herkes ortada bir savaş olduğunu biliyor: ortada savaştan arta kalanlar değil, savaş var; "Saddam'ın sadık kulları" değil Irak *direnişi* var. Bu direniş Amerika'daki haberlerde, yorumlarda, tartışmalarda yer alan söz dağarcığını bile değiştirmiştir. Direniş, müttefik kurumları ve ülkeleri başarılı bir şekilde vurdu; Birleşmiş Milletler, Amerika'yla yapmış olduğu alçakça anlaşma ile birlikte geri çekilmeye zorlandı; cenazeler İngiltere'ye, İspanya'ya, İtalya'ya, Polonya'ya, Japonya'ya, Kore'ye geri gönderildi. Bu gibi ülkelerin bakanları, söylemiş oldukları cesur ifadelere rağmen, işgalin hemen sonlandırılması için yaygara koparmaya mecbur kaldılar; diğer ülkeler de birliklerine görev vermeyi yeniden düşünmek zorunda kaldılar ve bu direnişin sadece birkaç ay daha devam etmesi, (a) AB'yi, gücün farklı işbirlikçi ülkelere daha çabuk bir şekilde devredilmesinin problemi çözeceği anlamına gelen hayalini yeniden değerlendirmeye zorlayacak ve (b) küresel çapta aktif bir savaş karşıtı hareket canlandıracaktır.

Bu direniş Suriye'yi istiladan kurtarmış ve Irak'ın pazarlıklardaki konumunu güçlendirmiştir. Bağdat'taki Ürdün büyük elçiliğinin bombalanması, Birleşik Devletler'le yapmış oldukları fiili gizli anlaşma ile ilgili olarak sadece Ürdün'ü değil, diğer tüm ülkeleri de işin içerisine sokmuştur; bununla birlikte Ürdün, Irak'a karşı yapılacak olan İsrail-Amerikan operasyonlarında önemli bir üs haline gelmiştir. Irak direnişi, eğer devam ederse, Suudi Krallığı ile Birleşik Devletler arasındaki ilişkilerde bir krize yol açarak bizzat Suudi Arabistan'daki monarşi karşıtı tutumu güçlendirecektir. Birleşik Devletler'i Irak'ın uzun vadeli işgalinin kendi ülkelerindeki yönetimlerini zayıflatacağı

şeklinde uyaran, başta Mısır olmak üzere, bölgedeki Amerikan destekçisi rejimler, bu argümanı artık çok daha büyük bir güçle ortaya koyabilirler. Birleşik Devletler'in, tıpkı yakın zamanda Gürcistan'da ve Hazar kıyısındaki ülkelerde görüldüğü gibi, Rusya'ya karşı acımasız tutumu sürerse ve Afgan direnişi devam ederse, Rusya, sadece Irak ve Afganistan'daki direnişe dair değil aynı zamanda sadece Rusya'nın sağlayabileceği ileri teknoloji füzelerine çaresiz bir şekilde ihtiyaç duyan Suriye ve İran hususunda da daha aktif bir müdahaleci rol benimsemeyi düşünebilir. Kısacası, devam eden bir Irak direnişi değişmektedir ve bu direniş, bölgesel ve küresel dengelerde bunun ötesinde değişikliklere de yol açabilir.

Bu direniş daha ne kadar ileriye gidecek? Esasen direnişin iç dinamikleriyle ilgili bilgi eksikliği, kısmen geleceğin her şeye açık olması ve şüphesiz direnişin kendisini olduğu kadar düşmanlarını ve elbette olayın dışında olan bizleri birçok sürprizle karşı karşıya bırakabilecek olması nedeniyle bunu söylemek zordur. Direnişin Şiiler arasında ve özellikle de Irak nüfusunun neredeyse yüzde 70'ini oluşturan Kürtler arasında oldukça sınırlı olduğunu zaten belirtmiştik. *Ulusal* bir direniş bu kadar kısıtlı bir tabanda ortaya çıkamaz. Eski rejimin başlıca kurumlarındaki taban, yani Baas partisi ve ordu ile geriye kalanlar arasındaki uyumun ne olacağı da belli değildir. Birbirinden farklı kırktan fazla etkin siyasi grubun olduğunu biliyoruz, fakat bu kitabın yazarı onların aralarında nasıl bir koordinasyon seviyesi ve yapısı olduğunu kesin olarak söyleyemez. Eski düzene sadık kalmaya ve gerçek anlamda bir vatanseverliğe ek olarak, bu kadar heterojen bir direnişi birleşik bir güç ile bir araya getirmek için aralarında nasıl ideolojik ve örgütsel bir bağın olduğu da açık değildir; bağımsız bir geçmişi savunma tutkusu anlaşılabilir, fakat Irak için ne tür bir gelecek düşünülüyor? Bunu bilmiyoruz. Bu ancak devam eden bir direniş yoluyla ortaya çıkabilir.

Şu anda bir fetret devri yaşıyoruz. Tarihin gelmiş geçmiş en güçlü imparatorluğu kendisini, huzura kavuşturamayacağı

bir ülkenin işgaline, politik ve ahlaki anlamda kendi tarafına çekemeyeceği bir topluma hükmetmeye adamıştır. Ciddi boyutlardaki bir direniş, tüm olumsuz koşullara rağmen, su yüzüne çıkmıştır, fakat bu direnişin gelecekte ne tür bir toplum oluşturmak istediğini bilmiyoruz. İnsanlar bu savaşa katılıyorlar, fakat bu direniş yeniden yapılanma anlamına mı yoksa devrim anlamına mı geliyor? Bunun söylemek için daha çok erken ve direnişin kendi yapısı sonu ne olursa olsun zamanla değişecektir. Burada sunulan şey yalnızca bir kitaptır. Bu kitap basılıncaya kadar dünya zamanla değişecek ve değişmeye devam edecektir. Burada sunulan şey, gelecek hakkında bir tahmin yürütme değil az çok geçmişin ve geleceğin aydınlatılması için girişilen bir çabadır. Önsözde de söylediğim gibi, bu kitap, çoğunlukla Delhi'de yaşamış olan bir gözlemcinin olaylar ortaya çıktıkça bu önemli olayları nasıl anladığının kaydıdır ve kitabın sonundaki uzun makalede görüldüğü üzere, günümüz emperyal tarihinin oldukça geniş deviniminin daha kuramsal bir biçimde anlaşılınasını sağlamaya yönelik bir çabadır.

II

"Hiç Bitmeyen Görev": Bush Daimi Savaş Tasarlıyor

Dünyanın Yeniden Tasarlanması

Daimi Savaşın Gölgesinde

Amerikan Planı ve Dünyanın Suç Ortaklığı

Dünya Barışı Askıda

İmparatorluğun Aşırı Genişlemesi ve Direnen Kitleler

Savaş, Petrol ve Dolar

İşgal Savaşı Başladı

Barbarlar Kapıda: Bağdat Muharebesi Başladı

Bundan Sonraki Savaşlar

Irak'ta Direniş, ABD'de Kargaşa

Unutulan Savaş: Afganistan

"HİÇ BİTMEYEN GÖREV" BUSH DAİMİ SAVAŞ TASARLIYOR

12 EKİM 2001

11 Eylül modern tarih kayıtlarında güçlü bir yankıya sahiptir. Yirmi yıl önce aynı tarihte, 1973 yılında, General Pinochet'nin CIA destekli darbesi, Başkan Allende'nin demokratik yollarla seçilmiş olan sosyalist hükümetini devirdi ve ilk birkaç hafta içinde tahmini otuz beş bin kişinin ölümüne neden olan ve sonraki yirmi yıl içerisinde de Şili halkına acımasızca davranmaya devam eden bir terör rejimi kurdu. 11 Eylül ise, Filistinlileri İsrail'in merhametine terk edip, İsrail'e askeri ve diplomatik anlamda gerçekten meydan okuyabilecek tek Arap ülkesinin desteğinden yoksun bırakarak, Mısır'ın Amerikan emperyalizmine ve İsrail siyonizmine nihai olarak teslim edilişinin işareti Camp David Sözleşmesi'nin imzalandığı tarihti. Yine 11 Eylül, şimdiki ABD başkanının babası George Bush'un Amerikan Kongresine Irak'a karşı, Körfez Savaşı olarak adlandırılan savaşı—yani kısa süren saldırı boyunca tahmini 200.000 kişinin ölümüne ve Amerika'nın ülkeye dikte ettiği yaptırımlar nedeniyle sonraki on yıl içerisinde en az yarım mil-

yon çocuğun ölümüne neden olan bu büyük terör eylemini— duyurduğu, hayati önem taşıyan konuşmasını yaptığı tarihti.

Filistinlilerin ihanete uğraması ve Irak'ın yıkımı! Arap-Müslüman dünyasının yaşadığı bu iki büyük yıkımın, bu yıl 11 Eylül'de iki büyük Amerikan şirketinin dört yolcu uçağını kaçırıp, bunlardan üçünü Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Pentagon'a çarpan ve böylece toplu intihar eylemi gerçekleştirmiş olan hava korsanlarının zihinlerinde capcanlı durduğunu tahmin etmek hiç de mantıksız değildir. Bu yerler ABD finansal ve askeri gücünün kalbiydi.[1] Dördüncü uçak muhtemelen Amerika'nın siyasi gücünün temsili olan Beyaz Saray'a çarpacaktı, fakat korsanların planlarında bir şeyler ters gitti.[2] Teknik anlamda müthiş bir hassasiyetle uygulanan, önceden hesaplanmış bu iğrenç terör eylemi sonucunda 60 ülkeden 6.000'in üzerinde ma-

1 Bu makale ilk kez yayımlandığında, ilerici bazı Amerikan aydınları, Amerikan iddialarını olduğu gibi aldığımı ileri sürerek bu cümleye ve paragrafın tamamına karşı çıktılar. O zamandan beri, Bush yönetimi 11 Eylül olayları ile ilgili tarafsız bir araştırmaya yönelik tüm çabaları engelledi, böylece bu olaylarla ilgili bildiklerimiz halen Amerikan istihbarat birimlerinden gelen iddialara dayanmaktadır. Fakat bu saldırının başka yerlerdeki Amerikan hedeflerine periyodik olarak saldıran aynı güçler tarafından düzenlendiği yönündeki asıl düşüncemin doğruluğu kanıtlanmıştır. Başlangıçtan itibaren bu düşünceden yola çıktım, çünkü Amerika'nın ve İsrail'in Arap dünyasında yıllar boyunca yapmış olduğu mezalime, her ne kadar insani olarak kabul edilemeyecek olduğu ölçüde siyasi olarak da mantıksız olan bir cevap niteliğindeki bu eylemin acımasızlığını görmeden, 11 Eylül olayları ile ilgili *hiçbir siyasi açıklama* yapılamazdı.

2 Muhtemelen Amerika tarafından vurulan dördüncü uçağın Pennsylvania kadar uzak bir yere düşmüş olması Beyaz Saray'ın diğer hedef olduğu ihtimalini ortadan kaldırıyor. Bu hikâye, o günlerde Florida'da olan ve Beyaz Saray'a gelmeyi reddeden, Louisiana'da bir askeri hava üssüne giden ve daha sonra da yaklaşık yarım yüzyıl önce herhangi bir nükleer saldırı ihtimaline karşı Amerikan Başkanlarının saklanabilmesi için Nebraska'da inşa edilen Stratejik Hava Komutanlığı'na ait yer altı sığınağına giden Başkan'ın korkaklığı üzerindeki dikkatleri başka yöne çekmek için Amerikan yönetimi tarafından ortaya atılmıştır. Başkan ülke yönetimini başka insanların eline bırakarak saldırının ertesi gününe kadar o sığınakta kalmıştır.

sum sivil sadece birkaç saat içerisinde hayatını kaybetmiştir.[3] Bunlar arasında bu kitabın yazarının bir arkadaşının oğlunun da yer aldığı, yaklaşık beş yüz kadar Güney Asyalı vardır.

220.000 kişinin öldüğü Hiroşima ve Nagazaki elbette Amerika'nın 20. yüzyılda, masum sivilleri hedef alarak kasıtlı bir terör eylemi amacıyla yok ettiği çok sayıdaki şehirden adı en çok duyulanlardır, tıpkı Vietnam Savaşında Hindiçin'de masum sivillerin köy ve mezralarda hedef alınması gibi. Dünya Ticaret Merkezi'nin yok olmasına ve birçok kişinin umarsızca ölümüne neden olan bu muazzam terör eylemi yukarıda bahsettiklerimize kıyasla sönük kalmaktadır; bir gazetecinin hesapladığına göre 6.000 sivilin ölümü şu anlama geliyordu; buna benzer bir vahşeti aylar boyunca her gün aynı derecede uygulamak gerekiyordu, ancak bu durumda geçtiğimiz on yıl içerisinde Irak'ta öldürülenlerin sayısına ulaşılabilirdi. Amerikalılar, bu tür yıkıcı güçler tarafından şehirlere yönelik yapılan eylemlere maruz kalan taraf olmanın ne demek olduğunu ilk kez bu olayda yaşadılar. İki düzineden daha az insan tarafından gerçekleştirilen bu uçak kaçırma eyleminin, Amerikan orduları, suikastçıları ve her türden gizli operasyoncuları bir asırdan fazla süredir tüm dünyada aktif olarak çalışırken, Amerikan tarihinde ülkenin ana topraklarına düzenlenen, Pearl Harbor'dan da daha büyük olan en büyük saldırı olması, modern tarihteki Amerikan ayrıcalığının bir göstergesiydi.[4]

---

3 Başlangıçta, ölenlerin sayısı o kadar belirsizdi ki muhteşem bir (anti-emperyalist) Britanyalı dış muhabir olan Robert Fisk, saldırı sonrasındaki ilk yazılarında 20.000 rakamını telaffuz etti. Son telaffuz edilen rakam da 3.000'e yakındı.

4 Bu doğru değildir. Pearl Harbor ana topraklardan uzak, Amerika'nın açıklarındaki bir sömürgeydi. Geriye dönüp bakıldığında, 11 Eylül katliamının ufak çaptaki bir terörist grubunun yapmış olduğu bir eylem değil, Japonların başlattığı bir savaştaki ilk saldırı olan ve adeta Amerikalıların bilinçaltlarına yerleşmiş Pearl Harbor saldırısıyla kıyaslanabilecek bir savaş eylemi—sonraki bir hafta boyunca CNN ekranları "Amerika'ya Açılan Savaş" adlı başlıkla donatılmıştı—olduğunu göstermek amacıyla, Pearl Harbor'a düzenlenen saldırıyla ilgili

Ayrıca kendi topraklarında şiddete maruz kalan taraf olmaları, Amerikan güç merkezleri için yeni bir deneyim olduğu için, emperyal merkezin kalbindeki birkaç binaya düzenlenmiş olan bu saldırı, imparatorluğun ileri karakollarında ve hatta ikincil ya da üçüncül merkezlerinde gerçekleşebilecek olan terör ya da yıkım eylemlerinin yol açabileceği etkilerden daha büyük etkiler yaratmıştır. Zaten yavaşlamakta olan ekonomi tam bir gerileme dönemine girmişti ve hava korsanlarının gerçekleştirdiği eylemden sonraki hafta, Dow Jones ve Nasqad'ın her gün yaşadığı iki puanlık düşüşün gerçekleştiği ve likit değerlerin hafta içerisinde 1.4 trilyon dolar değer kaybettiği 1933 yılından bu yana Amerikan finans tarihinin en kötü dönemiydi. Otuz yıllık hazine tahvilleri her geçen gün değer kaybetmeye devam ediyordu, yeniden yapılanma masrafları ve beklenen ekonomik durgunluğun yanı sıra, çıkması öngörülen ve sonuolmayan-savaşın devletin uzun vadeli başka ihraç tahvilleri alarak finanse etmek zorunda kalacağına dair spekülasyonlar ortaya atıldı.

Sadece yeni yatırımlar değil tüketici harcamaları da tükendi ve bunun bedelini çalışan kesim ödedi. Bu bir haftalık süre zarfında sadece Havayolları endüstrisinde 116.000 iş kaybı yaşandı; savaş ve ekonomik durgunlukla ilgili bu korkular, Kuzey Amerika'daki satışların düşmesine neden oldu. Amerikan havayolu endüstrisinin temel taşı olan Boeing, devlet yardımı ve para desteği gelmediği takdirde 31.000 işçisini işten çıkarmakla tehdit ettiğinde, hava yolu endüstrisi için hemen 15 milyar dolarlık acil yardım paketi hemen oluşturuldu. Sigorta şirketleri, sadece Dünya Ticaret Merkezi trajedisinden kaynaklanan sigorta poliçesi üzerinden ödenecek paraların 73 milyar doları aşacağı beklentisiyle buna benzer bir karmaşa içerisine girdi.

anıların Amerikan medyası tarafından hatırlatıldığı görülebilmektedir. "Amerika'ya Açılan Savaş" fikri, daha sonra Bush'un kısa süre içerisinde duyuracağı üzere, sadece belirli terörist gruplarına karşı değil aynı zamanda çok sayıda *ülkeye* karşı açılacak ve hiç bitmeyecek olan "terörizme karşı savaş" fikrini meşru kılan fikirdi.

Hükümetlerin bu teminatın süresini mali yardımlarla devreye girerek uzatmak, havaalanlarının ise güvenlik sistemlerini güçlendirmek zorunda kalacaklarını, bunun da daha fazla masraf ve para desteği gerektireceğini hesaba katan şirketler, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'daki havayollarına, sigorta paralarının 24 Eylül'den itibaren ödeneceği yönünde uyarı yaptı.

Olan bitenler tarif edilemez bir biçimde iğrenç, acımasız, anlamsızdı. Binlerce değerli yaşamın kaybedilmesinin, bunların birçoğunun daha hayatlarının baharında yaşama veda etmesinin ne ahlaki ne de siyasi bir gerekçesi vardır. Bush'un konuşma metinlerini hazırlayan kişi bu kez haklıydı: Allah'ın adını kullanarak böyle eylemler gerçekleştiren kişiler, Allah'ın adını kötüye kullanıyordu; onlar İslam adı altında İslam'ı gasp ediyorlar; bu kişiler, büyük oranda insancıl olan İslam dünyasında tehlikeli fakat çok küçük bir gruptur. Ayrıca şunu da eklemek isterim ki, onlar kendi insanlarına karşı da tehlike unsuru oluşturmaktadırlar. Onlar köktendinci bir psikoz anında Filistin davasına hizmet ettikleri inancına kapılmış olabilirler. Onların eylemi aslında Siyonistlere sunulmuş bir hediyeydi ve her ne kadar Saddam Hüseyin beklendiği üzere bunu yapabilecek ahlaka sahip olmamasına rağmen, iyi ki Yaser Arafat bu eylemi hemen kınadı (Garip olan şu ki, bu kınamayı Taliban da yaptı ve Amerika'ya mantıklı davranması ve Afganistan'ı daha da fazla yıkıma uğratmak için bu trajediyi gerekçe olarak kullanmaması konusunda Amerika'ya yalvardı).[5]

Trajediden kaynaklanan acı ve ıstıraptan faydalanan ve büyük çapta ekonomik gerileme beklentisi yüzünden oluşan korkuları ve hayal kırıklıklarını kötüye kullanan ABD yöneti-

5 Afganistan, 11 Eylül olaylarının karşılığında ceza olarak olayın üzerinden daha bir ay bile geçmeden istila ve işgal edilecekti. İki yıl sonra dahi, Taliban'ın 11 Eylül olaylarıyla herhangi bir ilgisinin olup olmadığına yönelik bir kanıt gösterilememişti. Öte yandan, kitabın bir başka bölümünde de açıkladığımız üzere, Taliban (52 üye ülkesi bulunan) İslam Konferansı Örgütü'nün denetimi altında Pakistan hükümetine Usame'nin Pakistan'a teslim edilmesi önerisinde de bulunmuştu.

mi, hızla yeni, küresel ve kalıcı bir savaş planlamaya başladı; Amerika'nın gücünü dilediği şekilde kullanabilme hakkıyla ilgili yeni bir doktrine karşılık gelen şeyi açıklamak; Başkanlığın savaş çıkarma yetkilerini genişletmek; ve Vietnam Savaşı sonrasında uygulamaya konulan, Amerika'nın tüm dünyada gerçekleştirdiği suikastlar ve gizli operasyonlar yapma hakkı üzerindeki bütün kısıtlamaları ortadan kaldırmak için harekete geçti. Bütün bunlar, beklenen savaşı zaman zaman Yahudi-Hıristiyan ve Müslüman medeniyetler arasında bir çarpışma olarak resmetme eğiliminde olan tüyler ürpertici konuşma üslubuyla birlikte ortaya çıktı.

Bush ilk günlerden itibaren "terörizme karşı savaş" olarak adlandırdığı kavramı, sözcüğün tarihsel anlamına bakmaksızın, bir "haçlı seferi" olarak nitelendirdi. Ancak Müslüman dünyasında geniş bir düşünce yelpazesinde dile getirilen kızgınlık dolu ifadeler, Bush'u bu tutumundan vazgeçirdi ve ona bu savaşın İslam'a karşı olmadığını, yalnızca belli Müslümanlara karşı olduğunu söyletti. Pentagon, Bush'tan geri kalmayarak, planladığı operasyona yalnızca İncil'de değil aynı zamanda Hıristiyan köktendinciliğin terminolojisinde de yer alan "Mutlak Adalet" adını verdi. Müslümanlar ve hatta liberal Hıristiyanlar öfkelenmişlerdi ve Protestan papazlar "Mutlak Adalet"in, Amerika'nın her şeye gücünün yettiği ile ilgili kendi görüşüne karşın, hiçbir insan gücünün üzerinde hak iddia edemeyeceği bir nitelik olan Tanrının ilahi adaletine işaret ettiğini belirttiler. Pentagon süklüm püklüm bu kod adı tekrar düşüneceğine söz verdi. Birleşik Devletler Kongresi uluslara, kuruluşlara ve bireylere karşı "gerekli ve uygun tüm güçlerin" kullanılabileceği düşüncesiyle (iddiasıyla) meclisten bir önerge geçirerek, terörizme karşı bu savaşın gereklerine uygun olarak geniş yetkiler kullanabilme hakkını Bush'a verdi.[6] Bırakın ki-

6 Amerika Birleşik Devletleri Senatosu, 14 Eylül'de, içinde kısmen şu ifadelerin yer aldığı önergeyi 98'e karşı 0 oyla oylamaya sundu: "Başkan, 11 Eylül 2001'deki terörist eylemleri planladığını, yönettiğini,

şileri, hiçbir ulusun ya da kuruluşun bile adı geçmiyordu; Başkan kime saldırılması gerektiğini önceden herhangi bir plan ya da hazırlık yapmaksızın belirleyebilirdi. Zaman kısıtlaması da yoktu; mevcut tehlikeye ve "gelecekte yapılabilecek saldırılar" ihtimaline karşı harekete geçme yetkisine sahipti. Bu yetkiler bir bakıma, sadece bir savaş ilanının içerebileceğinden çok daha fazlasını içeriyordu, çünkü böyle bir ilan normalde savaşın açılacağı ülkenin ismini verirdi.

Bu sırada, Adalet Bakanlığı, Birleşik Devletler istihbarat bürolarına öncesinde herhangi bir mahkeme emri olmaksızın veya delillerin temyiz mahkemesi tarafından incelemesi yapılmaksızın, telefon dinlemeleri, insanların internet hesaplarına girmeleri, şüpheli göçmenleri sınır dışı etmeleri, DNA örnekleri de dâhil olmak üzere şüpheliler hakkındaki delillere el koymaları ve eğitim kurumlarından, vergileme kayıtlarından ve tüm kamu ve özel ajanslardan bilgi toplamaları için çok daha fazla yetki vereceği bir yasa önerisi paketi hazırlamaya başladı. ABD Adalet Bakanı John Ashcroft'un, halka açık yerlerde sürekli olarak görüntülü teknik takip uygulamasını ve teknik takip araçlarının, vatandaş olanlar ile olmayanları birbirinden

---

gerçekleştirdiğini veya bu eylemlere yardım ettiğini veya gelecekte Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı yine aynı uluslar, kuruluşlar ve kişiler tarafından düzenlenebilecek olan uluslararası terör eylemlerini engellemek için bu tür kuruluşlara ve kişilere destek verdiğini düşündüğü uluslara, kuruluşlara ve kişilere karşı gerekli ve uygun tüm güçleri kullanabilme yetkisine sahiptir." Bu durum üç açıdan Amerikan tarihinde eşi benzeri görülmemiş bir durumdur. İlk olarak, buradaki anlatım, geçmişteki herhangi bir savaş kararının da ötesine geçmektedir çünkü savaşa hedef olacak hiçbir ülke ismi vermemektedir. İkinci olarak, düşmanların herhangi bir şekilde belirlenmesinin öncesinde, istediği kadar kişiye ya da ülkeye savaş açma gücüyle ilgili yegâne takdir yetkisi Başkana verilmektedir ve böylece emperyal nitelikli daha doğrusu diktatör yönetimine özgü özellikleri olan bir başkanlığın lehine, senatonun savaş çıkarma hakkına sahip güçleri ortadan kaldırılmaktadır. Üçüncü olarak, hiçbir zaman dilimi ve savaş çıkarma yetkisinin yenilenmesi için parlamentodan tekrar onay alma gereği olmaksızın, Başkanın bu tür yetkileri sınırsızca kullanmasına izin verilmektedir.

ayırt etmek, halka açık yerlerde bu vatandaşların yaptıklarıyla ilgili kayıtlar tutmak ve her bir "akıllı kart"ta bulunan kişisel bilgilere hızlı bir erişim sağlamak için tüm Amerikalılara "akıllı kart" çıkartmayı bilfiil düşündüğü söylenmektedir. Bunun yanı sıra, istihbarat bürolarının isteğine göre seçilen belli göçmenlerin, tıpkı kefaletle serbest bırakılan suçlularda olduğu gibi, faaliyetlerini düzenli olarak rapor etmeleri gerektiği ve havaalanı güvenlik personeline, personelin belli yolcuları istediği zaman sorgulayabilme ve bu durumun nedenini ve niçin şüpheli olarak görüldüklerini açıklamaksızın bu kişilerin bagajlarına yerinde inceleme ve arama yapma yetkilendirmesi üzerinde de çalışmalar yapılmaktadır.[7]

20 Eylülde Kongrenin birleşik oturumuna seslendiği konuşmasında, Bush lafını esirgemedi. Savaşın yaklaşık altmış ülkeye yayılmış olan yüz binlerce insandan oluşan bir şebekeye karşı olduğunu söyledi ve bu savaş Bush'un nitelemesiyle "hiç bitmeyen bir görev"di; yıllarca Eisenhower'ın dışişleri bakanlığını yapmış olan ve "tarafsızlık ahlak dışıdır" diyen bağnaz John Foster Dulless'ı hatırlatan Bush da tüm dünyayı uyardı: "Her bölgedeki her ulusun vermesi gereken bir karar vardır. Ya bizim tarafımızdasınızdır ya da teröristlerin tarafında." Düşmanlar binlerce kuytu yerde, tüm dünyadaki düzinelerce ülkede saklanmaktadır ve Amerika kendi istediği doğrultuda hedeflerini, yöntemlerini ve bu düşmanlar hakkında gerekeni yapmak için zamanlamasını belirleyecektir; her ülke bu süreç-

7 Ülke içindeki bu değişikliklerin bütünüyle nasıl ele alındığını görmek için 30 Ağustos 2002 tarihli *Frontline* dergisindeki "Giderek Artan Otoritarizm" adlı makaleme bakınız. Çok daha yakın zamanda yayımlanmış bir makale olan ve bu kitap içerisinde yer alan "Çağımızın Emperyalizmi" adlı yazıda, mevcut Bush yönetiminin, hem Amerikalıların "Vietnam Sendromu" (ABD halkının dış ülkelerde geniş kapsamlı savaşlara dâhil olma konusundaki isteksizliği) olarak nitelendirdiği durumu hem de 1930'ların Yeni Düzen'inden itibaren ülkede gelenek haline gelmiş olan, Amerikan Anayasası'nda, refah politikalarının belli bölümlerinde ve sosyal güvenlik konusu içerisinde yer alan, belli başlı temel özgürlükleri ortadan kaldırmak istediğini anlatıyorum.

te ABD'nin yanında yer almalıdır, aksi takdirde bir düşman hatta belki de sıradaki hedef haline gelebilir. Bu savaş, "şimdiye kadar gördüğümüz tüm savaşların aksine" demişti Bush, daimi fakat büyük oranda gizli olacaktı. Bu savaşın bir kısmı televizyonda görülebilecek fakat büyük bir kısmı, başarılı olunsa bile, açıklığa kavuşmayacaktı. Washington'daki meclis başkanları şu sıralarda CIA'i alarma geçirip yasal hassasiyetlere bakmaksızın İsrail'in yürüttüğü türden açık suikast politikalarından hayranlıkla bahsediyorlar.

Hükümetlerin destek amacıyla ABD şartlarını kabul etmeleri her ne kadar öngörülebilir olsa da oldukça şaşırtıcıdır. Tabi ki Hindistan, ülkenin olanaklarını sunmuş olduğu kişiler tarafından intikam alma noktasında halkının yaşamını riske atarak, hiç utanmadan, şevkle ve hevesle, bu haçlı seferine katıldı ve hava sahasını ve donanma olanaklarını yardım amacıyla ABD'ye sundu; bunu yaparak kendi halkının yaşamını riske atmış oldu, çünkü Hindistan'ın sunduğu olanaklar sayesinde saldırıya maruz kalan ülkeler ya da kişiler Hindistan'dan intikam almak isteyebilirlerdi. Daha sonra Müşerref aynı olanakları ABD'ye sunma sebebi olarak Hindistan'ın bağlılık yeminine atıfta bulundu; Müşerref Hindistan'ın yardım olanaklarını sunmaması durumunda bölgenin stratejik bir sınır haline geleceğini düşündü. Bunlara birbirleriyle yarışır hale gelen yaltakçılıklar da denilebilir. Washington'ın gerçek anlamda yavru köpeği olan ve Britanya Başkanı olarak da işlev gören Tony Blair, bu daimi savaş çağının doğuşunda orada bulunduğunu kayıtlara geçirmek için tüm Atlantik'i uçarak geçti. Avrupa Komisyonu, AB üyelerine daha fazla para kaynağı sağlamaları ve yeni denetim sistemleri oluşturmaları konusunda baskı yaparak, terörizm meselesi ile ilgili işbirliği bağlamında yeni politikalar üretmek için bir o yana bir bu yana dönüp durmaktadır. Rus Parlamentosu terörizmle savaşmak amacıyla uluslararası bir kuruluş kurmak için bir kanun çıkarttı ve ABD başkanını taklit ederek teröristlerin ve onlara finansal destek sağladığı

söylenen hükümetlerin ortadan kaldırılması için çağrıda bulundu. Çin daha uyanık ve daha başına buyruk hareket etti; somut delillerin sunulmasını içeren ve içerisinde masum sivillerin kurban edilmesinin yer almadığı, uluslararası hukukun sınırlarına uygun bir politika üzerinde ısrar etti, fakat ülke aynı zamanda ABD'nin Tibet, Tayvan ve Sincan'daki çıkarları konusunda ve Ulusal Füze Savunması meselesinde ABD'nin daha açık fikirli olması durumunda işbirliği sözü de verdi; buna karşılık olarak ABD Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne girmesi için hızla yeni bir anlaşma oluşturdu.

ABD'nin savaş politikasına doğrudan dâhil edilen, hatta bazı durumlarda doğrudan hedef gösterilen nispeten daha güçsüz ülkelerin birçoğu, elbette farklı muamele gördüler. 14 Eylülde, Yakın Doğudan sorumlu Devlet Bakanı yardımcısı William F. Burns, aralarında, orada yer almadığı takdirde Filistin Kurtuluş Örgütü gibi "hedef" ülkelerden biri olacak olan Suriye'nin de bulunduğu on beş Arap ülkesinin büyükelçilerini çağırdı ve onlara yapmaları gereken görevlerin listesini amirane bir tavırla okudu; bu görevler arasında kendi topraklarında bulunan ve ABD'nin "terörist" olarak nitelendirdiği kişileri tutuklama ve yargılama gibi eylemler de yer alıyordu. ABD'nin İsrail'e hemen ve devamlı bir ateşkes baskısı yapacağı yönünde üstü kapalı ve yanlış bir ümit besleyen, tam bir işbirliği içerisinde olan Yaser Arafat da dâhil olmak üzere, herkes ABD'nin şartlarına uymuş gibi görünüyor. Bir süredir fırsat kollayan İran Cumhurbaşkanı Hatemi bile durumu ABD'ye iyice yaklaşmak maksadıyla kullanmak için olumlu açıklamalar yaptı ve temennilerde bulundu. İran Pakistan ve Tacikistan'a olduğu gibi Afganistan'a da sınırlarını kapadı. Çin bu süreçte Korrakuram anayolunu kapatarak Pakistan'la olan sınırlarını kapatacak kadar ileri gitti.

En ağır yük, özellikle Taliban'la aynı muameleyi görmek ile Amerika'nın—hava sahası, donanma olanakları, askerlerin ve gizli casusların konuşlandırılması, Pakistan istihbaratının Afganistan, Usame Bin Ladin ve müttefik unsurlarla ilgili tüm

bildiklerini paylaşması yönündeki—taleplerini karşılamak arasında pervasız bir seçime zorlanan Pakistan'ın omuzlarına yıkılmış oldu. Pakistanlılar, bahsi geçen bölgede, Amerika'nın savaş planlarıyla böylesine geniş çaplı bir işbirliğinin Pakistan halkının bütünlüğünü paramparça edeceği iddiasını öne sürmeye çalıştılar, fakat bu çaba boşunaydı. O tarihten sonra yapılan bir kamuoyu yoklaması, Pakistan halkının %62'sinin başka bir Müslüman ülkeye karşı Amerika ile herhangi bir şekilde işbirliği yapmaya karşı çıktığını gösterdi; bu fikrin siyasi muhalifler tarafından etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmayacağı ise henüz belirsiz. Bir taraftan Taliban'ın misilleme yapma olasılığından kaynaklanan büyük korku, diğer taraftan ise halk içinde kontrol altına alınamayan kargaşa arasında kalan yabancı şirketler Pakistan piyasasından çekildiler; bu aşamada Amerikan büyükelçiliği de sadece çekirdek kadrosuyla görev yapmaya devam etmektedir. Bu şartlar altında, Pakistan Maliye Bakanı Shaukat Aziz'in de söz verdiği üzere, tüm bu yabancı kaynakların Pakistan'ın ekonomik problemini çözmek üzere ülkeye nasıl akıtılacağı henüz kesin değildir.

Ancak şu an itibariyle, Amerika'nın Pakistan'a uyguladığı tek imtiyaz, ekonomik çıkarlar önermesinin yanı sıra, ki bunların en dikkat çekeni yaptırımların kaldırılmasıdır, Afganistan'daki askeri operasyonlar için Pakistan'dan asker talebinde bulunulmayacağı yönündeydi.[8] Müşerref elbette karşı koymadı, fakat kolordu komutanları arasında önemli sayıdaki unsurun bu konuda nasıl bir tavır takınacağı ve çoktan patlak vermiş olan şiddetli protestoların nereye varabileceği belli değildir. Bu muhtemelen, öngörülen Amerikan operasyonlarının yapısına, yoğunluğuna ve süresine bağlı olacaktır. Müşerref'in "tam iş birliği" teklifinin Afganistan'a yapılan yakıt sevkiyatına derhâl son verilmesi gibi Amerikan talepleri açısından ne

8 Şu an itibariyle "Terörizme karşı savaş" iki yıldır sürüyor ve ABD şimdi de Irak'taki savaş için, Hindistan'dan ve yardım için zorlanabilecek herhangi bir ülkeden olduğu gibi Pakistan'dan da asker yardımı talep ediyor.

anlama geldiği de henüz net değildir, fakat biz Afgan rahiplerinin ülkeyi gönüllü olarak terk etmesi yönünde Ladin'e yaptığı teklifin Pakistan'ın ısrarıyla gerçekleştiğini biliyoruz.

Kaçırılan yolcu uçaklarının Dünya Ticaret Merkezi'ne çarpmasının üzerinden çok geçmeden, hâkim elektronik medya her türden insanı zanlı olarak nitelendirmeye girişti. Filistin Kurtuluş Örgütü ve Filistin Halk Kurtuluş Cephesi bu suçlamanın ilk muhataplarıydı. Öğlen saatleri itibariyle, dikkatler Usame Bin Ladin'in üzerine çevrilmişti. Öğleden sonra ise kanallar Bin Ladin'in bu işi Saddam Hüseyin'in şeytani hüneri olmadan yapmış olamayacağı yönündeki haberlerle doluydu. Irak üzerindeki dikkatler kısa bir süre sonra o kadar endişe verici hale geldi ki, hem ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell hem de Başkan Yardımcısı Dick Cheney ve diğerleri Irak'ın bu durumla hiçbir ilgisi olmadığını açık bir şekilde söylemek zorunda kaldı.[9] Aslında Powell, Amerika'nın Ortadoğu'da önüne gelen herkese saldırmaması, mantıklı bir şekilde bir seferde tek bir ana hedefe odaklanması ve Afganistan'ın bu anlamda ilk hedef olması gerektiğini söyleyerek, Washington'da her zaman soğukkanlılığını koruyan kişi olmuştur. Powell aynı zamanda, Amerika'nın Taliban'a karşı Arap hükümetlerinden kendisiyle işbirliği yapmalarını istediği böyle bir dönemde Irak'a karşı aşırı bir gerginlik yaratmanın ters tepeceğini de söyleyen kişidir.

Kıdemli Pakistan devlet adamı Niaz Naik, son olaylardan çok önce, bu yılın Temmuz ayında yüksek rütbeli Amerikalı yetkililerle arasında geçen bir konuşmayı BBC'de ifşa etti. Bu ko-

9 Şu an itibariyle biliyoruz ki, 12 Eylül tarihinde, Powell ısrarla dikkatlerin Afganistan üzerine yoğunlaşması gerektiği ve Irak'ın daha sonra istila edileceği şeklinde açıklama yaparken, Rumsfeld Irak'a hemen saldırılması gerektiği yönünde görüş belirtti. Irak'ın 11 Eylül olayları ile bağdaştırılmaması yönünde başlangıçta yürütülen politika daha sonra tersine döndü ve Irak'ın olayla tamamen uydurma olan bağlantısı Amerikalı muhtelif yetkililer ve medya tarafından o kadar çok dillendirildi ki, Irak istilası başladığı sıralarda, anketler Amerikalıların yüzde kırkının 11 Eylül saldırılarının sorumlusunun Saddam Hüseyin olduğuna inandığını gösteriyordu.

nuşmada Amerikalı yetkililer, şimdilerde müptela bir şekilde televizyon izler hale gelen dünyaya gösterilen, çok istemelerine rağmen Taliban tarafından kabul edilmesi imkânsız olan bir takım Amerikan taleplerini, müzakere edilemez ve "Amerika'ya saldırı" karşısında misilleme olarak telaffuz ediyorlardı: Taliban'ı teslim edin ve Bush'un sözleriyle "El-Kaide'nin tüm liderlerini Amerikalı yetkili mercilere verin... Amerika'nın bütün terörist eğitim kamplarına girmesini sağlayın" gibi ifadeler yer alıyordu. Vurgulanan konu belli; bu kişileri gözaltına, bu yerleri de kontrol alacak olan Amerika'dır, uluslararası mahkeme ya da BM güçleri değil. Bu konuda izlenecek olan taktik de belli: Üzerinde müzakere edilemeyen ve kabul edilmesi imkânsız olan mevcut taleplerde bulun, ufak bir uyarı yap ve istila et. Bir istila olacağı açık, fakat Amerikan hükümetinin içerisinde bunun ne tür bir istila olacağına dair halen etraflı bir tartışma sürmektedir.

Kara askerlerine görev vermeksizin ya da Irak'ın büyük bölümünü istila etmeye çalışmaksızın, en acımasız askeri ve ekonomik savaş dönemini içeren on yıl bile Saddam Hüseyin'i devirme konusunda başarılı olamadı. Afganistan'da böyle bir savaş konusundaki başarı ihtimali çok daha düşük; Taliban üyelerinden birinin de dediği üzere, "Bizim makul bir hedef olabilecek bir fabrikamız bile yok." Kabil'e veya Kandahar'a direk olarak çıkarma yapmak, Taliban'ı iç bölgelerde oradan oraya koşturup duran bir hayalete dönüştürecek, Amerika'nın askeri ve ekonomik anlamda yara almasına yol açacak ve yabancı bir işgalci güç karşısında Taliban'ın yeni müttefikler kazanmasını sağlayacaktır. Bin Ladin'e ait çok sayıda kamp Bin Ladin tarafından daha başlarda Amerikalıların paralarıyla ve yardımıyla inşa edildiği için, buralar Amerikalılar tarafından çok iyi bilinen kamplardı. Fakat Bin Ladin çok geniş bir taraftar kitlesine sahip olan ve çoğu dağların altına kazılmış olan kamplarda yaşayan hareket halindeki bir hedeftir.[10]

10 Bu durum istiladan yaklaşık iki yıl sonraya dayandığı için, durumla ilgili daha detaylı bir inceleme için bu kitaptaki "Unutulan Savaş: Afganistan"

Muhtemel senaryolardan bir tanesi, hedeflerin düzenini bozmak ve yumuşatmak için, birçoğunun Taliban veya El-Kaide üyesi olması umulan çok sayıda kişinin ölümüne neden olacak yoğun bir bombardımanın ve iyi organize edilmiş komando operasyonlarının düzenlenmesidir. Bu durumu daha sonra asıl çıkarmalar ve hayatta kalan sivillerin çoktan kaçmış olacağı hayalet kentlerin ele geçirilmesi takip edecektir; bu durum Taliban'ın düşmanları arasından seçilmiş BM-destekli Afgan yönetiminin kurulmasının ve kısmen Afganistan içlerinde ama çoğunlukla dış bölgelerde yer alan üsler yoluyla yürütülecek olan uzun vadeli bir yakıp yok etme politikasına girişilmesinin başlangıcı olacaktır. Şimdiye kadar Amerikan resmi beyanlarında yapılan iki vurgunun sebebi budur. Bush Amerikan halkına pek çok kez bu sefer zayiat olacağını, ama bu mücadelenin sürdürüleceğini ilan etti. Ayrıca Pakistan, Tacikistan ve Azerbaycan üzerinde üs sağlama, Rusya üzerinde ise etkisini bu yönde kullanma baskısı büyük oranda gerçekleşmiştir. Pakistan'ın İç Hizmetler İstihbarat Ajansı (ISI) tarafından elde edilen bilgiler, Amerikan planının orta halli bir başarı elde etmesi için bile hayati önem taşıyacaktır. Pakistan'ın Afganistan meselesine Amerikalıların tarafında bulaşması ve ebedi jeo-politik konumu, Jaswant Singh'in Hindistan'ı, bir zamanlar Pakistan'ın da aynı şekilde anıldığı, Amerika'nın "en müttefik müttefiki" haline dönüştürmesi hayalinde ikide bir ortaya çıkan bir imgeye dönüşebilir.

Tüm bunlar Afganistan için neye işaret etmektedir? Afganistan, aynı acımasız yönetim biçimleri uygulayan Afganistan Demokratik Halk Partisi hükümetinin düşmesinden bu yana, en acımasız savaş mücadelesi ile yaklaşık 20 yıldır yıkıma uğratılmıştır.[11] Kabaca 26 milyonluk nüfusa sahip olan bir ülke-

adlı makaleye bakınız. Buradaki abartılı tahminin öngördüğünün aksine, Amerika askeri ve ekonomik anlamda yara almamıştır. Bunun dışındaki tahminlerimizin tamamının doğruluğu kanıtlanmıştır.

11 Şu anda Amerika ile müttefik olan güçlerin 1992 ila 1996 yılları arasında Kabil'de 50.000 kişiyi katlettikleri tahmin edilmektedir.

de, haftada 100 kişinin ölümüne veya sakat kalmasına neden olacak, yerin altına gömülmüş 6 milyon mayın vardır. Pakistan ve İran'da 3,6 milyon Afgan mülteci vardır ve bir milyon aç ve evsiz mülteci de bir sonraki gün hayatta kalmak için ülke topraklarında boş boş dolaşmaktadır. Ülke üç yıl art arda kuraklık yaşamıştır ve savaşın, kötü yönetimin ve kuraklığın toplu etkisi, yalnızca birkaç gün öncesine kadar BM Dünya Gıda Programı tarafından ülkenin kırsal bölgelerinde 3 milyon Afgan'ın ve sadece Kabil'de 300.000'e yakın kişiye gıda yardımı yapılması sonucunu doğurmuştu. Aslında bu kurumsal altyapının tamamı ABD istilası tehdidi altında şu an itibariyle çökmüş durumdadır ve az miktardaki yiyecekten bile yoksun olan bu kişiler, ABD bir kurşun bile sıkmasa da kaçınılmaz olarak ölümle burun buruna yaşamaktadır, tıpkı kurşunlar nedeniyle değil de Amerika'nın koyduğu ambargo yüzünden yaşanan yiyecek ve ilaç eksikliğinden hayatını kaybeden Iraklı çocuklar gibi. Afganistan, Amerika'nın alaycı bir şekilde ülkeyi kendi sefaletine bırakmadan önce başlatmış olduğu İslamcı anti-komünist haçlı seferi sonucunda bu durumlara gelmiştir. Burası insanlık tarihindeki en kudretli imparatorluğun tüm teknolojik ve finansal güçlerini kullanarak, ancak çok az bir başarı şansıyla, işgal etmek için yola çıktığı ülkedir.

Amerika kazanamayacak fakat önemli ölçüde zarar da görmeyecek. Afganlar Amerikan buyruğu altına alınamayacaklar fakat acı çekecekler ve belki de çoğu Afgan helak olacak ya da evsiz kalacak ve insanlık dışı varlıklara dönüşecek. İşte bu, çağımızdaki gücün denge orantısızlığıdır: kâinatı yönetenler, en fakirler ve acınacak durumda olanlar karşısında galip olamayacaklar; boyunduruk altına girmeyi reddedenler geçmişteki hiçbir askeri gücün kapasitesinin yol açamadığı türden bir sefalete uğratılacaklardır. Savaş daimi olacaktır çünkü savaş, sonunda adalet olmadan bitemez ve adalet de Amerika'nın sürekli olarak inkâr ederek harekete geçtiği şeydir. Savaş küreselleştirilecektir çünkü "küreselleşme" çağı tüm dünyada baskı

savaşlarının yapılmasını gerektirmektedir. Bu savaşların çoğu gizli kalacaktır, tıpkı birçok finansal sermaye hareketinde olduğu gibi, çünkü finansal sermaye bu savaşın hizmet ettiği ve taklit ettiği şeydir. Bush haklı: gerçekten de "sonu olmayan bir görev", bunu sonlandıracak birisi dünyaya gelene kadar.

Bu emperyal planlara örgütlü bir karşı çıkış olacak mı? Bunu söylemek zor. İsrail gazetesi *Haaretz* 30 ülkede yapılmış olan ve savaş lehine çoğunluğun yalnızca Amerika ve İsrail'de çıktığı bir anketten söz etmektedir; anket sonuçları, her koşulda savaş çığırtkanı olan bir topluma sahip İsrail'de yüzde 77, fakat Amerika'da sadece çoğunluğu sağlayacak bir oran olan yüzde 54 şeklindedir. Ani şok ve acı sindirildiğinde ve belli bir perspektife yerleştirildiğinde bu çoğunluk bile bu durum karşısında sağlam durabilecek mi? Amerikalılar uzak yerlerde ölmeye başladığında bu çoğunluk daha da küçülecek mi yoksa genişleyecek mi? Bunu söylemek için daha çok erken. Zaten sevindirici olan şey, çok sayıda sivilin ölümüne neden olan askeri operasyonlara önemli ölçüde karşı çıkılması ve birçok üniversite kampüsünde savaş karşıtı eylemcilerin anında eylemler gerçekleştirmeye başlamasıdır. İsrail gazetesinde yer alan aynı ankete göre Avrupa'nın yüzde 80'i ve Latin Amerika'nın yüzde 90'ı bu savaş hareketinin, yasal ve hukuki sürecin uygulanması ile sınırlı kalmasını istemektedir. Hükümetlerin görkemli koalisyonları TV kanallarında ölüm dansı koreografilerini gerçekleştiriyorlar, fakat büyük halk kitleleri arasında bu ideoloji pek de tutmuşa benzemiyor.

"Terörizm" denilen bu savaş yöntemi hakkında birkaç söz söylemek isterim. Bush Amerika'nın düşmanının "küresel çaplı" şu malum "terörizm" olduğunu söyleyecek kadar dikkatliydi. Diğer bir deyişle, Bush içlerinde İrlanda'daki IRA'nın, Sri Lanka'daki LITE'nin, Hindistan'daki RSS cemiyetinin bulunduğu çok çeşitli terörizm türleri ile ilgilenmemektedir. Mesele "köktendincilik" de değil: Taliban köktendinciliği kötü, ama Suudi köktendinciliği iyidir ve elbette Bush'un kendisi de Ame-

rika'daki aşırı sağı tanımlayan Hıristiyan köktendinciliğin dilini konuşmaktadır. Teşhis edilmiş düşman olan "Küresel Çaplı Terörizm" Amerikan gücüne meydan okuyan şeydir.

Bu karmaşık ve önemli bir konu ve bu konuya bilahare döneceğiz. Kısaca ifade etmek gerekirse, Amerika'nın canını yakan "terörizm", hiçbir zaman olmadığı kadar önemli hale gelen emperyalizm meselesi çözülmemiş olarak bir kenarda dururken, komünist sol ve sömürgecilik karşıtı laik ulusçuluk yenilgiye uğratıldığında ortaya çıkan şeydir. Nefret, devrimci ideolojinin yerini aldı. Özelleştirilmiş perakende şiddet, devrimci savaşın ve ulusal özgürlük mücadelelerinin yerini aldı. Mutlu bir geleceğe inanan bağımsız din şehitleri, disiplinli devrimcilerden oluşan yenilgiye uğratılmış birliğin yerini aldı. Emperyalizm tarafından getirilen ve kendi devrimci yapısı içerisinde ortadan kaldırılan Aklın yerini Akıldışılık aldı. Amerikalılar bu teröristleri laik sola karşı bir güç olarak yaratmadan önce Afganistan'da İslamcı teröristler diye bir şey yoktu. İslamcılık, CIA-destekli Şah rejimi tarafından laik anti-emperyalist ulusçuluğun ve devrimci solun ortadan kaldırıldığı İran'daki boşluğu doldurmak için ortaya çıktı. Emperyalizm ve Siyonizm, Nasır'ın laik ulusçu projesini alaşağı etmek için bir araya geldikten sonra Mısır'da İslamcı gizli cemiyetler ortaya çıktı. Filistin'de Hamas boy gösterdi, çünkü kozmopolit Filistin ulusçuluğunun, Yahudi ve Arapların birbirleriyle eşit şekilde yaşayabildikleri yer olan Filistin topraklarında laik bir devlet kurma hayalleri geri çevrildi. Bugün "küresel çaplı terörizm" diye adlandırılan şey kendi mağlubiyetimizin aynası olduğu kadar, emperyalizmin Faustçu başarısının mümkün kıldığı ve şu anda kendi yaratıcısının başına musallat olan bir canavardır. Dünya Ticaret Merkezi'nin alevler içerisinde yıkılışıyla kaybedilen 6.000'in üzerindeki yaşam, kendi mağlubiyetimiz ve emperyalizmin zaferi için bu felaketin kurbanlarının ve onların ailelerinin ödemiş olduğu bedeldir.

Amerika "küresel çaplı terörizmi" asla mağlup edemez, çünkü barbarlığına ve mantıksızca hareket edişine karşın, dini gerekçelere dayanan bu "terörizm" aynı zamanda "ezilen kesimin bir iç çekişi"dir; yanlış yönlendirilmiştir, intihara meyillidir, barbarcadır, fakat emperyalizmin çok daha büyük acımasızlıklarına karşı verilen bir *cevap*tır. Bu "terörizme" son vermenin tek yolu devrimci sol hareketin yeniden kurulmasıdır; çünkü terörizm bu hareketin yerini işgal etmekte ve devrimci sol hareketin kılığına bürünerek hareket etmektedir.

Bu kitabın yazarı bu makaleyi her zaman kalbinde yer alan, en son Dünya Ticaret Merkezi'nin 92. Katında görülen genç ve cana yakın bir adam olan Taimur'un anısına yazdığını belirtmek ister.

Dünyanın Yeniden Tasarlanması

9 KASIM 2001

Afganistan'daki savaşın on ikinci gününde, 18 Ekim 2001'de bu makaleyi yazmaya başlarken, asıl stratejik amacın Afganistan'da bir rejim değişikliği değil de, tüm dünyada gücün yeniden düzenlenmesi olduğu artık netlik kazanmış durumdadır. Dünya Ticaret Merkezi'nin yıkılışı hiç şüphesiz, on iki gün süren bombardımanla Afganistan'ın önemli kentlerini—Mezar-ı Şerif, Herat ve hatta Kabil ile Kandahar'ı—neredeyse çökmenin eşiğine getiren, oldukça az kaynağı olan gözü dönmüş bir grubun eylemiydi; sözde "küresel çapta terör" tüm dünyada tek bir yerde bile misillime yapmayı başaramadı. Ancak Dünya Ticaret Merkezi'nin bombalanması, Birleşik Devletler tarafından sıklıkla, dünyanın her köşesinde, kendisine her nerede ya da her ne zaman isterse açık ve gizli savaş açma yetkisi veren olay olarak gösterildi.

Başkan Bush, 20 Eylül'de hava korsanları tarafından gerçekleştirilen saldırıdan birkaç gün sonra, ABD Kongresi'nin birleşik oturumunda yaptığı, aynı zamanda televizyonda ya-

yınlanan konuşmasında, yaklaşık 60 ülkede pusuya yatan on binlerce terörist olduğunu söylemiş ve ABD'nin bu teröristleri yeryüzünün her bir köşesinden temizlemek için küresel ve kalıcı bir savaş başlatacağı iddiasında bulunmuştu. Afganistan vurulmaya başlandığı zaman, ABD'nin Birleşmiş Milletler üst temsilcisi John Negroponte Güvenlik Konseyi'ne "Kendimizi savunmak için diğer örgütlere ve devletlere karşı daha fazla önlem almaya ihtiyaç duyduğumuz sonucuna varabiliriz" ifadelerini kullandığı bir mektup yazdı. Şüphesiz, bir üye devletin Güvenlik Konseyi'ne isimlerini anmadan ve hatta üye devletlerden hangilerinin hedef olacağını söylemeden diğer üyelere karşı savaş başlatma niyetini belirttiği bu mesaj, Birleşmiş Milletler'in tarihinde bir ilkti. Hemen hemen aynı zamanlarda, Kanada medyası, harita üreten Seattle merkezli bir şirketin Dünya Ticaret Merkezi saldırısından kısa bir süre sonra Afganistan'ın bütün bölgelerinin mevcut haritalarını tedarik etmek için ABD hükümetinden talimat aldığını ve ayın sonlarına doğru Sudan ve Yemen'in olası bütün haritalarını göndermek için yine benzer talimatlar aldığını ortaya çıkardı. Acaba onlar da hedef miydi?

Afganistan'daki savaşın ilk haftasında, International Herald Tribune gazetesi, Pentagon'da, içinde muhtemelen Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in de bulunduğu etkili bir grubun, savaşın bir sonraki adımında Amerikan güçleri tarafından, ABD'ye yakın Iraklı sürgünlerden oluşan bir "hükümet" kurmak için, Irak'ın bir kısmının işgalini kapsayabilecek bir operasyonda Saddam Hüseyin'in devrilmesi ve hatta bu kukla rejiminin masraflarını karşılamak amacıyla orada petrol satmak için Güney Irak'ta Basra yakınlarındaki petrol yataklarının ele geçirilmesinin gerektiği yönünde iddialarda bulunduklarına dair bir haber yayınladı. Bütün bunlar, Amerikan Dışişleri Bakanı Colin Powell'ın yanı sıra, İsrail'den tutun da Ürdün'e kadar çok sayıda istihbarat teşkilatının, Saddam Hüseyin'in 11 Eylül saldırılarıyla ilgili hiçbir bağlantısı olmadığını ifade

etmesine rağmen meydana gelmektedir. Pentagon'a tavsiyelerde bulunan ulusal güvenlik uzmanlarının, iki partinin prestijli bazı üyelerinden oluşan Savunma Politikası Kurulu'nun, bu seçeneği değerlendirmek için dokuz saat boyunca, Henry Kissenger (Nixon'nın Dışişleri Bakanı), Harold Brown (Carter'ın Savunma Bakanı), James Woolsey (Clinton'ın CIA başkanı), Amiral David Jeremiah (ABD Genelkurmay Başkanlığı eski bir başkan vekili), Newt Gingrich (kötü şöhretli Cumhuriyetçi Kongre üyesi ve aynı zamanda Temsilciler Meclisi'nin eski başkanı) ile ve diğer önde gelen görevlilerle görüştüğü belirtildi. Saddam'ın "küresel çaptaki terör" ile bağlantılarını gösterecek ve daha sonra da böyle bir operasyonu haklı çıkaracak "meşru bir kılıf" hazırlamak için kullanılacak olan "kanıtları" bir araya getirme görevi, geçmişindeki baş ajanlık tecrübeleri göz önüne alınarak Woolsey'e verildi. Artık, ABD bu yeni küresel politika için bir isim bile buldu: "Rejim Değişikliği." ABD'nin isteği doğrultusunda olmayan herhangi bir rejim her an böyle bir "değişiklik" ile yüz yüze gelebilir.

Doğruyu söylemek gerekirse bu elbette yeni bir politika değildir. ABD tarih boyunca, var olan hükümetleri devirmek gibi belirgin bir amaçla dünya çapında apaçık ve bazen de gizli kapaklı müdahalelerde bulunmuştur. Afganistan Demokratik Halk Partisi (PDPA) hükümetini devirmek için kurulan ve nihayetinde Taliban'ın yükselişine sebebiyet veren Afganistan'daki İslami cihat örgütü böyle bir politikanın ürünü olmuştu ve bahsedilen politika, Sovyetler Birliği bu hükümeti korumak amacıyla duruma müdahale etmeden önce de çoktan yürürlüğe girmişti. Böyle bir politika çok daha yakın zamanlarda, Yugoslavya'da başarıyla uygulanmıştı; ancak Somali'de aynı başarı elde edilemedi. Farklı olan, bu politikanın mutlak biçimde küreselleşmesidir; bu politika bir bakıma ABD'nin çıkarlarına düşman olarak gördüğü bütün hükümetlere karşı savaş açma hakkını sadece kendinde gördüğünün bir açıklaması ve aynı zamanda bütün dünyanın bu politikayı destekleme ya

da tersi durumda sonuçlarına katlanma arasında tercih yapması gerektiğinin bir uyarısı niteliğindedir. Bu tür konularda ABD'nin emirlerini yerine getiren Kofi Annan bu gayretlerinden dolayı Nobel Ödülü'ne bile layık görülmüştür.

Peki, bu politika açısından Afganistan'da elde edilen başarının maliyeti ve muhtemel sonuçları neler olmuştur? Tahminler, bombalamalar başlamadan önce bile Dünya Ticaret Merkezi saldırısında öldürülenlerin toplamından çok daha fazla sayıda Afgan'ın, ülkede yeni mülteciler ortaya çıkaran ve yarım milyon Afgan'ın güvendiği gıda yardım programlarının çökmesine sebebiyet veren ABD saldırılarının yarattığı tehlikeden kaynaklanan yıkım ve kaos yüzünden öldüğünü öne sürmektedir. Şimdilerde Pakistan bir milyon kadar yeni mülteci bekliyor; diğer komşu ülkelerin tamamı da kendilerini tahmin edilemeyecek düzeydeki göç dalgalarına hazırlıyorlar. İngiliz komutanlar, Taliban'a karşı yürütülen bu mücadelenin "en az gelecek yaz ortalarına kadar" devam edeceği konusunda daha şimdiden uyarılarda bulundular. Böyle bir mücadelenin beraberinde getireceği kaçınılmaz insan mağduriyeti kesinlikle tasavvur edilemez.

Afganistan şu anda tahmin ettiğimiz senaryonun tam ortasında bulunmaktadır. Bu senaryonun ilk safhası, yıkıma uğramış ve kuraklıkla yüz yüze gelen ülkenin hâlâ sahip olduğu az sayıdaki altyapıya zarar vermek ve Taliban direnişini altüst etmek için "özel güçler" tarafından iyi yönetilen operasyonları ve geniş çaplı bombardımanları kapsamaktadır. Bu makalenin yazımı sırasında, İngiliz Başbakanı Tony Blair çoktan bir sonraki aşama için vaatte bulunmuş durumdadır ve bütün belirtiler, kara kuvvetlerinin ilk olarak operasyonun temellerini oluşturmak amacıyla merkezden uzak bazı bölgeleri, daha sonra da toplu ve yoğun bombardımanlarla nüfusun kaçmak zorunda bırakılacağı hayalet şehirleri işgal etmek için çıkarma yapmasının an meselesi olduğunu göstermektedir. Taliban ve müttefikleri genel nüfusun içine karışacağı için, ABD'nin sivil

kayıpları önleme niyeti dikkate alınmaksızın nüfus merkezleri tamamen bombalanacaktır.[1] ABD, Afganistan'ı uzun süreliğine işgal etmeyi tercih etmeyebilir. Eğer savaş sırasında önemli sayıda Amerikalı ölmeye başlarsa bu operasyon için içerden gelen desteğin yok olması muhtemeldir. İşgal edilen ülkeyi, ABD'nin kendi başına yapamadığı işi bitirmek için ihtiyaç duyulan Birleşmiş Milletler'e teslim etmek isteyeceklerdir.[2]

Yine de bazı sorunlar yok değil. Ölümcül saldırılar ister haftalar ister aylar sonra sona ersin, bunların sonunda barış gelmeyecek. Afganlar bu yabancı işgali pek hoş karşılamayacaklar ve böylece Taliban'ın geri kalan kısmından çok daha fazlasının karışacağı uzun, ancak daha düşük yoğunluklu bir savaş dönemi, vurkaç şeklinde çarpışmalar ve benzeri olaylar kaçınılmaz olacak. Sonrasında, daha da büyük milletler arasında ve hatta nüfusun yaklaşık %40'ını içine alan Peştunlar arasında bölgesel ve etnik çatışmaların yanı sıra kabile savaşları ve değişen ittifaklar nedeniyle durum daha da karmaşık bir hal alacak. ABD bu zorluklara karşı dört farklı çözüm yolu düşünmektedir. İlki, 1973'ten beri Roma'da beklemekten ağaç olan ve bombalama başlamadan evvel kıdemli bir Dışişleri Bakanı olan Richard Haas tarafından çoktan unutulmuş bir taht teklifiyle ziyaret edilen 86 yaşındaki eski kral Zahir Şah'a daha çok umut bağlamaktır. İkincisi, bu düzmece monarşik yeniden yapılanmanın, geniş tabanlı ve ülkenin etnik yapısı dikkate alınarak kurulacak olan bir hükümet yalanını desteklemek

1 Olayda, Afganistan'ın ikinci büyük kenti Kandahar o kadar acımasız bir şekilde bombalandı ki nüfusun % 85'i kaçtı ve şehrin önemli bir kısmı, tahmin ettiğimiz gibi, tam anlamıyla "hayalet şehir"e dönüşerek enkaz haline geldi.

2 ABD, sonunda, kendisinin özenle seçtiği üyelerden oluşan "Geçici Yönetim"i kabul ettirdi; bu yönetim daha sonra uluslararası bir güvenlik gücüne yetki vermek amacıyla Birleşmiş Milletler'i "davet etti" ve bu amaç da gerektiği gibi yerine getirildi. 2003 yılının Ağustos ayında, NATO kendiliğinden bu gücün komutasını üstlendi. Son gelişmelere genel bir bakış için bu kitapta bulunan "Afganistan: Unutulan Savaş" adlı makaleye bakınız.

için Birleşmiş Milletler'in arka çıktığı bir *loya jirga* (farklı etnik gruplardan yaşlıların ve önde gelenlerin bir araya geldiği büyük bir oluşum) tarafından desteklenmesidir.[3] Üçüncüsü, Güvenlik Konseyi tarafından yönetilen ve bazı Müslüman ülkelerden getirilen birliklerden oluşan bir "yeşil güç"ün Taliban sonrası değişim sürecini ve yeni düzenin doğuşunu denetlemek için bir barış gücü olarak tartışılıyor olmasıdır. NATO'nun en büyük ikinci ordusunu komuta eden ve Müslüman bir ülke olan Türkiye'ye böylesine çok yönlü bir gücün başına geçmesi teklif edilmiştir. Son olarak da, ABD'nin, yenilgiye uğratılan Afganların sadakatini, halka kalkınma yardımı amacıyla olağanüstü insani yardımlar sunarak kazanmayı ummasıdır.[4]

Ancak bu önerilerden her birinin uygulanmasında zorluklar yaşanacaktır. Sadece geniş çaplı bombardımanın durmasının hemen ardından, uzun süreli ve daha düşük yoğunluklu bir savaş dönemi geleceği için değil, aynı zamanda ABD, Kuzey İttifakı'nın kendi başına şehirleri işgal etmesini istemeyip Taliban hükümetini devirmeyi arzuladığı için de operasyonlara hemen son verilmesi mümkün görünmemektedir. İttifak, Hindistan tarafından değil, ki bu durum Pakistan için ittifakın zafer

3 Loya jirga (kelime anlamıyla büyük toplanma) aslında kabile reislerini bir araya getiren Peştunlara özgü bir gelenektir. Özbeklerin ya da Türkmenlerin böyle bir geleneği yoktur ve buna karşın Tacikler büyük ölçüde şehirde yaşayan bir gruptur ve dolayısıyla gösterecekleri herhangi bir kabile reisleri de yoktur. ABD işgalinin hemen ardından toplanan ve güvenlik personelinin çoğunu da Almanya'nın temin ettiği loya jirga, ABD özel temsilcisi Zalmay Halilzad'ın baskısıyla Hamid Karzai'yi Afganistan'ın yeni hâkimi olarak niteleyen ABD'li yetkililerce farklı etnik gruplardan özenle seçilmiş ileri gelenlerin yer aldığı bir oluşumdu.

4 Türkiye görev duygusuyla birliklere asker takviyesinde bulundu, ancak, diğer Müslüman ülkeler geri çekildi ve bunun yerine Almanya, ABD'den ve Büyük Britanya'dan gelen birliklerle yan yana çalışan güvenlik güçlerine komuta etmek amacıyla ortaya çıktı. Bunlar, esasen NATO birlikleriydi ve en sonunda NATO'nun onların komutasını doğrudan doğruya kabul etmesi mantıklı olacaktır. Sözde "insani yardım" bir saçmalık olarak kalmıştır ve kitapta daha sonra bahsedeceğimiz gibi Afganların çoğunun kalpleri kazanılmış görünmemektedir.

kazanmasına izin vermesini imkânsız hale getirmektedir, aynı zamanda ABD'nin nihai çözümde çok önemli bir rol vermek istemeyeceği Rusya ve İran tarafından da desteklenmektedir. Müşerref, Taliban'ın çökmesi durumunda Kuzey İttifakı'nın fazla çıkar sağlamasına müsaade edilmeyeceği konusunda ABD'den "sağlam" bir teminat aldığını iddia etmiştir. Aslında, ABD'nin Kuzey İttifakı'na Kabil'i işgal etme izni vermesi durumunda, Pakistan'ın ABD'yi kendi hava sahasını kapatmakla ve başka türden desteklerini kesmekle tehdit ettiği bildirilmiştir. Ülke içerisinde ise, İttifak çoğunlukla Taciklerden ve Özbeklerden oluşmaktadır ve böylece zaferin, Taliban'ın arkasında yer alan Peştunların çoğunu bir araya getirmesi muhtemeldir. Dolayısıyla, şimdiki durum bir belirsizlikten ibarettir.[5]

Taliban ve Kuzey İttifakı arasındaki savaş cephesi Kabil'in yaklaşık 55 km dışında yer almaktadır ve dağılması beklenen Taliban'ın cepheye takviye kuvvet gönderdiği bildirilmektedir, çünkü Taliban ABD'nin Kuzey İttifakı'nın Kabil'e ilerlemesine izin vermekten korktuğu için bu güçleri bombalamayacağını düşünmektedir. ABD aslında zor bir tercihle karşı karşıyadır. Ya

5 Değişen ittifakların ve gruplar arasındaki yıkıcı savaş halinin tarihçesi söz konusu olduğunda, bazen Ulusal İttifak da denilen Kuzey İttifakı'nın kaynağının ve yapısının nasıl olduğunu özetlemek zordur. Kısaca, bu, hükümetin çöküşü ve Taliban'ın yükselişi arasındaki dönemde Afganistan'ı yöneten Sovyet birliklere ve PDPA hükümetine karşı ABD'nin desteklediği ve *mücahit* olarak adlandırılan grupların hepsi olmasa da çoğunu kapsamaktadır. Bu grupların bazıları—özellikle zamanın en önemli Peştun lideri Hikmetyar'ın öncülüğündeki grup—İttifak'ın bir parçası değildir. ABD, Kuzey İttifakı'na Kabil'e ilerlemeleri için izin verdi ve sonra da liderlerinin çoğunu "Geçici Yönetim"e aldı, ancak kendi adayı Hamid Karzai'yi baş işbirlikçi olarak liderlerin başına sardı. 6 Ekim 2001'de, ABD Afganistan işgalinę başlamadan bir gün önce, İnsan Hakları İzleme Komitesi, bu İttifak'ın oluşumunun detaylı bir açıklamasını ve doğrudan doğruya işlenen zulümlerden sorumlu olan belli başlı liderlerin adını vererek büyük zulümlerin kayıtlarını yayınladı. Bu liderlerin önde gelenleri şimdi Karzai idaresinde önemli konumlarda yer almaktadırlar. Bu rapora İnsan Hakları İzleme Komitesi'nin internet sitesinden kolaylıkla ulaşılabilir.

Taliban'ın mevkilerini bombalayacak, Kuzey İttifakı'na Kabil'e girmesi için izin verecek, Pakistan'da bir koalisyonun ortaya çıkmasına ve ülkede devem eden Rusya etkisine müsaade edecek ya da ana Taliban güçlerine dokunmayacak ve bu güçlerle savaşmadan, gerillaların operasyon birimlerine saldırma ihtimalini göz önüne alarak kendi işgal güçlerini bu şehirlere gönderecektir. Baştan savma hazırlanmış raporlar, ABD'nin Taliban güçlerini bombalamaya başladığı ve Tacik İsmail Han'ın birlikleri Herat'ı kuşatırken Özbek Raşid Dostum'un önderliğindeki Kuzey İttifakı birliklerinin büyük bir Özbek kenti olan Mezar-ı Şerif'i kuşattığı iddiasında bulunmaktadır. Önemli olan, Dostum'un özellikle Rusya ve Hindistan'dan yardım alırken, hem Dostum hem de İsmail Han'ın İran tarafından desteklenmesidir. ABD'nin bütün bunlar hakkında neler düşündüğü henüz net değildir.

Yerli gerillaların devam etmekte olan düşük yoğunluklu bu savaş döneminden yararlanacağını bilen ABD ve Büyük Britanya, askerlerini mümkün olan en kısa sürede geri çekmek isteyecek, ama bu durumda Birleşmiş Milletler kayıp miktarının idame edilemeyecek kadar büyük boyutlarda olabileceği korkusuyla savaşa dâhil olmak istemeyecektir. Çoğu Müslüman ülkenin böyle bir çarpışma için gönüllü birlikler oluşturup oluşturmayacağı açık değildir. En azından kâğıt üzerinde İran ABD'nin operasyonlar için kendi hava sahasını kullanmasına izin vermemiştir. Hatta Pakistan'ın ABD'ye tam anlamıyla destek sağlamayı kabul etmeden önce kendi birliklerinin Afganistan'daki operasyonlarda kullanılmayacağı konusunda ABD ile anlaştığı çok iyi bilinmektedir. Türkiye ise en büyük ticari ortağı olan Irak'ın ABD ablukasına boyun eğmesiyle kaybının şimdiden 30 milyar dolar olduğundan yakınmaktadır. Oradaki hükümet de, son zamanlarda yapılan bir kamuoyu yoklamasında Türklerin yalnızca %29'unun kendi birliklerinin konuşlanması bir yana, ABD müdahalesine hiçbir suretle destek vermediğini göz ardı edemeyecektir. Arap hükümetleri ABD'nin misilleme

yapacağı korkusuyla, Usame bin Ladin'in baş düşmanı Suudi Arabistan'ın, Ladin'le işbirliği yapan hayır kurumlarının ve şirketlerin banka hesaplarını dondurmayı ABD baskısına rağmen reddetmesinden büyük korku duydular. Yalnızca Karaçi, Peşavar ya da Kuetta gibi daha büyük şehirlerde değil, binlerce kişinin öfkeli gösteriler yaptığı ve iki kişinin de öldüğü Sind'in iç kesimlerindeki küçük Jakobabad kasabasında bile protestoların patlak verdiği Pakistan'ın yanı sıra Endonezya'dan Kenya'ya, İran'dan Fas'a tüm Müslüman ülkelerde Amerikan karşıtı etkili protestolar düzenlenmiştir.

Taliban sonrası öngörülen düzene dair Amerika'nın yaşadığı güçlüklerin aşılması da aynı ölçüde zor görünmektedir. Sürgün edilen liderlerden oluşan grubun dışında, Zahir Şah'ın çok sayıda yandaşının olup olmadığı ya da Afganistan'da iktidar olmak için mücadele edenlerden herhangi birisinin, Zahir Şah'ın sadece isimden ibaret olan otoritesine tabi olmayı isteyip istemediği şüphelidir. Monarşi karşıtı devrimin varisi olan İran rejimi, memnuniyetsizliğini belirtmişti ve 1980'lerde Amerikalılar ve Sovyetler bu tür bir hükümet kurmayı öyle ya da böyle düşündüğünde bile Pakistan buna pek de hevesli olmamıştı. Kralı geri getirecek müzakerelerin ağırdan alınmakta olduğu bildirilmektedir. Amerikalılar tarafından kendilerine iltimas geçecek bir hükümet kurmak için çağrılan loya jirga, İslamcı ülkelerin hiçbirine kabul edilebilir gelmemektedir. Afganistan'ın haklılığına inanan Müslüman ülkelerden çoğunun Amerikalıların yarattığı pisliği temizlemenin sorumluluğunu üstlenmeye hazır olup olmadıkları henüz netlik kazanmamıştır.

Bütün bu faktörlere dayanarak, ABD'nin ya üstlendiği çarpışmadan kendini çabucak geri çekemeyeceği ve ideologlarının ve düşünürlerinin bu savaşı dünyaya "adil bir savaş" adı altında yutturup bombalamaya ve öldürmeye devam edemeyeceği ya da ABD'nin belli bir noktadan sonra El Kaide'ye karşı açtığı savaşı kazanılmış ilan edip sonra da Afganistan'ı şu an yüz

yüze olduğundan daha büyük bir insan trajedisiyle baş başa bırakarak geri çekileceği, mevcut kanıtlardan apaçık görülebilir. ABD'nin sahip olduğu tek kıymetli şey, geçen yirmi yıllık politikasının aç ve umutsuz hale getirdiği milyonlarca insanın sadece bazılarını doyurmak ve elit tabakadan işbirlikçi satın almak için kullanabileceği, tahmin edilemeyecek kadar büyük miktarlardaki parasıdır. Böylece, büyük ihtimalle cesetlerin üstüne para fırlatacaklar ve bunun da adına "insani yardım" diyeceklerdir.

Geri çekilmek için yapılan baskı, 1975'ten bu yana en büyük düşüşü görüp Eylül'de ardı ardına 12 ay boyunca inişe geçen ABD ekonomisinin durumundan da kaynaklanabilir. Dünya Ticaret Merkezi saldırısı, kredi faiz oranını yıl içinde yaklaşık %6'dan %2,5'e kadar düşüren ABD Merkez Bankası'nın dokuz kez uyguladığı faiz indirimine rağmen, ülkedeki yatırımcıların bir yıldır azalmakta olan güvenini daha da zedeledi. Büyük teşviklere ve ikna çabalarına rağmen, bu sıkıntılı aylarda yüz binlerce iş kaybının yaşandığı, milyonlarca ailenin sabit gelirlerini kaybetmekten korktuğu ve bu yüzden para harcamak istemediği bir ekonomide, yatırımcının güvenindeki zedelenme, müşterinin güven kaybına da ayna tutmaktadır. ABD Merkez Bankası'nın kesin olarak herhangi bir iyileşme öngörülmeden önce ekonominin daha da düşüşe geçeceği konusunda yaptığı uyarılar bir yana, savaş ve terör korkusu bu endişeyi daha da güçlendirmektedir.

Fakat ABD'nin böyle bir politik hataya düşeceğini hayal etmek çok aptalca olacaktır. Eğer geri çekilme gerçekleşirse, zaten elde edilmiş kazançlarla yapılan düzenli bir geri çekilme olacaktır. Zira Afganistan'ın iç kısımlarındaki yerleşimler ya da halkın refahı, ABD hedeflerinin önemsiz bir parçasıdır. ABD'nin en önemli hedefi, dünyanın jeo-stratejik ve siyasi haritalarını yeniden çizme projesidir. Irak'ın acımasızca vurulması, "tek süper gücün", "diğer süper güç", yani Sovyetler Birliği parçalandıktan sonra bir üçüncü dünya ülkesine ne ya-

pabileceğini on yıl boyunca göstererek, üçüncü dünya ülkelerini susturmak ve Batı ittifakını güçlendirmek amacını taşıyan bir projedir. Yeryüzündeki en fakir ve en cefakâr ülkelerden biriyle başlayan bu sözde "teröre karşı savaş", OECD ülkelerini savaş kışkırtıcılığına aktif olarak ortak etmek ve üçüncü dünya ülkelerine yalnızca susmaları değil, aynı zamanda tıpkı yerli orduların bir zamanlar sömürgeci işgaller için faaliyete geçirilmesinde olduğu gibi, bu emperyal projede aktif olarak görev almaları gerektiğini anlatmak için tasarlanmıştır.

Blair yönetimindeki Britanya, ABD'nin vaat ettiği başarıya güvenerek, sömürgeci özleme sahip lanetli bir ülke için, Dördüncü Afgan Savaşı'na benzeyen bir şeye hizmet eden askeri bir eylemin içerisine aktif bir şekilde çekilmiştir. Savaş sonrası düzenin kendi topraklarında ülkenin askeri gücünü ve dışarıda askeri operasyonları kısıtladığı Almanya'da, Sosyalistlerin yönettiği hükümetin lideri olan Gerhard Schröder, ABD'nin "teröre karşı savaş"ına sınırsız destek vereceğini ilan etti, kamuoyu yoklamalarında halk desteğinin %71'ini aldı ve Kosova istilasında ABD'yi destekleyen kendi koalisyon ortakları, sözde barış yanlıları ağzı açık otururken, Schröder Alman birliklerin ülke dışında görev alma ihtimali olduğunu duyurdu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra aynı ölçüde baskı altına alınan Japonya'da, parlamento grubu şimdiden Japonya'nın birliklerini ülke dışına sevk etmesini sağlayacak yeni bir yasa tasarlamıştır. ABD Taliban rejimini devirmeyi başarınca, üçüncü dünya ülkelerinin en güçlüsü olan Çin, Afganistan'da iktidarda olan koalisyonu bir araya getirmesi için aktif rol alması konusunda BM'ye çağrı yaparak, üye devletlerin içişlerine karışma noktasında BM'nin üstleneceği tüm rollere karşı uzun süredir devam eden muhalif duruşundan vazgeçmiştir.

En acınacak halde olan ise Rusya'nın durumudur. Afganistan tek bir savaşta sayısız Rus askerinin laik ve ilerlemeci PDPA hükümetini savunurken öldüğü topraktır ki, bu savaşın ardından ABD İslamcı katillerden oluşan bir grubu bu perişan

olmuş ülkenin başına sarmayı başarmıştı. Ancak şimdiki Rus Parlamentosu, Bush'un ifadelerini hatırlatan ve sadece terörist eylemlerinin değil terörizmi destekleyen hükümetlerin de cezalandırılması gerektiğini ima eden bir kararı meclisten geçirmiştir. Putin, Bağımsız Devletler Topluluğu'ndaki üye devletlerin Amerikalılar için herhangi bir olanak sağlayacağı fikrine doğrudan ayak diremiş ve sonra da diğer devletler kendisini hiçe sayınca bu fikri kabul etmek durumunda kalmıştır. BDT Ortak Güvenlik Anlaşması'nın bir üyesi olan Tacikistan, kendi hava sahasını açtı; Özbekistan, daha ileri giderek kendi askeri üslerini, Kazakistan da Kırgızistan'ın yaptığı gibi Afganistan'a geçişi sağlayacak hava koridorlarını hizmete açtı. Ayrıca Afganistan üzerinden doğal gaz boru hattını geçirme ve böylece petrol ekonomisini Rusya yerine ABD ile tekrar düzenleme ihtimalini gözeterek Türkmenistan da askeri operasyonlarda kullanılmak üzere kara ve hava sahasını açtı. Bu süreçte, Özbekistan, Amerika'nın Afganistan'a açtığı savaşta, neredeyse Pakistan kadar önemli bir konuma geldi. Sonunda Rusya da sözde "insani yardım" için hava sahasını kullanıma açtı.

Bu bölük pörçük haberler aslında küresel güç haritalarındaki tarihi bir yeniden düzenlemeye işaret eder. Bu yüzden, Amerika'nın, Sovyet döneminde başlayan ve yirmi yıldan fazla süredir devam eden Afgan Savaşı, eski Sovyetler Birliği'nin Asya cumhuriyetlerinde yer alan muazzam büyüklükteki hiç kullanılmamış ekonomik kaynaklar üzerinde kontrol sağlamaya yönelik bir savaşın her daim önemli bir boyutunu oluşturmuştur. Bölgedeki üstünlük yarışı, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bile Rusya ve ABD arasında çok şiddetli bir hal almıştır. Taliban'ın Pakistan'a olan bağımlılığının Amerikalı ve Pakistanlıların bölgedeki ekonomik çıkarlarını bilhassa da Türkmenistan'daki petrol ve gaz eksenli çıkarlarını kolaylaştıracağı hesabıyla, Taliban bile Pakistanlılar tarafından ancak Amerika'nın desteğiyle işe dâhil edildi. Türkiye, bölgeyle olan tarihi bağlarından dolayı, Osmanlı dönemini anımsayarak

bölgede Amerika adına öne çıkan bir rol üstlenmek için bir ara cesaretlendirildi. Eğer şimdi Türkiye Afganistan'da koruma gücü rolünü üstlenmeyi kabul ederse, bu durum Türkiye'nin, Afganistan'ın tekin olmayan bir yer olarak var olduğu bir bölgede rol üstleneceğini dikkate alarak bu işe girişeceği anlamına gelecektir. Afganistan'daki savaşın şu anki aşamasının yol açtığı durum, zengin kaynaklara sahip Orta Asya ülkelerinin Rusya'nın başka çaresinin olmadığı bir zamanda, Rusya aleyhine ABD ile yeniden birlikte hareket edecek hale gelmesidir.

İran ise aynı ölçüde önemli ve karmaşık bir durumla karşımıza çıkar. Ayetullah Humeyni'nin ölümünden sonra İran'da baş hukuk danışmanının varisi olan Hamaney, Amerika'nın Afganistan'a saldırısını kınamış ve Başkan Hatemi hükümeti bu operasyonlarda ABD'nin İran'ın hava sahasını kullandığını yalanlamıştır. Ancak aynı hükümet, bu hava sahasında çatışma çıkması durumunda personeli kurtarma ve koruma konusunda işbirliği teklifinde bulunmuştur ve hâlâ Kuzey İttifakı'nın ABD ile işbirliği yapmasını ısrarla istemektedir. Bu çelişkili siyaset sistemi, İran'ın 1998'de neredeyse Taliban'la savaşmak üzere olmasıyla ve hâlâ da Taliban'ın aşırı Sünni tutumunun baskısı altında kalan Şii azınlığının içinde bulunduğu zor durumdan endişe duymasıyla, bir milyondan fazla Afgan mülteciyi ülkesinde barındırmasıyla, daha da fazla mültecinin, uyuşturucunun ve silahın ülkeye girmesinden korkmasıyla alakalıdır. Ayrıca İran, bu savaşın Afganistan'da bir Kuzey-Güney bölünmesine sebebiyet vereceğinden ve bunun sonucu olarak ortaya çıkabilecek olan iç savaştan ya da Pakistan'ın geçmişteki ve şimdiki işbirlikçilerinden oluşan bir hükümet ortaya çıkaracağından veya Afganistan'a tekrar monarşi düzeninin gelmesinden korkmaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından tanınan Burhaneddin Rabbani hükümetinin resmi tavrı, Taliban bozguna uğratıldıktan sonra geniş tabanlı bir hükümet kurulmadan önce geçici bir adım olarak bu hükümetin güç kazanması gerektiği şeklindedir. Bu bağlamda, İran'ın ABD ile istihbarat

paylaşma sözleşmesi imzaladığı ve Kabil'de Taliban sonrası yönetim konusunda aktif bir diyalog kurduğu bildirilmiştir. ABD, Irak'a karşı İran'a "yakınlaşma" amacıyla, politikasını kapsamlı bir şekilde gözden geçirerek bu desteği reddetmiştir. Yakın geçmişin düşmanları hızla stratejik müttefik olmaktadırlar.

Bağlılık testlerine küresel çapta ihtiyaç duyulmaktadır. Bombalama görevlerinin çoğu dışarıdan uçak gemileriyle yerine getirilmiştir, fakat birlikler Diego Garcia adasının yanı sıra Suudi Arabistan, Kuveyt, Umman, Tacikistan, Pakistan gibi "vurulma mesafesindeki ülkelerde" görevlendirilmiştir. ABD'nin işbirliği aramak için anlaşma hakları bulunduğu NATO'ya daha önceden hatırlatılmıştı. Kanada göç ve sınır kontrolü konusunda kendi yasal düzenlemelerini değiştirmesi için baskı altına alınırken, Avustralya'ya da aktif olarak askeri destek sözü vermesi için baskı yapılmaktadır. Endonezya halk muhalefetine rağmen destek sözü vermişti ve bu muhalefet öylesine tehdit edici bir boyuttaydı ki, ABD gizli ajanları daha militan gruplar oluşturmak için bu ülkede çalışmaya başlamıştı. Kuzey Kore bile, ABD'ye desteğin ilanı olarak yorumlanabilecek olan ve Washington'da da bu şekilde yorumlanan bir açıklama yayınladı.

Bize göre, en önemli şey hiç şüphesiz Güney Asya'daki güçlerin yeniden bir araya gelmesidir. ABD'nin Hindistan'daki çıkarları eskisi gibi kalmıştır; ancak Afganistan konusunda Hindistan, ABD'nin gözünde dış etmendir. Vajpayee hükümetinin Hindistan hava sahasını ve donanma olanaklarını ABD'nin kullanımına açarken sergilediği rezil heves, en iyi ifadeyle adiceydi. Aslında, Pakistan'ın hava sahasının uygun olduğu düşünülürse, ABD'nin Hindistan'ın hava sahasına ihtiyacı bile yoktur, ama Hindistan Asya ilişkilerinde önemli bir güçtür; ayrıca Hindistan, zamanında ABD'den Pakistan'ın Keşmir'deki askeri desteğini sonlandırması yönünde garanti istemiştir. Esasen, Hindistan, Amerikan Ulusal Füze Savunması programları için daha önceden verdiği alçakça destekte olduğu gibi, bu tek taraflı ayrıcalıktan pek de kâr elde edemedi.

Tam tersine, bundan asıl faydalanan kişi Müşerref oldu ve kartlarını çok iyi oynadı. ABD'nin kendisine olan bağımlılığının boyutlarını hissederek, ordu lideri olarak görev süresini sınırsız olarak genişletti ve kendisinin başa gelmesine yardımcı olan kıdemli generallerden de kurtulmuş oldu. Pakistan'ın İç İstihbarat Teşkilatı'nın Afganistan'da bulunan ajan ağı ve elde ettiği bilgiler Amerikan'ın bölgesel planları için paha biçilemeyecek kadar kıymetlidir. Ayrıca ABD, Afgan'ların durumunun, mülteci kamplarıyla Afgan göçmenlerle, dini müesseseler, İslamcı yapıyla, Pakistan'daki askeri bürokrat seçkinlerle yakından alakalı olduğunu bilmektedir ve Pakistan ve ABD'nin çıkarları sadece Körfez bölgesinde değil aynı zamanda Orta Asya'da da çatışmaktadır. Müşerref, 1978 Afgan savaşı başladığında, neredeyse General Ziya'nın elde ettiği kadar ayrıcalık elde ettiğinin farkında olduğundan, her şeyi kapsayan büyük bir ayrıcalık pazarlığına girişmiştir.

Ekonomi cephesinde ise Müşerref, nükleer yaptırımları ortadan kaldırmak için Washington'ın aldığı karardan kaynaklanan dolaylı kârlar, borçların yeniden yapılandırılması olanağı ve yaklaşık 1 milyar dolarlık yardımı çoktan elde etmiş durumdadır. Avrupa Komisyonu da küresel kriz ve sigorta masraflarındaki akıl almaz yükseliş yüzünden, ihracat gelirlerindeki beklenen düşüşü telafi etmek için Pakistan'ın Avrupa'ya ihracatının %60'ını oluşturan tekstil ihracatındaki gümrük vergilerini kaldırarak, bu ülkeye 1.35 milyar dolarlık ticari gelir sağlayacak olan ayrıcalıklar için hemen harekete geçmiştir. Amerika'nın Pakistan'a askeri ve stratejik müdahale etme durumu yeniden ortaya çıkınca, büyük miktarda paranın akması oldukça muhtemeldir ve bu da üst sınıfın çoğunu ve askeriyeyi uzlaşma yapmaya zorlamıştır.

Afganistan konusunda, Müşerref, Kuzey İttifak'ının kendi istediği gibi olması ve Taliban'ın bazı kesimlerinin yeni yönetime alınması hususunda önemli bir ayrıcalık elde etmiştir.

Powell ile yapılan ortak basın konferansında, Müşerref sesi daha çok çıkan bir ortak olarak göründü ve askeri yıkımın sonraki aşamalarının, siyasetteki yeni ittifakların ve Afgan sorununa uzun vadeli bir çözüm olarak planlanan ekonomik yeniden yapılanmanın taslağını çizdi. "Afganistan'da sürekli barışın, sadece Afganistan'ın demografik yapısını yansıtan geniş çaplı, çok ırklı bir hükümetin kurulması ile mümkün olacağı konusunda hemfikiriz" diye açıklamada bulundu. İşin özü, bu açıklama Taciklerin, Özbeklerin, Hazarların ve diğer etnik azınlıkların kendi paylarını alacaklarını, fakat Peştun egemenliğinin de devam edeceğini ima etmektedir. Bu, sadece Afganistan'daki Peştun nüfusun ve mülteci kamplarının değil, aynı zamanda silahlı güçlerin %25'ini oluşturan 20 milyon Pakistan Peştununun da güvenini tazelemiştir. Pakistan hiç şüphesiz Taliban sonrası herhangi bir düzende önemli bir rol üstelenmek isteyecektir ve bu yüzden ABD birlikleri Sind ve Baluçistan'daki üslere vardığında, Pakistanlı ajanların Afganistan'da Amerikalılardan ve İngilizlerden çok daha aktif olacağı açıkça söylenebilir.[6]

Şimdiye kadarki en önemli ayrıcalık, Müşerref'in Keşmir hakkında Colin Powell'ı Pakistan'ın tercih ettiği dilde konuşturmasıdır: yani Keşmir sorunu "Keşmir halkının istekleri doğrultusunda çözülecek"tir. Aslında Müşerref, Pakistan'ın desteklediği militanların Jammu ve Keşmir'de devam eden

6 Savaşın sonraki aşamasında ve daha sonra ortaya çıkan yönetimde, ABD her iki sözünden de döndü. Kuzey İttifakı'nın Kabil'deki yönetimi ele geçirmesi için izin verdi ve ardından gelen "Geçici Yönetim" bu İttifaktaki kişilerin ve adayların hâkimiyeti altına girdi. *Frontline* adlı dergide 19 Ocak 2002'de "Pakistan'ın hesap zamanı" başlıklı makalede, Pakistan'daki bu politik kargaşa ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştuk. Karzai bir Peştundur; ancak Peştunların içinde herhangi bir konumu yoktur ve önde gelen tüm bakanlıklar Peştun olmayanlar tarafından işgal edilmiştir. Etnik rekabetler şiddetlenmiş ve böylece beklentileri boşa çıkarılan Pakistan ABD'nin belli başlı bütün taleplerine boyun eğmiştir. Fakat şu sıralar Taliban bir geri dönüş sergilerken Pakistan da Taliban'ın kendi manevra sahasının bir kez daha genişlediğini görmektedir.

operasyonların yanı sıra, Amerika'nın Afganistan'daki komplolarını desteklemeyi önerdiğinde, Pakistan'ın Keşmir'deki çıkarlarıyla kendi çıkarının uyuşmamasının kanıtı olarak ülke içindeki İslamcı gruplara saldırılar düzenlerken insanlara önereceği çözüm de budur. Her ne kadar ABD oradaki birtakım terörist eylemlerden hoşnut olmasa da, Jammu ve Keşmir'e müdahalesini durdurması yönünde ABD'nin Pakistan'a baskı yapması muhtemel gözükmemektedir. ABD-Pakistan ittifakı tamamen tekrar canlanmıştır ve de tam anlamıyla İslamcı bir yükseliş bunu bozmadığı sürece bu ittifak kalıcı olacağa benzemektedir.

Bu tür bir yükseliş kısa vadede mümkün görünmemektedir. Müşerref komuta yapısını tekrar şekillendirmiş ve İslamcı gruplara yönelik saldırılarını o denli artırmıştır ki, Pakistan'daki Taliban yanlısı ruhbanlardan en ünlüsü olan, İslam Uleması Cemiyetindeki Mevlana Fazlur Rahman, silahlı güçleri kışkırttığı için hainlikle suçlanan ilk lider olmuştur. Uzun süredir beklenen bu taarruz, bir zamanlar kendini Kemalist diye tanımlayan bir asker adına güçlerin küresel çapta yeniden ittifak kurmasının yol açtığı tek iyi şeydir. Şu ana kadar taarruz amacına ulaşmıştır; çünkü Pakistan'daki İslamcılar çok ses getiren, iyi örgütlenmiş, kısmen silahlandırılmış fakat hâlâ küçük kalan bir azınlıktan ibaret bir görüntü sergilemektedirler. Ancak, halkın Amerika'nın bölgede başlattığı haçlı seferine duyduğu öfke daha da artmış durumdadır ve savaş devam ettiği sürece de artmaya devam edecektir. Eğer ABD Bush'un planladığı gibi daimi bir savaş sürdürürse, çok sayıda insan sistemli bir muhalefete ve popülist İslam'ın yeni nesli tarafından temsil edilecek olan kine kapılırken, seçkinlerin para ve ekonomik kâr arayışıyla ABD'nin arkasında yeniden gruplaştığı bir Pakistan görebiliriz. Bu durum daha ziyade, mantıklı amaçlar için sömürgecilik karşıtı bu fikri işler hale getiren yeterince etkili bir laik gücün yokluğunda mümkün hale gelir. Silahlı güçler özellikle de düşük rütbeli ve rütbesiz askerler için bü-

tün bunların nasıl bir etkisi olabileceğini söylemek için henüz çok erken. Çünkü biz emperyalizmin, kendisini küreselleşmiş ve kalıcı gördüğü bir savaşın sadece ilk birkaç çatışmasına şahitlik ediyoruz. Gelecek haftalarda, aylarda ya da yıllarda çok daha fazla şey değişeceğe benziyor. Hindistan ise bu geleceğin belirsizlikleriyle başa çıkabilmek için pek de hazırlıklı görünmemektedir.[7]

7 Pakistan'ın İslamcı partileri, iki yıl önce bu makalenin yazıldığı sırada, hiç şüphesiz azınlık gruplarıydılar; bu partiler bu ülkenin kuruluşundan beri zaten azınlıktılar. Afganistan ve Irak'ta Amerikalıların iki yıl süren zulmü ve İsrail'in Filistinlilere karşı zulmüyle birlikte, Müşerref hükümetinin karşılığında pek fazla bir şey elde etmeden komşu Müslüman ülkelere karşı savaş açma konusunda ABD'ye boyun eğmesi Pakistan'daki İslami grupların tabanlarını genişletmelerine yardımcı olmuştur. Son seçimlerden sonra, bu gruplar Afganistan'a sınır olan iki Pakistan şehri Kuzey Batı Sınır İli'nde (NWFP) ve Baluçistan'da hükümet kurdular ve Ulusal Mecliste en büyük birlik olarak ortaya çıktılar. Müşerref'in vatan hainliğiyle suçladığı aynı Mevlana Fazlur Ralıman neredeyse Başbakan oluyordu. İdeolojik olarak, Mevlana Fazlur Rehman tamamen, Amerika'nın "medeniyetler çatışması" söylemi sayesinde, Pakistan'da iktidar için uğraşan asıl mücadeleci olarak ortaya çıkan popülist İslam'ı temsil etmektedir.

Daimi Savaşın Gölgesinde

28 EYLÜL 2002

Amerika Birleşik Devletleri'nin yakın gelecekte Irak'ı işgal edip etmeyeceğini kendimize sormak bile yakışıksız bir durumdur. Irak'ın İngiliz-Amerikan işbirliğince bombalanması Amerika'nın Vietnam'ı işgalinden ve her iki dünya savaşının toplam süresinden bile daha uzun sürmüştür. Dört yıl önce, 1998'de BM'nin Irak İnsani Yardım Koordinatörü, Dennis Halliday, doğrudan bombardıman bir yana, sadece kuşatmanın bile bir milyondan daha fazla kişinin ölümüne sebep olduğunu ileri sürerek nefret duyguları içerisinde görevinden istifa etti. Yarım milyon çocuğun öldürülmesinin Saddam Hüseyin rejiminin yıkılmasına değip değmeyeceği sorulduğunda, daha sonra ABD Dışişleri Bakanı olacak olan Madeline Albright, bu ölümleri inkâr etmedi ve yalnızca "buna değdi" dedi.[1]

1 Clinton ve Bush yönetimi arasındaki devamlılık hatırlanmaya değer. 1993'te Clinton Amerika Birleşik Devletleri'nin "mümkün olduğunda çok uluslu fakat gerektiğinde tek taraflı" hareket edeceği konusunda BM'yi bilgilendirmişti. Altı yıl sonra, 1999'da Clinton'ın Savunma Bakanı

Irak halkı tüm bu süreç boyunca, askeri, ekonomik ve politik anlamda kuşatma altındaydı. Kişi başına düşen gelir on yıl önceki düzeyin yaklaşık beşte birine düşmüş durumdadır, nüfusun dörtte birinden daha fazlası yetersiz beslenme sıkıntısı çekmektedir, okullar ve hastaneler yıkılmıştır ve nüfusun yüzde altmışından daha fazlası artık temiz su kullanma imkânı bulamamaktadır. Üstelik bu durum, nispeten fazla nüfusa sahip Arap ülkeleri arasındaki refah seviyesi en yüksek olan ülkede yaşanmaktadır.[2] Kuzey Irak'ın büyük bir bölümü Irak hükümetinin egemenlik yetki alanının dışında tutulmaktadır; öyle ki Amerikan ve İngiliz uçakları tüm arazide özgürce devriye gezerken Irak uçaklarına bu bölgelere giriş izni bile verilmemektedir. Hem yabancı hem de paralı askerlerin çoktan Musul civarına varmış olduklarını gösteren bilgiler vardır.[3] Bu nedenle sorun, Irak'ın işgal edilip edilmeyeceği değil -bölge zaten uzun süredir devam eden bir işgal altında- bölgede acı çeken insanların maruz kalacağı büyük yıkımın muhtemel zamanlaması, boyutu ve sonuçlarıdır.

William Cohen, ABD'nin kendisini "önemli pazarlara, enerji kaynaklarına ve stratejik kaynaklara engelsiz erişimi sağlamayı" içeren hayati çıkarları savunmak için "askeri gücün tek taraflı kullanımına" adadığını söylemiştir.

2 Savaş süresince Irak'ta yaşanan yıkıma ve BM tarafından dayatılan sonraki yaptırımlara dair belgelerin sayısı bir hayli fazladır. 1991 Körfez Savaşı'nın akabinde muazzam bir makale koleksiyonu Phyllis Bennis ve Michel Moushabeck'in editörlüğünü yaptığı, 1991 yılında New York'ta Olive Branch Yayınevi tarafından basılan *Beyond the Storm: A Gulf Crisis Reader (Fırtınanın Ötesinde: Bir Körfez Krizi Seçkisi)* adlı kitapta bulunabilir. Yaptırımların yol açtığı yıkım üzerine olan en iyi ve tek makale koleksiyonu Anthony Arnove'un editörlüğünü yaptığı, 2002 yılında Londara'daki Pluto yayınevi tarafından basılan ve Hindistan Yeni Delhi'deki Viva yayınevi tarafından yeniden basılan *Iraq Under Siege: The Deadly Impact of Sanctions and War (Kuşatma Altındaki Irak: Yaptırımların ve Savaşın Ölümcül Etkileri)* adlı kitabıdır.

3 2003'ün ilk zamanlarına kadar, bu tarz üstü kapalı girişimlere ait deliller öyle bir seviyeye ulaştı ki *Time* dergisi bile 3 Şubat 2003'te kapağında "CIA'in Gizli Ordusu" başlığıyla verdiği bir haber yayımladı.

Başkan Bush'un, Batı medyasının çok yanlılığa ustaca bir davet olarak övgüler yağdırdığı ve 12 Eylül 2002'de BM Genel Kurulu'na yaptığı konuşma, aslında bir kez daha "rejim değişikliği" tehdidi savuran ve Irak'ın işgalden kurtulması için karşılaması gereken dokuz şartı öne süren gerçek bir savaş ültimatomuydu; bu, Afganistan işgalinin arifesinde ABD'nin Taliban'a verdiği ültimatomu beyan etme tarzına gözle görülür biçimde benzeyen bir tarzda verilmişti. "Rejim değişikliği" kuşkusuz, ABD'nin tıpkı Afganistan'da Taliban'ı dışarı çıkmaya zorlayıp ve Karzai yönetimini ülkeye kakalaması olayında olduğu gibi, var olan hükümeti işbirlikçi ekiple değiştirme planı için kullandığı örtülü bir tabirdir. Açıkçası, bunun karşılığında Saddam'ın teklif edeceği hiçbir şey yoktur. Diğer koşullar, örneğin top yekûn silahsızlandırma şartı bile, BM'nin hiçbir tesisin kitle imha silahları üretmemesini sağlamak için tüm dikkatini silah denetçilerine vermesinin çok ötesine geçmiştir. Kısacası, Bush kasten Güvenlik Konseyi Kararı'nın ötesine geçiyor, Saddam'dan veremeyeceği bir şeyi talep ediyor ve aslında dünyaya ABD politikasını kabul ettikleri takdirde ABD'nin diğerleriyle birlikte hareket edeceğini, aksi takdirde yalnız başına hareket edeceğini söylüyordu.[4] Arap Birliği ve bazı Avrupa ülkelerinin ortak diplomatik çabaları, Kofi Annan'dan Nelson Mandela'ya kadar herkes tarafından takdir edilen bir barış girişiminde, silah denetçilerinin ülkeye yeniden girişini Irak'a kayıtsız şartsız kabul ettirmeyi başardığında, daha geniş çapta bir ABD tasarısının geri kalan

4 Kendi menfaatleri peşinde yasadışı savaşları yönetmedeki tek taraflılık elbette, en azından 2. Dünya Savaşı'ndan beri ABD politikasının muntazam bir özelliği olmuştur ve ABD, dünyada Uluslararası Mahkeme tarafından uluslararası terörizm ile (ABD'nin, Nikaragua'daki Sandinista hükümeti tarafından, kontra teröristleri desteklemekle suçlandığı bir davada) suçlanan tek ülkedir. BM'ye konuşma yapmış olduğu dönemlerde, Bush ayrıca, BM Sözleşmesinin birkaç maddesini ihlal eden ve ABD'nin herhangi ülkeyi o ülkeden yakın bir tehdit geldiğine dair bir delil olmamasına rağmen işgal etme hakkını kendine sakladığı yeni bir ("önleyici saldırı" savaşından farklı olarak), "önleyici savaş" doktrini içeren, ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi adlı sayfalarca dokümanı ABD Kongresine gönderdi.

herkes için elzem olan sorunu çözmek yoluyla saptırılması zor olacağından, ABD'nin bu girişimi hemen reddetmesi çok şaşırtıcı değildi. Aslında, bu son birkaç hafta, dünyadaki geniş çaplı güçlerin kaçınılmaz olarak görünen şeyi bertaraf etmek için gösterdikleri olağanüstü çabaya tanık olmuştur. Fransa Cumhurbaşkanı Chirac ve Almanya Başbakanı Schröder zahmete girip ABD basınının en prestijli yayın organlarına konuşarak, geniş çaplı işgal fikrine karşı olduklarını açıkça belirttiler. Rusya, Güvenlik Konseyi'ne sunulması halinde, bu gibi kararları veto edebileceğini açıklamıştır. Kofi Annan bu tarz bir savaş fikrini korkutucu olarak nitelendirmiştir. Bugünün belki de en çok saygı duyulan lideri olan Nelson Mandela, şu anki ABD politikalarının "dünya barışına bir tehdit" olduğunu açıklamış ve ABD Başkan Yardımcısı ve savaş lobisinin şimdiki lideri olan Dick Cheney'i bir "dinozor" olarak tanımlamıştır; bu ifade, tatlı dilli tavrı efsanevi olan bir kişiden gerçekten de beklenmeyecek derecede kaba bir tabirdi. Katar ve Suudi Arabistan'dan Türkiye'ye kadar Irak'ın komşularının çoğu, kendi toprakları üzerinde bulunan askeri üslerin ABD tarafından planlanan işgal için kullanımına izin verilmesi fikrine karşı çıkmıştır.[5] ABD harekatı an meselesi olarak görüldüğünden tüm bunlar olabildiğince en açık bir şekilde yapılmıştır. *Financial Times* bile, 200 milyar dolar civarındaki Suudi yatırımının ABD bankalarından geri çekildiğini bildirmiş ve bu gerilimin doruğunda, üst düzey bir Suudi heyet ekonomik bağların genişletilmesi hatta belki gelecekte Irak ile bir serbest pazar oluşturulması konularını görüşmek üzere Bağdat'a ziyarette bulunmuştur.

Aslına bakılırsa, ABD'nin planları bir süreliğine herkesçe bilinen bir sır olarak kalmıştır. 4 Ağustos 2002 tarihli *Obser-*

5 Daha sonra, işgal artık an meselesi olunca, bu ülkelerin çoğu direnemedi ve ABD hakikaten Katar, Kuveyt gibi ülkelerin üslerini kullandı. Ancak bu sırada yapılan toplu gösteriler Türkiye'nin savaşa katılmasını engelledi. Şu ana kadar, Ağustos 2003 tarihi itibariyle, parlamentonun son kararı halen bekleniyor olmasına rağmen, Türkiye Cumhurbaşkanı, ABD komutası altında Irak'ta bulunan "müttefik" ordulara birlik göndermeyi kabul etti.

ver gazetesinde yer alan tipik bir haber şu sözlerle başlıyordu: "Başkan George W. Bush birkaç hafta içinde, bu kış Körfez'de bir savaş için zemin hazırlayıp, güç kullanarak, Irak'ın yöneticisi Saddam Hüseyin'i istifaya zorlama niyetinde olduğunu açıklayacak." Güvenilir bir haber kaynağı "Ağustos ayı boyunca Bush'un savaşın zamanı konusunda son kararı vereceği beklenmektedir. Bunu, İngiltere öncülüğünde yürütülen, ya var olan kararlar ya da yeni bir BM kararı altında, BM'deki görüşmede yetki alma çabaları takip edebilir" dedi. ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, BM silah denetim şefi ile konuşma yönünde Irak'tan gelen teklifi reddedince bu bilgiler açığa çıktı. Manila'ya yaptığı bir ziyaret esnasında Powell, "Iraklılarda kitle imha silahları bulunmadığından iyice emin olmak için, asıl yapılması gereken denetleme değil silahsızlandırmadır" dedi.

Aynı haberde, ABD Silah Denetleme Müsteşarı John Bolton'ın şunları söylediği yazıyordu: "Hata yapılmasına müsaade yok, biz aynı zamanda hem silah denetçilerinin Irak'a tekrar gönderilmesi üzerinde ısrar ediyoruz hem de Bağdat'ta rejim değişikliği konusundaki politikamızda ısrarcıyız ve denetçiler ülkeye girse de girmese de bu politika değiştirilmeyecektir." Haber şu sözlerle devam ediyordu: "Atlantik'in her iki tarafında da savaş hazırlıklarının daha da belirgin hale gelmesi durumunda, Tony Blair'dan sonbaharda girişilecek savaş için kamuoyunu yumuşatma kampanyası başlatması bekleniyor."

Bu yazarın Ağustos ayının ilk günlerinde bölgedeki birliklerin nasıl konuşlandığına dair yaptığı analize göre "ABD Irak çevresindeki en az 11 ülkede hâlihazırda 100.000'i aşan askeri personel bulundurmaktadır. Ek analizler gösteriyor ki, diğer bir 100.000 ya da daha vurucu taarruz ve destek personeli, Irak savaşına çok benzeyen varsayımsal bir savaş için temel eğitim alıştırmasını yeni tamamlamıştır. Bu birlikler bölgede 96 saat içerisinde çarpışmaya hazır hale gelebilirler. Milli Muhafız Teşkilatı birimlerinin 11 Eylülden sonra başlayan 'Gizli' seferberlikleri, 150.000 askeri personelden oluşan başka birliklerin

günler ya da haftalar içinde gerçekleşecek olan önemli bir ani saldırıda görevlendirilebileceğini gösteriyor... Toplam olarak, yabancı birlikler de dâhil, ya hareket alanında çarpışmaya hazır, ya da potansiyel olarak çok kısa süre içerisinde konuşlandırılabilecek 400.000 askeri personel mevcuttur. Gizli konumda tutulan ve konuşlandırılamayan daha birçok birim mevcuttur."

On iki yıl boyunca ABD Deniz Piyade Teşkilatı'na bağlı olan, Körfez Savaşı sırasında Irak'a karşı savaşmış olan ve yaptığı konuşma sırasında kendisini "Başkanlık seçiminde George W. Bush'a oy veren ılımlı-muhafazakâr kesime resmen üye olan bir Cumhuriyetçi olarak tanımlayan, yedi yıl Irak'ta görev yapmış eski BM silah denetçisi Scott Ritter'ın on gün kadar önceki konuşmasında da benzer tahminler yer almıştı. Silah denetçisi olarak Irak'ta görev yaptığı sırada, sıklıkla Tel Aviv'e uçtuğu ve politikalarını İsrail askeri istihbaratı ile yakından koordine ettiği pek çok kişi tarafından biliniyordu. Ancak zamanla, Irak'ta muhtemelen kimyasal ve biyolojik silah ya da nükleer silah üretmek için kullanılıyor olabilecek 90-95 civarında tesis tümüyle yok edilince, kuşatmanın da bir anlamı kalmadığına inanmaya başlamış ve bunu da açıkça dile getirmiştir. Bu gibi görüşlere sahip olduğu için kendi hükümetinin baskısıyla BM ekibinden kovuldu. Boston'daki konuşması esnasında söylemek zorunda kaldığı şey şuydu: "Kaliforniya'daki Üçüncü Deniz Piyadesi Seferi Kuvveti, Ekim ayının ilk yarısına kadar 20.000 bahriyeliyi kara savaşı operasyonları için Irak'a konuşlandırmaya hazırlanıyor... Hava Kuvvetleri hassas güdümlü mühimmatının büyük bir bölümünü Afganistan'daki mağaraları havaya uçurmak için kullandı. Kongre acil durum ödeneğini yeni onaylamıştı ve Boeing Şirketinden GPS uydu malzemelerinin üretimini 30 Eylül 2002'ye kadar hızlandırmasını istedi... Neden? Çünkü Hava Kuvvetlerine Ekimin ilk yarısından önce kara operasyonları için üç uçak filosunu hazır bulundurması talimatı verilmiştir... Ekim ayında konuşlandırdığınız tahmini 20.000 bahriyeli askeriniz var, Ekim ayında savaşı bekleseniz iyi olur."

Ritter tüm bu savaş tellalları için bir açıklama daha yapmıştı: "ABD ulusal güvenliği, otoritedeki konumlarını kendi ideolojilerinden oluşan politik hırslarını sürdürmek için kullanan bir avuç yeni muhafazakâr tarafından gasp edilmiştir." Bir Cumhuriyetçi ya da eski bir bahriye Subayı için hiç de fena değil! Ritter, ABD'nin BM Özel Komisyonu'ndaki denetçileri casusluk yapma ve herhangi bir nükleer tesisle ya da herhangi bir kitle imha silahı üretmek için kurulmuş fabrikalarla ilgisi olmayan bilgiler toplamak için kullandığı konusundaki şikâyetinde Irak'ın haklı çıkarıldığını başka yerlerde doğrulamıştır.

Ritter bu düşünceleri 24 Temmuz'da Boston'da dile getirdi. Beş gün sonra, ayın 29'unda *Financial Times (FT)*, önceden yedi yıl UNSCOM'u yöneten İsveçli seçkin diplomat Rolf Ekeus'un İsveç radyosuna verdiği, özellikle ABD gibi ülkelerin kendi çıkarları için teftişler üzerindeki etkilerini arttırmaya teşebbüs ettikleriyle ilgili hiçbir şüphe olmadığına dair düşüncelerinin yer aldığı röportajını yayımladı. "Zaman ilerledikçe bazı ülkeler, özellikle ABD, Irak'ın silah kapasitesinin başka yönleri hakkında daha çok bilgi sahibi olmak istedi." *Financial Times*'a göre, Bay Ekeus, ABD'nin, Irak lideri Saddam Hüseyin'in yeri hakkında bilgi edinmeye çalıştığını ve yine ABD ve Güvenlik Konseyi'nin diğer üyelerinin bir kriz ortamı yaratmanın siyasi açıdan kendi çıkarlarına olduğu durumlarda, Irak'ın, Savunma Bakanlığı gibi hassas kurumlarını incelemesi için bu birimlere baskı yaptıklarını söyledi. İsveç gazetesi Svenska Dagbladet'e verdiği başka bir röportajda Bay Ekeus, görevinden ayrıldıktan sonra ABD'nin denetçiler grubu içerisine kendi ajanlarından ikisini yerleştirmiş olduğunu öğrendiğini de ifade etti.[6]

6 Rolf Ekues olayı çok garip bir olaydır. Ekeus, liberal, güler yüzlü, tarafsız bir diplomat ve devlet memuru olmasıyla ünlüdür. Oysaki 2 Ağustos 2003'te *Counterpunch*'taki "Gerçek Kitle İmha Silahı Üreticisi ile Tanışın: Rolf Ekues adlı bir İsveçli" başlıklı makalede Alexander Cockburn, Ekeus'un UNSCOM'u yönetirken Irak'ın aslında 1995'te kimyasal ve biyolojik silah stokunu yok ettiğini ve hâlihazırda bir nükleer silah üretme programının olmadığını teyit eden, aralarında Saddam'ın kayın

Irak'ın bu gibi denetçilerin herhangi bir önkoşul olmaksızın geri dönmelerine izin verilmesini önermesi, hiç şüphesiz her ne pahasına olursa olsun savaştan kaçınmaya çalıştığını göstermektedir. ABD'nin Saddam'ı devirmeye ("rejim değişikliği" yapmaya) kendisini tek taraflı olarak adadığı hesaba katılınca, bu hamle açıkça diğer Arap rejimlerine, AB'ye, BM'ye ve bütün dünya kamuoyuna hitap etmeyi amaçlamaktadır; böylelikle dünya Afganistan'da olduğu gibi ABD'nin arkasında durmayacaktır. Buradaki ümit verici işaret, hem Almanya hem de Fransa'nın, çoktan hazırlıklarına başlanmış olan ve Irak'a hızlı bir şekilde denetçi göndermeyi amaçlayan sevkiyat için hiçbir yeni BM kararına gerek olmadığını söylemesi; Arap dünyasının geneline böyle bir sevkiyata büyük ölçüde karşı çıkan bir görüş hâkimken, Britanya da dâhil olmak üzere Avrupa genelindeki kamuoyunun ezici bir üstünlükle ABD'nin geniş çaplı işgal tasarısına karşı olmasıdır. Avrupa'nın tavrı, Almanya'nın şimdiki Adalet Bakanı Herta Daeubler-Gmelin'in, Bush'un ülke içindeki problemler üzerindeki dikkati dağıtmak için savaşı kullanması yönüyle Hitler ile karşılaştırılabileceğini söylediği bir sendika liderleri toplantısında yapmış olduğu açıklamasında çok iyi yansıtılmaktadır (*International Herald Tribune*, 20 Eylül 2002).[7]

Asıl tehlike, ABD'nin tek taraflı harekâtı kapsamlı bir şekilde üstlenmesi, ABD stratejik planının katılığı ve geniş kapsamlılığı ve daha büyük menfaatler doğrultusunda, Rusya ve Çin de dâhil diğer ana güçlerin, sonunda ABD'nin tek taraflı-

biraderinin de bulunduğu Batı'ya sığınan Iraklı üst düzey memurlar tarafından Ekeus'un kendisine, hatta aslında CIA ve diğer Batı istihbarat kurumları ile yabancı görevlilere de, bilgi verildiğini açığa çıkardı. Ekeus bu bilgiyi ifşa etmedi ve bu bilgi hiç yokmuş gibi incelemelerine devam etti. Eğer bu bilgiyi ifşa etseydi, BM'nin yaptırımının dayandırıldığı neden çürütülmüş olacaktı, on binlerce Iraklının hayatı kurtulacaktı ve sonraki işgal önlenmiş olabilecekti. Bu gibi "liberal" insanların tezgâhı Irak'ın yok edilme hikâyesinin bir parçasıdır.

7 Olayda adı geçen Adalet Bakanı'nın bazı sendika üyeleri ile yaptığı gizli görüşmede sarf ettiği bu iddiası gün yüzüne çıkar çıkmaz Bakan görevinden alındı.

lığını kabul etme eğiliminde yatmaktadır. O halde, 11 Eylül 2001 olaylarının, ABD'ye büyük bir gayretle sürdürme olanağı sağladığı katı stratejik plan nedir? Irak bu planın neresinde yer almaktadır? Sırasıyla bu iki soruyu ele alalım.

Stratejik plana gelince, Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırıdan sekiz gün sonra, ama Bush'un "terörizme karşı küresel savaş" ilan ettiği meşhur konuşmasından bir gün önce, 19 Eylül 2001'de *Pravda*'da yer alan yorum ile başlayabiliriz. Yoruma anlamlı bir biçimde şu başlık verilmişti: "Amerika Sovyetler Birliği Mirası için Savaş Başlatmak Üzere" ve başlık kısmen şunu söylüyordu: "İktidardaki cumhuriyetçi parti ABD'nin ülke içi ve dış politikalarını büyük terörist saldırı sayesinde düzeltecek. Demokratların kalıntıları askeriye ve keşif birimlerinden bütünüyle uzaklaştırılacak ve Amerikan vatandaşlarının özel ve sosyal hayatları üzerindeki denetim sıkılaştırılacak... ABD dikkatini ileri teknoloji birimlerinden ham madde firmalarına doğru değiştirecek, evvela petrol ve gaz yakıtları ile ilgili olanlara... ve ulusal ABM (anti-balistik füze) programı kesinlikle başlatılacak... ABD bu öncelikli yöntemleri, Basra Körfezi bölgesindeki silahlı kuvvetleri güçlendirirken, oradaki üsleri modernize ederken ve ek cephane ile savunma teknolojisi götürürken kullanacak... Amerika, şu an Bosna, Kosova ve Makedonya'da gördüğümüz ve sonra Gürcistan, Azerbaycan, Türkmenistan ve Özbekistan cumhuriyetlerinde de göreceğimiz, tüm 40. Paralel boyunca var olan askeri varlığını arttıracak. Türkiye'de mevzilendirilen İncirlik askeri üssü muhakkak modernize edilecek ve bu üs Amerikan varlığının kilit noktalarından biri haline gelecek. Bağımsız Devletler Topluluğu'nun birkaçı üzerinde farklı şekillerde yedek üsler kurulacak. Yine de Orta-Hazar bölgesi ve Türkmenistan'daki kaynaklar ABD'nin kontrolü altına alınacak. Şu ifade edilmelidir ki, Azerbaycan ve Gürcistan cumhuriyetlerinin yöneticileri NATO ve ABD ile temas halinde olma konusunda istekliler... ABD, Orta Asya Cumhuriyetlerinin, BDT Ortak Güvenlik Anlaşması'nı yeniden gözden geçirmesini

sağlayacak ve Rus birlikleri Rus topraklarına geri çağırılacak. ABD Hint Okyanusu ve Orta Asya üzerinde topyekûn denetim elde edecek ve ülke, Hindi-Çin ve Endonezya'daki süreçleri etkili biçimde kontrol edebilecek. İran, Pakistan ve Irak'ın hareketleri ABD'nin askeri varlığına bağlı olacağından, aslında bu, ABD'nin İslam dünyası üzerindeki topyekûn denetimini de beraberinde getirecek."

Uzun uzadıya alıntı yaptık çünkü ABD'nin son bir yıl içinde "terörizme karşı savaş" adı altında yaptığı şey, hemen hemen tüm detaylarıyla, dikkat çekici biçimde öngörülü yorumun tahmin ettiği şeye çok yakındır. Ocak 2002'ye gelindiğinde, geçen yılki 11 Eylül olaylarından sadece dört ay sonra, eski Sovyetler Birliği'nin bölgesel çöküşünün ardından ortaya çıkan Orta Asya ülkelerinin beşi de dâhil olmak üzere, Afganistan çevresinde ve Irak civarındaki 13 yeni üste, ABD askeri çadır kentleri türemişti. Bulgaristan'dan Özbekistan'a ve Kuveyt'ten Türkiye'ye kadar yaklaşık 60.000 ABD askeri bu ileri üslerde yaşıyordu. Önceki küçük üsler hızlı bir şekilde geliştirilip modernize edildi, buna örnek olarak, 2000 yılının Nisan ayında mütevazı bir şekilde genişletilen, fakat şimdi bir milyar dolarlık yatırım alan ve çok sayıda daha büyük ABD uçağı almak için 15.000 feet boyutunda bir pistin inşa edildiği Katar'daki Al Adid verilebilir. ABD güçlerine ait büyük bir birliğin şu an Gürcistan'a ulaşması beklenmektedir. Irak konusunda, 27 Ağustos tarihli *Washington Post* ABD Merkezi Komuta kumandanı Gen. Tommy R. Franks'in Amerikan askerlerinin "hayli uzun bir zaman" orada kalacaklarını söylediğini alıntılamıştır; bu, savaş bittikten sonra aşağı yukarı yarım asırdır halen hatırı sayılır sayıda ABD birliği bulunan Kore örneğini anımsatmaktadır.

Biri Amerikan diğeri de İsrailli bir beyin takımı tarafından son zamanlarda açıklanan iki belgede örneklendirildiği gibi, çok yeni olan bu gelişmeler ayrıca, birkaç yıldır geliştirilmekte olan daha uzun vadeli stratejik perspektifler açısından

değerlendirilebilir. Bu vesileyle, 3 Eylül 2002'de yayınlanan *The Guardian*, bir İsrail düşünce kuruluşu olan İleri Stratejik ve Politik Çalışmalar Enstitüsü tarafından 1996'da yayımlanan, eski İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu için yazılan ve "Yeni Bir Sayfa: Bölgeyi Güvenceye Almak için Yeni Bir Strateji" başlıklı belgeden söz etti. Söz konusu belge, Filistinlilerle Oslo Anlaşması'nın boşa çıkarılmasını ve bölgeyi yeniden şekillendirmek yerine İsrail'in işgal ettiği bölgeleri boşaltmayı reddetmesini savunmaktadır. Bu yeniden şekillendirmenin, Saddam'ın devrilmesiyle ve ayrıca Filistin sorununu kontrol altına almaya yardım edebileceği umulan Ürdün ile bağlantılı olarak orada bir Haşimi monarşisinin kurulmasıyla başlaması öngörülmektedir. Türkiye ile birlikte, yenilenen İsrail-Ürdün-Irak ekseni bu durumda Suriye'yi etkisiz hale getirebilecek ve oradaki Şii nüfusu yeniden monarşik düzene geçirilen Irak'taki Şii nüfusuyla birleştirerek Lübnan'ı yeniden yapılandırabilecekti.

Bu şaşırtıcı belgenin en çarpıcı özelliği, Pentagon'daki Savunma Politikası Kurulu'nun şu anki başkanı olan ve Pentagon'da Politika Müsteşarı olarak şu an dört üst makamdan birini elinde tutan Washington'un avukatı Douglas Feith gibi aydınları da içeren diğer yedi kişiden oluşan bir grup tarafından desteklenen Richard Perle'ün bu belgenin başyazarı olmasıydı.[8] Bu yazarların birkaçı, öyle ya da böyle şimdiki ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney ile bağlantı halindedir. Elbette, Sharon ve Cheney'nin İsrailli Siyonizm karşıtı eleştirmenlerinden bazılarının, mevcut ABD stratejik planına gerçekte bir ABD-İsrail planı olarak bakmaları şaşırtıcı değil.

Buna benzer başka bir belge, 15 Eylül 2002'de yayımlanan *Sunday Herald*'da yer aldı. "Amerika'nın Savunmasını Yeniden

8 Silah tüccarları ve Adnan Khashogi gibi kaçakçılarla olan bağlantıları ortaya çıktıktan sonra Perle, Pentagon'daki Savunma Politikası Kurulu'nun bir üyesi olmaya devam etse de, kurulun başkanı olarak sürdürdüğü görevinden istifa etti. Tüm dünyada ABD politikasının yetkili sözcüsü olarak görünmeye devam ediyor.

İnşa Etme: Yeni bir Yüzyıl için Stratejiler, Güçler ve Kaynaklar" başlıklı bu belge, Eylül 2000'de Bush bilfiil seçilmeden önce, Dick Cheney (şimdiki Başkan Yardımcısı), Rumsfeld (şimdiki Savunma Bakanı), Paul Wolfowitz (Rumsfeld'in vekili), Lewis Libby (Cheney'in Genel Kurmay Başkanı) ve Bush'un erkek kardeşi Jeb için, Yeni Amerikan Yüzyılı adlı yeni-muhafazakâr düşünce kuruluşu tarafından yazılmıştı. Belge, diğer şeylerin yanı sıra, "Irak'la çözümlenmemiş olan sorun doğrudan gerekçe sağlarken, Körfez'de önemli bir Amerikan gücünün varlığına olan ihtiyacın Saddam Hüseyin rejimi meselesinin önüne geçtiğini" ve ABD'den "temel misyon" olarak "çoklu ve eşzamanlı savaşlarda çarpışıp bunları kati surette kazanmasını" istediğini söylüyor. Belge, Avrupa'nın artan rekabet gücüne ve potansiyeline karşı uyarıda bulunuyor ve ayrıca Kuzey Kore, Libya, Suriye ve İran gibi ülkelerin "dünya çapında komuta ve kontrol sistemi" oluşturulmasını gerektiren bir tehdit oluşturduğunu söylerken, Çin'i "rejim değişikliği" gerekebilecek bir ülke olarak gösteriyor. Belge, "ABD Uzay Kuvvetleri"nin oluşturulmasını savunuyor ve hatta "biyolojik savaş"ı "politik anlamda faydalı bir araç" olarak öneriyor.[9]

ABD'de bu çeşit belgeler çok sayıda mevcut olmasına rağmen, biz buradaki savımızı yukarıda bahsettiğimiz bir-iki belgeyle örneklendirdik, çünkü (a) bu belgeler özellikle Sovyet Birliği'nin dağılmasından bu yana, kabaca ABD politikasının ana hatlarını açık ve nihai ifadelerle tanımlamaktadır; (b) bu iki rapor gerçekten şimdiki yönetimde var olan kilit politika geliştirme ekibi tarafından ve onlar için tasarlandı ve (c) ayrıca

9 Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırıdan yaklaşık bir yıl önce tamamlanan belge, devamında, önerilen değişikliklerin çok geniş kapsamlı olduğunu ve *"Yeni Bir Pearl Harbour" gibi kıyametvari bir olay olmadığı ve Amerika'nın isteğini desteklemediği sürece*, bunları uygulamanın çok zaman alabileceğini söylüyordu. 11 Eylül olayları daha sonra ABD yönetimi ve yaltakçı medya tarafından "yeni Pearl Harbour" olarak tanımlandı ve Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi (PNAC) belgesi üzerinden şekillenen bir ABD politikasını duyurma fırsatı oldu.

ABD-İsrail ilişkisini keskin hatlarıyla göstermektedir. İnsan, bir gün İsrailli bir düşünce kuruluşu için rapor yazıp ertesi gün Pentagon'da önemli bir konum elde edebilir. Bu noktada, İsrailli yazar Uri Avnery, Bush yönetiminin bugün tasarlamış olduğu şeyin, Sharon'un 1980'den beri savunduğu şey olduğunu vurgulamıştır.

Peki Irak neden şu anki planlarda böyle merkezi bir konumda bulunuyor? Evvela, ABD ile Irak'taki Baas rejimi arasında garip bir aşk/nefret ilişkisi var olmuştur. Bu ilişki, sonraları çok güçlenecek olan Irak Komünist Partisi'ne ve pan-Arap düzleminde Nasırcılık'a alternatif olarak Baas'ın iktidara gelmesine yardım etmiştir. Oysa Baas'ın, petrol sorunuyla ilgili olarak sergilediği ulusalcı ekonomik tutumdan ve Baas'ın İsrail'e karşı amansız düşmanlığından oluşan Arap milliyetçiliğinin liderliği üzerindeki hak iddiaları, ABD ile Irak rejimi arasında muazzam bir gerilim kaynağı olmuştur. Suudi Arabistan ve Kuveyt ile birlikte petrol üreten başlıca üç ülke arasında yer alan Irak, cüretkâr olan tek ülke konumundadır. Irak, hepsi de ABD'nin adi birer işbirlikçisi olan Ürdün ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi iki ülkede ayakta kalan monarşileri devirdi. Ayrıca Irak, Mısır ve Suriye ile birlikte, Soğuk savaş sırasında Sovyetler Birliği tarafını tutan üç Arap ülkesi arasındaydı. Nasır ve Sedat'ın hem ABD hem de İsrail ile uzlaşması bitince, biçimi her ne kadar çarpıtılmış olsa da, Irak, laik Arap milliyetçiliği üzerinde hak iddia etti ve petrol kaynakları sayesinde kendini nispeten bağımsız zannetti.

ABD ve Irak arasındaki bu gerginlikler, İran İslam Devrimi'nden sonra çözüldü ve her ikisi de Humeyni rejimini kendi kişisel çıkarlarına karşı bir tehdit olarak gördü. ABD'nin kışkırtması üzerine, Saddam İran'ı işgal etti ve neredeyse on yıl süren, ekonomik olarak Irak'ı batıran ve iki ülkenin her birinde yaklaşık olarak bir milyon hayata mal olan bir savaşı başlatmış oldu. İran'a karşı açılan savaş sırasında, ABD ve Birleşik Krallık, Saddam'a başka yollarla da yardımcı olmakla birlikte, Sad-

dam rejimine kimyasal ve biyolojik silah üretme imkânı sağladı. Ancak savaştan sonra Saddam, kısmen Kuveyt'in İngiliz sömürgeciliği tarafından kendisinden zorla ayrılmış bir parçası olduğu yönündeki tarihi iddiaların ışığında ve kısmen İran'la yapılan savaştan sonra darmadağın olan Irak ekonomisini yeniden inşa etme isteğiyle, büyük ekonomik kaynaklar elde etmek için Kuveyt'i işgal etmeyi planladığında ölümcül bir hata yaptı. Saddam, ABD ile olan ittifakının bu planın yanına kâr kalmasına yetecek kadar güçlü olduğunu düşündü ve dönemin ABD Irak büyükelçisi muhtemelen ABD'nin bu plana önemli bir itirazı olmayacağı konusunda garanti verdi; büyükelçinin vaatlerinin Washington tarafından onaylanıp onaylanmadığı hâlâ belirsizdir. ABD/İsrail bağlantısının uzun vadeli perspektifinden bakılacak olursa, Saddam'ın Kuveyt'i işgali hiçbir şekilde bağışlanamazdı, çünkü Kuveyt güvenilir bir ABD işbirlikçisiydi, İngilizler Kuveyt'e özgü bir monarşi kurana kadar sıklıkla Bağdat ya da Basra tarafından yönetilmiş bir prenslik olan Kuveyt'in Irak tarafından başarılı bir şekilde işgal edilmesi durumunda, dünyanın bilinen petrol kaynaklarının beşte birinin, Suudi monarşisini düşman ve bölgede ortaya çıkan bir dev olan İsrail'i de rakibi olarak gören bir yönetimin kontrolü altında olacaktı. Bu, Baas partisi yanlılarının CIA tarafından başa getirilmesine ve Saddam'ın Amerika adına İran'a karşı savaş açmasına rağmen, Körfez Savaşı'ndan bu yana Amerika'nın isteğine karşı çıktığı için ibret olsun diye cezalandırılması gereken tek ülkenin neden Irak olduğunun politik yönüydü.

Ekonomik yön ise, aksine, çok daha zorlayıcıdır. Adını Dick Cheney'den alan ve "Cheney Raporu" diye bilinen, 2001 yılının Mayıs ayında ABD yönetimi tarafından yayımlanan Ulusal Enerji Politikası Raporu, Amerika'nın petrol tüketiminin yarısının zaten dışalımlardan geldiğini ve 2020 yılına kadar dışalım hisselerinin üçte iki oranında artabileceğini gösteriyordu. Afganistan'daki savaş, *Pravda*'nın söylediği gibi "Sovyet mirasına açılan bir savaş" olmasının yanı sıra, önemli ölçüde Hazar havzasında-

ki petrol savaşıydı ve ABD'nin Güneydoğu Asya'daki ve özellikle Filipinler'deki askeri varlığının güçlendirilmesi, Malakka Boğazının ve Doğu Asya'ya giden deniz yollarının kontrolü için olduğu kadar, askeri birlikleri Endonezya'daki petrol yataklarına yakın bir yere konuşlandırmak için de planlanmıştır.[10] Ancak Irak, varlığı ispatlanmış 112 milyar varil rezervi ile birlikte, sayısı zar zor 15 milyar varili bulan rezervin olduğu Hazar havzasından daha farklı bir yerdedir ve hatta Hazar havzasında var olduğu zannedilen 95 milyar varillik rezerv, Irak'ın bilinen rezervlerinden miktar olarak daha azdır; tahminlere bakılırsa, kimileri, Irak'ın dünyadaki en büyük hidrokarbon kaynaklarına sahip olabileceğini ve bu konuda Suudi Arabistan'ı geride bıraktığını öne sürmektedir. Bu beklentilere dayanarak, Saddam Hüseyin, Avrupa, Rus ve Çin şirketlerine keşif hakkı veriyor; Hindistan, Vietnam ve Cezayir'e ait olan daha küçük şirketlerden söz etmeye bile gerek yok ve Irak ABD tehdidini kontrol altına almak için bu şirketlerin siyasal desteklerini talep ediyor. Madalyonun diğer yüzü ise, ABD'nin işbirlikçilerini oraya yerleştirmede kendisine destek olmaları koşuluyla, aynı ülkeleri savaştan sonra elde edilen ganimetten pay verme sözleri ile bizzat cezp etmesi ve kabul etmemeleri durumunda ise bu ülkeleri ganimetten mahrum bırakmakla tehdit etmesidir. ABD'nin hiç kuşkusuz askeri güce ve Irak petrollerini tek taraflı olarak ele geçirme yönünde çok sayıda siyasi arzuya da sahip olduğu hesaba katılınca, ABD'li olmayan bu şirketler, ABD halen uluslararası destek ararken, gelecekte sahip olabilecekleri kazançların umuduyla, ABD'nin gözüne girmeye çalışmanın daha akıllıca olup olmadığını merak ediyorlar. Raporlar, ABD'li olmayan bu şirketlerin ulusal hükümetlerinin Irak petrollerinin geleceğini halen hem ABD yetkilileri ile hem de ABD'nin Saddam-sonrası yönetime almayı planladığı türlü kuklalarla tartıştığını öne sürmektedir. Ahmed Çe-

10 Filipinliler meselesiyle ilgili, 19 Temmuz 2002 tarihli *Frontline* dergisindeki "Amerika'nın bir sonraki hedefi olan Filipinliler" adlı makaleme bakınız.

lebi aslında bu kuklalardan sadece biridir. ABD'nin sürdürdüğü baskı ve teşvik türleri, ödül ve cezalar, öneğin, eski CIA başkanı James Woolsey'nin 15 Eylül 2002 tarihli *The Washington Post*'ta yer alan aşağıdaki ifadesinde gayet iyi açıklanmaktadır: "Fransa ve Rusya'nın Irak'ta petrol şirketleri ve yatırımları mevcuttur. Irak'ın istikrarlı bir hükümete kavuşturulmasına yardım etmeleri durumunda, yeni hükümetin ve Amerikan şirketlerinin onlarla çalışacağını garantilemek için elimizden gelenin en iyisini yapacağımız onlara anlatılmalıdır. Eğer kaderlerini Saddam ile paylaşırlarsa, yeni Irak hükümetini onlarla çalışmaya ikna etmek zor, hatta imkânsız olacaktır."

Hem Bush hem de Cheney petrol işiyle uğraşmışlardır ve onların bu alandaki büyük şirketlerle yakın ilişkileri vardır. UNOCAL şirketinin eski bir personeli olan Karzai'yi çoktan Afganistan'a yerleştirdiler. ABD tarafından piyasaya çıkarılan ve piyasada tutulan grupların altında toplandığı bir örgüt olan Irak Ulusal Kongresi'yle (INC) koordinasyon içerisinde, savaş sonrası Irak petrollerini yönetmek için gerekli olan ABD şirketlerinden oluşan bir konsorsiyumun oluşturulması için planlar hazırlanmaktadır. Bu gruba, monarşi yanlısı dönemde çok tanınmış bir ailenin oğlu olan ve "Amerikan şirketlerinin Irak petrolleri üzerinde büyük şansı var" diyen Ahmed Çelebi başkanlık ediyor. Bir kere, ABD kontrolü altında Irak'ın petrol üretiminin yeniden tam kapasiteye çıkartılması, OPEC'in dağılmasına yol açabilir ve Rusya, Venezüella ya da İran gibi ülkelerin petrol fiyatlarında ani düşüşe yol açarak bu ülkelerin ekonomileri açısından feci sonuçlar doğurabilir. Ayrıca tüm bunlar, Suudi Arabistan konusunda Washington'da tırmanan gerginliğe de son verebilir.

11 Eylül saldırılarını planlayan ve gerçekleştiren kişilerin çoğu orta sınıfa ait genç Suudilerdi. İçlerinde asil bir aileden olmasa bile fakat ona yakın çok seçkin bir aileden gelen Usame Bin Ladin'in de olduğu El Kaide'nin kilit üyeleri, varlıklı Suudi ailelerinden geliyordu. Usame, Suudi gençleri arasında o kadar

popülerdi ki kraliyet, isyan korkusuyla, ABD baskısına rağmen onun malvarlığını dondurmayı reddetti. Usame'nin, Suudilerin ABD'ye karşı sorgusuz sualsiz bağlılığının kendi çıkarlarına zararlı olduğunu düşünen kraliyet ailesinden bazı kişiler tarafından finanse edildiği bile söylenmektedir. Usame'nin finansman sağladığı uluslararası kanallar, seçkin Suudi finansörlerin çoğu ile o kadar derin bağlantılar içerisindeydi ki, ABD Usame'nin banka hesaplarını donduramadı ve bir ihtimal olarak Amerikan bankalarındaki Suudilere ait hesapların pek çoğunun dondurulmasını düşünmeye başladı, bu durumun Suudilerin paralarını geri çekmesindeki artışa zemin hazırladığı ve bunun da son zamanlarda doların değerindeki düşüşe katkı sağladığı söylenmektedir. Bu sırada, kraliyet ailesi, Şaron'un Filistin'deki politikalarının Araplar arasında müthiş endişe yaratması nedeniyle sonsuza dek Amerikan politikalarının tamamını destekleyemeyeceği konusunda uyarılarda bulundu. Birçok uzman, Suudi Arabistan'ın monarşi karşıtı bir devrimin eşiğinde olduğuna inanıyor.

Diğer bir deyişle, durum istikrarsızdır. Irak petrolünü ele geçirmek, hem Suudilerin muhtemel çöküşü durumunda alternatif kaynak olması hem de isyanla ilgili düşünceleri kapsama ihtimallerine karşı Suudiler üzerinde bir baskı unsuru oluşturması açısından Amerika için önemlidir. Çoktan ele geçirilmiş olan Hazar havzasıyla birlikte Irak'ın düşüşü, ABD'ye hammadde savaşlarında sadece Rusya ve Çin'e karşı değil aynı zamanda Batı Avrupa'daki dost gibi görünen rakiplerine ve Japonya'ya karşı emsalsiz bir üstünlük verebilir; çünkü böyle bir durumda ABD dünya petrolünün çoğunun yalnızca üretimini değil, akış yönlerini de kontrol edebilecektir; boru hatları bu durumda belli bir yerden değil başka yerlerden geçebilir.

Irak'ın tamamının işgalini savunan gerekçe, karşı konulamayacak kadar güçlüdür. Özellikle Irak, silah denetçilerine tam ve koşulsuz giriş izni vermişken, tüm dünyanın gerçekten bu gibi bir harekâta karşı olması elbette bir engel teşkil et-

mektedir, fakat ABD tek taraflı hareket etmeye karar vermişse bu katiyen aşılamaz bir engel değildir. Yine de engeller vardır. Beklenen sonuçların elde edilmesini sağlayabilecek işgal şekli, gerektiğinden daha büyük bir kara ordusunun Afganistan'da bulunmasını, herhangi bir zafer elde edilmesinin ardından bile epeyce fazla hayat kaybını ve çok sayıda Amerikalının orada daha uzun süre kalmasını gerektirecektir. Her şeye kanan ve aptalca vatansever olan ABD halkının kendi oğulları için bu tarz uzun süreli bir savaş haline hazır olup olmadığı hiç de net değildir. Eğer ABD kolayca girer, yıkar ve ayrılırsa sonuç bundan bile daha az netlik arz edecektir. Kaynakları ele geçirmek için bütün çeteler kendi aralarında savaşırken Irak üç bölgeye—Kürt, Şii, Sünni—bölünecek midir? Bu, olması en muhtemel sonuçtur, fakat böyle bir karışıklık, kaynakların uzun süreyle sömürülmesini oldukça zorlaştırır. Sharon Filistinlileri anlatılamaz bir gaddarlıkla ve hiçbir ceza almadan öldürmeye devam ediyor ve Arap dünyasında henüz gözle görülür bir tepki söz konusu değil; Irak'ın işgali ve yıkımından sonra da aynı sükûnet devam edecek mi? Bu konuda kimse kesin bir tahminde bulunamaz. Ancak, ABD'nin artık geri çekilemeyecek kadar çok ileri gitmiş olabileceği bir durumun içine doğru kayıyor olabiliriz ve Irak ABD'nin başına beklediğinden daha fazla sorun çıkarabilir. Peki, böyle bir durumda ne olacak?

Eğer çıkarsa savaş ne zaman çıkacak? Muhtemelen bu yıl Kasım ayının ilk günlerinde yapılacak olan ara dönem ABD seçimlerinden önce savaş çıkmayacak, ancak savaşın çıkması çok sonraya da kalmayacak, çünkü Bush'un tekrar seçilme kampanyası başlamadan önce Irak'ı ele geçirme amacıyla başlattığı seferi bitirmek için yaklaşık 18 ay gibi bir süresi olacak. Fakat daha sonra ne olacağını gerçekten kimse bilmiyor.

Amerikan Planı ve Dünyanın Suç Ortaklığı

31 OCAK 2003

Körfez bölgesine çoktan yerleştirilmiş olan 120.000 ABD askeri, ülke çapında askere çağrılan yedek askerler ve liderlerinden medya gruplarına kadar, nüfusunun büyük çoğunluğuyla savaş histerisine kapılan ABD'nin durumu şüphesiz şu an gösteriyor ki Irak'ın ABD tarafından tümüyle istilası ve olası işgali eninde sonunda gerçekleşecektir; her ne kadar ABD'nin isteklerine göre hareket eden BM'nin görevlendirdiği denetçiler, Irak'ın nükleer, biyolojik veya kimyasal silahlar gibi herhangi bir kitle imha silahı üretme kapasitesine veya bu silahlara sahip olup olmadığı konusunda şu ana kadar herhangi bir delil gösteremese de.[1] Ancak ABD, iddialarını ispatlayan ya da çürü-

1 12 Ocak 2003 tarihli *Washington Post'ta* "ABD'nin Irak Hakkındaki Kararı Muammalı bir Geçmişe Sahip" şeklinde tuhaf bir başlığa sahip olan haberde şunlar yazıyordu: "17 Eylül 2011'de, Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a düzenlenen saldırılardan altı gün sonra, Başkan Bush, terörizme karşı küresel bir seferberliğin bir parçası olarak Afganistan'daki savaş planını özetleyen 'ÇOK GİZLİ' damgalı iki buçuk sayfalık bir belge

ten herhangi bir delile bakmaksızın planlarına devam etmede kararlı görünmektedir ki zaten yakın gelecekte bir tür uyduruk delilin bulunması mümkündür. Her halükârda işgal gerçekleşecektir çünkü bu işgal, aşağıda ayrıntılı olarak anlatacağımız çok daha geniş çaplı, katı bir küresel planın parçasıdır. Daha geniş çaplı bir analize devam etmeden önce, yine de yakın geçmişte yürürlükte olduğu haliyle bu durumun bazı dikkat çekici özelliklerini anımsamak önemlidir.

Birkaç ay önce yayımlanan bir makalede (bu kitaptaki "Daimi Savaşın Gölgesinde" adlı makalede) Irak'ın Anglo-Amerikan güçler tarafından bombardımana tutulmasının, ABD'nin Vietnam'la savaşından ve aslında iki dünya savaşının toplam süresinden daha uzun sürdüğünü belirtmiştim. Bu, ciddi anlamda, hiç bitmemiş olan 1991 Körfez Savaşı ile başladı. Sonrasında, yaklaşık on iki yıl önce, şimdiki ABD Başkanı'nın babası olan Bush, Saddam Hüseyin'in devrilmesinin ve Irak üzerinde tam hâkimiyet kurulmasının ana hedef olduğunu ilk söyleyen kişi olmuştu ve ABD bu hedefinden hiç sapmadı. Şu an tehdit unsuru olan geniş çaplı işgalin neden daha erken başlamadığının tek bir nedeni var. ABD'nin sahip olduğu baskın askeri üstünlük sayesinde, Saddam'ı devirme ve Irak ordusunu yenme hedefi çok hızlı bir şekilde başarıya ulaşabilir, ancak ABD bu zaferin ardından nelerin geleceği hakkında hiçbir zaman emin olamadı ve bu nedenle, sürekli yaptığı savaş kışkırtıcılığı, acı çeken 22 milyonluk bir ulusu tehdit altında tutarken, iyi kötü çeşitli şüpheli senaryolarla oynayıp durdu.

Victor Marshall'ın 5 Ocak 2003'te *Los Angeles Times*'da kaleme aldığı yazısında, bu eziyetin bir kısmı bize hatırlatılıyor: "Mart 1991'de bir BM heyeti, Irak'ın müttefik kuvvetler tarafından bombalanmasını 'neredeyse kıyametvari' olarak tanımladı ve bombalamanın 'nispeten yüksek oranda şehir-

imzaladı. Üst düzey devlet adamları, belgede aynı zamanda Irak'ın işgali konusunda askeri seçeneklerin planlanmasını başlatması için Pentagon'u yönlendiren bir dipnot düşüldüğünü söyledi."

leşmiş ve mekanize edilmiş bir toplumu, sanayileşme öncesi çağa geri götürme' tehdidiyle karşı karşıya bıraktığını söyledi... Amerikan Nüfus Sayımı İdaresi tarafından yapılan sonraki bir demografik çalışma, Irak'ın muhtemelen 145.000 kayıp, savaş boyunca 40.000 asker ve 5.000 sivil kaybı ve sağlık koşulları ile şiddet olayları nedeniyle savaş sonrası 100.000 kayıp verdiğini açıkladı. Aynı zamanda savaş 5 milyondan fazla mülteci ortaya çıkardı. BM Gıda ve Tarım Örgütü ve diğer uluslararası kuruluşlara göre sonraki yaptırımların yarım milyondan fazla Iraklı çocuğun ölümüne neden olduğu tahmin ediliyor." Bu sırada, hava kuvvetleri Irak'ın alt yapı ve endüstrisini yok etmek ya da onlara zarar vermek için kullanıldı. Bu, tahrip edilmiş petro-kimya tesisleri, telekomünikasyon merkezleri (135 telefon şebekesi dâhil), köprüler (100'den fazla), karayolları, otobanlar, demiryolları, mal yüklü yüzlerce lokomotif ve yük vagonu; radyo ve televizyon yayın istasyonları, çimento fabrikaları ve alüminyum, tekstil, elektrik kablosu ve tıbbi malzeme üreten fabrikalar bir yana, petrol üretim kapasitesinin yüzde 80'i dahil Irak'ı kurulu güç kapasitesinin yüzde 92'sinden yoksun bırakan elektrik santralleri ve rafinerilerin imhasını kapsamaktaydı. Arap Para Fonu tarafından zararın 190 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir.

Yaklaşık on yıl önce tüm bunları yapmış olan Anglo-Amerikan ittifakı, baskısını sayısız yolla sürdürmektedir. ABD devlet adamları kendilerinin başlattığı yedi darbe girişimini itiraf etti, daha kaç darbe girişimi olduğunu bilmiyoruz. Bu darbe girişimlerinin başarısızlığı, bazen geniş çaplı istila dışında hiçbir şeyin işe yaramamasının nedeni olarak gösterilmektedir. Uluslararası hukukta bir dayanak ya da bir Güvenlik Konseyi Kararı olmaksızın, Irak'ın egemenliğine yönelik çirkin bir saldırıyla, öncelikle Irak'ın tümü, akabinde büyük bir bölümü Anglo-Amerikan ittifak güçlerinin Irak hükümetine kendi uçaklarını kullanmayı yasakladığı bir "uçuşa yasak bölge" olarak ilan edilmiştir. Güvenlik Konseyi'nin yeni bir yaptırımı olmaksızın, bu güçler ülkenin

büyük bir kısmını istedikleri gibi bombalamıştır. Aslında, eski Yugoslavya'nın muhtelif bölümlerinin büyük bir kısmında, Irak ve Filistin'de de görüldüğü gibi, kendi planlarını uygulamak için Güvenlik Konseyi'ni bir araca dönüştürmek yalnızca ABD'ye ve bu dönemdeki pasif müttefik kuvvetlerine has bir başarı olmuştur. Güvenlik Konseyi'nin şimdiye kadar hiçbir ülkenin yüzleşmek zorunda kalmadığı en acımasız yaptırımları Irak'a dayatması, tamamen ABD'nin ısrarı üzerine gerçekleşmiştir ve Güvenlik Konseyi, uluslararası hukukta hiçbir dayanağı olmayan bu "uçuşa yasak bölgeler"i dayatan ABD-Birleşik Krallık ittifakını cezalandırmak için hiçbir şey yapmamıştır. *Foreign Affairs*'de "Kitle İmha Yaptırımları" (Mayıs/Haziran 1999) başlıklı bir yazı kaleme alan Karl ve John Mueller, bu güçlerin "insanlık tarihindeki tüm kitle imha silahları"yla öldürülenlerden daha fazla sayıda Iraklı öldürdüklerine dikkati çekmiştir. BM'in eski Genel Sekreter Yardımcısı ve 1997-98'de Irak'ta İnsani Yardım Koordinatörü olan Denis Halliday Kahire'deki son konuşmasında şunları söyledi: "Kontrolden çıkmış bir BM Güvenlik Konseyi'miz var. Yegâne hiper-güç olan ABD tarafından bozulmuş ve beş daimi üyenin veto gücüyle zayıflatılmış bir Konsey." Denis Halliday daha sonra, Irak'ın kitle imha silahları bulundurduğu iddiasının bir "Washington yalanı" olduğunu, Irak'a karşı 12 yıldır yürürlükte olan ve milyonlarca insanın kelimelerle ifade edilemeyecek acılar çekmesine sebep olan yaptırımların "Amerikan savaş suçları üzerine kurulu olduğu"nu ve "Irak halkının devam etmekte olan toplu cezalandırılması"nı meydana getirdiğini ifade ediyor.[2]

Bahsi geçen "uçuşa yasak bölge" ve kesintisiz bombardımanın arkasına gizlenen ABD, Kuzey Irak'ta Amerika tarafından korunan Kürt bölgesine yerleştirilen ve Irak Ulusal Konseyi'nden oluşan, birkaç yıl önce Ürdün'ün Petra Bankası'ndaki fonları hortumlama suçuyla kendisine Amman Ceza Mahkemesi tarafından gıyabında toplam otuz dört yıllık ağır

2 Bakınız Ek: ABD eski Adalet Bakanı Ramsey Clarke tarafından sunulan rapor: "BM Güvenlik Konseyi Raporu, Irak: Yeniden."

ceza verilen, Iraklı monarşist bir ailenin oğlu Çelebi'nin karanlık liderliği altında ortaya çıkmış olan ve ABD'nin kendi tercihine göre oluşturulmuş paralel bir hükümet kurmayı denedi. Aynı Çelebi, genelde ABD Dışişleri Bakanı yardımcısı Paul Wolfowitz'in adıyla anılan "Wolfowitz grubu" olarak bilinen, Pentagon'da iktidarda olan aşırı sağcı süper şahinlerin gözdesidir ve eski bir UNOCAL şirketi çalışanı olan Karzai'nin Afganistan'a dayatılması gibi Çelebi de hemen hemen aynı yöntemle Irak'a dayatılabilir. CIA'in, bu kukla kuruluşu ve onun Kuzey Irak'taki üssünü desteklemek için 100 milyon dolarlık yatırım yaptığı söyleniyor; 1997 yılında bu rejim Irak ordusu tarafından bozguna uğratılmıştı ve Çelebi, Birleşik Krallık'a kaçarken, binlerce Çelebi yandaşı Türkiye'ye gelmiş ve belki de binlerce kişi de Irak birlikleri için hayatını kaybetmişti. Deneyimsiz Pentagon şahinleri ona inanmayı sürdürürken, CIA'in Çelebi'ye olan inancını kaybetmesi bu talihsizliğin sonuçlarından biri olmuştur, böylece istedikleri bilgileri CIA'den alamayan Pentagon şahinleri, daha çok Çelebi ve onun "muhalifleri"ni dinleyen kendi paralel ajanslarını kurmuş, CIA de bilgi toplama konusunda kendi profesyonel ajanlarına güvenmeyi sürdürmüştür. Bu kiralık "muhalifler"den istenilen tanıklık daha sonra geniş çaplı işgali haklı çıkarmak için kullanılacaktır. Ayrıca ABD, BM denetçilerine Iraklı bilim adamlarını kaçırma emri vermiştir. Bir defasında ABD esareti altındaki bu tutsak bilim adamlarından, ABD tarafından yaratılan muhaliflerin sunduğu "delilleri" doğrulamaları istenmiştir.

Irak'a yönelik bu odaklanma önemli değişimler göstermiştir. Şu an biliyoruz ki Dünya Ticaret Merkezi olaylarının ertesi günü, 12 Eylül 2011 sabahı, ABD Savunma Bakanı Rumsfeld, Irak'ın işgal edilmesinin ilk hedef olduğunu hararetli bir şekilde savundu ve Rumsfeld ancak Dışişleri Bakanı Colin Powell'ın, El Kaide'nin Afganistan'la daha yakından bağlantılı olduğu, Afganistan'ın işgal edilmesi ve ele geçirilmesi daha kolay bir ülke olduğu ve ABD'nin iki savaş alanında eş zamanlı faaliyette

bulunmaması gerektiği yönündeki savunmasıyla bu fikrinden caydırıldı. Bir ay sonra, 13 Ekim 2001'de, *The International Heradl Tribune*, ulusal güvenlik uzmanlarından ve ABD'deki iki partiye mensup üyelerden oluşan etkili bir grup olan Pentagon merkezli Savunma Politikası Kurulu'nun 19 ve 20 Eylül'de on dokuz saat görüşme yaptığını ve kurul üyelerinin "Afganistan'a karşı açılan savaşın *başlangıç safhası* (Vurgu bana ait) tamamlandıktan ve Bin Ladin'in örgütü yenilgiye uğratıldıktan sonra hemen Irak'a dönülmesi gerektiği" üzerinde anlaştığını ortaya çıkardı. Toplantının tarihleri önemlidir (19/20 Eylül): Bu toplantının tarihi, Bush'un ABD Kongresi'nin birleşik oturumunda "terörizme karşı küresel savaşı" açıkladığı ve televizyonda yayınlanan meşhur konuşmasının tarihi ile aynıydı. 18 üyeli iki partili kurulun üye yapısı, Başkan Jimmy Carter'ın Savunma Bakanı Harold Brown, eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, Clinton yönetiminin CIA başkanı James Woolsey, eski Genel Kurmay Başkan yardımcısı Amiral David Jeremiah, eski Başkan Yardımcısı Dan Quayle ve eski savunma ve enerji bakanı James Schlesinger gibi kişileri içerdiği için daha da önemlidir.

(a) 11 Eylül olaylarını Irak'la ilişkilendirebilecek bilgi "bulmak" ve (b) ülke içerisinde ayaklanmalar başlatma olanaklarına ilişkin olarak Londra merkezli Iraklı "muhalifler" (Çelebi ve beraberindekiler) ile görüşmek için eski CIA başkanı Woolsey'in Avrupa'ya gitme konusunda yönlendirilmesi bu toplantıda gerçekleşmiştir. *The International Herald Tribune*'de bahsi geçen aynı haberde ABD Temsilciler Meclisi'nin kötü şöhretli eski başkanı ve grup üyesi Newt Gingrich'in şu sözleri alıntılandı: "Eğer biz bunu, Taliban'ın yerine başkasını koyduktan sonra Saddam'ın yerine başkasını koymak için uygun zaman olarak kullanmazsak felaket için zemin hazırlıyoruz demektir." Ayrıca haber, bu grubun "hava kuvvetlerinin kullanılmasını tasarlayan bir stratejiye ve yeni hükümetin yönetiminde Londra merkezli Iraklı bir muhalif grup kurmak için Amerikan kara kuvvetleriyle Güney Irak'ın işgaline zemin hazırladığını"

belirtiyor. "Bu görüş altında, Amerikan birlikleri ayrıca Irak'ın güneydoğusunda, Basra civarındaki petrol bölgelerini ele geçirebilecek ve kuzeydeki Kürtlerle güneydeki Iraklı muhalif grubu finanse edebilmek için bu petrolü satabilecektir" diyordu.

Bu, bir hayli inanılmaz "strateji" konusuna tekrar döneceğiz, fakat bu grubun ve özellikle onu yöneten Richard Perle ve Wolfowitz gibi parlak liderlerine daha yakından bakmalıyız. Şu anki Başkan Yardımcısı Cheney ile birlikte Perle ve Wolfowitz, Bush yönetimi süresince Pentagon'da tanınmış isimlerdi ve Rumsfeld, Lewis Libby (Cheney'nin Genel Kurmay Başkanı), William Bennet (Reagan'ın Eğitim Bakanı) ve Zalmay Halilzad (Bush'un Afganistan büyükelçisi) ile birlikte Amerikan Girişimcilik Enstitüsü, Hudson Enstitüsü, Demokrasi Enstitüsü ve bunun gibi sağ görüşlü bir dizi düşünce kuruluşunun içinde yer alan "Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi" (PNAC) adlı kilit düşünce kuruluşunun kurucularıydı. *The Village Voice*'tan (21-27 Kasım 2001) Jason Vest, *Sunday Harold*'tan (15 Eylül 2002) Neil Mackey ve *New Statesman*'dan (16 Aralık 2002) John Pilger, dikkatimizi, Başkanlık seçimlerini fiilen kazanmadan, yani oy hırsızlığı yapmadan önce oğul Bush için Amerikan hedefleri ile ilgili detaylı bir planının taslağı olarak PNAC tarafından hazırlanan, "Amerika'nın Savunmasını Yeniden İnşa Etme: Yeni bir Yüzyıl için Strateji, Güçler ve Kaynaklar" başlıklı etkileyici rapora çeken gazeteciler arasındadır. Pilger'in ifade ettiği gibi, "Bu rapor, iki yıl önce silah harcamalarında 48 milyar dolarlık bir artış öneriyordu; böylece Washington 'çoklu, eş zamanlı büyük çaplı savaşlarda çarpışıp bunları kazanabilecekti.' Bu gerçekleşmiştir. Rapor, ABD'nin 'lazer güdümlü bombalar' içeren nükleer silahlar geliştirmesi ve 'yıldız savaşları'nı ulusal bir öncelik haline getirmesi gerektiğini söylüyordu. Bu gerçekleşiyor. Rapor, Bush'un iktidara gelmesi durumunda Irak'ın hedef olması gerektiğini söylüyordu. Böyle de oldu."

Bu rapor, ABD askeri güçlerinin küresel çapta yayılmasını "yeni Amerikan sınırları üzerindeki süvariler" ifadesiyle tanım-

lamıştır. Rapor, "barış koruma" projelerinde ABD'nin BM'nin yerine geçmesini, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Körfez'in başka yerlerindeki üslerin Saddam'ın iktidardan düşürülmesinin ardından bile kullanılmaya devam etmesini, ABD'nin Çin'deki "rejim değişikliği"ni desteklemesini ve "Güneydoğu Asya'daki Amerikan güçlerinin sayısının arttırılması"nın sorumluluğunu almasını, uzaydaki üstünlüğü ve siber uzamın tam kontrolünü garantiye almak için "ABD Uzay Güçleri"nin oluşturulmasını, ABD'nin "ileri düzey biyolojik savaş yöntemleri" geliştirmeyi düşünmesini öneriyor ve Kuzey Kore, Libya, Suriye ve İran'ı ABD'nin "evrensel bir komuta kontrol sistemi kurmasını gerektiren ülkeler" olarak tanımlıyor. Neil Mackay'in belirttiği gibi, "PNAC planı, Wolfowitz ve Libby tarafından yazılan, ABD'nin 'ileri düzeyde sanayileşmiş ülkeleri liderliğimizi sorgulamaktan, hatta daha büyük bir bölgesel ya da küresel rol üstlenme amacından vazgeçirmesi' gerektiğini söyleyen önceki bir raporu destekliyor." Önerinin bu yönü açıkça Japonya ve Batı Avrupa'yı hedef almaktadır.

11 Eylül 2001'den sonra, şu an itibarıyla, bu olaylardan bir yıl önce tasarlanmış bu raporun, aslında 21. Yüzyıl için kendi küresel tasarısını yürürlüğe koymayı haklı çıkarmak için Amerika'nın ihtiyacı olan şeyin "Pearl Harbour'a benzeyen türde yeni bir yıkıcı ve kolaylaştırıcı olay" olduğunu belirtmesi oldukça ürkütücü ve hayret vericidir. Dünya Ticaret Merkezi trajedisinin görüntüleri dünya üzerinde aralıksız olarak her gün yayınlanırken, Amerika'ya karşı bu iki büyük ve korkunç saldırı arasında kurulan benzerlik, özellikle ABD'de bu görüntüleri izleyenlerin zihinlerine kalıcı olarak kazınana dek, düzinelerce yorumcu bu olayı ikide bir Pearl Harbour olayıyla kıyaslamaya devam etti. Binlerce yaslı ailenin trajedisi daha sonra imparatorluğun altın fırsatına dönüştü. Nicholas Lemann, Nisan 2002 tarihli *New Yorker*'da, Bush'un Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleeza Rice'ın, emrindeki üst düzey görevlileri çağırıp onlardan "bu fırsatlardan nasıl çıkar sağlanacağını düşünmelerini" istediğini kendisine ifade ettiğini söyledi.

Askeri plan söz konusu olduğunda, bu düşünce esasen tek bir soru üzerinde odaklanmıştır: ABD aynı anda farklı yerlerde savaşmalı mı (Pentagon'da çoğu kişinin sahip olduğu görüş) ya da (Powel'ın görüşünde olduğu gibi) dünya çapında belirlenmiş düşmanların peşine tek tek mi düşmeli? Reagan yönetiminde eski Savunma Bakanı Yardımcısı ve Deniz Kuvvetleri Bakanı olan James Webb'e göre, bu tartışma ve ısrarla Irak üzerine odaklanma on yıldan fazla süredir devam etmektedir. Webb'in ifade ettiği gibi, bu tartışma, "yeni muhafazakârların 'Bağdat'ta MacArthurcu bir iktidar' istediklerini çekinmeden dile getirdikleri Körfez Savaşı'na kadar giden bir anlaşmazlıktır" (*Washington Post*, 4 Eylül 2002). Başka bir deyişle, Irak'ı yeniden kurmak, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında Japonya'yı tekrar kurması için geçen süre kadar vakit alabileceği için, bu kişiler tüm bu yıllar boyunca, Irak'ta geniş çaplı bir ABD işgali lehinde görüş bildirmektedirler. Eski bir Deniz Subayı ve her zaman bir cumhuriyetçi olduğunu itiraf eden Webb'in kendisi, bunun neden salt hayal olduğuyla ilgili cevaplanamayan iddialar öne sürüyor. Ne var ki bu görüşü temsil edenler şu anda tümüyle Pentagon'daki ABD askeri politikası tarafından kontrol edildiği için, böyle bir tartışma 11 Eylül'den sonra büyük bir ivme kazandı. Bu nedenle, Jason Vest daha Kasım 2001'de şu ifadeleri dile getirmişti: "Hem Pentagon'a hem de istihbarat kaynaklarına göre, Eylül ayının ortalarında PNAC, görüşleri resmi Savunma Politikası Kurulu ile örtüşen savaş yanlısı özel bir politik grup, Saddam'ı derhal uzaklaştırma konusundaki başarısızlığın 'terörizme karşı açılan savaşta nihai bir teslimiyet'e yol açacağını bildiren bir mektubu iki gün süren bir konferanstan sonra Başkan Bush'a gönderdi. Kaygı verici bir şekilde, haber ayrıca, Suriye ve İran'ın Hizbullah'a yapılan desteği çekmeyi reddetmesi durumunda, 'terörizmi desteklediği bilinen bu devletlere karşı yönetimin uygun misilleme tedbirlerini dikkate alması gerektiği'ni savunuyordu... Perle'ün Savunma Politikası Kurulu da Bush'a, Irak'ın petrol sahalarının

güvenliği için konuşlandırılacak olan Amerikan birliklerinin desteğiyle şimdiye dek güvenilir gözükmeyen ve etkisiz kalan, Ahmet Çelebi başkanlığındaki Irak Ulusal Kongresi'ni Bağdat'taki yeni yönetim olarak başa getirmek için bütün tedbirlerin alınması gerektiğini tembihleyen bir mektup gönderdi."

2 Aralık 2001'e gelindiğinde, *The Observer* şunları yazıyordu: "Amerika ülke çapındaki Iraklı muhalif kuvvetlere silahlı destek sağlayarak Saddam Hüseyin'i tahtından indirmeyi amaçlıyor... Başkan George W. Bush, CIA'e ve kıdemli askeri kumandanlarına birkaç ay içerisinde başlayabilecek askeri bir operasyon için ayrıntılı planlar hazırlamalarını emretti... Söz konusu planlar, Afganistan'a karşı açılan savaşı yöneten General Tommy Franks tarafından komuta edilen, Florida Tampa'da yer alan McDill hava kuvvetleri üssündeki ABD Merkez Komutanlığı'nın gözetimi altında yapılıyor." Aynı Tommy Franks'in, daha sonra, Irak'ta savaş sonrası düzenin, (ABD birliklerinin yarım asırdır yerleşmiş olduğu) Güney Kore örneğinde olduğu gibi, ülkeye uzun süreliğine hatırı sayılır miktarda ABD gücü yerleştirmeyi gerektireceğini söylediği bildirildi. Kuşkusuz bu, daha önceki kısa dönemli "MacArthurcu bir iktidar" fikrinin çok ötesine geçmektedir. General Tommy, açıkça kendini benzer valiler tarafından sonsuza dek takip edilecek olan bir vali olarak hayal etmektedir.

Şubat 2002'ye gelindiğinde, Bush yönetiminde genellikle ılımlı ve ihtiyatlı bir ses olarak itibar edilen Jamaika doğumlu ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, Irak tesislerinin BM tarafından denetlenmesi meselesinin artık konu dışı kaldığını ve ABD'nin her halükârda Saddam Hüseyin'i uzaklaştırma amacına kendini adadığını beyan ediyordu. Afganistan o sıralarda işgal edilmişti ve ABD bu diğer, daha büyük ödüle, yani Irak işgaline odaklanma konusunda kendine daha çok güveniyordu. O tarihten beri, askeri-endüstriyel tesisler tarafından yeni nesil silahların seri üretimi yapılmaktadır; ABD yeni askeri üsler kurmuş ve tüm bölgede var olan üsleri iyileştirmiştir; ken-

di şirketlerini hazırlamış ve Irak'ın zengin petrol yataklarını paylaşma parametreleri hususunda diğer ülkelerle müzakerede bulunmuştur; daha güçlü ülkeleri ikna etmiş ve bir "rejim değişikliği", yani ABD işbirlikçilerinden oluşmuş bir rejimi dayatmayı içeren, ABD'nin sürdürdüğü imkânsız talepleri karşılama konusunda Irak'ın başarısız olması durumunda, ona savaş açma izni olarak kolayca yorumlanabilecek bir Güvenlik Konseyi Kararı alınmasını sağlayarak daha zayıf ülkelere gözdağı vermiştir. Şu ana kadar, şüphesiz, Katar'dan Türkiye'ye kadar hemen hemen Irak'ın tüm komşuları hizaya sokulmuştur; tıpkı büyük güçler dünyasındaki Fransa, Almanya ve Rusya gibi.

Daha yeni güncel hale gelen olayların nasıl öngörülebilir olduğunu ve Irak'ın yavaş yavaş ortaya çıkan küresel çaplı bir stratejik planın ne kadar merkezinde olduğunu göstermek için bu eski tarihin izini sürmekteyim. Bu plan tarihin oldukça tehlikeli bir döneminde yaşıyor olduğumuz gerçeği üzerine kurulmuştur: Bu dönemde (a) ABD, ciddi hiçbir rakibi olmaksızın, herhangi bir emperyal merkezin tüm insanlık tarihi boyunca sahip olduğundan daha fazla güce komuta etmektedir; (b) ABD yalnızca alışılagelen Cumhuriyetçi sağ kesim tarafından değil aynı zamanda, Aşırı Sağ bir yönetim tarafından yönetilmektedir; öyle ki Teddy Roosevelt'ten Richard Nixon'a kadar bu yüzyılın daha kötü ün yapmış bazı ABD başkanları bile bu gruba kıyasla daha medeni görünmektedir; (c) bu aşırı sağcı bağnazlar, ABD askeri yapısını öyle ele geçirmişlerdir ki, aşırı liberal ve tedbirli olması nedeniyle CIA'i küçümseyen Pentagon, bağımsız bir güç merkezi olarak ortaya çıkmaktadır. (Perle'ün, CIA'den aldıkları bilgilerin "yazıldığı kâğıt kadar değeri olmadığını" ve bu bilgilerin Rumsfeld'e yönetimdeki aşırı sağcı gruba daha sadık olan eş değer istihbarat büroları oluşturma konusunda yardım etmiş olduğunu belirttiği söyleniyor.)

The London Review of Books'ta yazan, Washington D.C.deki Carnegie Barış Vakfı'nda kıdemli bir ortak olan Anatol Lievan, bu aşırı sağcı grubu, "baskın yeni muhafazakâr milliyetçiler"

ve daha açık bir şekilde, "Müslüman karşıtı Amerikan milliyetçiliğinin" temsilcileri olarak oldukça doğru bir şekilde tanımlamaktadır. Bu grubun her bir üyesi, Perle ve Wolfowitz'in belirgin bir şekilde ön plana çıktığı siyasi düzenlemeler yapan Sharon'un İsrail'deki iktidar partisi Likud'un liderleri ile aşırı derecede yakın ilişki içerisindedir ve bu ilişkileri sürdürmektedirler; böylece bizler, ABD ve İsrail politikalarının tarihi uyuşmasına ek olarak, iki ülke içinde siyasi olarak örgütlenmiş aşırı sağ gruplar arasında yeni ve oldukça tehlikeli bir yakınlaşmanın yanı sıra, Siyonizm'in yayılma yanlısı militarizmi ve aşırı tutucu Amerikan Hıristiyan mesih inancı arasında tarihsel açıdan benzersiz bir yakınlaşmaya da şahit olmaktayız. En önemli sorun olan petrol bir yana, Irak, onların düşüncelerinin tam merkezinde yer almaktadır, çünkü Irak barış ve refah içerisinde olursa, Arap dünyasında hüküm süren yaygın anti-emperyalist düşünceyi kontrol altına alabilecek tek ideoloji olan laik Arap milliyetçiliğinin lideri rolüyle ortaya çıkmak için kendi hedefinin bir parçası olarak İsrail'e etkili bir şekilde başkaldırabilecek en son Arap ülkesi olacaktır.[3]

Diğer taraftan, Irak'ın geniş çaplı işgali durumunda, İsrail muhtemelen yalnızca Filistin Yönetimi'nin yıkımını hızlandırmakla kalmayıp, Filistinlilere de kendi işbirlikçilerinden oluşan yeni bir rejim dayatacaktır. İsrail, azami sayıda Filistinlinin Batı Şeria ve Gazze'den Ürdün ve Mısır gibi komşu devletlere göç etmesine hız vermek için fırsatlar arayacak ve en kötü senaryoda İsrail'in Suriye ve Lübnan'a yönelik askeri seferi dü-

3 Körfez bölgesindeki ABD politikaları, İsrail'in politikaları ve çıkarlarıyla hemen hemen aynı şekilde koordine edilmektedir ve Siyonist unsur şu an ABD askeri stratejisini kontrol eden yeni muhafazakârlar arasında esas itibarıyla baskındır. Bu nedenle, İsrail devletinin doğasını, yönetim şeklini ve stratejisini anlamaksızın, bu bölgedeki ABD planlarını tam anlamıyla kavramak hakikaten mümkün değildir. *Frontline*'da, 1 Mart 2002'de yayımlanan "İsrail'in Sömürge Savaşı", 26 Nisan 2002'de yayımlanan "İsrail'in Nazileşmesi" ve 20 Temmuz 2002'de yayımlanan "Batı Asya-Bitmeyen Savaş" adlı makalelerime bakınız.

zenlemesi engellenemeyecektir. Eğer bu plan başarıya ulaşırsa bir sonraki hedef İran olabilir. İsrail hava kuvvetlerinin yaklaşık yüzde 12'lik bölümü çoktandır Türkiye'nin Güneydoğusundadır ve bu kuvvetlerin bir kısmı istihbarat toplama, kışkırtma ve buna benzer şeyler için düzenli olarak İran sınırı çevresinde uçmaktadır. ABD ve İsrail, muhtemelen Türkiye'den aldığı bir destekle İran'daki Azeri ayrılıkçılığını teşvik etmektedir ve nükleer programa sahip olduğu bahanesiyle bir gün İran'a karşı saldırı hazırlıklarına girişilebilir.[4] Benzer şekilde, eğer Suudi Arabistan daha esnek davranmayı kendi çıkarları açısından uygun bulursa ya da Arabistan'da anti-monarşik radikal gelişmeler olursa, ABD, petrol kaynaklarının büyük bölümünün bulunduğu Şii hâkimiyetindeki doğu bölgesinde ayrı bir siyasi mevcudiyet yaratmak için pekâlâ harekete geçebilir. Bu durumda elbette Irak'ı nasıl bir geleceğin beklediği belli değil.

ABD Saddam'ı kolayca defedebilir ve büyük bir olasılıkla Irak ordusu dayanılmaz bir askeri baskı altında dağılır; hatta bazı komutanlar ABD tarafına geçebilir. Fakat Çelebi gibi adamların orada istikrarlı hatta biraz halkçı bir hükümet kurabilmesi pek de mümkün görünmeyen bir şeydir. Çeşitli etnik grupların birbirleriyle mücadele ettiği bitmek bilmeyen bir ganimet savaşı içersinde, kitlesel bir karmaşa olasılığı oldukça yüksektir. Kerkük çevresindeki petrol zengini bölgede, Anglo-Amerikan baskısı altındaki merkezi Irak yönetiminin dağılması yüzünden, Kürt, Türkmen ve Arap grupları arasında devam eden mücadele, yapılan geniş çaplı işgalden sonra belki de sonradan yaşanacak şeylerin ön belirtisidir. Lieven'ın

4 16 Şubat 2002'de yayınlanan *New York Times*'da, ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney'in şu sözleri yer aldı: "İran halkı, ABD ve Batı ile olan ilişkileri düzeltmeyi ve yeniden kurmayı çok istiyor. İran Hükümeti ise, İsrail-Filistin çatışmasıyla bağlantılı olduğu için barış sürecini yok etme yönünde aynı derecede istekli görünmektedir. Bizler onların terörizme verdiği aktif desteğin sayısız örneklerini ve Başkanın önceki gece Ulusa Sesleniş konuşmasında söylediği gibi, kitle imha silahı geliştirme konusundaki büyük çabalarını gördük."

önceden bahsettiğimiz makalesinde belirttiği gibi "Irak'a karşı planlanan savaş neticede sadece Saddam Hüseyin'i yok etmek için planlanmamıştır, aynı zamanda bu ülkenin kuruluşundan bu yana var olduğu haliyle Sünni ağırlıklı Arap milliyetçisi Irak devletinin yapısını yok etmeyi amaçlamaktadır." Onun yerini alan 'demokrasi' büyük olasılıkla tümüyle ABD askeri gücüne bağlı ve bütünüyle ABD (ve İsrail) isteklerine boyun eğen etnik grupların ve diktatörlerin parçalanmış bir koalisyonundan oluşan Afganistan'daki demokrasiye benzeyecektir." Tüm bunlar olurken, bir taraftan anlaşmazlık düzeyinin, diğer taraftan kendi petrol tekelini kurma konusundaki büyük çıkarların, ABD'yi Irak içerisine hatırı sayılır miktarda birlik yerleştirmeye ve etnik işbirlikçilerin üzerine sömürgeciliğin altın çağında görülen türden "dolaylı bir yönetim" kurmaya zorlaması muhtemeldir.

Çok daha geniş jeo-politik bir bakış açısından bakılacak olursa, sadece Körfez bölgesinde ve Hazar denizi havzasında değil aynı zamanda Venezuela'dan Endonezya'ya kadar her yerde dünyanın en stratejik ticari malı olan petrol üzerinde tam bir tekel kurma, bu "yeni muhafazakâr Amerikan milliyetçileri" tarafından, ileri düzeyde endüstrileşmiş dünyanın ikincil güçleriyle, yani kesin olarak Batı Avrupa ve Japonya ile, ama aynı zamanda giderek artan biçimde Çin ile olan ilişkilerinde baskı ve manipülasyon uygulamak için temel silah olarak da değerlendirilmektedir. Fakat bu durum, yeni silah sistemlerinin olduğu kadar emperyal otoriteyi kalıcı bir savaşa sevk eden itici bir güç olan Amerikan askeri-endüstriyel yapısı içerisindeki silah dolarları ve petrol dolarları bağlantısının da belirgin özelliklerini ayrıntılarıyla ele aldığımız, bu bölümün devamındaki yazıda tekrar döneceğimiz etraflı ve karmaşık bir meseledir.

Dünya Barışı Askıda

14 ŞUBAT 2003

Bu makale Birleşmiş Milletler denetçileri tarafından hazırlanan ön raporların Güvenlik Konseyi'ne teslim edilmesinden bir gün önce, 25 Ocak günü öğleden sonra yazılmaktadır. ABD-Birleşik Krallık ittifakı tarafından gerçekleştirilen ve on yıl süren kanunsuz kuşatma boyunca ölen Iraklıların tahmini sayısı bir milyon ile bir buçuk milyon arasında değişmektedir. Yaklaşmakta olan istila ve onun peşinden kaçınılmaz olarak yıllarca sürecek olan savaş, kaos ve sefalet süresince daha kaç bin kişinin ya da kaç yüz bin kişinin öleceğini tam olarak tahmin edemeyiz. Bir diktatörden kurtulma ve dünyayı "uluslararası terörizm" den koruma gibi görünüşte ulvi bir amaç uğruna böyle bir suçu bütün bir ulusa karşı işleyen bu kanunsuz ittifak, kendi komplolarına iyi niyetli bir soykırım süsü vermeye çalıştı; ABD'nin geride kalan Iraklılara, hüküm giymiş bir suçlu olan Çelebi başkanlığındaki ABD işbirlikçileri eliyle bir "demokrasi" hediye etmesi için milyonların ölmesi gerekiyordu.

Baskı altındaki bu iyiliksever soykırımcılar tabi ki bu sahte amaçtan bile vazgeçmeye oldukça istekliler. Bush yönetiminin meşhur "güvercini" Bay Powell, BBC'nin 23 Ocak tarihli haberinde "Eğer mevcut durum barışçıl yollarla çözülemezse ve Birleşmiş Milletler görevini yerine getirmeyi beceremezse, ki umarım böyle olmaz, işte o zaman ABD kendi çıkarlarını korumak adına uygun gördüğü şeyleri yapma hakkına sahiptir" diye bir açıklama yapmıştı.[1] Malum formül tekrar edilmeye değer: "ABD kendi çıkarlarını korumak adına uygun gördüğü şeyleri yapma hakkına sahiptir." Uluslararası hukukun canı cehenneme! Son bahane, Birleşmiş Milletler'in şu an itibarıyla "görevini yerine getiremeyeceğinin" oldukça muhtemel olmasıdır; güven vermeyen Blix'in durumu kurtarmak için giriştiği olağanüstü gayretlere rağmen. Güvenlik Konseyi'nde veto hakkına sahip olan beş ülkeden üçü olan Fransa, Rusya ve Çin, (a) eğer askeri harekâta girişilecekse, Konsey'in böyle bir harekâta izin veren yeni bir karar alması gerektiği, (b) şu ana kadar ABD'nin ve denetçilerin Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olduğunu kanıtlamayı başaramadığı, (c) eğer böyle bir kanıt bulunursa ya da bulunduğunda askeri harekâtın yalnızca muhtemel bir seçenek olarak ortaya çıkabileceği ve bütün bunlara rağmen her şeyden önce siyasi çözüm arayışı içinde olmak gerektiği konusunda hemfikir olmuşlardır.

Veto hakkı bulunmayan fakat kesinlikle en güçlü Avrupa ülkesi olan Almanya ise Irak'ın tamamının işgal edilmesini öngören karar lehine oy kullanmayacağını açıklamıştır. Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ın "Savaş başarısızlığın kanıtıdır, bunu önlemek için her şey yapılmalıdır" şeklinde bir

1 Colin Powell'ın bir "güvercin" ve "ılımlı" olarak nam salması şaşırtıcıdır. Powell ilk kez Vietnam Savaşı sırasında, My Lai katliamını Vietnam Savaşının Amritsar Katliamı gibi göstererek haklı çıkarmaya çalıştığı ve ABD'de liberal bilinci sarsan bir rapor yazdığında üne kavuştu. Israrla ABD'nin hiçbir rakibinin kendi ulusal çıkarları doğrultusunda bölgesel ve küresel olarak baş kaldıramaması için ABD'nin ezici bir askeri üstünlüğe sahip olması gerektiğini savunmuştur.

açıklama yaptığı bilinmektedir. İngiltere hariç Avrupa Birliği içinde savaşa karşı yeterince destek olduğunu belirten Fransa Dışişleri Bakanı Dominique de Villepin "Avrupa'nın bu konu hakkında ortak bir fikir öne sürmesi önemlidir. Harekete geçiyoruz ve savaşın engellenebileceğine inanıyoruz" şeklinde bir açıklama yapmıştı. Avrupa'dan Belçika ve okyanus ötesinden Çin de hemen Fransa'nınkine benzer bir tutum sergilediklerini duyurdu. Çin Dışişleri Bakanı Sözcüsü Zhang Qiyue Çin'in "Irak sorununun politik ve diplomatik yollarla çözülmesini savunduğunu" söylerken, Belçika Dışişleri Bakanı "aynı düşüncelere sahip olmak" şeklinde bir ifade kullandı. Rusya da, arka planda kalmadan, ortada Irak'ta geniş çaplı bir savaşı haklı çıkaracak herhangi bir kanıt olmadığını ifade etmiş ve Putin bir telefon görüşmesinde Başkan Bush'a Irak'taki durumu değerlendirirken "asıl kriterin" silah denetçilerinin bulguları olması gerektiğini söylemişti. Aynı zamanda, Kanada gazetesi *Globe and Mail* 24 Ocak 2003'te şöyle bir haber yayımladı: "Kanada Başbakanı Jean Chretien, ABD'nin henüz Irak savaşı konusunda bir atılım gerçekleştirmediğini ve ABD Başkanı George W. Bush'a Kanada'nın ABD'nin Birleşmiş Milletler'den gelen bir emir olmadan saldırıya geçmesini istemediğini ifade etti. Kuşkucu Bay Chretien geçen gün, Birleşmiş Milletler'in silah denetçilerine daha fazla zaman tanınması gerektiğini savunarak Kanada'nın en yakın müttefikiyle yolları ayırmaktan hiç korkmadığını belirtti." Merkez ülkelerin sergilediği bu beklenmeyen güçlü tavırla harekete geçen, Türkiye'de bir araya gelen ve aralarında Suudi Arabistan, Mısır ve İran'ın da yer aldığı altı Müslüman ülke, bu koşullarda Irak'ın geniş çaplı işgaline karşı çıktıklarını açıkladılar ve diplomatik çözüm önerileri sundular. Bu altı ülke arasında Pakistan'ın yer almaması manidardır

Şimdi ABD ile olan küresel suç ortaklığında görülen bu ani zayıflamanın sebeplerinden ve en azından şimdilik bunun muhtemel sonuçlarından tekrar bahsedeceğiz. Sıra dışı olan, ABD-Birleşik Krallık ittifakının aşırı saldırganlığının bu zayıf-

lamaya rağmen devam etmesidir. ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld "Almanya sorun olmuştur ve Fransa da sorun olmuştur" şeklinde mağrur bir açıklama yaptı ve sonra da aşağılayıcı bir tavırla onları, sanki sadece Doğu Avrupa'nın küçük devletleri "yeni" Avrupa'ymış gibi, "eski Avrupa" diye nitelendirip saf dışı bıraktı. Rumsfeld, ABD ile ilişkisinde İngiltere'den bile daha teslimiyetçi olan Kanada'nın desteğini çekmesi konusunda da aynı kayıtsızlığı sergiledi: "Yapmak istediği şeylere karar vermek Kanada'ya bağlıdır." Şu anda Pentagon'da etkili olan Savunma Politikası Kurulu'na başkanlık eden ve Ronald Reagan döneminin Savunma Bakanı yardımcısı Richard Perle, aynı umarsızlıkla, Birleşmiş Milletler denetçilerinin buldukları ya da bulamadıkları kanıtları hiç dikkate almadan ABD'nin askeri harekâta girişeceğini açıkladı. Tüm bunlar olup biterken, ABD'nin askeri hareketliliği, Irak çevresinde bölgeye giren birlikler ve ABD'nin her yerinden göreve çağrılan yedek askerlerle birlikte devam etmektedir. Beyinsiz Tony Blair, altta kalmamak adına diğer belli başlı Avrupa Birliği ülkelerine kesin olarak itiraz etmiş, 1956'nın akıl almaz Süveyş macerasından bu yana en büyük İngiliz askeri harekâtını vaat ederek ve söz konusu maceranın o zamanki İngiliz Başbakanı Anthony Eden'ın unutulup gitmesine neden olduğunu hatırından çıkararak, 26 bin İngiliz askerini savaş alanına sevk etti. Blair'ın sadece ABD ve Avrupa Birliği arasında değil, aynı zamanda Bush'a bağlılığı ile Fransa'da ve Almanya'da olduğu gibi savaş karşıtı düşüncenin %80'i aşkın oranda hâkim olduğu bir ülkede kendi siyasi varlığı arasında da tercih yapmak zorunda kalacağı bir zaman gelebilir.

Bu savaş karşıtı düşünce meselesi, bizi, ABD ve Birleşik Krallık dışındaki dünya devlet sisteminde fikir ayrılığının böyle aşırı derecede ve ani bir şekilde çoğalmasının sebeplerine götürür. Aslında şu ana kadarki en önemli şey, hazırlanmakta olan soykırım beklentisine karşı alt tabakadan gelen küresel bir isyandır. İkinci olarak, dünyanın her yerinde savaş karşıtı düşüncedeki ani ve hızlı yükselişe, dünya çapında düzenlenen

kitlesel Sosyal Forumlar'a katılan toplulukların temsil ettiği küreselleşme karşıtı güçlerin oldukça çarpıcı bir biçimde ortaya çıkması eklenecektir. Avrupa başkentlerindeki kâbus; savaş karşıtı hareketin küreselleşme karşıtı hareketle tamamen aynı noktada birleşmesi ve bunun tarihi anlamda yeni siyasi biçimlere dönüşerek benzeri görülmemiş bir anti-kapitalist ve anti-emperyalist isyan meydana getirebilme ihtimalidir. Üçüncü olarak, son zamanlarda sol düşünce siyasi arenada Venezüella'da Chavez hükümetiyle ve Lula'nın Brezilya başkanlığına seçilmesiyle yükselişe geçmiştir ve bu durum her ne kadar savaş karşıtı gösterilerin ve küreselleşme karşıtı örgütlenmelerin oldukça dışında kalıyorsa da onlarla aynı noktada birleşmektedir.

Dördüncü olarak, Irak, tüm ülkenin kapılarını açarak Birleşmiş Milletler denetçileri ile öyle derinlemesine bir işbirliği yaptı ki, her ne pahasına olursa olsun bütün kanıtlara rağmen kendini daha savaşmaya adamamış hiç kimse, denetçilerin elle tutulur herhangi bir kanıt bulma konusundaki başarısızlığının Irak'taki rejimin uzlaşmazlığı yüzünden olduğunu iddia edemez; eğer kitle imha silahlarıyla ilgili somut kanıtlar bulamazlarsa, böyle silahlar üretme kapasitesinin var olmaması, en azından *artık* var olmaması, en olası durumdur. Beşinci olarak, farkında olarak ya da olmayarak, Kuzey Kore Irak açısından rahatlatıcı bir örnek olarak durmaktadır. ABD, Saddam Hüseyin rejiminin (varlığı henüz ispatlanmamış) kitle imha silahlarını bulundurduğuna dair uydurma bir iddiayla, Irak'ın tamamının yok edilmesi yönünde tehditler savururken, Kuzey Kore de Silahsızlandırma Antlaşmasını küstahça reddetmiş ve nihayetinde kendisinin nükleer silah üretme kapasitesinin ve/veya niyetinin olup olmadığını açığa kavuşturma konusunda belirsiz bir konumda kalmıştır; bu da, ABD'nin, Kuzey Kore'yi Pakistan'a ve İran'a nükleer füze teknolojisini tedarik etmekle suçlamasına rağmen gerçekleşmiştir. Ancak, ABD, Kuzey Kore'ye karşı gelmeye cesaret edemez Japonya, Çin veya Rus-

ya şöyle dursun, bizzat Güney Kore buna izin vermeyecektir. Dolayısıyla Irak'ın planlanan yıkımı, yalnızca çok savunmasız ve emperyalizmle işbirliği yapan umarsız komşulara sahip olması yüzünden oldukça muhtemel görünmektedir; bu işbirlikçi komşular, topraklarında hala 37 bin ABD askeri bulunmasına rağmen soğukkanlı bir şekilde ABD ve Kuzey Kore arasındaki anlaşmazlıkta "arabuluculuk yapmayı" teklif eden Güney Kore'den daha umarsızdır.

Son olarak, yalnızca savaş beklentisi bile, İngiltere'nin de içinde bulunduğu merkezi öneme sahip ülkelerin mali piyasalarında şok dalgaları yaratmıştır ve ABD-Birleşik Krallık'taki aptalların söz verdikleri şeyleri tastamam yapması durumunda, düşüşün nereye kadar gidebileceğini hiç kimse tam olarak tahmin edemez. Bu gerçekler, eşzamanlı düzenlenen iki dünya ekonomik forumunda ortaya çıkan çelişkide de belliydi; bu forumlardan birisi, küreselleşmenin başındaki kişilerin düzenlediği, karamsarlığa ve ilgisizliğe gömülen Davos'taki forum, diğeri ise Porto Alegre'deki küreselleşme karşıtı güçler tarafından gerçekleştirilen ve bu hareketin beş yıl gibi kısa bir süre içinde elde ettiği güç düzeyinin verdiği coşku ve heyecanla parlayan forumdu. Asıl önemlisi, bir tarım işçisinin oğlu ve aynı zamanda efsanevi bir işçi sendikası başkanı olan Başkan Lula her iki organizasyonda da baş misafirdi; Lula, Porto Alegre'deki küreselleşme karşıtı güçlerin yayılmasını kutladı ve sonra da Davos'ta bir araya gelen küresel kapitalizmin büyük patronlarına, kurumsallaşmış küreselleşmenin ayakta kalma şansının çok az olduğunu ve kapitalizmin eğer varlığını korumak istiyorsa kendini yeniden yapılandırmak zorunda kalacağını söyledi.

Bu etmenlerden birkaç tanesi daha fazla açıklama gerektirmektedir. Bu yazarın Aralık 2002'de Kuzey Amerika'ya son gidişinde, savaş karşıtı hareketin boyutu oldukça etkileyici ve hatta heyecan vericiydi. Washington, San Francisco ve New York, Vietnam savaşından bu yana en büyük savaş karşıtı mitinglere çoktan tanık olmuştu ve o zamana kadar 400'ü aşkın

daha küçük şehirde ve ABD'nin küçük kasabalarında oldukça büyük gösteriler gerçekleşmişti. Bu yazar, ayrıca üç durumdan etkilenmişti. İlk olarak, bu boyuttaki savaş karşıtı gösteriler, ABD'de Vietnam döneminde Kennedy'nin ilk kez ABD birliklerini savaşmaya hazır bir şekilde Vietnam'a sevk etmesinden 3 yıl sonra görülmüştü; bu kez ise, bu gösteriler, geniş çaplı bir işgal daha başlamadan gerçekleşiyordu. İkinci olarak, bu gösteriler artık yalnızca daha büyük ve kozmopolit şehirlerin meselesi değildi; ülkeyi tamamıyla kuşatmıştı ve bazıları sağ görüşlü cumhuriyetçilerin kaleleri niteliğinde olan çok şaşırtıcı yerlerde gerçekleşiyordu. Üçüncü olarak ise; aynı şekilde, bu gösteriler, her ne kadar bu yerler de hareketli olsalar bile, okullarla ve üniversite kampüsleriyle sınırlı olaylar değildi; yine bunlar Vietnam savaşına karşı aktif rol üstlenenlerle de sınırlı değildi ya da bu kişilerin öncülüğünde gerçekleştirilmiyordu, yine de tekrar harekete geçmiş olan eski arkadaşları görmek şüphesiz ki oldukça heyecan vericiydi. Aslında daha da heyecan verici olan şey, bu hareketin Amerika'da "orta tabaka Amerika" diye adlandırılan kesimlere, yani sadece okuldaki isyancılara, solculara ve sol eğilimli radikallere değil, bütün vatandaşlara, yurttaşlarından herhangi birinin anlamsız bir savaş uğruna oralara gidip hayatını riske atması için bir neden bulamayan sokaktaki herhangi bir insana da çoktan ulaşmış olması gerçeğiydi. Yine de, insan (ve başka insanlar) Kuzey Amerika'daki küreselleşme karşıtı unsurların çoğunun, hâlâ büyümekte olan bu savaş karşıtı hareketin bir parçası olmadığını hissediyordu.

Floransa'da daha yakın zamanlarda gerçekleşen, Avrupa Sosyal Forumu'yla aynı zamana denk gelen, Londra'da yaklaşık çeyrek milyon insanı sokağa döktüğü söylenen bir önceki gösteriden daha sonra yapılan ve 400.000 kişiyi bir araya getiren savaş karşıtı gösteri, savaş ve küreselleşme karşıtı hareketin birbirinden ayrı kalabileceği ve hatta birbirleriyle rekabet halinde olabileceği korkusunu ortadan kaldırmış oldu. Bu hareketler, en azından Avrupa'da ortak bir noktada büyük ölçüde

birleşmişti. Bu açıdan, ABD'nin geri kalanındaki ve dünyadaki gösterilerle beraber yaklaşık yarım milyon insanı sokağa döktüğü söylenen Washington D.C.'deki 18 Ocak gösterisi tarihi bir anlam kazanmıştır. Şu ana kadar, sadece Washington, New Mexico ve Alaska gibi uzak yerlerden gelen ve yöneticilerine anlamsız aynı zamanda da ahlaksız bir savaştan vazgeçmeleri gerektiğini söyleyen yaklaşık bir milyon insanı ağırladı. Bütün bunlar olurken, Amerika'nın önceki savaşlarında gazi olanların savaş karşıtı eylemleri de baş gösteriyor. 100 kadar savaş gazisi tarafından imzalanan ve şu anda görev başında olan askerlere hitaben yazılan açık bir mektup ağızdan ağza dolaşıyor ve bu mektup askerlerden komutanların değil, kendi vicdanlarının sesini dinlemelerini istiyor; bu mektubun binlerce imza toplaması kesindir ve ufuktaki savaşa karşı çıkan eski savaş kahramanlarının düşünceleri, Amerikalılar arasında tarihsel açıdan muazzam bir yankı ve sempati uyandırmıştır. Hatta *New York Times* gazetesi savaş karşıtı hareketin "Amerika'nın geneli" diye adlandırılan şeye ulaştığını baş makalesinde duyurmak zorunda kalmıştır. Gazete, gösterilerin gerçek boyutunu kabul etmek istemese de, başyazısında "Bir Ulus Ayaklandı" başlığını kullandı ve şu ifadelere yer verdi: "Bu durum, göstericilerin açıkça Amerikan kökenli olduğu düşünüldüğünde, etkileyiciydi." Tarihte hiçbir zaman, savaş açmak üzere olan bir ülkede bu kadar fazla vatandaşın sokaklarda, henüz başlamamış bir savaşa karşı tepkilerini haykırdığı görülmemişti. (yeri gelmişken söyleyeyim, yöneticilerimiz Hint-Pakistan sınırında 750.000 askeri topladığında ve sadece BJP'nin (Baharatiya Janata Partisi) bize "güçlü" Hindistan'ı kuracak bir parti imajı çizmesi için 10 trilyon rupiyi boş yere harcadığında, şehirlerimizdeki sokakların hiçbir savaş karşıtı gösteriye tanıklık etmediğini dikkate alırsak, bu durum, biz Hintlileri utandırmalıdır.)

Amerika'da savaş için daha geniş çaplı bir desteğin ani bir hızla kaybolması bu baskıdan kaynaklanıyordu ve böylece biz de tekrar, ilerlemekte olan kitlelerin daha önceden kayıtsız

olanları yanlarına çekmesine tanık olduk. Gösteriden iki gün sonra, "Irak'ta savaşı gerektiren bir durum olduğuna inanıyor musunuz?" sorusunu yönelten bir ABC anketi, %82'nin böyle bir durum olmadığını, sadece %18'in böyle bir durumun var olduğunu düşündüğünü gösterdi. 16-20 Ocak tarihleri arasında uygulanan başka bir anket ise, 11 Eylül 2001 öncesinden bu yana, Bush'un kendisine yönelik halk desteğinin en düşük seviyesine indiğini ortaya çıkardı. Bu anket Bush'un Irak krizini yönetmesi konusundaki halk desteğinin "sadece altı hafta içerisinde %6 ila 8 oranında düştüğünü", Bush'un ekonomiyi yönetmesi konusundaki halk desteğinin ise ilk defa %43'e düştüğünü ortaya çıkardı. Bu büyük anlaşmazlık, Demokrat Parti'yi bile korkak davranmayı bırakmak ve kendi aşırı sağ hükümetlerinin daha aşırı planlarına karşı en azından bazı tereddütleri olduğunu açıklamak zorunda bırakmaktadır.

Muhtemelen bu baskı altında, salt profesyonel nedenlerle, bir taraftan silahlı kuvvetlerdeki ve CIA'deki profesyonellerin ve diğer taraftan da Rumsfeld ve Wolfowitz tarafından idare edilen ideologlar arasındaki fikir ayrılığının, Genel Kurmay başkanları (ki bunların bir kısmının Amerika'nın "ölçüsüz" askeri eylem planlarının sonuçlarıyla yüzleşmeye "hazır olmadığını" öne sürdüğü söylenmektedir) arasında bile bir görüş ayrılığı olduğuna dair güçlü söylentilerin ortaya çıkmasına neden olacak kadar ileri gittiği görülmektedir.[2] Ara ara yoğunlaşan tartışmayı izleyen bir görevli "Bence Bütün Genel Kurmay

2 *Washington Post* gazetesi 24 Mayıs 2002'de şöyle bir haber yaptı: "ABD Genel Kurmay Başkanları, Bush yönetiminin savaşın kaçınılmaz görüldüğü Irak'a karşı agresif duruşunu gözden geçirmeye ikna etmek için perde arkasında kararlı bir kampanya yürütüyor... Bu bahar yapılan bir dizi toplantıda, Genel Kurmay Başkanlığı'nın altı üyesi—genel başkan ve Hava Kuvvetleri Komutanı Richard B. Myers, Genel Başkan Yardımcısı ve Deniz Kuvvetleri Komutanı Peter Pace ve Silahlı Kuvvetler, Donanma, Hava Kuvvetleri ve Deniz Piyade Teşkilatı'nın Başkanları, uzun tartışmalar sonucunda, bir taraftan Hüseyin'le askeri anlamda karşı karşıya gelmenin mantığını sorgularken, diğer taraftan da herhangi bir Irak savaşında yaşanabilecek sorunları vurgulayan bir görüş ortaya koymuşlardır.

Başkanları bu konuyla ilgili omuz omuza bir duruş sergilediler" dedi. Bu tür tavsiyeler yine de dikkate alınmayabilir, çünkü savaşmak isteyen ABD hükümetinin en üst düzeyinde görev yapan sivil kadro, siyasal olarak aşırı sağı ve ekonomik açıdan da petro-dolar ve silah-dolar bileşimini temsil etmektedirler. Ancak Avrupa aynı güçler tarafından yönetilmiyor ve savaşa karşı olan kamuoyunun %80'i savaşın sonuçlarını da az çok tahmin ediyor. Örneğin, Alman başbakanı Schröder savaş karşıtı söylemiyle seçimleri kazandı ve sonra da dolambaçlı yollarla bundan kurtulmak için uğraştı. Ama daha sonra, yalnızca kendi partisinin genel görüşünün etkisi ya da koalisyon ortağı olan Yeşiller yüzünden değil, aynı zamanda ABD'nin öncülük ettiği ve gezegeni sarsacak bir savaşta ABD'nin yanında yer almaya büyük oranda karşı çıkan Alman muhafazakârlarının etkisiyle geri çekildi. Örneğin, Rumsfeld' in Almanya'ya ve Fransa'ya "Eski Avrupa" nitelemesiyle saldırmasına karşılık olarak, muhafazakâr *Frankfurter Allegemiene Zeitung* gazetesi Habermas, Derrida ve Debray'ın da aralarında bulunduğu bir dizi entelektüeli "Avrupa"yı savunmak için bir araya getirdi.

Ancak Çin'deki ve Rusya'daki savaş muhalefeti ile birleşen Avrupa muhalefetinin farklı boyutları da olabilir. Avrupa'daki bu muhalefetin daha erken, daha tutarlı ve daha güçlü bir şekilde ortaya çıkmamış olması, benim için çok şaşırtıcıdır. Kitapta yerimizin yetersiz olması, Afganistan'da daha önce yaşanan savaş gibi bu savaşın da asıl nedeni olan petrol gelirlerinin ayrıntılı bir şekilde tartışılmasını ertelememizi gerektiriyor. Hatta bu yüzden, ABD'nin Orta Doğu'daki, Hazar Denizi'ndeki ve bir de Venezüella, Nijerya ve Endonezya gibi uzak ülkelerdeki petrol kaynakları üzerinde tam bir tekel oluşturmak için giriştiği bu mücadelenin, en azından kısmen, gelişmiş kapitalist dünyadaki, Avrupa Birliği, Japonya, Çin ve Rusya gibi (Çin'in durumu için "gelişmiş" değil "gelişmekte olan" kavramını kullanmak gerekir) en büyük rakiplerine karşı yöneltildiğine bir süredir ikna olmuş durumdayım. Sonuç olarak, bu ülkelerin,

ABD buyruğuna neden hâlâ açık bir şekilde karşı çıkmadıklarını hiçbir zaman anlayamadım. Bu durum, ABD tekeli beklentisine öfkelenen Orta Doğu'daki kitleler ve hatta Anglo-Amerikan ekseni tarafından planlanan soykırım niteliğindeki saldırının sonuçlarından kendileri adına endişe ediyor gibi görünen Körfez rejimleri ortadayken, konuyla ilgisi olan ülkelerin şirket ve hükümet uzmanlarının, kendi ekonomik geleceklerinin tehlikede olduğunu, stratejik petrol kaynaklarının üzerinde tam bir ABD tekelinin tahmin edildiği gibi kendilerini gelecekte ikinci sınıf statüsüne düşüreceğini ve mücadeleyi başlatma zamanının artık geldiğini anlamaya başlamalarından kaynaklanabilir. Bunun yanı sıra, bu diğer ülkeler, aşırı tutucu Hristiyan Mesih inancı ve Siyonist yayılmacılığı arasındaki bağlantının etkisi ile hareket etmedikleri için Amerikan devlet terörizminin genç Arap grupları arasında ortaya çıkarabileceği olası terör ile yüzleşmek istemeyebilirler.

Aslında şöyle bir basit gerçek vardır: Para konuşur. Para, Avrupa bankacılarıyla, insanlarla konuşmadığı kadar yüksek bir sesle konuşur. Paranın çıkardığı gürültü, onun gönderdiği mesaj, bankacıların sokaktan aldığıyla aynı olursa daha da ikna edici bir hal alır. Çoğunluğun talepleriyle paranın talepleri bir noktada birleştiği zaman da, ilk harekete geçenler bankacılardır. Bir İngiliz gazetesi olan *The Independent,* 24 Ocak'ta "Dün borsa, tarihindeki en uzun süreli kayıp serisini yaşadı" şeklinde bir açıklama yaptı. Önde gelen hisselerin FTSE 100 indeksi, 3622,2 gibi tehlikeli derecede düşük bir rakamla kapanmış ve böylece 13 Ocak'tan bu yana 80 milyar sterlinlik bir değer kaybı görmüştü. Bu düşüşün daha erken bir evresinde, Londra kent gözlemcisi olarak görev yapan Mali Hizmetler Müdürlüğü, eğer indeks 3500 puanın altına inerse, bu düşüşün, maaşlı birçok kesimin birikimlerinin ve emeklilik beklentilerinin bağlı olduğu çeşitli emeklilik fonları için problem yaratabileceği konusunda uyarıda bulunmuştu. Tüm bu göstergeler doğrultusunda düşüş, yatırımcının savaş ve olası sonuçlar karşısında

oluşan endişesinden kaynaklanıyordu. ABD pazarını da içine alan diğer borsalar, her ne kadar aynı ölçüde olmasa da, düşüşler yaşadı. Gerçekten eğer savaş başlarsa neler olacağını kimse tam olarak bilmiyor. Eğer ABD savaşta kısa sürede galip gelemezse, finansal piyasalar feci şekilde kötüye gider ve hatta bu durumdan emeklilik fonları bile etkilenirse, orta sınıflar arasında ve hatta yatırımlarını petro-dolar silah-dolar bileşimine yapmayan büyük burjuva sektörler içinde muhalefetin daha da büyümesi oldukça muhtemeldir. Bush ve Blair yanlılarının ve de genellikle ABD'deki aşırı sağcıların siyasi akıbeti bundan sonrasında tehlikede olacaktır.[3]

Bu aşırı sağ, kendi erotik rüyalarını olası savaş ve savaş sonrasında meydana gelecek olayların senaryosu olarak yansıtmaktadır. Bu süreçte, bahsi geçen aşırı sağ kesim, savaşın mali bedellerini de en aza indirgemektedir. Belli düzeyde askeri Keynesçiliğin, örneğin savaş ekonomisine ayrılan 200 milyar doların, düşüşe geçen ABD ekonomisinde yatırım ortamını pekâlâ destekleyebilecek olması kesindir. Eğer Amerika savaş hedeflerinin tamamına ulaşırsa, dünyadaki petrol kaynaklarını tekelleştirecek ve sonuç olarak da petrol fiyatlarını sadece OPEC'e değil aynı zamanda Rus ekonomisine de ciddi oranda zarar verecek kadar aşağı çekecek ve petrol üretim seviyelerini,

3 Edinilmiş bilgi ve tecrübenin verdiği avantajla, şu an itibarıyla üç şeyin gerçekleştiği söylenebilir. İlki; savaş karşıtı hassasiyetin pratikte gösterilmiş olması, işgalin önlenebilir olarak görüldüğü işgal *öncesi* dönemde son derece güçlüydü; işgal başlayıp da Bağdat kısa süre içerisinde düşünce, savaşa karşı çıkan birçok insan kendini çaresiz hissederken, ABD ve Birleşik Krallık halkları, savaş zamanında genellikle olduğu gibi, liderlerinin ve ordularının arkasında toplandı. İkincisi; ABD'nin olağanüstü ekonomik ve askeri gücü artık gelecekte karşısına çıkacak rakipleri için karşı konulamaz bir düzeydeydi ve onlar da teker teker hizaya geldiler. Üçüncü olarak; piyasalardaki değişkenlik aslında, yıkıcı güçte bir saldırı gerçekleştirme ve bunu çok çabuk atlatma azmini pekiştirdi ve böylece yatırımcının güveni geri geldi. Ortaya çıkan direnişle ve haftalar geçtikçe savaşın artan masraflarıyla birlikte, piyasalardaki endişe gibi savaş karşıtı hassasiyet de, büyük işgalden ancak birkaç ay sonra, yani şu an tekrar yükselişe geçebilmiştir.

fiyatlarını ve hatta görünüşe bakılırsa dünyanın, %70'i Körfez bölgesinde ve Hazar Denizi Havzası'nda olan temel ham petrol yataklarına erişimi kontrol altına alacaktır. Bu süreçte, sadece çeşitli ABD şirketlerinin değil, aynı zamanda petrol ve silah üretimi yapan şirketlerle kişisel olarak yakın ilişkilere sahip olan Bush, Cheney, Condoleeza Rice ve diğerlerinin paylarına muazzam kârlar düşecektir.

Ancak savaşın kaçınılmaz olarak bu yönde ilerleyeceği konusunda bir kesinlik yok. Aralık ayında bilim adamlarının, bilginlerin, iş adamlarının ve siyasi isimlerin bir araya geldiği uluslararası bir topluluk olan Amerikan Bilim ve Sanat Akademisi, yaklaşan savaşın masraflarını, ki bu masraflar on yıl içerisinde 2 trilyon doları aşabilir, tahmin etmenin güvenilir bir yolu olmadığını öne süren ve kendi üyesi olan araştırmacılar tarafından hazırlanan bir rapor yayımladı. Yakın gelecekte Irak petrolüne ne olacağı da kesin olarak belli değildir. Mevcut savaşa kıyasla, çok daha kısıtlı bir savaş olan Körfez Savaşı sonucunda Irak petrol yatakları o kadar yoğun bir biçimde yanıyordu ki, üretim seviyesinin makul bir düzeye getirilmesi 8 aydan fazla zaman almıştı. Bütün dünya, ABD-Birleşik Krallık güçlerinin geçici olarak Irak petrolünü ve hatta bu süreçte yıkıma uğratılacak ülkedeki toprak bütünlüğünü ele geçirmek için çabalayacağını duyururken, Iraklıların sadece kentlerde değil aynı zamanda petrol yatakları çevresinde ne tür bir savunma hazırladıkları bilinmemektedir. İngiliz basını, söylendiğine göre bu kaynakların ABD tarafından sahiplenilmeye çalışıldığı yönündeki iddiaları yalanlamak için, petrol bölgelerini ele geçirme görevinin İngiliz birliklerine verildiği dedikodularıyla çalkalanıyor. Bu bölgelerin, zayiat beklentisinin fazla olduğu ve Amerikalı askerlerin ölümünü azaltmak için İngiliz birliklerinin Amerikalılar adına kirli ve tehlikeli işler yapmak üzere çağrıldığı bölgeler olması oldukça muhtemeldir.[4]

4 Iraklılar, kendi topraklarındaki petrol kaynaklarını havaya uçurmama kararı vermişti, fakat peşi sıra gelen direniş, işgal kuvvetlerinin petrol

Bölgedeki beklenmedik siyasi sonuçların ne olacağı da tam anlamıyla belli değildir. Aşırı tutucuların parlamentoda asla önemli ölçüde yer almasına halk tarafından izin verilmediği Pakistan'da, Amerika'nın Afganistan işgalinin yankıları öyle bir düzeydeydi ki, General Müşerref'in onları uzaklaştırmak adına gösterdiği olağanüstü çabalara rağmen, bu aşırı tutucular neredeyse hükümet kuracaklardı; Irak'ın tamamıyla işgal edilmesinin ve Afganistan'da büyüyen çatışma ortamının ülkeyi onlara çok kısa süre içerisinde teslim etmesine sebep olması muhtemeldir. Pakistan'ın sadece nükleer silahlara değil, aynı zamanda önemli ölçüde petrol ve gaz rezervlerine sahip olması, bu durumu daha da karmaşık bir hale getirmektedir. *Agence France Presse*, 11 Eylülden sadece günler önce şöyle bir yazı yayımladı: "Kullanılmayan muazzam gaz rezervlerinin Pakistan'ın en ücra çöllerinde bulunduğuna inanılmaktadır, fakat bu rezervler, merkezi hükümetten daha iyi bir anlaşma talep eden silahlı kabile grupları tarafından rehin tutulmaktadır." Peki, ABD, nükleer silahları aşırı tutucuların elinden alma bahanesiyle, gerçekte ise bu el değmemiş gaz ve petrol rezervlerini tekelleştirme amacıyla Pakistan'ı da işgal edecek midir? Müşerref, birkaç gün önce, Pakistan'ın Irak'tan sonraki hedef olabileceği konusunda uyarılarda bulunduğunda kısmen bunu mu kastetmişti? Muhalefet, İmparatorluğun şeytani planlarına karşı, İmparatorluk halkının önemli bir kısmını da kapsayacak şekilde dünya çapında büyürken, bu İmparatorluk sınırlarını nereye kadar genişletecektir?

Yalnızca Cenin'de, İsrail mezaliminin, çoğunluğu tam anlamıyla laik olan binlerce genci, El-Kaide'nin daha esnek grupları içerisine sürüklediği söylenmektedir; çünkü bu aslında, Amerikalılara karşı silahlanmak olarak algılanmaktadır. Ürdün'de zaten bir şeylerin döndüğü ortadadır; Suudi monarşisi varlığını sürdürmek adına korkuya kapılmış durumdadır

tesislerini büyük ölçüde istismar etmelerine müsaade etmek şöyle dursun, bu tesisleri tamir etmelerine bile olanak tanımadı.

ve Mısır'da Hüsnü Mübarek de yalnızca beklenen istilanın gerçekleşmesi durumunda Orta Doğu'yu kuşatacak olan bir "ateş fırtınası"na karşı uyarıda bulunmakla kalmadı, aynı zamanda Kahire'de uluslararası düzeyde duyurulan bir savaş karşıtı konferansın yapılmasına izin verdi. Tüm bunlar devam ederken, Sharon, daha da geniş bir yetkiyle ve aşırı sağcı Amerikanların planlarıyla örtüşen, tüm bölgenin haritalarını yenilemeye yönelik kendi planlarıyla İsrail'de tekrar iktidara getirildi. Amerika, birbiriyle örtüşen bu güç merkezlerinin koruması altında, Bağdat'ta "rejim değişikliği"ne yönelik sınırlı bir amaca sahip kısa bir ara savaş değil de, pekâlâ 30 yıllık bir savaşa hazırlanıyor olabilir.

Dünya barışı askıdayken, bu son derece tehlikeli ortamda, Bay Hans Blix geçici raporunu yarın Güvenlik Konseyi'ne sunacak. Geçmişte, ABD ve İsrail ajanları, Birleşmiş Milletler denetçi gruplarında sıklıkla yer almışlardı ve bizzat Blix'in ABD tarafından belirlenen sistemin içerisinde çalıştığı bilinmektedir. Yine de, geçtiğimiz günlerde, Richard Perle gibi aşırı sağcı Amerikan ideologlar, Blix hakkında sert sözler sarf ettiler. Şimdi Avrupa Birliği ve ABD arasında net anlaşmazlıklar ortaya çıkarken, Blix kendisini bölünmüş bağlılıkların adamı olarak bulabilir. Blix'in beklenen raporunun ve daha sonra yapacaklarının, Fransa-Almanya'nın ortaya attığı gündemi mi yoksa planlanan ABD gündemini mi yansıtacağını söylemek için henüz çok erken. Bu, kısmen, Avrupa Birliği liderlerinin şu an söylediklerinde ne kadar kararlı olacaklarına bağlıdır.

İmparatorluğun Aşırı Genişlemesi ve Direnen Kitleler

14 MART 2003

Bir milyona yakın insan, hükümetlerinin Irak'a yapılacak olan emperyal yıldırma harekâtı hakkında ABD ile yaptıkları gizli anlaşmayı protesto etmek için 15 Şubat'ta Roma'da yürüyüş yaptı; aynı gün Londra'da da, bir milyondan fazla insan, Britanya tarihindeki en büyük halk gösterisinde bir araya gelerek yürüyüş yapmıştı. 20 Şubat'ta, Tony Blair anlamsız bir dindarlık şovuyla ve Katolik eşiyle birlikte Papa ile resmi bir görüşme için Vatikan'a gitti; buna rağmen Vatikan, Papa'nın ona savaşa girmemesini tavsiye ettiğini halka duyurdu. Bu arada, 90.000 protestocu Glasgow'da Tony Blair'in, İşçi Partisi'nin bir konferansında konuşma yaptığı salonun dışında toplanmıştı. Bu süreçte yapılan bir anket, yüzde 90'lık bir kesimin Blair'ın Irakla savaşma isteğini onaylamadığını gösterdi. 21 Şubat'ta, Papa ile yaptığı can sıkıcı görüşmesini bitirdikten hemen sonra Tony Blair, Bush'un, ABD'nin savaş çıkarmak için bir yetki arama çabasıyla Güvenlik Konseyi'ne yeni bir karar sunacağı yönündeki açıklamasını desteklemek için, İtalya Başbakanı Sil-

vio Berlusconi, Bush ve İspanya Başbakanı Jose Maria Aznar arasında yapılan dörtlü bir telekonferansa katıldı. Ülkesinin, hatta tüm dünyanın şimdiye kadar tanıklık ettiği en büyük savaş karşıtı gösteriye rağmen, tüm bunlar gerçekleşti.

Ayrıca, gerçekten evrensel bir gösteri halkası kapsamında dünya sokaklarına dökülen, sayısı sekiz ila on beş milyon arasında olduğu tahmin edilen protestocu kalabalık, oldukça geniş ve eşi benzeri görülmemiş bir kitleydi. Gösteriler Auckland'da, imparatorluğun güneydoğu ucunda başladı ve Yeni Zelanda'da tarihindeki en geniş savaşa hayır gösterisinin düzenlenmesine yol açtı. Bir sonraki yer, sokaklarında 200.000 kişinin toplandığı Melbourne'dü ve bu insan seli, bizzat güneşin batıya doğru hareket etmesi gibi yer değiştirmeye devam etti. Merkez üssü Batı Avrupa'daydı, özellikle hükümetleri ABD ile özdeşleştirilen üç "Eski Avrupa" ülkesi olan Birleşik Krallık, İtalya ve İspanya'ydı; Barselona, otuz yıl önce Franco'nun düşüşünden bu yana böyle bir gösteriye tanık olmamıştı. Paris'te 150.000 kişi ve Berlin'de yarım milyona yakın insan, hükümetlerinin Washington ile ilişkilerini kesmemesi durumunda, kalabalıkların ne tepki vereceğinin ipuçlarını ortaya koyuyordu.

Kuzey Amerika bir sonraki bölgeydi ve bir yargıcın kararını dayanak gösteren New York yönetimi, herhangi bir yürüyüşü yasaklamış olmasına rağmen, 400.000 kişi kentte toplandı. Bu gösteri, ABD'nin bir ucundan öbür ucuna yaklaşık olarak 300 küçük ve orta büyüklükte şehirde yapılan protesto yürüyüşleri ile eşzamanlı olarak meydana gelmişti. İki şehrin tarihindeki en geniş katılımlı barış gösterisinde, 100.000 kişi Montreal'de ve 80.000 kişi Toronto'da meydanlara döküldü. Auckland'da başlayan şey 48 saat sonra komşu ülke Avustralya'da, Sidney'deki çeyrek milyon insanın yürüyüşüyle sona erdi. Güneş bir günlük seyrini tamamlamıştı ve artık başka bir günün şafağıydı. Gezegene karşı savaş, gezegenin kendisine karşı ilk başkaldırısına neden olmuştu.

Planlanan ama henüz başlamamış olan bir emperyal savaşa karşı insanlığın bu şekilde sokaklara dökülmesi, elbette

yıllar geçtikçe dünyanın her yerine yayılan, eylemlerini her bir kıtada binlerce bölgede gerçekleştiren ve daha sonra Dünya Sosyal Forumu ile en üst noktasına ulaşan çeşitli Sosyal Forumları periyodik olarak düzenleyen küreselleşme karşıtı hareketlerle derinden bağlantılıdır. Aslında, gerçekten geniş çaplı savaş karşıtı toplantıların ilki Floransa'daki Avrupa Sosyal Forumu (European Social Forum) zamanında gerçekleşti; 40.000 kişi Avrupa Sosyal Forumu'na katıldı, ama bu sayının on katı kadar kişi savaş karşıtı yürüyüş yaptı. Kurumsallaşmış küreselleşmeye karşı olan hareketlerle emperyalist savaşa karşı olan hareketlerin bu yakınlaşması, 21. yüzyılda özgün bir anti-emperyalist hareketin oluşumunun pekâlâ habercisi olabilir. Küreselleşme karşıtı harekette olduğu gibi, bu savaş karşıtı hareketlerin de dikkate değer bir özelliği, büyük çoğunlukla genç insanlardan veya hayatlarında daha önce hiç yürüyüş yapmamış yaşlı insanlardan oluşmasıdır. Aynı derecede önemli başka bir özellik ise savaş karşıtı duyarlılığının büyüklüğüdür.

Bu savaş karşıtı duyarlılığın Avrupa'daki pek çok ülkede yüzde 80 ve üzeri, bazı ülkelerde ise yüzde 60 civarında seyrettiği, kamuoyu yoklamalarında görülmektedir. Almanya'da, Forsa anketi, Almanların sadece yüzde 6'sının Başkan George W. Bush'un "barışı korumak"la ilgilendiği fikrini taşıdıklarını söylerken, yüzde 57'sinin "Amerika Birleşik Devletleri savaş çığırtkanlığı yapan bir ülkedir" düşüncesinde olduğunu gösterdi. Pek çok hükümetin ABD'nin arkasında yer aldığı Doğu Avrupa'da kamuoyu, savaşa Batı Avrupa'dan daha fazla muhaliftir. Bir Gallup International anketi, BM tarafından onaylanmış bile olsa bölgede bir savaş için çok az bir desteğin olduğunu gösterdi: Romanya'da sadece yüzde 38, Bulgaristan'da yüzde 28 ve Estonya'da yüzde 20. Rusya için oran yüzde 23'tü. Türkiye'de, bazı anketler yüzde 94'e yakın bir kitlenin savaşa karşı çıktığını ortaya koymaktadır.

Tam anlamıyla anti-emperyalist bir hareketin oluşturulmasında belirleyici olabilecek olan şey, işçi sınıfı içerisin-

deki muazzam bir huzursuzluk ve muhalefettir. Örneğin, Britanya'da 750.000 üyeye sahip en büyük beş sendika, demiryolu sendikası Aslef, Demiryolu, Denizcilik ve Taşımacılık Sendikası ve İletişim İşçileri Sendikası dâhil, Blair'in Güvenlik Konseyi'nin açıkça yetkilendirmesi olmaksızın savaşa girmesi durumunda, geniş çaplı iş yavaşlatma, boykotlar ve grevler yapmakla tehdit ediyor. Dünyanın diğer ucunda, Kore İşçi Sendikaları Federasyonu, savaş konusunda topyekun harekete geçme için aktif biçimde kampanyalar düzenledi ve kısmen şunları ifade eden bir açıklama yayımladı: "ABD, Irak'a karşı savaşmayı ve Kore yarımadasına dayatılan askeri tehdidi derhal durdurmalıdır.... ABD, 11 Eylül'den sonra 'terörizme karşı savaş' bahanesini kullanarak Afganistan'a saldırmıştı.... Afganistan'ı istila ettikten sonra, ABD askeri hedef olarak Irak'a yöneldi... ABD şimdi, nükleer silah kullanma olasılığı konusunda taraftar toplamaya bile çalışıyor.... ABD Kuzey Kore'deki nükleer silah meselesini gündeme getirerek, Kore yarımadasında başka bir savaş çıkarmaya çalışıyor.... Koreli insanların, sorunun barışçıl bir yolla çözme taleplerini dikkate almadan, takviye askeri konuşlanmalarla ilerleyerek, Kore yarımadası üzerindeki askeri gerilimi tırmandırmaktadır."

Asıl şaşırtıcı gelişme, bizzat Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana geldi ve bu gelişme potansiyel olarak tarihi bir değişikliktir. *Village Voice*'un son çıkan sayısına göre, 4.5 milyon sendika üyesini (kabaca ABD'deki bütün sendikalı işçilerin yüzde 30'nu) temsil eden 400'den fazla işçi derneğinin liderleri, Bush yönetiminin savaş yönündeki kampanyasını kınayan sert bir açıklamaya imza attı. Açıklamaya göre "Irak ve El Kaide veya 11 Eylül saldırıları arasında inandırıcı bir bağlantı yoktur. Ne Bush yönetimi ne de BM denetçileri, Irak'ın Amerikalılar için ciddi bir tehdit oluşturduğunu kanıtlayabilmiştir." Bu açıklama bir savaşın asıl kurbanlarının "orduda görev yapan, işçi sınıfına mensup ailelerin kız ve erkek çocukları ile suçsuz Iraklı siviller olacağını" söylemektedir. Savaş için gereken mil-

yarlarca doların "okullar, hastaneler, evler ve sosyal güvenlik" bütçesinden yapılan kesintilerden elde edileceğini belirtmektedir. Savaş kampanyasının daha şimdiden hem "dikkati batan ekonomiden, kurumsal bozulmadan ve işten çıkarmalardan başka bir yöne çekmeye yaradığını" hem de "ülkedeki işçi, sivil, göçmen ve insan haklarına yönelik saldırılar için bir bahane" olarak işlev gördüğünü ifade etmektedir.

Bu açıklama, ilk olarak geçtiğimiz ay Chicago'da düzenlenen bir konferansta kabul edildi ve imzalayanlar arasında hem iletişim işçileri, postacılar, eyalet ve belediye çalışanlarının ülke çapındaki liderleri hem de Los Angeles, Philadelphia, Washington D.C, Cleveland, Sacramento, Albany ve kuzeybatı Indiana'nın, kısacası Amerika genelinin merkezi işçi konsey üyeleri de vardı. Ayrıca, devasa Uluslararası Hizmet İşçileri Sendikası'nı da içeren birkaç büyük işçi kuruluşu, konuyla ilgili mesajlarını Beyaz Saray'a iletti. New York'ta, savaş karşıtı protestoları düzenleyenlere ofis imkânı sağlayan ve BM çevresindeki en son mitingin duyurusunu yapmak için radyoda yayın saati satın alan, şu an eyaletin en büyük sendikası olan sağlık ve hastane işçileri sendikası 1199/SEIU liderliğinde iki düzineden fazla sendika bu açıklamaya imza attı. Eldeki tüm verilere göre, bu, savaş karşıtı duyarlılığın, bugün Amerikalı işçiler arasında I. Dünya Savaşı'ndan bu yana yüz yıllık bir süre içerisinde olduğundan daha fazla arttığını gösteren olağanüstü bir gelişmedir. Daha kapsamlı olarak, 13 Şubat itibarıyla, Chicago ve San Francisco dâhil olmak üzere 90 şehir ve kasaba, yaklaşan savaşa karşı çıktığını resmi olarak açıklamışlardı ve bunlar gibi düzinelercesi de savaş karşıtı açıklamalar yapmayı düşünüyordu.

ABD'deki işçi sendikalarında, şehir meclislerinde ve genel olarak halk arasında, sadece daha büyük ve daha kozmopolit şehirlerde değil, Amerikalıların deyimiyle "orta kesim Amerikalılar" arasında da, nispeten genelleşmiş bir savaş karşıtı duyarlılık oluşturan bu dikkate değer değişiklik, çok sayıdaki

entelektüel, kanaat önderi ve farklı meslek gruplarına ait kişiler arasında büyük bir kuşkuculuk ortamında meydana gelmektedir. İşin dini yönünde ise, Papa'nın dünya çapında yankılar bulan, Blair'e yapmış olduğu ve pek çok kişinin haberdar olduğu tavsiyeden zaten bahsettik. Birleşik Krallık'ta, atanmış Canterbury Başpiskoposu ve Katolik Kilisesi'nin lideri, yaklaşan savaşa karşı koymak için güçlerini birleştirdi. ABD'de, çeşitli dini liderlerden Birleşik Katolik Kilisesi'nin başpiskoposuna kadar farklı kişilerden de benzer sesler yükseldi. Yüz Amerikalı hukuk profesörü Bush'a yazdıkları mektupta, savaş planlarını gerçekleştirdiği takdirde savaş suçları nedeniyle aleyhinde dava açılabilme ihtimali olduğunu ve ABD'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi ile sözleşme yapmamasının ona Nuremberg'de yargılanan Nazilere verilenden daha fazla bir ayrıcalık vermeyeceğini de söyledi. Savaşa karşı hukuki düzeyde neler yapılabileceği, Duke Üniversitesi'nde uluslararası hukuk dersi veren Michael Byers tarafından *London Review of Books*'un son sayısında detaylarıyla anlatılmıştır.

Savaş karşıtı tavır, eski ve hâlihazırda hizmet eden askeri personel arasında da yaygınlaşıyor. Bir grup ABD askeri, askerlerin anne babaları ve Kongre Üyeleri, Bush'un Kongre'nin kesin bir savaş ilanı olmaksızın savaş açma yetkisine karşı çıkan bir dava açtılar. Çok sayıda savaş gazisi tarafından imzalanan ve savaşa karşı çıkan bir mektup elden ele dolaşıyor. Haklılar da, çünkü bu kişilerin birçoğu, çok yakın zamanlarda yani 1991 yılında korkunç bir Körfez Savaşı gördüler. Görünüşte, ABD'nin kaybı birkaç hafta içinde ölen binlerce Iraklı sayısıyla karşılaştırıldığında çok azdı: 148 ölü ve 467 yaralı. Ama hiç söylenmeyen ve yalnızca bu gaziler tarafından çok iyi bilinen şey, yaklaşık olarak 540,000 Körfez Savaşı gazisinin beşte ikisinin, bu çatışma sırasında yakalandıklarına inandıkları hastalıklar yüzünden sakat kaldığıdır. 161.000 civarında Körfez Savaşı gazisi, ABD hükümetinden maluliyet maaşı almaktadır; 209.000 civarında gazi de Savaş Gaziliği davası açmış olup so-

nucunu hâlâ beklemektedirler. Onlar, onların gazi arkadaşları, şu an orduda hizmet eden ve sayısı beli olmayan asker ve subay, planlanan daha büyük bir savaşın kendi yararlarına ya da tamamen yasal olduğuna bile ikna olmuş değiller.

Bilim ve sanat dallarında Nobel Ödüllü 41 Amerikalı, 27 Ocak'ta arkasında geniş çaplı uluslararası bir destek bulunmayan, Irak'a karşı önleyici bir savaşa karşı çıkan bir açıklama yayınladı. Ayrıca bu kişiler, kesinlikle bir barış hareketi ile özdeşleştirilebilecek insanlar da değiller. Aralarında bir atom bombası mimarı olan Hans A. Bethe; Pentagon Savunma Bakanlığı İleri Araştırma Projeleri Ajansı eski danışmanı olan Walter Kohn; Hiroşima bombasını hazırlayan ve daha sonra NATO'ya danışmanlık yapan, Manhattan Projesinde yer alan bir bilim adamı olan Norman F. Ramsey ve buna benzer kişiler var. Diğer yandan, başkanın eşi Laura Bush, Beyaz Saray'da bir şiir gecesi organize etmek istediğinde, önceki Devlet Şairleri de dâhil pek çok kişi bu daveti kabul etmediği için organizasyon iptal edilmek zorunda kaldı. Bu daveti reddedenlerden biri olan Sam Hamill, savaş karşıtı şiirler yazılması için çağrıda bulunduğunda, kendisine yaklaşık elli kadar şiir gönderileceğini umarken, 2.000 adet şiir gönderildi.

Başlıca kapitalist ülkelerde ortaya çıkan bu yaygın muhalefete, daha sonra Irak'ın yakın çevresindeki ülkelerin korkuları eklendi. Irak'a sınırı olan altı ülke, Türkiye, Suriye, Ürdün, Suudi Arabistan, Kuveyt ve İran arasından sadece Kuveyt, Amerika Birleşik Devletleri'ni tamamen desteklemektedir. Savaş sürecinde daha yeni yeni aktif bir rol üstlenmeye başlayan Türkiye, kendisi için öyle yüksek bir fiyat biçiyor (30 milyar dolara yakın kredi) ve Kuzey Irak'ta öyle kapsamlı bir rol alıyor ki, bu, ABD'nin 40.000 Kürdü büyük oranda havadan gerçekleştireceği saldırılarda piyade olarak silahlandırma planlarını gülünç duruma düşürüyor. Diğer ülkelere gelince, İran, ABD'nin Irak'ta kolayca başarılı olması durumunda kendisinin muhtemelen bir sonraki hedef olacağını biliyor; gerçekten de,

İsrail hava gücünün yaklaşık yüzde 12'sinin, sınır bölgelerinde İran aleyhine faaliyet gösterdiği biliniyor. Suriye'ye gelince, o da İsrail'in mümkün olabildiği kadar çok Filistinliyi Ürdün, Suriye ve Lübnan'a sürmeye çabalamak bir yana, İsrail'in ABD öncülüğündeki bir savaşı kendi ordularını Suriye ve Lübnan topraklarının daha büyük kesimlerine ilerlemesini sağlamak için kullanabileceğinden korkuyor; Ürdün de aynı korkuları paylaşıyor. Bu arada, Suudi Krallığı'ının başa çıkması gereken iki farklı kâbusu var. Birinci kâbus şudur: Suudi Krallığı zaten ülke içinde muazzam bir huzursuzlukla karşı karşıya, öyle ki CIA Suudi Arabistan'ın ülke içi durumunu İran'ın devrimden önceki durumuna benzetiyor. Suudilerin Amerika'nın Irak işgaline göz yumması durumunda, Krallık iç kuvvetler tarafından devrilme ihtimaliyle, beklediğinden daha kısa bir süre içinde karşı karşıya kalabilir. İkinci kâbus ise şudur: ABD bütün savaş amaçlarına ulaşsa ve Krallık ayakta kalsa bile, Suudi petrolünün fiyatı muhtemelen düşecek, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü bizzat yıkılacak ve Suudi Arabistan'ın dünya petrol ticaretindeki merkezi konumu tarihe karışacak.

Bütün bunlar, 1973'te petrol ambargosunu ve petrol fiyatlarındaki etkileyici artışı yönetmesiyle ünlenen, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'nün ilk genel sekreteri ve Suudi Arabistan'ın 1962'den 1986'ya kadar Petrol ve Madeni Kaynaklar Bakanı olan Şeyh Ahmet Zeki Yamani tarafından bu ayın başında Kahire Kitap Fuarı'nda yapılan iki saatlik olağanüstü bir konuşmada anlatıldı. Yamani, Arap liderlerini "güçlerini halktan almayan yüce efendimiz, ekselansları" ve "Vaftiz babasını memnun etmek için sadakatle çalışan uşaklar" olarak tarif etti. Şimdi ise, Şeyh Yamani gibi ünlü bir adam kendi hükümetine olduğu kadar Mısır hükümetine de meydan okuyarak açıkça bu tür sözler sarf ettiğinde, ayriyeten ayakta alkışlandığında ve daha sonra devletin bundan duyduğu memnuniyetsizliğe rağmen, sözleri Mısır'ın en önemli gazetesinde yayımlandığında, insan Suudi ve Mısır toplumlarının bile en

yüksek kademelerindeki gruplar arasında muhalefetin ne kadar üst noktalara ulaştığını görebilir.

Daha sonra Yamani, üç muhtemel senaryoyu ana hatlarıyla anlatarak devam etti. Bunların ilkine göre savaş olmayacaktı; ABD Saddam'ı başka yollarla devirmeyi, kendi yandaşlarından oluşan bir hükümeti desteklemeyi ve Baas Partisi'nin çoğunluğunu yeni rejimin içinde eritmeyi başaracaktı. İkinci ve daha acımasız olan senaryoya göre ise, ABD Irak'ı istila edecek ve Saddam da Irak'ın kendi petrol kuyularını ateşe verecekti. "Eğer bu olursa", diyor Yamani, "[uluslararası] pazarda, hiçbir ülkenin kısmen bile dolduramayacağı bir boşluk, yani 10 milyon varilden fazla bir petrol açığı beklenmektedir. Bu durumda, petrol fiyatları varil başına 80 ila 100 dolar seviyesine çıkabilir. Dünyadaki sanayi ülkelerinin petrol kaynaklarının hiçbiri bu yıkıcı durumdan kurtulmaya yardımcı olmayacaktır. Dünya genelinde çok sayıda fabrika kapanmaya mecbur kalacak ki, bu da tarihte emsali olmayan çok büyük bir işsizlik dalgasıyla sonuçlanacaktır. Masum çocuklara, kadınlara, yaşlı ve diğer insanlara olacaklar da cabası. Umarım bu senaryo gerçekleşmez ama bunu göz ardı da etmemeliyiz. Bu senaryo, ABD, Avrupa ve Batı için son anlamına gelebilir."

Yamani'nin sunduğu üçüncü muhtemel senaryo biraz daha az korkunç: Irak çabucak işgal edilecek ve bölünecek. Petrol üretimi, kısa bir kesinti döneminden sonra yeniden başlayarak ve artmaya devam ederek, 10 yıl içerisinde günlük neredeyse 10.000 varile ulaşacak ve Doğu Akdeniz'e kadar uzanan boru hatları sayesinde bu petrol batıya gemi ile sevk edilebilecektir. Petrol fiyatları düşecek, Suudi üretimi ve gelirleri ciddi oranda düşecek, Ürdün Saddam Hüseyin'den aldığı büyük para yardımlarını kaybedecek ve İsrail tarafından sürgün edilen Filistinlilerin ülkeye akınıyla başa çıkmak zorunda kalacaktır. Yamani, "Sonra sıra İran'a gelecek ve Suriye düşecek. Sonuç olarak, İsrail, bölgedeki en sağlam ve en güçlü ülke olacak." dedi ve bir süredir tüm dünyanın başına gelmesi muhtemel olan bir

uyarıyla sözlerini bitirdi: "Irak'a saldırının korkunç sonuçları ürkütücüdür. Yüzlerce Usame Bin Ladin ortaya çıkacak."

Peki, yine de savaş çıkacak mı? Büyük bir ihtimalle çıkacak. Ben bunları yazarken, ABD, Güvenlik Konseyi'ne yeni bir karar sunacağını ve bu kararı veto eden herhangi bir asil üyeye meydan okuyacağını söyledi. Sanki planlanmışçasına, BM baş denetçisi Hans Blix, Irak'a El Semud füzelerini bir hafta içerisinde yok etmeye başlamasını emretti; aksi takdirde sonuçlara hazırlıklı olmasını söyledi. (Irak, bütün füzelerinin bizzat BM tarafından belirtilen sınırlara uygun bir menzile sahip olduğunu kendi gözüyle görmesi için Blix'e füzelerden herhangi birini alıp deneme atışı yapmasını önerdi; ancak, Blix bu mantıklı seçeneği uygulamaya gönüllü değil.) Blix, her an BM'ye gidebilir ve Irak'ın emirlerine karşı geldiğini rapor edebilir, ki bu da ABD'ye ihtiyacı olan bahaneyi sağlayacaktır. Bu arada, dünyadaki her ülke, hatta Anglo-Amerikan ekseninin dışındaki ülkeler bile ve tabi ki dünya basını, BM onayladığı takdirde geniş çaplı bir istilanın yerinde olacağı anlamına gelen açıklamalar yayınlıyor. Bu süreçte, Güvenlik Konseyi hiç hak etmediği, ama adeta mistik bir ışık çemberiyle donatıldı; sözde bağlayıcı kararlarını zorla uygulatan ve savaşları önleyen bir kurum olarak, doğru kararlar verme konusunda ihtişamlı bir dürüstlük tarihine sahipmiş gibi.

İşin aslı şu ki, BM şimdiye kadar özellikle ABD ya da İsrail tarafından başlatılan hiçbir büyük savaşı engellemedi, ne Vietnam Savaşını ne de 1967'de İsrail'in komşularına düzenlemiş olduğu saldırıyı. Güvenlik Konseyi'nin bu asil üyeleri, İsrail, Güvenlik Konseyi'nin çok sayıda kuralına karşı gelirken hiçbir şey yapmadan oturup beklediler. İsrail, 1967'de yasadışı bir şekilde ele geçirdiği toprakların işgaline devam etti, bunlara Suriye toprakları da dâhildi; gelişmiş nakliye sistemleri ile birlikte iki yüzün üzerinde nükleer savaş başlığı olan bir nükleer silah deposu kurdu; ayrıca İşgal Edilmiş Topraklar'da her geçen gün insanlık suçu olarak bilinen suçları ve buna benzer suçla-

rı işlemeye devam ediyor. Güvenlik Konseyi'nde ABD projelerine yönelik muhalefet o kadar istikrarsız ki, bizzat Almanya 35.000 askeri personelle ABD askeri yığınağına katkıda bulunduğuna dikkat çekmekten hiç yorulmuyor, yalnızca zamanın doğru olmadığını düşünüyor.

Bu nedenle, her şey gerçekten ABD'ye bağlıdır ve onu savaşa sürükleyen nedenler çeşitlidir. ABD'nin 180.000 askeri şu an Irak çevresinde ve daha fazlasının bölgeye varması planlanıyor; Britanya ordusunun üçte biri ya zaten orada konuşlanmış durumda ya da yolda. Bu birlikler savaş oyunları oynamak ya da sadece Saddam Hüseyin'i etkilemek için orada değiller. Denetçiler işlerini yaparken baskı yapmak için de orada değiller. "Radikal" Wolfowitz'den "ılımlı" Powell'a kadar, isminden bahsetmemiz gereken ve ABD yönetiminde yer alan herkes, bir yılı aşkın bir süredir, ABD'nin silah denetçileri tarafından bulunan ya da bulunmayan hiçbir kanıtı dikkate almaksızın, Irak'ın yasal yollarla kurulmuş rejimini yıkmak istediğini söylüyor (yalnızca bu bile BM Sözleşmesi'ni ve Uluslararası Hukuku genel olarak ihlal etmektedir).

Biz aslında emperyalizm tarihindeki en tehlikeli zamanı yaşıyoruz. Tarihte hiçbir zaman, dünyanın herhangi bir yerinde rakibi olmayan bir emperyal güç olmadı; ABD askeri üstünlüğü öyle ezici ki, ülkenin askeri bütçesi sıralamada kendinden sonra gelen 25 ülkenin askeri bütçelerinin toplamından bile daha büyük. Bu muazzam askeri üstünlüğü ve ayrıca komünist ülkelere (özellikle SSCB'ye) karşı kazandığı zaferin sarhoşluğu sayesinde, ABD kendisini yenilmez zannetmektedir. Tam da bu dönemde, ABD aşırı sağ bir grup tarafından öyle radikal bir biçimde yönetiliyor ki, yakın geçmişteki ABD yönetimlerinin hiçbiri bu yönetimle kıyaslanamaz, hatta Nixon ya da Reagan yönetimi bile. Bush ve arkadaşlarının ortaya koyduğu tehlikenin anlaşılması için, ABD'nin askeri ve ekonomik gücünü Narendra Modi'nin emri altındaymış gibi hayal etmek gerekir. Bu yönetici grubun merkezinde, kariyerleri ve kişisel servetleri

petrol şirketleriyle derinden bağlantılı kişiler vardır, baba-oğul Bush ikilisi, Dick Cheney, Condoleeza Rice ve diğerleri. Bu nedenle dünya, Irak petrolünü, ne pahasına olursa olsun ele geçirmenin tek başına ABD hegemonyası, genel olarak ABD petrol şirketleri ve kişisel olarak da babasının iş anlaşmaları sayesinde, sonuç itibariyle muhtemelen büyük bir servet elde edecek olan bizzat başkan ve yönetimin kilit isimleri için hayati önem taşıdığı korkunç bir durumla karşı karşıya gelmektedir. Bu durum, Bush'un ve yönetici grubunun siyasal kaderlerini bile petrol-silah dolarları bileşimine borçlu olması gerçeğiyle oldukça yakından bağlantılıdır.

Petrol ve gaz kaynaklarına gelince, ileride daha geniş bir analiz yapmamız gerekecek, şimdilik bazı çarpıcı gerçeklerden kısaca söz edelim: 1990'lı yıllarda, ABD'nin dünyanın bu stratejik hammadde kaynakları üzerindeki hâkimiyetini güvence altına almak amacıyla, ülkede çok sayıda araştırma, rapor ve plan geliştirildi; başkalarıyla birlikte Cheney, bunlarla yakından alakadardı. ABD'nin bitmez tükenmez Afganistan ilgisi, Hazar Denizi Havzası'nda bulunan tahminen 5 trilyonluk gaz ve petrol yataklarından kaynaklanmaktadır; şimdiye kadar işlenmemiş kaynakların 6.6 trilyon metreküp doğal gaz ve 10 milyar varil petrolden oluştuğu söylenmektedir. Afganistan'ın yakın zamandaki istilası ve Hazar bölgesinde 13 yeni ABD askeri üssün kurulmasının bu istilaya zemin hazırlaması, ABD'nin kendisiyle yıllardır, ta 2001 yazının ortalarına kadar sıcak ilişkiler içinde olduğu Taliban ile değil, bu kaynaklarla ilgiliydi.[1] Bizzat ABD, dünyanın bilinen petrol kaynaklarının sadece yüzde 3'üne sahiptir ki kendi elindeki bu petrolün işlenip pa-

1 ABD, Usame Bin Ladin ve arkadaşları Afganistan'da mutluluk içinde yaşıyorken ve Afganistan ABD'nin baskısı ile BM'nin uyguladığı yaptırımlar altında acı çekmeye devam ederken bile, Mayıs 2001'de Taliban hükümetini 43 milyon dolar ile ödüllendirdi. Tanınmış Fransız gazetesi *La Figaro* da, ABD güya onu ölü ya da diri ele geçirmek için Afganistan'ı istila etmeden üç ay önce, aynı yıl Temmuz ayında, CIA merkez şefinin Usame Bin Ladin ile Dubai'de bir hastanede buluştuğunu rapor etti.

zara sunulması Körfez petrolünden daha pahalıdır. Bu arada, dünyadaki petrolün dörtte birini ABD tüketmektedir ve kendi günlük kullanımının yüzde 60'ını ithal etmektedir; bunun yüzde 16'sını da dünya kaynaklarının yaklaşık yüzde 20'sine yakın kısmına tek başına sahip olan Körfez bölgesinden ithal etmektedir. Irak, Suudi Arabistan'dan sonra en büyük ikinci petrol rezervine sahiptir ve ABD, Suudi Arabistan ve Kuveyt'in petrolünü kontrol ederken, neredeyse 35 yıldır Irak'ın petrolünü kontrol edememektedir. Hazar Havzası'nın kontrolünü elde ettikten sonra, hedefinde şimdi Irak var.

ABD şu sıralarda, Irak'ın, belki uluslararası devlet görevlisi olan sembolik bir Müslüman kişinin resmi olarak kilit bir konumda bulunacağı doğrudan bir ABD yönetimi altında olacağı 2-3 yıllık bir başlangıç sürecinden bahsetmektedir. ABD Irak'ta ne kadar kalacağı belli olmayan daimi bir askeri varlığa sahip olmayı umuyor; muhtemelen saldırıyı yönetecek kişi olan General Tommy Franks, ABD birliklerinin yarım yüzyıl boyunca konuşlandırıldığı "Kore Modeli"nden söz etmektedir. Bu askeri varlık, sadece Irak'ta değil, aynı zamanda bütün bölgede, giderek ne yapacağı belli olmayan bir ülke haline gelen Suudi Arabistan'ı da içeren bölgede kontrolü sağlayacak. Şeyh Yamani haklı: Irak başka bir yerdeki askeri harekât için önemli konumdaki bir bölge olarak zaten güvenli hale getirilince, Suriye ve İran'daki rejimlerin alaşağı edilmesi daha da kolay olacaktır.

Durgunluk, aşırı üretim, üretim tesislerinin ve likit varlıkların kapasite altında kullanımı nedeniyle krizde olan bir ABD ekonomisi var. Savaş ekonomisine 200 milyar dolar civarında bir para aktarmanın bütün ekonomiyi canlandırması beklenmektedir, ki bazılarımız buna "askeri Keynesçilik" diyor. İkinci olarak, Irak'ın zor durumdaki petrol endüstrisinin ABD kontrolü altında yeniden inşasının ve çok hızlı büyümesinin ABD yatırımını canlandırması beklenmektedir; bu, ABD petrol devlerinin zaten iş başında olduğu Hazar Körfezi'ne ek olarak gösterilebilir. Üçüncü olarak, ABD'nin Körfez ve Hazar bölgeleri-

nin kaynakları üzerinde tam kontrolü, ABD'nin Batı Avrupa ve Japonya'daki rakiplerine karşı üstün bir rekabetçi bölge oluşturmasına büyük katkıda bulunacaktır. Böylece ABD, yalnızca petrolün bu bölgelerdeki üretimini ve akışını kontrol etmekle kalmayacak, aynı zamanda doların petrol ticareti yapmak için özel para birimi olmasını sağlayacaktır. Gerçekten de, doların dünyanın en önemli para birimi olarak daimi üstünlüğünü sağlamak ABD'nin dünyadaki ekonomik konumu için çok önemlidir. Saddam'ın en az önceki günahları kadar önemli olan bir başka suçu da, Irak petrolünün ticaretini dolara rakip bir para birimi olarak ortaya çıkan Avro karşılığında yapmasıdır. Ayrıca Irak savaşı, dolar ve Avro arasındaki bir para birimi savaşıdır.

ABD başarılı olacak mı? Önceden kestirilemeyen çok fazla etken var. İnsanın dünya basınından edindiği izlenim, iyi araştırmacı gazeteciliğin, haber diye yutturulan saf spekülasyonun ve gizli belge ifşası görünümü kazandırılan yanlış bilgilendirmenin güvenilmez bir karışımıdır. Irak silahlı kuvvetlerinin ABD'nin soykırıma yönelik askeri gücü altında ne kadar sadık ya da ne kadar savaşabilecek yapıda olacağını bilmiyoruz. En yüksek rütbeli subayların çoğunun, birliklerini tamamen lidersiz ve boş arazide başıboş dolaşır halde bırakıp kaçması da olasıdır. ABD'nin savaş planlarının ne olduğunu da bilmiyoruz. Şunu biliyoruz ki, 1991 Körfez Savaşı sırasındaki konvansiyonel bombardımanlarda atılan bombaların tonajı, yedi buçuk Hiroşima'ya denk geliyordu; yaklaşan istilada, bombardımanlar muhtemelen bu tonajı fazlasıyla geçecek ve Körfez Savaşı'ndaki silahların sadece yüzde 10'u hassas güdümlüyken, şimdi yüzde 80'i hassas güdümlü olacak. Ocak ayı sonunda, Amerikan CBS iletişim ağındaki bir haber şöyle başlıyordu: "Pentagon şimdiki savaş planına bağlı kalırsa, bir Mart günü Hava ve Deniz Kuvvetleri, Irak'taki hedeflere 300 ila 400 arasında cruise füzesi fırlatacak." Öyleyse, sonraki gün de aynı sayıda füze fırlatabilirler; bu füzelerin 6.000 tanesi şu an Irak çevresinde stoklanmış durumdadır.

Bu, Pentagon yetkililerinin, CBS'ye ayrıntılarıyla açıkladıkları, "Şok ve Dehşet" olarak bilinen stratejik bir planının parçasıdır; ve sevinç edasıyla ortaya atılan şu iddiayı içermektedir: "Bu derece büyüğü daha önce hiç görülmedi, daha önce hiç düşünülmedi." Bu planın mimarı Harlan Ullman'ın, şunları söylediği ifade edildi: "Bu eşzamanlı etkiyi, tıpkı Hiroşima'daki nükleer silahlar gibi, günler veya haftalar süresince değil, sadece dakikalar içerisinde yaratabilirsiniz." Ayrıca, aynı etkiye konvansiyonel silahlarla ulaşabilir olmasına rağmen, şu sıralarda ABD belki de, Saddam Hüseyin'in saklanıyor olacağı yeraltı sığınağına ve kitle imha silahları üreten fabrikalara ulaşmanın tek yolu olması bahanesiyle, derinlemesine nüfuz eden bombardımanlarda nükleer silah kullanmaktan bahsediyor. Ama bazı tuhaf nedenlerden ötürü, Irak'ta incelemek istedikleri her şeye tam erişime sahip olmalarına ve ellerinin altında en titiz araştırma için en son teknoloji ve malzeme olmasına rağmen, Saddam'ın veya silah fabrikalarının yerini bulamadılar.

Rapor edilen diğer planlar, toplu ve yoğun bombardımanların bizzat Bağdat'a ve Bağdat'tan (Saddam'ın memleketi) Tikrit'e kadar uzanan alana yapılacağını ve geriye kalan bölgenin kara kuvvetleri tarafından çabucak ele geçirileceğini belirtiyor; özellikle Britanya birlikleri, ölüm riskinin en yüksek olacağı petrol yataklarını ele geçirmeye sevk ediliyor. *Time* dergisi gibi görsel medya da dâhil, ABD medyasındaki kapsamlı haberler, CIA'in gizli ordularının yanı sıra ABD özel kuvvetlerinin, bazı merkez bölgelerde olduğu gibi, Kuzey Irak genelinde de, tam da böyle bir işgali kolaylaştırmak için zaten faaliyet gösterdiğini belirtiyor.

Önceki örneklerde, Irak'ın üç bölgeye ayrılması bekleniyordu: kuzeyde bir Kürt bölgesi, doğuda Şii ve geriye kalan yerlerde de Sünni bölgesi. Petrol yatakları kuzey ve doğu bölgelerde bulunmaktadır. Ama daha sonra, Türkiye'nin kendi sınırları içerisinde bağımsız ya da yarı bağımsız bir Kürt devletine bile müsaade etmeyeceği ve İran sınırında bir Şii devleti olmasının

çok fazla riskli olacağı ortaya çıktı. Şimdiki planlarda, ABD (yarı) bağımsız bir statü kazanmaları ve Kerkük petrol yataklarının kontrolünde bir rol üstlenmeleri yoluyla ganimetten pay almaları yerine, kuzeyden yapılacak saldırıda mücadelenin çoğunu gerçekleştirmesi beklenen Kürtleri kızdırarak, Irak'ın şu an sahip olduğu toprak bütünlüğünü koruyor gibi görünmektedir. Bu yeni planlarda, ABD, Türk ordusunun Kürt bölgelerinde operasyon düzenlemesini kabul etmiş gibi görünüyor; Türk ordusunun Kürtlere nasıl davranacağı ve o bölgeden ne zaman ayrılacağı belirsiz; Türkiye içinde yaşayan Kürtlere karşı Türkiye'nin tarihsel bakışı, Iraklı Kürtler için güvenli bir gelecek vaat etmiyor. Hatta bir de, Türkiye'nin Osmanlı toprağı ve dolayısıyla kendisinin uzun zaman önce yitirdiği toprak olarak gördüğü Irak Kürdistan'ında bulunan petrol yatakları var.

Irak petrolünün kaderi de aynı şekilde belirsiz. ABD'nin onu kontrol edeceği ve Rusya'ya, İtalya'ya ve benzeri ülkelere ganimetten pay vaat ederek bir "gönüllüler koalisyonu" kurmakta olduğu yeterince açık. Buna rağmen, önceki planlar, ABD petrol şirketlerinden oluşan bir birliğin "Iraklı insanlar adına petrolü himayesinde tutacağını", üretimi eski haline getireceğini ve genişleteceğini ve belki kalan kaynakların ABD tarafından kurulan Irak hükümetine iade edilmeden önce Iraklıların kendilerine karşı yapılan savaşın maliyetini, 2 milyar ile 2 trilyon dolar civarında bir tutarı ödemelerine yardım edeceklerini belirtiyordu. Yeni planlar Irak petrolünün, Rusya'da Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra kamu mallarının özelleştirilmesi örneğinde olduğu gibi tamamen özelleştirileceğini belirtiyor. Yine de bu konuda, ABD'nin Iraklı işbirlikçileri, özelleştirmenin iyi olduğunu, ancak mülkiyet ayrıcalığının yabancılara değil, sadece Irak yurttaşlarına tahsis edilmesi gerektiğini gururlu bir şekilde söyleyerek başkaldırmaya başladılar; aniden vatansever oldular, bütün milli burjuvalar gibi.

Sonuç olarak, savaşın nasıl seyredeceğini ve savaştan sonra, eğer gerçekten bir "sonra" olursa, ne geleceğini bilmiyoruz.

Belki Amerikalılar, geleceği tahmin edemedikleri için geniş çaplı istilayı erteliyorlar. Ama yavaş yavaş soykırıma doğru giderken dört şeyden eminiz: 1. Güvenlik Konseyi, güvenilecek kadar sağlam bir birim değildir. 2. Vahşet, onun kurbanı olmayanlar için tam anlamıyla tasavvur edilemeyecek nitelikte olacaktır. 3. Amerikalılar şüphesiz Irak'a nasıl gireceklerini biliyorlar, ama nasıl çıkacaklarını bilemeyebilirler. 4. Tüm bölgenin patlaması için bir zemin hazırlanmış olacak. İmparatorluk, yönetebileceğinden çok daha büyük bir bölgeye doğru sınırlarını genişletiyor olabilir.

Savaş, Petrol ve Dolar

28 Mart 2003

Irak savaşı ve ülkenin Anglo-Amerikan ittifakı tarafından işgali artık hiç olmadığı kadar muhtemel, hatta an meselesidir. Bu yazıda biz öncelikle Papa'dan Irak'taki Birleşmiş Milletler silah denetçilerine, Avrupa ve ABD'deki en büyük işçi konfederasyonlarından Fransa, Almanya, Çin ve Rusya hükümetlerine kadar yayılan savaş karşıtlığının daha da derinleşmesini ayrıntılı biçimde inceleyeceğiz. Daha sonra Amerikan yönetici sınıfın, Bush yönetiminin aşırı sağ grubu arkasında dikkate değer biçimde birleşmiş olmasını kısaca değerlendireceğiz. Bu birleşme, yaklaşan savaş ortamında aşırı sağın yalnızca Amerika Birleşik Devletleri'nin iktidar yapısı dâhilindeki bir saldırısı olmadığı, aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'nin sadece tüm dünyadaki stratejik petrol ve gaz kaynaklarını kontrol etmek suretiyle değil, Avrupa Birliği'nin yeni para birimi olan ve doların İkinci Dünya Savaşı'ndan beri süren hegemonyasına ilk kez kafa tutmayı başaran Avro'nun yol açtığı tehdide karşı dolar-sterlin kurunu yenilemek yoluyla dünyanın geri kalanı

üzerinde süregelen ekonomik egemenliğini devam ettirmesi açısından da hayati önem taşıdığı gerçeğiyle açıklanabilir.

Dünya üzerindeki 2000 kentte 15 milyon kişiyi savaş karşıtı yürüyüş ve gösteri yapmak üzere sokağa döken 15 Şubat gösterilerinin ardından, bir önceki bölümde sözünü ettiğimiz savaş karşıtlığı devam etmektedir. Papa, Tanrı'yı sürekli kendi tarafına almaktan bıkmayan, Evanjelik bir Hıristiyan olan Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Bush'a savaş ilan etmemesi için yalvardığı şahsi bir mektup yazdı ve dünyadaki bir milyar Katoliği Kül Çarşambası gününde barış için duaya katılmaya çağırdı. Türk basını tarafından "deprem" olarak nitelenen olağandışı bir hamleyle Türkiye Parlamentosu, ABD'nin 62.000 askerini Türk topraklarına yerleştirmesine izin vermeyi öngören hükümet tezkeresini reddetti. Parlamento bunu, Türk halkının savaşa karşı çıkan %94'lük kesiminin ve tam o sıralarda parlamento binasının yalnızca bir buçuk kilometre ötesinde gösteri yapan 100.000 kişinin desteğiyle, ancak Başbakan ve komuta kademesindeki askeri liderleri karşısına alarak yaptı.

Britanya'da 120 İşçi Partisi milletvekili kendi başbakanları Tony Blair'e karşı isyan bayrağı açtı. Bizzat Amerika Birleşik Devletleri'nde, Vietnam'a yönelik Amerikan saldırısını içtenlikle destekleyen en büyük işçi konfederasyonu olan AFL-CIA, Bush'un savaş için bir gerekçe bulamadığını ve Irak'ın sözde Kitle İmha Silahlarına sahip olması ile ilgili meselenin, dikkatleri ABD'nin çalışan kesiminin karşı karşıya olduğu ekonomik darboğazdan hesaplı bir biçimde uzaklaştırma meselesi olduğunu belirterek savaş karşıtı bir tutum takındı. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki dört büyük gazeteden üçü, *Los Angeles Times* ve *Boston Globe* gazeteleri açıkça, *New York Times* ise biraz isteksizce savaşa karşı çıkmaktadır ve Bush yönetiminden sızdırılan, yönetimin otoritesini zayıflatabilecek bilgileri sistematik bir biçimde yayınlamaktadır. 15 Şubat gösterilerinin ardından, dünyanın iki süper gücü olduğunu, bir tarafta Amerika Birleşik Devletleri, diğer tarafta ise dünya kamuoyu

bulunduğunu başyazısında belirten *New York Times*'dı. Hatta Amerikan Genelkurmay Başkanı Kongre'deki oturumlarda, Irak işgalinin en az 400.000 askerin 10 yıl boyunca bölgede konuşlandırılmasını gerektirebileceğini doğruladı ve böylece kazanılması imkânsız bir savaş olduğunu ima etti. Genelkurmay Başkanı'nın bu beyanı Pentagon şahinlerini o kadar kızdırdı ki, hayatı boyunca askerlikten kaytaran Savunma Bakanı Yardımcısı Paul Wolfowitz, bir askeri generalin Pentagon'da kendi patronları tarafından öne sürülen tahminlere zıt tahminlerde bulunma hakkının olmadığını söyleyecek kadar ileri gitti.

Son anketler savaş karşıtı duyarlılığın bütün Avrupa'da arttığını ortaya koymaktadır ve önde gelen gazeteler, savaşın başlamasının 15 Şubat gösterileriyle bile kıyas kabul etmeyecek ölçüde büyük bir halk protestosunun tırmanmasına yol açacağını ve 15 Şubat küresel protestolarını koordine eden eylemciler ağı tarafından daha şimdiden hazırlanmakta olan kitlesel sivil itaatsizliği, her türden iş durdurma eylemini, grevleri ve bunun gibi başka eylemleri kapsayacağını tahmin ediyorlar.[1] Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ETUC) İcra Heyeti 6 ve 7 Mart'ta Atina'da toplandı ve işçi sendikalarının savaş mu-

1 Bu, maalesef gerçekleştirilemeyecekti. İşgal başlar başlamaz gösterilerin boyutu her yerde küçüldü ve daha sonra da Yunanistan gibi ülkelerde yapılanlar hariç son buldu. Londra, savaşın başlamasından sonra oldukça geniş çaplı bir gösteriye tanıklık etti, ancak halkın çoğu yabancı ülkede görev yapan kendi askerlerine sadık kalma yönünde tavır değiştirdi. Bu dramatik düşüş devrimci politikaların yokluğunda anlık kitlesel eylemlerin sınırlarını ve öngörülemezliğini ortaya koydu. Vietnam Savaşı yıllarında, bütün Üçüncü Dünya ülkelerinde ve büyük emperyalist ülkelerde, özellikle öğrenciler arasında sürekli ve militan ruhlu sol hareketlere yol açan devrimci bir dalga vardı. Şu anda, ABD vahşetinin karşısındaki ahlakî öfke kendisini devrimci bir kararın kabulüyle birleştiremedi ve "gerçekten başka hiçbir seçenek yok" yönündeki ümitsiz zihniyet oldukça hızlı bir biçimde yerleşti. Bu kitabın "Irak'ta Direniş, ABD'de Kargaşa" başlıklı sonraki bölümlerinden birinde açıklayacağımız gibi, yalnızca Irak direnişinin ortaya çıkışı ve ABD'nin işgal sonrası karada yaşadığı başarısızlıklar, savaşın başlamasından birkaç ay sonra eyleme dökülmüş muhalefete benzer şeyleri doğuracaktı.

halefetini ve 14 Mart'ta gün ortasında Avrupa'nın her yerinde iş durdurmaya yönelik çağrısını onayladı. Savaşın fiilen başlaması durumunda ne olabileceğine dair başka bir öngörü, halen İtalyan topraklarındaki Amerikan askeri üslerinden Amerikan gemilerine yükleme yapılan limanlara savaş malzemeleri taşıyan trenleri durdurmaya uğraşan İtalya'daki eylemden yola çıkılarak yapılabilir. Bu tür eylemlerin sayıca daha da artması, çok daha geniş alanlara yayılması ve bazı durumlarda, kaçınılmaz biçimde şiddet içermesi muhtemeldir.

Bu arada, Petrol Üreten Ülkeler Teşkilatı Sekreterliği savaş durumunda petrol pazarlarında kesin bir kaos yaşanacağını tahmin ederken, Bağlantısızlar Hareketi'ne üye (NAM) ülkelerin yaptığı özel oturumda, Arap Birliği zirvesinde ve İslam Konferansı Örgütü (OIC) toplantısında savaş seçeneğini reddeden ortak kararlar aldı. Birleşik Devletler'in yakın ve sadık müttefiki Kanada Başbakanı, Güvenlik Konseyi'nin 1441 sayılı Kararı'nın savaştan ya da "rejim değişikliği"nden değil, yalnızca Irak'ın denetlenmesi ve silahsızlandırılmasından söz ettiğini belirtti. Başbakan, Birleşmiş Milletler'in bir başka bağımsız üyesine savaş açmak yoluyla "rejim değişikliği" gerçekleştirme fikrinin, tüm dünyada istikrarsızlığa yol açacak "tehlikeli bir fikir" olduğunu söyledi. Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinden üçü, Fransa açık bir biçimde, Rusya ve Çin ise üstü kapalı olarak, savaşa göz yuman, hatta Irak'a alınan karara uyması yönünde bir mühlet tanıyan herhangi bir kararı veto etmekle tehdit ettiler. Güvenlik Konseyi'nde yer alan, ancak veto yetkisi olmayan Almanya'yla birlikte bu ülkeler Irak'ın yeterince işbirliği yaptığını, denetlemelerin ister istemez aylarca sürecek çalışma gerektirdiğini ve bu nedenle herhangi bir savaş kararının dayanağının olmayacağını yüksek sesle dile getirmektedirler; Fransa'nın veto tehdidinde bulunması elbette müşterek Fransız-Alman tutumunu temsil etmektedir.[2] Doğrusu, Fransa'nın

2 Bu tutum da sonlara doğru başarısız oldu. Savaş başlamadan hemen önce, Fransa denetçilere 30 gün daha verilmesini önerdi ve ancak bunun

bu konuda öncülük ettiği pek çok ülke, Güvenlik Konseyi'nin denetimler ve silahsızlandırma sorunuyla bu denli kapsamlı boyutta ilgilenmeye başlamasının ardından, ABD (ya da Anglo-Amerikan ittifakının) gerçekleştireceği tek taraflı herhangi bir eylemin Birleşmiş Milletleri ciddi biçimde zayıflatacağını ve dünyayı uluslararası hukukun ortak biçimde uygulanmasını sağlayan bir kurumdan yoksun bırakacağını belirttiler.

Bütün bunlar yaşanırken, Irak'taki Birleşmiş Milletler baş denetçilerinin yazdığı ve ABD'nin her yerde yaydığı iddiaları çürüten son raporlar 7 Mart'taki Güvenlik Konseyi Bakanlar Toplantısı'na geldi. Güvenlik Konseyi'ne katılmadan önce ve toplantının hemen öncesinde, ABD'nin savaş yetkisi veren bir karar için baskı yapacağını söyleyen Bush'a doğrudan bir yanıt olarak, Irak'taki BM silah denetçilerinin başmüfettişi ve Birleşmiş Milletler Özel Komisyonu Başkanı Hans Blix, Irak tarafının işbirliğinin "aktif, hatta proaktif" olduğunu ve denetçilere biraz daha zaman verilmesi gerektiğini belirtti. Güvenlik Konseyi'nde ise Blix, Irak'ın "hemen, koşulsuz ve aktif işbirliği" gerektiren 1441 sayılı Karar'a uymadığı için savaş kararının gerekli olduğu yönündeki ABD tutumuyla ilgili tavrını doğrudan ortaya koydu. Irak'ın işbirliğinin "hemen" gerçekleşmediğini kabul etti, ancak "koşulsuzluk" konusunda Irak'ın başlangıçta koşullar koymaya çalıştığını, daha sonra ise denetçilerin öne sürdüğü her koşulu kabul ettiğini belirtti. Blix, "aktif işbirliği"yle ilgili olarak ise birkaç gün önce sarf ettiği sözlerini yineledi: Irak'ın işbirliği "aktif, hatta proaktif"ti.

Hatta Hans Blix "Irak devletinin bütün Irak'ta profesyonel, önceden haber verilmeksizin gerçekleştirilen denetimler" yapılmasını ve "kesin bir silahsızlandırma seviyesi"ne ulaşılmasını mümkün kılmaya yönelik "girişimleri"nden söz etti. Irak tarafının bu "proaktif işbirliği"ne ve "bütün Irak'ta yapı-

ardından savaş lehinde bir kararı onaylayacağını belirtti. Ama Bush, bu tutum değişikliğine anlamlı biçimde soğuk baktı ve tek taraflı olarak harekete geçip bütün gücü ABD'nin elinde tutmayı tercih etti.

lan denetlemelere" rağmen ve en gelişmiş radar teknolojisi kullanımına karşın, yeraltında hiçbir kimyasal ve biyolojik silah tesisi bulunamadı; bu durum ABD'nin tekrar tekrar ortaya attığı iddiaları doğrudan çürütüyordu. Bir başka deyişle, Bush ve Blair'in iddia ettikleri gibi, Irak'ın 1441 sayılı Karar'ı "esasen ihlal ettiği"ne yönelik hiçbir kanıt yoktu. Blix'in konuşmasını sonlandırırken sarf ettiği cümlelerden ikisi çok daha önemliydi. Öteden beri söz konusu tesislerin var olduğunu *bildiğini* öne süren Amerika Birleşik Devletleri'ne üstü kapalı olarak karşı çıkan Blix, bu tür bir bilgiyi elde etme imkânlarına sahip ülkelerin bu yöndeki kanıtları denetçilere sunması gerektiğini belirtti. Irak'a birkaç günlük bir mühlet verilmesi ve daha sonra ülkenin tamamen itaat etmemesi durumunda saldırının başlaması yönündeki Anglo-Amerikan önerisine yanıt olarak, Blix "Silahsızlandırma ve her halükârda bunun teyidi hemen gerçekleşemez. Bu, yıllar ya da haftalar değilse de, aylar alır" dedi. Kısacası, Blix Fransız-Alman-Rus-Çin tutumunu destekledi: Denetimler sürüyordu, ancak denetimler için bir hayli zaman gerekiyordu, çünkü yapılan iş öyle bir kapsam ve teknik niteliğe sahipti ki, bu işin birkaç günde ya da haftada tamamlanabilmesi mümkün değildi.

Blix'in ardından Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu Başkanı ve Irak'taki nükleer sorunla ilgilenen BM baş denetçisi Bay El Baradei konuştu ve Irak'ın nükleer silah programını yeniden başlattığına dair hiçbir kanıtın bulunmadığını açıkça bildirdi. El Baradei, ABD'nin, Irak'ın büyük olasılıkla nükleer silah üretmek için Nijerya'dan gizlice uranyum aldığı iddiasını dayandırdığı belgelerin uluslararası uzmanlar tarafından incelendiğini ve düzmece olduklarının tespit edildiğini belirtti. El Baradei daha sonra da ABD'nin öne sürdüğü bahanelerin her birini elbette ABD'nin adını vermeden çürüttü. Blix'in aksine El Baradei ABD'nin tek bir iddiasını bile kabul etmedi.

Anglo-Amerikan ittifakının öne sürmüş olduğu bütün sorunların denetçilerin raporlarının ağırlığı altında çözüldüğü-

nü gören Colin Powell, denetçilere çıkıştığı asabi bir konuşma yaptı, asıl konu olarak önerilen ültimatom meselesinin çözümünü ise Britanya Dışişleri Bakanı Jack Straw'un, imparatorluğun adi bir hizmetçisine dönüşen eski bir Troçkistin aktörlüğüne bıraktı. Straw geçen hafta yapılan basın toplantısında Avrupa'nın ABD'yle işbirliği yapması gerektiğini, aksi takdirde ABD'nin Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Para Fonu gibi uluslararası kuruluşları yok edeceğini söyleyen adamdır. Straw, Avrupa'nın işbirliği yapmaması durumunda, "rüzgâr ekip fırtına biçeceği"ni söyledi. Straw, iki hususta aslında çok haklıydı; her ne kadar bu haklılık bünyesinde bazı çelişkiler barındırsa da. Öncelikle, Fransa'nın açıkça iddia ettiği gibi, yalnızca çok daha az öneme sahip güçler zaman zaman BM'nin kararlarını göz ardı ettiklerinde, BM'nin ve onunla özdeş uluslararası hukukun temel yapısını kurtarabiliriz. Ancak *ABD'nin tamamen bilgisi dâhilinde yürürlüğe konan ve ABD'nin ilk başlardaki işbirliğiyle birlikte Güvenlik Konseyi'nin devreye soktuğu barış mekanizması gerçekten işlerlik kazandığı halde*, küresel süper güç olan Amerika Birleşik Devletleri BM'nin iradesini göz ardı ederse, BM bütünüyle etkisiz gösterilmiş olacaktır. İkinci ve daha önemlisi, yaklaşan savaş yalnızca Irak'a karşı bir savaş değildir; aynı zamanda, aşağıda belirteceğimiz gibi, ABD'nin Avrupa Birliği'nin çıkarlarıyla kısmen çelişen kendi çıkarları uğruna savaştığı ilk savaştır. Britanya'nın görüşü, Avrupa'nın öngörülebilir bir gelecekte ABD'nin egemenliğini kabul etmesi ve buna teslim olması yönündedir; Fransız-Alman tutumu ise mevcut durumun, söz konusu egemenliğe özgü tek yanlılığın daha uç boyuttaki güçlerine karşı çıkmak ve ABD'nin sonuçta Britanya dışındaki NATO müttefiklerinin ve hatta Güvenlik Konseyi'nin resmi işbirliğine gerçekten ihtiyaç duyduğunu göstermek için en uygun zamanı oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Fransız-Alman hesabı şu iki öngörüyü içeriyor olabilir: a) Amerikalılar bu savaşı kolayca kazanırsa, Avro yakın gelecekte ikinci derecede bir para birimi olarak kalacaktır. b) ABD'nin kısa zamanda zafer kazanamama

ve bir batağa saplanma olasılığı vardır; bu durumda AB gelecekte yalnızca Irak'la olan ilişkilerinde değil, aynı zamanda genelde OPEC'le olan ilişkilerinde de kazanımlar sağlayacaktır. Pek çok yönü olan bu savaşın bir diğer boyutu ise, Avrupa Birliği'nin para birimi olan Avro'yla geçmişin ve şimdinin iki büyük imparatorluğunun, yani Anglo-Amerikan ittifakının para birimleri olan dolar-sterlin bağlantısının mini savaşı olmasıdır. Küresel sermaye, özellikle de küresel ekonomi şu anda, sermayenin esasen ulusal nitelikte olduğu ve büyük kapitalist ülkelerin ulusal burjuvazisinin birbirine muhalif, hatta bazen birbiriyle savaşan kamplara bölündüğü İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki dönemde bu bölgede var olan türden iç-emperyalist rekabet ortamının tekrar ortaya çıkmasına yol açacak kadar bütünleşmiş durumdadır. Bununla birlikte, Sovyet bloğunun ortadan kaldırılması ve AB'nin küresel sistemde belirgin bir varlık olarak ortaya çıkmasıyla birlikte, ABD ile AB'nin daha güçlü bazı ülkeleri arasında sürekli bir rekabetin ortaya çıkması artık muhtemeldir.

Bu konuya daha sonra döneceğiz ve yaklaşan savaşı tetikleyen asıl güç olan ekonomik zarureti tartışacağız. Öncelikle savaş çığırtkanları açısından aslında oldukça elverişli bir durum oluşturan Amerika Birleşik Devletleri'ndeki iktidar yapılanmasını yorumlayalım. Daha önceki makalelerde bu günlerde Washington'da, Beyaz Saray'da ve Pentagon'da gücü ustalıkla kullanan aşırı sağ, yarı faşist grubun özelliklerinden ayrıntılı biçimde söz ettik. İkinci olarak, güya liberal muhalefet partisi olan, kapıdaki savaşa ve bütün partilerin savaş söz konusu olduğunda hükümetin arkasında olmasını gerektiren sahte vatanseverlik bahanelerine karşı herhangi bir muhalefet yürütemeyen, hatta bu konuları tartışmaya bile açamayan Demokrat Parti'nin içler acısı rolünden de söz etmek gerekir. Bu Hindistan'daki durumun aynası gibidir, ki orada da Kongre ve diğer muhalefet partileri, ne zaman ulusal güvenlik, terörizm ve bunun gibi meseleler söz konusu olsa, Hindistan Halk Partisi'nin (BJP) basitçe arkasında yer almaktadırlar.

Ayrıca bir de Siyonist lobi, Hıristiyan köktendinciler, petro-dolar ve silah-dolar endüstrilerinin ve kurumsallaşmış yozlaşmanın yönettiği bir ABD Kongresi vardır; örneğin, Enron, Bush'un seçim kampanyasının en büyük destekçisiydi ve savunma malzemesi tedarikiyle bağlantılı bir fabrikası olmayan tek bir seçim bölgesi (Hint deyişiyle, Lok Sabha'nın[3] seçim bölgesi) bile yoktur. 1950'lerin sağcı ABD Başkanı General Eisenhower'ın veda konuşmasında söylediği şeyin doğruluğu, günümüzde binlerce kez kanıtlanmış durumdadır; ABD'de aynı zamanda bir savaş endüstrisi tesisi olmayan hiçbir endüstri tesisi yoktur. Açık ve gizli olarak, ABD, bütçesinin yaklaşık yarısını orduya harcamaktadır ve bu miktar kendisinden sonra gelen yirmi beş ülkenin toplam askeri bütçelerinden daha fazladır. Bu kesinlikle dünyanın fethi çılgınlığıyla bağlantılıdır, ancak aynı zamanda ABD'de savaş kadar kârlı bir iş dalı olmadığı ve ABD burjuvazi içindeki hâkim grupların genellikle savaş malzemesi tedarikiyle doğrudan bağlantılı oldukları anlamına gelmektedir.[4] ABD kapitalizminin içsel dinamikleri ABD'yi savaşa sürüklerken, emperyalist güdü de ülkeyi küresel egemenliğe sürüklemektedir.

O halde içsel ve dışsal yönleriyle bu savaş ekonomisi, petro-dolar ekonomisiyle kesişmektedir. *Frontline* dergisi defalarca Bush'un kendisinin ve Bush yönetiminin kilit isimlerinin petrol şirketleriyle doğrudan bağlantıları olduğunu vurguladı (Bkz. 14 Mart 2003 tarihli *Frontline* dergisinde V. Sridhar'ın "Bush&Co. Private Limited" başlıklı yazısı). Bu yönetimin tek tek her bir üyesi, ABD'nin dünya petrol kaynakları üzerindeki

3 Halk Meclisi (ç.n.)

4 Baba Bush yönetiminin Savunma Bakanı, Oğul Bush yönetiminin Başkan Yardımcısı Dick Cheney, savunma sahasında iş yapan şirketlerin en büyüğü olan Haliburton'un bir önceki yönetim kurulu başkanıydı (CEO). Yönetim kurulunda Baba Bush'un yanı sıra onun Dışişleri Bakanı James Baker'ın da yer aldığı Carlyle Grubu'nun ana iş dalı, tüm dünyada muazzam bir silah tedariki işinde hâkim bir role sahiptir. Bu tür örnekler *sonsuz biçimde* çoğaltılabilir.

kontrolünün her anlamda genişlemesinden büyük oranda kazanç sağlayacaktı. Bunun da ötesinde, esasen üç özelliği olan bütün petrol ekonomisinin gerçek niteliğinden de söz etmek gerekir: a) asıl kaynaklar ve bunların mülkiyeti, kontrolü ve fiilen kullanımı, b) kapasite arzının ve ticaret yönünün, yani boru hatlarının nerelere gittiği ve petrolün nerelere ulaştırılacağı meselesinin kontrolü, c) şu anda dünyanın en büyük ticaret alanı olan petrol ticaretinin gerçekleştirildiği ve dolayısıyla bu ticaretin oluşturduğu refah birikiminin bulunduğu ülkeye ait para birimi. Bu yönlerin her biri kısmen açıklama gerektiriyor.

Öncelikle, kaynakların hacmi ve tüketim biçimleri meselesine bakalım. Dünyanın bilinen en geniş petrol yatakları Orta Doğu'dadır. Bununla birlikte, 35 milyarla 300 milyar varil arasında olduğu tahmin edilen petrol rezerviyle, Hazar Denizi Havzası giderek çekici hale gelmektedir; 300 milyar varil bu bölgenin Suudi Arabistan'dan daha fazla ve bütün Orta Doğu'nun yarısı kadar rezervi olduğu anlamına gelmektedir. Buna karşın, ABD petrol yataklarının yalnızca yüzde 2 ya da 3'üne sahiptir, ancak dünya nüfusunun yalnızca yüzde 5'ine karşılık gelen nüfusuyla, tüm dünyadaki petrolün yüzde 25'ini tüketmektedir ve bunun yarısını ithal etmektedir. Bu hesaplamalarda Hazar petrolünün önemli bir yeri vardır, çünkü ABD petrol şirketlerinin esasen yüklenici firma olarak görev aldığı Orta Doğu'da petrol devlet malı sayılırken, Hazar havzasındaki petroller hâlâ özel mülktür ve ABD şirketleri tarafından doğrudan satın alınabilmektedir. Ancak bu durumun da iki önemli sakıncası vardır. Öncelikle, bu petrol yatakları işlenmemiş, hatta büyük oranda keşfedilmemiş durumdadır ve buralarda petrolün çıkarılması oldukça zahmetlidir; gerekli altyapı ve petrol çıkarma tesislerinin 60 milyon dolara mal olabileceği tahmin ediliyor ve bu rakam en zengin şirketlerin bile ürkütücü bulduğu bir rakamdır. İkinci ve daha önemli olan mesele, Hazar denizine sınırı olan yeni küçük devletlerden hangisinin bu petrolün ne kadarına sahip olduğunun yasal olarak belirlen-

memiş olmasıdır. İran'ın Sovyetler Birliği'yle yapılan ve Hazar Denizi'ni bu iki ülke arasındaki "ortak göl" olarak tanımlayan anlaşmalara atıfta bulunabileceği gerçeği dikkate alındığında, durum daha da karmaşık bir hale gelmektedir; İran böylelikle buradaki petrolün büyük bir kısmı üzerinde hak iddia edebilir ve bu bölgede kurulan sonraki rejimler uluslararası kanuna uygun olarak İran'la anlaşmak zorunda kalacaklardır.

Irak, petrol yataklarıyla ilgili bu hesaplarda özel bir yere sahiptir. Ülkenin *bilinen* rezervleri tüm dünyadaki rezervlerin yüzde 16'sına karşılık gelmektedir; bu oran söz konusu olduğunda yalnızca Suudi Arabistan Irak'ın önünde yer almaktadır ve Irak'ın Hazar bölgesinin *şu anda bilinen* rezervlerinden çok daha büyük rezervlere sahip olduğu anlamına gelmektedir. İkinci olarak, Irak'ta son yirmi yılda petrol endüstrisinde yaşanan gerileme o kadar büyüktür ki, Suudi Arabistan'da yapılan günde sekiz milyon varillik üretime kıyasla, Irak halen günde yaklaşık iki milyon varil petrol üretmektedir; bu, Irak'ın petrol üretim kapasitesi düşse bile (örneğin, 1979'dan bu yana Irak petrol endüstrisinde aynı bilgisayarlar kullanılmaktadır) ülke rezervlerinin çok daha iyi korunduğu anlamına da gelmektedir. Üçüncü olarak, on yıldan fazla bir süredir ABD'nin petrol şirketlerinin bu kaynak zengini ülkeye girmesi engellenmiştir ve bir "rejim değişikliği" gerçekleşmediği sürece bu ülkeye alınmayacaklardır. Dördüncü olarak, Irak'ın işgalinin tamamlanmasının ardından ABD'nin, ya kendi askeri yönetiminin kontrolünde ya da daha sonra kuracağı kukla rejim vasıtasıyla Irak petrollerini özelleştirmeye çalışacağına dair çok güçlü söylentiler vardır; belli başlı işbirlikçilerin bu işi yerine getirme isteği, değiştirilen rejimi idare etmek üzere kimin terfi ettirileceğini belirleyebilir.

Ayrıca bir de petrolün hangi hattan akacağını ve kimlerin bundan kısa sürede faydalanacağını kesin olarak belirleyecek olan boru hatları meselesi vardır. Örneğin, Sovyet döneminde, Hazar Havzası'nın yalnızca Rusya'ya giden boru hatları vardı ve ABD'nin buradaki planı kısmen bu akışın yönünü

değiştirme amacına yöneliktir. ABD Afganistan'dan Umman Denizi'ne doğru boru hattı döşemek ve Rusya'nın yanı sıra Avrupa'yı bu ikmal yollarından uzak tutmak istiyor, ancak sorun Afganistan'ın bir kara ülkesi olması ve bu hattaki boruların bu yüzden ya en yakın mesafede yer alan İran'dan ya da Pakistan'dan geçmek zorunda olmasıdır; ABD ise ne İran'ı ne de Pakistan'ı şu an için güvenilir bulmaktadır. Pakistan'daki sözde "teröre karşı savaş"ın şiddetlenme olasılığının ve İran'da "rejim değişikliği"ne yönelik çılgın planların nedeni işte budur. Bu arada ABD Kazakistan ve Türkmenistan'dan başlayıp Hazar Denizi'nden Bakü'ye, oradan Gürcistan ve Türkiye'ye, oradan da Akdeniz'e giden petrol ve gaz boru hatları sistemini inşa etmeyi tercih etmektedir. Bu durum Rusya'yı devre dışı bırakacaktır, ancak kaynakların Avrupa'ya ulaştırılmasını kolaylaştıracaktır. Her durumda asıl mesele boru hatlarının yönünün büyük jeopolitik öneme sahip olduğudur. Örneğin, küresel gücün farklı biçimde dağıtılması durumunda, boru hatlarının Hazar Havzası'ndan Çin'in "endüstriyel" açıdan geliştirmeye çalıştığı Xinjiang bölgesine doğru döşenmesi ihtimal dâhilindedir. Söz konusu boru hatları, olasılıkla Çin'in sahil bölgelerine ve bunun da ötesinde Japonya'ya petrol ve gaz götürmek için Çin topraklarından geçirilebilir. Bu tür boru hatlarının inşası çok pahalıya mal olabilir, ancak bunun sonucunda Çin ve Japonya petrol tedarikleri üzerindeki ABD hegemonyasından ciddi ölçüde kurtulabilir. ABD asla buna izin vermez, çünkü bu türden olasılıklar ülkenin en kötü iki kâbusunun gerçekleşmesine katkıda bulunabilir; yani Çin ve Japon çıkarları bir gün aynı noktada birleşebilir ve birlikte bu iki ülke yakın gelecekte ABD'yi geride bırakacak bir birlik olarak Doğu ve Güneydoğu Asya'nın geniş endüstrileşmiş ülkeleri haline gelebilir.

ABD'nin yakın zamanda gerçekleşebilecek diğer kâbusu, AB'nin rakip bir birlik olarak hızla ortaya çıkmasıdır. Ancak bu durum Avrupa'nın, halen tüm dünyanın ana ve gerçekten de ayrıcalıklı rezerv parası olan doların hâkimiyetinden kurtul-

masıyla mümkün olabilir. Bu da ancak ve ancak Avronun dünyanın en büyük ticareti olan petrol ticaretinin ana para birimi olması durumunda gerçekleşebilir. Petro-dolar niteliği taşımayan çok miktarda dolar, dünya çapındaki değerini ve merkeziyetini yine de petro-dolar sayesinde elde etmektedir. Saddam Hüseyin'in en önemli suçu, ne kitle imha silahları üretmek ne de terörü desteklemektir; onun suçu, 10 yıl süren Amerika-güdümlü BM yaptırımları ve ülkesinin büyük kısmının Anglo-Amerikan kuvvetler tarafından bombalanması yüzünden hiddetlenip, 6 Kasım 2000 tarihinde Irak'ı *petrol ticaretinde ve dolayısıyla genel anlamda dış ticaretinde dolar yerine Avroyu ana para birimi olarak kullanmaya başlayan ilk petrol üreten ülke* yapması ve böylece diğer OPEC ülkelerine Avroya geçerek ya da en azından rezerv paralarını değiştirerek doların hegemonyasını kırabileceklerini göstermesidir. Irak bu değişikliği gerçekleştirdiğinde, Avro bir ABD doları karşısında 82 sent değerindeydi; Avro bugün %17 değer kazanmış durumdadır ve bir Avro 1.5 $'a eş bir değere sahiptir. Irak'ın bu kararı Avronun ilk kez rakip para birimi haline gelmesinde kilit rol oynamıştır. Şayet petrol üreten ülkeler buna benzer bir değişiklik gerçekleştirirlerse, ABD ekonomisi müthiş bir daralma, hatta çöküş olasılığıyla karşı karşıya kalabilir.

İşler böyle yürüyor: Dolar dünyanın rezerv parası olduğu için, her ülke dolar ithal etmeye zorlanıyor ve bu, söz konusu ülkelerin mal ve hizmetlerini ABD'ye satmaları gerektiği anlamına geliyor; ABD bu durumda yalnızca daha fazla dolar basmaya devam ediyor ve böylelikle ithalat maliyetini çok aza düşürüyor. İşte böylelikle ABD muazzam bütçe açıklarıyla, ancak bu bütçe açıklarının ekonomisine hiçbir yan etkisi olmaksızın, ekonomisini yürütebilmektedir. Petrol pek çok ülke için en büyük ve tek ithalat maddesi olduğundan, bu ülkeler kendi petrol alımları için giderek artan miktarlarda dolara ihtiyaç duyuyorlar. Sonuçta, petrol üreten ülkeler daha sonra çoğu ABD kaynaklı bankalara dönecek olan ve petro-dolar olarak adlandırdı-

ğımız muazzam miktarlarda dolar biriktiriyorlar. Eğer petrol ticareti Avro üzerinden yapılmaya başlanırsa, dünyada, Avroya dönüştürülmek zorunda olan dolar fazlalığı olacak ve doların değeri düşecektir. Bu durumda değer-yitirmiş dolarlar ABD Merkez Bankası tarafından kabul edilmek zorunda kalacaktır. Böylece ne kadar çok dolar nakit paraya çevrilirse, değerleri de o kadar çok düşecektir. ABD bu durumda on yıllardır yaptığı gibi ekonomisini bütçe açıkları üzerinden yürütemeyecektir. Aslında, dünyadaki en büyük borçlu ve para birimi artık daha az talep edilen ülke olarak ABD, daha fazla dolar basmaya devam etme kapasitesi bulunmadığından, borçlarının bir kısmını ödemeye başlamak zorunda kalacaktır. Bu arada, ABD'nin üretim kapasitesi ve kentsel altyapısı son derecede bozulmuş durumdadır ve artık, kredi kartı ekonomisine bağlı ABD vatandaşları bir yana, ülkenin eyalet ve kentleri en az federal yönetim kadar borca batmış durumdadır. ABD pekâlâ bir çöküşle karşı karşıya kalabilir. Bu nedenle petrol üreten ülkelerin Avroya geçmemesini garanti altına almak zorundadır; bu, söz konusu ülkelerin bir kısmını işgal ve kalanını da sürekli olarak tehdit etmeyi gerektirse bile. Venezüella'nın ABD'ye en çok petrol sağlayan ülkelerden biri olduğu düşünüldüğünde, örneğin Venezüella başkanı Chavez, Saddam Hüseyin'le aynı kararı alıp Avro'ya geçerse ne olur?

Bu para birimi savaşı, Irak'a karşı planlanan savaş ve orada düşünülen rejim değişikliğinin olduğu kadar ülkenin petrol kaynaklarını ele geçirme sorununun da bir parçasıdır. Aslında tanıklık ettiğimiz şey, yaklaşık elli yıl önce ABD'nin rehberliğinde gelişmiş kapitalist ülkelerin oluşturduğu dolar hegemonyası sisteminin tamamında görülen olası bir çatlaktır. Fransa, ABD'nin tek taraflı biçimde bu savaşa girme isteğinin Birleşmiş Milletler'i yok edeceği uyarısını yaparken, Nazi taşkınlıklarının Milletler Cemiyeti'nin sonunu nasıl getirdiği akla gelmektedir. ABD ile büyük AB ekonomileri arasında, bu para birimi savaşıyla açığa çıkan gerginlik, Sovyetler Birliği'nin yok oluşu-

nun emperyalizmin daha güçlü biçimde istikrar kazanmasını değil, sistemin içsel çelişkilerini vurgulamayı nasıl sağladığını ortaya koymaktadır; aslında, geriye dönük olarak bakıldığında, gelişmiş kapitalist ülkeler arasında istikrarlı bir ittifak sağlayan şeyin yalnızca komünist devletlerin varlığı olduğu ve söz konusu istikrarın komünist rakiplerin ortadan kaybolmasının ardından kırılganlaşabileceği daha açık biçimde anlaşılabilmektedir. Bu arada, Afganistan'ı fethedip sonra da onu çöpe attığı, şu günlerde Irak halkı ve kaynaklarına savaş açmaya hazırlandığı ve Irak dışında yarım düzine ülkeye "rejim değişikliği" getirmek için savaş açma tehditleri savurduğu için ABD, Nazi Almanya'sının halefi gibi görünmeye başlamaktadır.

Yaklaşan savaşın altında yatan ekonomik zorunluluğu ele alan bu çözümleme, aynı zamanda iki diğer etmeni de açıklamamızı sağlamaktadır. İlk olarak, ABD'nin, neden savaş-karşıtı güçlerin geçmişte eşi benzeri olmayan büyüklükte küresel koalisyonunu bile karşısına alma pahasına savaş çıkarmaya bu kadar kararlı olduğunu artık görebiliyoruz. Aynı zamanda, bu çözümleme, Blair&Co'nun başka açılardan duyarsız ve üçkâğıtçı gibi görünen davranışını açıklamaya da yarıyor. Bush'u destekleyen İtalyan ve İspanyol hükümetlerinin ideolojik temelleri anlaşılabilir; ABD gibi, İtalya ve İspanya da aşırı sağ kesim tarafından yönetiliyor. Ancak Britanya'nın İşçi Partili Başbakanı neden ABD'ye destek verir? Bunun nedeni dolarla sterlin arasındaki yapısal yakınlıktır ve bu yalnızca Blair ve Bush arasındaki kişisel yakınlığı değil, aynı zamanda Anglo-Amerikan ve Fransız-Alman blokları arasındaki gerilimin nedenini açıklamaktadır. Bütün bunlar hep parayla ilgilidir.

İşgal Savaşı Başladı

11 NİSAN 2003

Beklenen, korkulan ve tarif edilemeyecek kadar korkunç olan şey başladı. Anglo-Amerikan ittifakı, şu an itibariyle on yılı aşkın bir süredir Irak ve halkına karşı ahlaksız bir yıkım ve açlık savaşı sürdürmektedir. Bugünlerde başlayan şey ise, devam eden bu savaşı büyük çaplı bir işgal savaşına dönüştüren yeni ve dönüm noktası niteliği taşıyan bir aşamadır. Bu yazıyı yazdığım savaşın dördüncü gününde, Bağdat şimdiden insanlık tarihinin en kötü bombardımanlarına maruz kaldı: Kente tek bir gecede 1000 cruise füzesi fırlatıldı. "Şok ve Dehşet" diye bilinen stratejinin yaratıcıları, ilk iki günde Bağdat'ın 800 kruz füzesiyle vurulmasını tasarladıklarında, bu denli yoğun bombardımanın Hiroşima'ya atılan atom bombasınınkiyle aynı etkiyi yaratacağını söylemişlerdi. Fazladan atılan 200 füzeyle, tek bir gecede "Hiroşima etkisi" aşıldı. Bu ilk geceyi nispeten, ama yalnızca nispeten daha az bombardımanın yapıldığı bir sonraki gece takip etti. Kara ve deniz üslerindeki rampalardan fırlatılan uzaktan kumandalı füze saldırılarına ek olarak, ilk

iki gecede toplamda ABD uçakları 1000 bombardıman sortisi yaptı. Yakında daha çok sayıda füze kasırgası gerçekleşecek.

Tuhaf olan şey, başkanlık sarayı, savunma bakanlığı ve istihbarat bürolarının karargâhları, Saddam'ın aile üyelerinin evleri gibi hedeflerin hiçbir askerî anlam taşımamasıdır. Bu binaların çoktan boşaltılmış olma ihtimali yüksektir. Amaç, basitçe halkı dehşete düşürmek ve kentteki en görkemli binaların bile alev alev yandığı ve gökyüzüne yükselen enkaz parçacıklarına dönüştüğü bir ortamda, her bir kent sakininin hemen kaçmadığı ya da teslim olmadığı sürece, aynı kaderle karşı karşıya kalacağını göstermektir. Amerikalıların istediği şey, donanmaya bağlı askerleri Bağdat'a girmeden önce, Arap dünyasının son zamanlardaki en mağrur ve gelişmiş kentlerinden biri olan bu altı yedi milyonluk kentin bir ceset ve hayalet kentine dönüşmesidir. Amerikan vatandaşlarının hayatı, aşina olduğumuz türden kent içi savaşlarda yer alamayacak kadar çok değerlidir.

Bu dehşete düşürme amacı o kadar bellidir ki, TV kanallarının stüdyolarında sıraya dizilen sözde uzman ve stratejistler, bu durumu "psikolojik savaş" olarak adlandırmaya alıştılar; sanki kente yağan binlerce cruise füzesi uçaklardan broşür atmayla aynı etkiye sahipmiş gibi. Uzun zamandır Pentagon'un yayın organı gibi hizmet veren CNN'de bu türden saçmalıkların yayımlanmasına alışmıştık, ancak BBC de bir gecede dönüşüm geçirmişe ve kısmen CNN'in sağında bir yer tutmuşa benziyor. Sanki CNN'in kötü bir kopyası gibi. Savaşla ilgili gerçek haberlerin çoğu internetteki savaş karşıtı grupların oluşturduğu alternatif medyadan, bunların web siteleri ve sunucu listeleri aracılığıyla geliyor. Örneğin, düşen ve 40 ABD ve İngiliz askeri personelinin ölümüne yol açan üç helikopterin işgalci ittifakın iddia ettiği gibi kaza sonucu ortadan kaybolmadığını, aksine vurularak düşürüldüğünü yalnızca bu sitelerden öğrenebiliyorsunuz. İnsanların bütün Arap dünyasında kendi zorba hükümetlerine baş kaldırdıklarını, Yemen ve Bahreyn'den Mısır ve Amman'a kadar her yerde polisle çatıştıklarını, Yemen'de bu

tür gösterilerde üç kişinin vurularak öldürüldüğünü ya da militan vaazların yalnızca Müslüman dünyasındaki cihat grupları tarafından değil, Sünni İslam'ın en prestijli ve ciddi ilahiyat fakültesi olan El-Ezher'den ABD'nin monarşi yanlısı yandaşlarının son derece vahşice yönettiği Suudi Arabistan'ın Mekke ve Medine kentlerindeki camilerine kadar geleneksel ve tarihsel anlamda bütün bir barışçı İslam dünyası tarafından da verildiğini yine yalnızca bu medyadan öğrenebiliyorsunuz. Diğer yandan, hâkim elektronik medya, bunlardan ve İran'ın mevcut başkanı Ayetullah Hamaney'in Humeyni'nin ölümünden sonra bu türden bir üslupla konuşmaktan vazgeçmesine karşın, ABD planları için "şeytanca" ifadesini kullanmasından ya da yalnızca Çin değil, Endonezya Başkanı Megawati Sukarnoputri'nin ve Malezya'nın Vekil Başbakanı Abdullah Ahmad Badawi'nin Magawati'nin terimleriyle "Irak'a yönelik askeri eylem uluslararası kanuna aykırı olan bir saldırı eylemidir" dediğinden söz etmekten kaçındılar.

Yunanistan'daki her bir kentin gösterilerle sarsıldığını ya da 200.000 kişinin bu kuşağın en büyük mitinginde yürüdüğünü veya Paris'te 100.000'den fazla kişinin yürüyüş yaptığını, Almanya'nın bütün önemli kentlerinde mitingler yapılırken Berlin'de yüz bine yakın kişinin yürüdüğünü, bu mitinglerin ortak özelliğinin "Bizim Adımıza Değil" yazılı pankartlar taşıyan on binlerce okul öğrencisinin katılması olduğunu büyük medyadan öğrenemiyoruz. Yalnızca *CounterPunch* dergisinin web sitesinden San Fransisco'da tutuklananların sayısının 1400'ü aştığını ve polis göstericileri döverken helikopterlerin gün boyunca kentin üstünde dolaşıp durduklarını öğrenebildim. Temkinli davranan basılı medya o kadar şaşırdı ki, *Guardian* gazetesinin bu sabahki elektronik baskısının manşetinde 200.000 kişinin Londra ve New York'ta yürüdüğü yazdığı halde, ayrıntılarda bu sayı hızla Londra için 100.000'e, New York için de 20.000'e düştü. Şu aşina olduğumuz, bir sıfır silerek mitingin gerçek boyutunu onda bir oranında düşük gösterme

başarısı, yaklaşık 150.000 kişilik yürüyüşün yalnızca 15.000 kişinin ilgisini çekmiş gibi gösterildiği Milano'da polis tarafından elde edildi. CNN'in, gerçekleri kabul etmeye başlaması ve Londra gösterilerinin (gösteride gösteriyi düzenleyenlere göre yarım milyon kişi, polise göre ise 200.000 kişi vardı) ve New York'taki gösterilerin (yaklaşık 200.000 kişi) gerçek boyutuna birkaç dakika ayırması yirmi dört saatten fazla bir süre aldı. Bütün bunlar Bağdat bombardımanlarının dördüncü gününde aceleyle organize edilmiş gösterilerdi.

Savaş sürekli uzayıp giderken, sadece protestoları umursamayan ya da büyük ölçüde polis tahminlerine bel bağlayan bir medyadan, ne Turin'den Melbourne'e, Sidney'den Karachi'ye kadar farklı yerlerde gösteriye katılanların sayısını, ne de bu hareketin devamlılığını, iniş ve çıkışlarını öğrenebiliriz. Stan Goff'un belirttiği gibi: "Bu günler, Bush ve onun katil soytarıları için kolay geçmiyor. Bunlar çok sayıda sözde liberal için de zor zamanlar. Herhangi bir savaş karşıtı harekete benzemeyen bir savaş karşıtı hareket sahneye çıktı. Artık bu hareket tarihte görülmüş en hızlı ve en geniş çaplı uluslararası hareket durumuna gelmiştir. Anarko-çocukları, eski solcuları ve elbette barış yanlılarını içermektedir; ancak aynı zamanda okul çağında çocukları olan anneler, Siyahi vaizler, İtalyan liman işçileri, kitap yazan kadınlar, inek öğrenciler, doktorlar, Hintli konfeksiyon işçileri, Nijeryalı entelektüeller, Brezilyalı kahve toplayıcıları, Japon öğrenciler, Haitili köylüler, Filipinli çöpçüler...yani her bir lanet olası insan bu harekette yer almaktadır!"[1]

1 *Frontline* dergisinde kendisiyle ilgili yazdığım ve şu anda silmiş bulunduğum ilk yazıda kendisine yönelik sert ve haksız bir dil kullandığım için Bay Stan Goff'a açıkça bir özür borçluyum. Amerikan sahnesini uzaklardan, Yeni Delhi'den izlerken, Goff'un ABD Silahlı Kuvvetleri'ndeki uzun süreli çalışma deneyimlerinden haberdardım, ancak daha sonraları onun genelolarak savaş karşıtı harekete, özel anlamda ise savaş gazilerinin arasına katıldığını bilmiyordum. Şu anda Goff, işgali sona erdirmeyi ve ABD askerlerini geri getirmeyi amaçlayan bir harekete yardım etmek için, halen Irak'ta görev yapan ABD askerlerinin ailelerini örgütleyerek harika bir iş çıkarmaktadır.

Blair Bush için neyse, BBC de CNN için odur, bu yüzden Anglo-Amerikan liberallerinin ve özellikle onların hâkim medyasının bunalımı giderek daha belirgin bir hale geliyor. Londra yürüyüşü en canlı anındayken, BBC'den alınan tek şey havadan çekilmiş ve yaklaşık beş saniye süren bir görüntüydü; BBC bunu işgalcilerin amigoluğuna başlamadan önce yayınladı. Geçmişten beri ve şimdi ABD istihbaratı ve askeri güçlerinde çalışan pek çok görevlinin, Bush'un mutlu soykırımcılarından oluşan büyülenmiş grubun dışında kaldıklarını, bu soykırımcıların gerçekleştirmeye çalıştıkları gezegenin fethi projesinin sürdürülemez olduğuna, Amerika'nın kendi ulusal güvenlik çıkarlarına ve belki de savaşın planlandığı gibi sürmemesi durumunda ihtişamını kaybedebilecek olan Cumhuriyetçi partinin kendi çıkarlarına ters düştüğüne inandıklarını böyle bir medyadan öğrenmeniz çok zordur. Söz konusu evcilleştirilmiş ve parası ödenmiş hâkim medya aynı zamanda Condoleeza Rice'ın yardımcılığını yapmış olan Amerika'nın en önemli terör uzmanının ilk bombalar Bağdat'a düştükten sonra Ulusal Güvenlik Konseyi'ndeki görevinden nefretle istifa ettiği gerçeğini saklamak için elinden geleni yapmaktadır. Yine bu medya, şimdiden üç ABD diplomatının istifa ettiğinden ya da ordu papazlarının askerlerin çoğunun savaş amaçlarından soğuduğunu bildirdiklerinden söz etmemiştir. Yine aynı medya, Irak'ın savunma gücünden geriye kalan çok az şeyi, özellikle EL Samut füzelerini ve bunların taşıma sistemlerini yok ederek ABD'ye değerli hizmetlerde bulunan BM'nin önceki baş silah denetçisi Hans Blix'in, şimdilerde ABD'nin öteden beri "sabırsız bir şekilde savaş başlatmak" istediğini, başından beri barışçıl amaçlı silahsızlandırmayla ilgilenmediğini ve denetçilere uyduruk ve yanlış bilgiler sağladığını söylediğinden de söz etmeyecektir. ABD'de yaşayan, ancak ABD medyasından görüşme daveti alamayan Blix'in meslektaşı Joern Siljeholm, *Dagbladet* adlı Norveç gazetesine Colin Powell'ın Güvenlik Konseyi'ndeki iddialarını anlattı; bu iddialarda Powell "Karşılaştıklarımız elimiz-

deki bilgilerle hiç uyuşmadı. Bütün söylenenler yanıltıcıydı... KİS'ler [kitle imha silahları] hakkında söylenenlerin çoğunun tamamen saçma olduğu ortaya çıktı" diyordu. Bunu en az Bağdat ve Musul'a yağan cruise füzeleri kadar "psikolojik savaş"ın parçası olan BBC'de ya da CNN'de asla duyamazsınız.

Bugün, yani savaşın dördüncü gününde, BBC ve CNN'deki savaş holiganları bile üç tür baskıyla karşı karşıyadır. İlk olarak, savaşa yönelik muhalefetin boyutu o kadar büyük ve dünya genelinde o kadar geniş ki, medya bu yükselen savaş karşıtlığını görmezden geldiği takdirde bütün inandırıcılığını kaybedecektir. 15 Şubat'ta en az 15 milyon yürüyüşçüyü dünyanın sokaklarına döken dünya çapındaki büyük başkaldırıdan sonra, savaş karşıtı hareket yatışmak şöyle dursun yeniden canlanıyor, daha militan bir yapıya bürünüyor ve özellikle gençler ve daha küçük yaştakiler arasından yeni göstericiler topluyor. New York'tan Brüksel'e, Bahreyn'den Mexico City'ye kadar dünyanın her yerinde protestocularla polis arasında sokak kavgaları yaşandığına dair bilgiler geliyor. Bu yeniden diriliş artık görmezden gelinemez.[2]

İkinci olarak, Amerikan'ın yanlış bilgilendirme ajansları tarafından uydurulan mitlerin çoğu bir bir ortaya dökülüyor. "Şok ve Dehşet" yaratma amaçlı bin cruise füzesi saldırısı, binlerce bombardıman sortisi yapılıyor ve buna rağmen insanlar Bağdat'tan kaçmıyor. Anglo-Amerikan özgürlükçülerini beklediği söylenen Doğu Irak'ın Şii bölgelerine dört gündür zırhlı piyadeler giriyor, ancak kimse bu askerleri selamlamaya gelmiyor ve henüz en küçük bir kasaba bile insanlık tarihinin bu en büyük askeri gücü karşısında tamamen düşmedi: Bunun yerine, karşımızda ellerinden geldiği kadar direnen aç ve yıpranmış bir halk görüyoruz. Ben bu satırları yazarken istilacıların iki gün önce ele geçirdiklerini iddia ettikleri küçük Nasiriye kenti hâlâ savaşmaya devam ediyor.

2 Başka yerlerde de belirttiğimiz gibi, yükselişe geçen savaş karşıtlığının yeniden canlanışı, pek çok kişide şok etkisi veya ümitsizlik yaratan ya da basitçe onları sessizliğe sürükleyen Bağdat'ın düşüşüne kadar devam etti.

Üçüncü olarak, Iraklıların öne sürdüğü her bir iddianın ya doğru ya da inandırıcı olduğu ortaya çıkarken, Anglo-Amerikan ittifakının uydurduğu hikâyelerin yanlışlığı ispatlanıyor. 51. Tümenin teslim olduğunu iddia etmişlerdi; sonra teslim olan bölüğün tümen değil, tabur olduğu, daha sonra teslim olanın tugay komutanı olduğu, daha sonra ise bütün tugayın teslim olduğu söylendi, ancak buna ilişkin kesin bir delil gösterilemedi; belli ki iddia yalandı ya da daha kibar bir dille söylemek gerekirse "yanlış bilgi"ydi. Belli kentlerin düştüğünü iddia etmişlerdi, hâlbuki bu kentler düşmedi. Bir piyade karargâhına yönelik bombalı saldırı yalanlanamadı; ancak bu açıklamayı kısa süreli zihinsel bozukluk yaşayan bir Amerikan askerinin yaptığına dair bir hikâye uyduruldu. İlk helikopter düşürüldüğünde, bunun bir kaza olduğunu söylediler. Britanya'nın en iyi ve en yeni iki helikopteri düşürüldüğündeyse, bu iki helikopterin yanlışlıkla çarpıştığını belirttiler. Kraliyet Hava Kuvvetleri bir uçağını kaybettiğinde önce birkaç saat suskun kaldılar; sonra da bir ABD füzesinin uçağı yanlışlıkla vurduğunu söylediler. Küçük sınır kenti Um Kasr'ı ele geçirdiklerini ve Irak'ın ikinci büyük kenti Basra'nın düşmek üzere olduğunu duyurdular. Yirmi dört saat sonra, Um Kasr hâlâ direniyordu ve bir gecede 77 sivilin hayatını kaybettiği, 366 kişinin ise yaralandığı çok ağır bir bombardımana maruz kalan Basra düşmekten o kadar uzaktı ki, kentin kuşatıldığı ve etrafından geçildiğine dair bir başka hikâye uyduruldu. Bu arada, bütün hava bombardımanlarına ve kara saldırılarına ve Basra'nın ağırlıklı olarak Şii nüfusunun Anglo-Amerikan "özgürlükçüleri" selamlamak için ayağa kalkmaya hazırlandığının düşünülmesine karşın, halk şu ana kadar Basra'yı terk etmemiş durumdadır.

Yeniden canlanan kitlesel savaş karşıtı bir hareketin yol açtığı baskıların yanı sıra, işgal kuvvetlerinin mit ve yalanlarıyla da karşı karşıya kalan hâkim medya bile, artık kendisine verilen savaş çığırtkanı hükümetin yayın organı olarak üstlendiği rolden uzaklaşmaya başladı. BBC şimdiden savaşta yaşa-

nanlarla ilgili mevcut şüpheciliği canlı tutan en az bir yorumcuyu işe aldı.

Peki savaş neden çıktı ve bunun olası sonuçları nelerdir? Önceki yazılarda ABD'nin geniş çaplı hedeflerinden söz etmiştik. Bu hedeflere yeniden döneceğiz ve iddialarımızı güçlendireceğiz. Bununla birlikte, öncelikle, son üç Amerikan yönetimi, Baba Bush, Clinton ve Oğul Bush, Irak'ta ABD politikasını yönetirken, Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği ve şu günlerde etkili ve güzel konuşan Fransa ve Almanya'yı da içeren sözde "uluslararası toplum"un onlarla suç ortaklığı yaptığı belirtilmelidir. Bir buçuk milyon Irak vatandaşının ölümüne, Iraklıların sağlık ve yaşam imkânlarının yok olmasına, ilaç gibi temel gereksinimlerden mahrum bırakılmalarına ve ülkedeki petrol endüstrisinin yanı sıra diğer bütün endüstri dallarının ve ülkenin altyapısının çöküşüne mal olan yaptırımlar, Güvenlik Konseyi'nin kararlarıyla dayatıldı ve devam ettirildi. Aynı yıllarda, Anglo-Amerikan ittifakı, ülkelerin bağımsızlığıyla ilgili uluslararası kanunları hiçe sayarak Kuzey ve Doğu Irak'ın büyük kesiminde "uçuşa yasak bölge" olarak adlandırılan yerleri dayatma yoluyla belirledi; buna göre, Irak kendi toprağı üzerinde kendi uçaklarını uçuramayacakken, Anglo-Amerikan ittifak istediği gibi bunu yapabilecekti ve yaptı da. Güvenlik Konseyi bunun karşısında hiçbir şey yapmadı ve ilgili BM Sözleşmesi'nin on yıl süreyle ihlaline göz yumdu. Bu on yıl boyunca söz konusu ittifakın Irak'ta bir yerlere bomba atmadığı neredeyse tek bir hafta bile yaşanmadı; Güvenlik Konseyi her hafta yapılan bu kanunsuzlukları kınamak, hatta gündeme almak için bir kez bile toplanmadı.

ABD istedi, Güvenlik Konseyi onay verdi ve dünya üstündeki istisnasız her bir ülke Irak'ın "silahsızlandırılması"na yönelik mide bulandırıcı bir talebi papağan gibi tekrarladı. Körfez Savaşı'ndan bu yana Irak hiçbir yabancı ülkeyi işgal etmedi; İsrail ise yaklaşık kırk yıldır Suriye topraklarını işgal etmiş (hatta kendi ulusal hukukuna dayanarak "ilhak etmiş") du-

rumdadır; hâlbuki İsrail silahsızlandırılmamaktadır. Britanya ve ABD, Irak'ı bombaladı; Kuzey Irak'taki ayrılıkçı gruplara ve ABD destekli "muhalefet"e askeri malzeme ve akıl hocaları temin etti; hatta bundan birkaç hafta önce *Time* dergisi Özel Kuvvetleri de içeren gizli ABD askeri güçlerinin aylardır Irak'ın farklı bölgelerinde faaliyette bulunduğunu bildirdi. Ancak ne kadar sıklıkla Irak'ın bağımsızlığı kuralını çiğnemiş ya da onun vatandaşlarının üzerine bombalar yağdırıp ölümlere yol açmış olsalar da, ne Britanya ne de ABD'nin silahsızlandırılması gerekli görüldü; bu ülkeler kınanmadı bile.

Sadece bu kadar da değil. ABD bir yıldan fazla bir süredir olabildiğince yüksek sesle ve sıklıkla Irak'ı kendi istediği bir zamanda, denetçilerin ne bulup bulmadığını dikkate almaksızın sırf "rejim değişikliği" (yani, tek taraflı bir savaş kararıyla bir başka bağımsız ülkenin kanunlara uygun biçimde kurulmuş hükümetini devirmek) amacıyla işgal edeceğini haber veriyor. Bunu çok iyi bildiği halde, aynı Güvenlik Konseyi ülkeye denetçiler gönderdi ve fetih savaşının Anglo-Amerikan ittifak açısından daha da kolaylaşması için bu kişilere Irak'ın halen sahip olduğu çok zayıf savunma kapasitesini yok etmeleri yönünde yetki verdi. ABD, işgali başlatma kararı aldığında, söz konusu denetçilere Irak'ı terk etmeleri yönünde doğrudan emir verdi; Kofi Annan tamamen kendi başına ve denetçileri Irak'a gönderen Güvenlik Konseyi'nin izni olmaksızın, denetçilere ABD emirlerine uymalarını "tavsiye etti." Amerikalılar Mart ayı ortalarında kendi karar taslaklarını Güvenlik Konseyi'nden geri çekmeden hemen önce, Fransa'nın düzenbaz ve güvenilmez başkanı Jacques Chirac, Irak'ın otuz gün içinde tamamen silahsızlandırılmasını, aksi takdirde BM'nin onayladığı bir savaşla karşı karşıya kalmasını öngören bir uzlaşı önerisinde bulundu. Amerikalılar, Fransız-Alman birliğinin kendilerine bu şekilde teslim olmalarına aldıracak kişiler değillerdi, çünkü Amerikalıların savaş takvimi, silahsızlandırma meselelerine ya da zaten miskin durumdaki bir Güvenlik Konseyi'nin görüş-

lerine değil, işgal için en uygun hava koşullarına göre belirlenmişti. Nisan ayı ortalarına gelindiğinde, büyük kum fırtınaları başlamış olacaktı ve savaş biraz daha güçleşecekti.

Bu taarruz sürmektedir. Çin'in Irak savaşının BM Sözleşmesi'nin ihlali olduğunu vurgulayan sert üslupla yazılmış bir beyanatta bulunmasından, Putin'in "tecavüz" ve "kınama" kelimelerini sarf etmesinden, Almanya ve Fransa'nın "uyarı"larını yinelemelerinden ve "ölümler"in en aza indirilebilmesi için "ihtiyat"lı davranma önerisinde bulunmalarından ve bunun gibi eylemlerden memnun oluyoruz. Ne Güvenlik Konseyi'nin bu daimi üyelerinden biri, ne de BM Sözleşmesi'nin mevcut muhafızı olarak görülen Kofi Annan, şu ana kadar bağımsız bir ülkeye karşı tek taraflı olarak açılan bir savaşın, söz konusu ülkedeki kentlerin bombalanmasının, topraklarının işgal edilmesinin ve ülkenin kent merkezlerinde yaşayan sivillerin öldürülmesinin savaş suçları olduğuna ve ABD ile Britanya liderlerinin tamamen bu amaçla kurulan Uluslararası Adalet Divanı'nda yargılanması gerektiğine yönelik görüş bildirdi.

Aksine, Kofi Annan'ın, ABD işgalinin ardından sözde "insani yardım"ın ülkeye sevk edilmesinin planlanması amacıyla yaklaşık üç ay önce sessizce bir komite kurduğu biliniyor ve bombardımanlar başladıktan bir gün sonra, sözünü ettiğimiz aynı Almanya ve Fransa, Irak'ın "savaş sonrası yeniden yapılandırılması"nda kaç ihale kazanacaklarına dair görüşmelere başlamış durumda. Amerikalılar işgal kararlarını duyurdukları gün, Annan BM tarafından uygulanan ve petrol karşılığında gıda verilmesini öngören programı sonlandırdı; böylece yaptırımlarla eli kolu bağlanmış olan Irak'ın, günlük ihtiyaçlarını karşılamak için kendi halkının bel bağladığı çok önemli malzemelerin de önünü kesmiş oldu; burada kullanılması söz konusu olan para Irak petrolünün satışıyla elde edilmiş Irak parasıydı, ancak Irak bu parayı kendi vatandaşlarına gıda satın almak için kullanamamaktadır, çünkü ABD'nin direktifleri üzerine bir BM bürokratı bunun böyle olması gerektiğini söyle-

mektedir. Annan aynı zamanda yardım kuruluşlarından Irak'ı terk etmelerini istemiş ve böylece halkı bu kaynaktan da mahrum bırakmıştır. Bu açlık olasılığının, halkın ülkeden ayrılmaya başlamasını teşvik edeceği ve bunun sonucunda Saddam'ın kurbanları olarak adlandırılacak ve daha sonra kendilerine hayırsever BM'nin ve daha da hayırsever batılı ülkelerin "insani yardım" götüreceği milyonlarca "mülteci" yaratacağı umuluyordu. Şu anda, ABD'nin ebedi sadık hizmetçisi Annan, Güvenlik Konseyi'ne sunulmak üzere, ABD'ye fetih görevini tamamlama iznini verecek olan, ancak çirkin işgal görevinin BM adına yürütülmesini öngören bir karar taslağı hazırlamakla meşguldür; böylece işgalden sonra büyük olasılıkla Iraklıların başlatacağı uzun süreli gerilla savaşıyla ABD askerleri değil, BM bayrağını dalgalandıran, ama aslında ABD'nin emirlerini yerine getiren başka ülkelerin askerleri karşı karşıya kalabilir. BM sözleşmesinin savunuculuğu görevini ihmal etmesi, Bush ve Blair yönetiminde yer alan savaş suçlularına yardım ve yataklık etmesi nedeniyle Annan hakkında makul bir hukuksal dava açılabilir.

Şimdiye kadarki anlamlı tek muhalif girişim Rusya'dan geldi. Başkan Putin ve onun Dışişleri Bakanı Igor Ivanov, 22 Mart'ta El Cezire kanalına verdikleri demeçte Rusya'nın "diğer ülkelerle birlikte" Irak'ın Anglo-Amerikan güçler tarafından işgalinin uluslararası hukukun ihlali olup olmadığını ve ihlal durumu söz konusuysa hangi uygun yasal girişimlerde bulunulabileceğini belirlemek amacıyla, Birleşmiş Milletler'in hukuk bürolarına başvuracağını belirttiler. Bu sözlerin arkasındaki niyetin ne kadar ciddi olup olmadığını henüz bilmiyoruz. Çünkü bu da ABD'yle Güvenlik Konseyi'nin muhalif üyeleri arasındaki bir pazarlık noktasından başka bir şey olmayabilir. Yine de kesinlikle yapılması gereken şey budur. Güvenlik Konseyi'nin dört daimi üyesinin yanı sıra tüm dünyadaki diğer pek çok ülke, Irak'a yönelik Anglo-Amerikan saldırının, BM Sözleşmesi'ni ve uluslararası hukukla ilgili diğer asli sözleşmeleri ihlal ettiğini belirttiler. Bu sözler eylemlerle inandırıcı hale getirilmelidir.

Kitle imha silahlarına gelince, genel kabul gören görüş oldukça basittir: Irak bu silahlara sahip olsa, Amerikalılar bu ülkeye girip de risk almazlardı. Bu meseleyi olabildiğince uzun süreliğine denetçilere bırakırlardı. Irak'ta bu silahlardan hiç olmadığını ve bu durumun hiçbir şekilde ciddi bir soruna yol açmayacağını biliyorlardı. Sonra haftalar geçtikçe denetçiler ABD'nin zaten bildiği şeyi bir kez daha doğruladı. Denetçilere yanlış ve yanıltıcı bilgiler vermişlerdi, çünkü aslında gerçek olan herhangi bir şeye dair ellerinde somut bilgi yoktu; yalnızca birtakım kuşkuları vardı ve bunları gidermek istiyorlardı. Blix de kendisinden isteneni yerine getirdi.

Diğer taraftan, ABD Kuzey Kore'yi elbette işgal etmeyecektir, çünkü Kuzey Kore nükleer silahlar ve bu silahları Japonya'ya kadar taşıyabilecek taşıma sistemleri geliştirmiştir. Irak'ın geliştirmeye çalıştığı şey şudur: Arap dünyasının karşısındaki büyük tehdit unsuru İsrail'de var olduğu *bilinen* en az 200 nükleer başlıklı silaha karşı minimum dengeyi sağlama amacına yönelik, az sayıda, menzili İsrail'e kadar uzanan benzer silahlar. İlke aynıydı: kilit niteliğindeki bir ABD müttefikini tehdit edersin ve böylece ABD seni işgal etmeye cesaret edemez; bu, Kuzey Kore örneğinde Japonya, Irak örneğinde ise İsrail'di. Kuzey Kore kumarı işe yaradı; Irak'ınki işe yaramadı. Bu olayda ve başka pek çok olayda olduğu gibi, Güvenlik Konseyi, "uluslararası toplum" vs. sağlam bir biçimde ABD'nin yanında ve Irak'ın karşısında durdular.

Peki stratejik hedefler ve bunların başarıyla gerçekleştirilme olasılığı nedir?

Öncelikle Irak'ta *mevcut* beklentinin ne olduğu sorusuna yanıt bulmamız lazım. Bu noktada anlaşılması gereken ilk şey Irak'ın yıkılmış, tükenmiş, fakirleştirilmiş, savunma olanakları çoktan yok edilmiş ve dışarıdan yardım alamaz durumda olduğudur. Ülke nüfusunun üçte ikisi gıda ve ilaç gibi zaruri malzemelerin doğrudan devlet tarafından dağıtılmasına bel

bağlamıştı. İşgal buna son verdi. Ülkenin silahlı güçlerinin geleneksel savunma yöntemlerini kullanarak süper yüksek teknolojiye sahip işgalcilere karşı ülkeyi uzun süreyle savunması çok zor. Irak'ın henüz test edilmemiş tek gücü halkının mücadele ruhudur. Acaba direnip savaşabilecekler mi? Iraklı otoriteler ülkenin toplam nüfusunun üçte birine karşılık gelen yedi milyon kişiyi silahlandırdıklarını belirtiyorlar. Bu doğru olabilir mi? Ya da bu halkın desteğini alan, uzun süreli bir anti-emperyalist direniş savaşını kamçılayabilir mi? Yoksa ülkedeki etnik gruplar arasında silahlı bir çatışmaya mı yol açar? Baas partisi üyeleriyle onların muhalifleri arasında çatışmaya mı neden olur? Yoksa gıdadan ve diğer zaruri ihtiyaç maddelerinden bile mahrum, tek bir gün daha hayatta kalabilmek için mücadele eden ve dükkânları yağmalayan halkı birbiriyle karşı karşıya getiren bir genel anarşiye mi dönüşür? Bunu söylemek için henüz çok erken.

Diğer taraftan, ABD'nin çok kısa süre içerisinde olmasını beklediği şeyler olmadı. Saddam karşıtı ayaklanmalar gerçekleşmedi; Şiiler işgalcileri memnuniyetle karşılamadı; Şii-Sünni kavgası çıkmadı; insanlar kentlerden topluluklar halinde göç etmedi. Herkes yüz binlerce tonluk TNT etkisine eş, binlerce bomba ve füzenin kentlerine yağdığını gördü ve yine de bulundukları yerden ayrılmadı. Doğrusunu söylemek gerekirse, Lübnan ve Ürdün'deki Irak elçiliklerinin, Irak'a gidip ABD'ye karşı savaşmak isteyenlerin başvuru akınına uğradığı yönünde bilgiler var. CNN bile, arabalarına binip Bağdat'a gitmek ve üzerine bombalar yağarken kendi kentlerinde olmak isteyen Amman'daki Iraklıların görüntülerini yayınladı. Amerikalılar orduda, iktidar partisinde ve rejimin kendisinde bölünmeler bekliyorlardı. Hâlâ kendileriyle aynı safta yer almak isteyen üst düzey askeri liderler ve parti kurmaylarıyla görüştüklerini iddia ediyorlar. Aylardır, Saddam'dan kurtuldukları takdirde Baas partisinin tamamını kendi yanlarına çekeceklerini söylüyorlar. Bunların hiçbiri henüz geçekleşme-

di. Belki gerçekleşecek, belki de gerçekleşmeyecek.[3]

Bu arada, canavara benzeyen askeri konvoyları gürültüyle Bağdat'a doğru ilerlerken ve kentin havadan bombardımanı devam ederken bile, Amerikalıların kâbusu, doğrudan çatışmalarda, sokak sokağa, ev eve çarpışmalarda savaşmaları, ABD ve Britanya ölümlerinin bu tür çarpışmalar sonucunda artmasıdır. Britanya kamuoyunun zaten ezici bir çoğunlukla savaş karşıtı olduğunu ve bizzat iktidar partisinin bu konuda ciddi biçimde bölündüğünü biliyorlar. Çok sayıda Amerikan askerinin hayatını kaybedeceği uzayan bir savaş, ABD'deki savaş yanlısı duyarlılığı da oldukça hızlı biçimde yok edecektir; Vietnam savaşında bu yok oluş yıllar almıştı; şimdiyse yalnızca birkaç ayda gerçekleşebilir. Bununla birlikte, ciddi oranda zayiat vermek istememe Anglo-ABD birliğini ikilemde bırakmaktadır. Klasik ordular teslim olur, ancak işgalciler halkın arasına karışan ve sabit yerleri olmadığı halde savaşan ordulara karşı ne yapabilecektir? Şayet savaşı açan cephe klasik kara savaşını siyasal açıdan fazla maliyetli buluyorsa, bu durumda diğer tek seçenek toplu imha savaşı açmaktır: yani herkesi yukarıdan bombardımanla öldürmek. İşgalcilerin bunu başarabilecek askeri olanakları kesinlikle vardır. Ancak bunun siyasal sonuçları çok daha akla hayale sığmaz niteliktedir. Dikkatlice seçilmiş ve içerisinde insan olmayan binaların bir gecede korkunç biçimde bombalanması neredeyse üç milyon kişiyi dünyanın her

3 Bağdat'ın beklenmedik bir biçimde savaşmadan teslim olması, ülke yönetiminin bir kısmı süratle saklanma yolunu seçerken, ülkedeki askeri ve siyasi kurumların bir kısmının gerçekten de Amerikalılarla anlaşma yaptığı yönünde bir düşünceyi akla getirmişti, ama artık bunun doğru olduğunu biliyoruz. Saddam Hüseyin'in kızları neticede Ürdün'e iltica etti ve kendileriyle yapılan görüşmelerde en çok güvendiği generallerin babalarına ihanet ettiğini söylediler. Bir yanda çok kısa sürede ortaya çıkan direnişin niteliği, diğer yanda Amerikalılarla çalışmak isteyen çok sayıda güvenlik görevlisinin ortaya çıkışı, daha alt rütbeye sahip kişiler arasında benzer bölünmelerin yaşandığını ortaya koymaktadır; her ne kadar bütün bu personelin gerçekten de Amerikalılara sadık kalıp kalmayacağı belli olmasa da.

yerinde sokağa döktü ve pek çok kentte sokak kavgaları yaşandı. Bombardımanlar sonucunda yanıp kül olan insanların televizyona yansıyan görüntüleri, Ortadoğu ve Avrupa kentlerini, olasılıkla da bazı Amerikan kentlerini derinden etkileyecektir ve Bush ve Blair'i savaş suçlusu olarak yargılanmasını amaçlayan önüne geçilemez bir direniş doğacaktır.[4]

Bu nedenle Amerikalılar hâlâ bir şeylerin onların lehine işleyeceğini umuyorlar: yani halkın kaçacağını, siyasetçilerin ve devlet görevlilerinin taraf değiştireceğini, birinin Saddam'ın ölü bedenini getireceğini ya da buna benzer şeylerin meydana geleceğini ümit ediyorlar. ABD-Britanya ittifakı kendi güçlerinin 27 Mart'ta Bağdat sınırlarına ulaşmış olacağını belirtiyor. Aranan yanıtların bir kısmı bundan sonra gelebilir.

Peki, bu ittifak şu ana kadar neleri başardı? İttifak güçleri çölde ilerlemeye devam ediyor, ancak ben bu yazıyı yazarken savaşta, saldırının dördüncü günü itibariyle bunun dışında çok az şeyi başarmış durumdalar. Bunun dışında kazanımlarından üçü önemlidir. İlk olarak, sivil cepheyi önemli ölçüde sağlama aldılar. Savaştan önce halkın görüş ayrılığına düştüğü ABD'de, yurtsever coşku Bush'un dörtte üçlük çoğunluğu kendi tarafına çekmesini sağladı ve yaklaşık elli yıldır, yani kongredeki herkesten daha uzun bir süredir, ABD Kongresi'nde görev yapan Demokrat Senatör Byrd, savaşı kınadığı onurlu konuşmasını yapmak üzere ayağa kalkıp "Bugün ülkem için ağlıyorum" dediğinde Senato Meclisi neredeyse boştu ve Byrd'in kendi partisinden arkadaşları bile onu dinleme zahmetine girmedi. Britanya'da İşçi Partisi'nde uzun süredir beklenen isyan gerçekleşmedi: meclisin 139 üyesi Blair'e karşı oy kullandı, ancak

4 Bağdat'ın kısa sürede teslim olması, böylesi bir kent savaşı olasılığının yanı sıra ABD-Britanya ittifakının sözü edilen türde bir imha savaşını başlatmaya yönelik duydukları gereksinimi ortadan kaldırmıştır. ABD'nin elindeki teknolojinin geleneksel sokak çarpışmaları için artık uygun olmadığı da düşünülebilir. Bu teknoloji bununla birlikte vur-kaç niteliğindeki gerilla saldırıları karşısında çok daha az etkilidir; zaten işgal başladığından beri tanıklık ettiğimiz şey de budur.

Blair muhafazakârların sürekli desteğiyle ve kendi partisinin ve Kamara'nın sağladığı çoğunlukla kazandı.

İkinci olarak, Amerika Birleşik Devletleri AB'yi fikir ayrılığına düşürmeyi başardı ve böylece Fransız-Alman tutumuna karşı kendisini destekleyen Britanya, İspanya, İtalya, Portekiz ve daha küçük pek çok ülkeyle birlikte hâlihazırdaki önemli siyasi amaçlardan birini gerçekleştirmiş oldu. Bunun yanında, altı Arap ülkesi işgalci güçlere üslerini kullanma izni verirken (sessizce bunu yapan ülkelerden biri de Ürdün'dü), Suriye hariç diğer ülkeler de üstü kapalı destek verdiler. İşte bu, "gönüllüler dayanışması" diye adlandırdıkları ve 45 ülkenin üye olduğunu iddia ettikleri yapılanmanın özüdür; bu 45 ülkenin çoğu Eritre, El Salvador ve Estonya gibi önemsiz küçük müstemlekedir. Eğer bu savaşın sonunda ABD, Avro'nun tehdidine karşı petrol ticaretinin yapıldığı tek para birimi olarak doların konumunu da sağlamlaştırabilirse, AB içerisindeki bu bölünme uzun vadeli sonuçlar doğurabilir.

Üçüncü olarak, işgal güçleri Birleşmiş Milletleri de devre dışı bıraktı ve hatta Güvenlik Konseyi'nden izin alarak değil, kirli işlerini Kofi Annan ve onun bürokrasisi aracılığıyla gerçekleştirerek BM'nin konumunu daha da kötüleştirdi. Güvenlik Konseyi'nin diğer üyelerinin önünde artık iki seçenek var: ya bunu yutacak ve gelecekteki dağıtımlarda kendi paylarını isteyecekler ya da ABD-Britanya saldırısının meşruluğuna açıkça karşı çıkıp onları uluslararası hukuka karşı hesap vermeye zorlayacaklar ve bunun kendi seçtikleri kurallara göre değil, uluslararası yargı yetkisi olan mahkemelerin kurallarına göre olmasını sağlayacaklar. Birleşmiş Milletler böylelikle yeniden şu iki durumdan herhangi biri aracılığıyla "konuya dâhil edilebilir." Ya genellikle şimdiye kadar olduğu biçimde, yani Amerika'yı taklit eden müttefikler gibi Amerikalıların kuklası olarak dâhil olabilir ya da bu rolü oynamayı gerçekten reddedip ABD'den hesap sorabilir. Bütün bunlar iki etmene bağlıdır. İlk olarak, Fransız-Alman ittifakının bu siyasi

ölüm kalım savaşında dolara karşı Avro'yu gerçekten savunmak isteyip istemediklerini göreceğiz. İkinci olarak, son Güvenlik Konseyi toplantılarında geçici bir şekilde ortaya çıkan Fransız-Alman-Çin-Rus koalisyonunun dünya üzerindeki tek taraflı ABD hâkimiyetinin karşısında kalıcı bir birlik olarak gerçekten uzun vadeli bir öneminin olup olmayacağını görmek zorundayız. Bu gelişmelerin ikisinin de gerçekleşme ihtimali yok. ABD-Britanya ittifakının Güvenlik Konseyi'ne karşı koyması ve onu devre dışı bırakması ve diğer hiçbir daimi üyenin bu önemli meseleyi tartışmak üzere bir oturum talebinde bile bulunmaması, bu noktada kimsenin ABD'nin karşısında yer almak istemediğini gösteriyor olabilir. Bu durum da dikkatlice izlenmesi gerekecek olan bir meseledir. Pek olası gözükmese de, Rusya'nın Irak'a yönelik mevcut saldırının meşruluğunu belirlemek için uluslararası kuruluşları devreye sokacağı yönündeki tehdidinin gerçekleşmesi durumunda, bizler küresel güç dağılımı mücadelesinin yeni bir evresine girmiş olacağız.

ABD'nin uzun vadeli stratejik amaçlarına gelince, bu politikanın arkasındaki daha büyük çaplı bir jeo-politik projeden ve petrol politikalarından, bununla bağlantılı olarak dolarla Avro'yu karşı karşıya getiren para birimi savaşından daha önce bahsetmiştik. ABD'nin Bush yönetimi altındaki dış politikasının, Dışişleri Bakanlığı'nda hatta CIA'de değil, öncelikle aşırı sağ görüşlü bir grup düşünce kuruluşunda biçimlendirildiğinden defalarca söz ettik; Pentagon'daki mevcut en üst düzey görevlilerin ana üssü konumundaki Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi bu düşünce kuruluşlarının en önde gelenidir, ancak Miras Vakfı ve Amerikan Girişim Enstitüsü gibi diğer bazı düşünce kuruluşları da bunlar arasında yer almaktadır. Irak'ın ele geçirilmesinin ardından nelerin yaşanacağını değerlendirirken, Amerikan Girişim Enstitüsü'nde Özgürlük Kürsüsü sahibi Michael Ledeen'in tam işgalin başladığı günlerde 19 Mart tarihli *New York Sun* gazetesine yazdığı yazıdan bir alıntıyla bitirelim isterseniz. Makalenin başlığı "Bağdat'tan Sonra: Tahran, Şam,

Riyad'"dır ve yazının bir yerinde şöyle denmektedir: "Bir zamanlar, Tahran, Şam ve Riyad'daki diğer terör uzmanlarının cani suratlarıyla karşılaşmadan yalnızca Irak'la uğraşmak mümkün olabilirdi, ancak bu dönemler geçti...artık onların da kaderi çizilmiş durumdadır. Bu ülkelerdeki halkların Afganistan ve Irak'a götürdüğümüz özgürlüğün aynısını talep etmesi an meselesidir....Irak bir muharebedir, savaş değildir."

Şu halde, bir sonraki sefer cruise füzelerinin nereye yağacağını artık biliyoruz.

Barbarlar Kapıda: Bağdat Muharebesi Başladı

25 NİSAN 2003

Ortaçağ'da sahip oldukları parlak medeniyetler çökmeye başladığı sıralarda, Bağdat'ın Moğollar tarafından yağmalanması Arapların belleklerinde canlılığını korumaktadır; bu olay Osmanlı'nın egemenliğini koruduğu dönemlerden sonra söz konusu bölgenin Batılı güçlerce nihai olarak ele geçirilmesi ve sömürgeleştirilmesine zemin hazırlamıştır. Nispeten daha yakın zamanda, yani yirminci yüzyılın ilk yarısında, Irak'ın Britanyalılar tarafından işgalinin anısıyla birlikte, şu anda Arap dünyasında yeniden yaşanmakta olan şey işte bu anıdır. Çünkü Araplar modern tarihlerinin dikkate değer bir döneminden geçmektedirler. Elli yıldan fazla bir süre önce, İsrail'in yaratılmasından beri ilk kez başkenti yine Bağdat olan bir Arap ülkesi, Arap olmayan bir gücün bilfiil işgal ve aslında sömürgeleştirme tehdidiyle karşı karşıyadır. 1982 yılında Beyrut'un İsrailliler tarafından yıkıma uğratılmasını televizyonlardan korkuyla izleyenler, şu sıralarda devam eden işgal savaşının ilk gecesinden beri Bağdat'ın çok daha çarpıcı ve vahşi biçimde bombalanma-

sını izlemek zorunda kaldılar. Kentin işgal güçleri tarafından uzun süre kuşatma altında tutulabileceği ve kayıtsız bir rejim altında, yıpranmış ve yetersiz silahlara sahip Bağdat halkının kenti savunmasının çok yakın zamanda gerçekleşebileceği olasılığıyla karşı karşıya kalan bazıları, şimdiden Bağdat'ı "çölün Stalingrad'ı" olarak adlandırmaya başladı. Bu ifade inanılmaz. Çünkü Bağdat sonunda Beyrut'a ya da Stalingrad'a değil, Fransız sömürge işgaline karşı yürütülen bağımsızlık savaşı yıllarındaki Cezayir'e, yani, işgal edilmiş, ancak direniş için kendisini yavaş yavaş örgütleyen bir kente benzeyebilir.

Kendi uydurdukları mitlerle sarhoş olan Anglo-Amerikan ittifak birbirinden farklı hayallerle bu işgal savaşına girişmişti. Örneğin işgalci güçler, Şii çoğunluk tarafından onları Sünni otoriteden kurtaracak kişiler olarak görülüp memnuniyetle karşılanacaklarına inanmışlardı. Bunun yerine Irak'taki Şii din adamları içerisinde kendisine en çok saygı duyulan kişi olan Ayetullah el-Hüseyni el-Sistani, kutsal Necef kentindeki makamından bu yabancı işgaline karşı direniş göstermenin bütün dünyadaki Şiiler için "dinsel bir görev" olduğunu duyurdu. Ayetullah el-Hüseyni'nin hemen ardından Şii İslam'ın İran'daki merkezi olan Kum kentinin din bilginleri ve Ayetullahları aynı amaca yönelik ortak bir bildiri yayınladı. İşgalci eksenin elbette kendine bağlı Iraklı yandaşları var; bunlar arasında işgalcilerin gözünde Saddam'ın gözde halefi durumundaki, suçlu olduğu kanıtlanmış olan Ahmet Çelebi gibi kişiler ve Bağdat'a düşen bombaların çıkardığı ses için "kulağıma müzik sesi gibi geliyor" diyen Harvard Üniversitesi'ndeki Kenan Mekiya gibi işbirlikçi entelektüeller var. Ayrıca işgal güçleri bu işgallerin her bir kentte Baas iktidarına karşı bir dizi ayaklanma başlatacağını da hayal etmişlerdi. Gerçekte ise hiçbir Arap grup sömürgeleştirilmek üzere "özgürleştirilmek" amacıyla ortaya atılmadı ve bu grupların hiçbiri işgalcilerin tarafında savaşmıyor, aksine binlerce kişinin Ürdün, Suriye ve İran'dan Bağdat savunmasına katılmak üzere Irak'a akın ettiği söyleniyor. Ağır-

lıklı olarak Şii kökenli Güney Irak'ta isyan çıkarmak şöyle dursun, ABD-Britanya ittifakı şimdiye kadar bütün bölgede ciddi önem arz eden hiçbir kenti ele geçiremedi.

Benzer biçimde, işgal, Irak ve Suriye'yi yönettikleri dönemde yaklaşık kırk yıl boyunca birbirlerine amansız rakip olan Baas partisinin iki grubunu bir araya getirmeye yaradı. ABD Savunma Bakanı Suriye'yi, Irak'a aralarında ABD ve Japonya yapımı gece görüş gözlüklerinin de bulunduğu askeri ekipman sağlamakla suçladı ve İsrail'in cani Başbakanı Ariel Sharon Suriye'yi işgal etmekle tehdit etti. Daha 2002'nin Aralık ayında, ABD işgal planlarını tamamlarken, Sharon Irak'ı sözde "kitle imha silahlarını" Suriye bölgesine taşımakla suçlamaya başlamıştı; bu suçlama ABD-Britanya ittifakının yakın gelecekte Suriye'yi işgale gerekçe göstermek için kullanabileceği bir suçlamadır. Bu suçlamalar Irak'ın ilk başta yine de sözü edilen türde silahlara sahip olduğu yönündeki suçlamalar kadar uydurmadır. Bildiğimiz şey, Suriye'nin çok sayıda Arap savaşçının kendi topraklarından Irak içlerine sızmasına izin verdiği ve böylelikle ABD ve İsrail'e misilleme yaptığıdır.

Daha da önemlisi, Kuzey Irak meselesi ve Amerikalıların oradaki Kürt işbirlikçileri kendilerine ait özerk, belki de yarı-bağımsız bir bölge ya da devletle ödüllendirme yönündeki planlarıyla ilgili olarak Suriye, İran ve Türkiye arasında yeni işbirliği düzeylerinin oluşmakta olduğuna dair bilgiler ortaya çıkıyor. Türkiye ve Suriye'nin, Kürt meselesindeki politika değişikliği yüzünden bu bölgede 1998 yılında savaşın eşiğinden dönmüş olduğu ve Türkiye ve İran'ın çeyrek yüzyıl önce İran'da gerçekleşen İslam devriminden bu yana çok gergin ilişkiler içinde oldukları düşünülürse, bu durumun önemi anlaşılabilir. Şu anda elimizde, şimdiye dek birbirine düşman olan bu ülkeler arasında giderek artan bir politika uyumunun gerçekleştiği ve istihbarat bilgilerinin paylaşıldığına dair sağlam kanıtlar var, her ne kadar bu uyum yalnızca Kürt meselesinde görülüyor ve diğer düşmanlıklar varlığını koruyor olsa da. Kuşkusuz İran da

ABD-Britanya işgalcileri tarafından, İran rejimine sadık olan, ancak işgalcileri destekleyen Kürt işbirlikçilerine karşı Irak ordusunun tarafında savaşmak isteyen Iraklı grupları Kuzey Irak'a yerleştirmekle suçlanmaktadır. Bu arada, NATO üyesi olan ve bugüne kadar bölgede ABD'nin güvenilir müttefiki olarak kalan Türkiye, bir yandan ABD'nin Kuzey Irak'taki birliklerini desteklemesi için kendi topraklarını kullanmasına izin verirken, öte yandan Kuzey Irak'taki Türk nüfusunu (Türkmenler) Kürt ayrılıkçıların olası saldırılarına karşı savunmaya hazırlanıyor.

Savaş cephesinden doğru bilgi elde etmek gerçekten de mümkün değil. Amerikanlar basın özgürlüğü vaazları vermekten hiç bıkmıyorlar, ama hiçbir bağımsız gazetecinin yaptıklarını yayımlamasına ya da iddialarını doğrulamasına izin vermediler. Bunun yerine, uydurdukları cinsel ifadeyi anımsatırcasına, gazeteciler işgalci eksenin önceden izni olmaksızın hiçbir şey söylemeyeceklerine dair sözleşme yaptıktan sonra kendi birimlerinin tarafını tutan savaş muhabirleri haline "dönüştürülmüşlerdir."[1] Bu nedenle CNN ve BBC'nin öncülüğünde gece gündüz televizyonlarda durmadan ya bu türden "taraf tutan savaş muhabirine dönüştürülmüş" gazetecilerin yalanlarından ya da savaşın yapıldığı yerden uzakta bulunan, savaş ve savaşan askerlerle o kadar da iç içe olmayan gazetecilerin yorumlarından oluşan yayınlar izliyoruz; dolayısıyla izleyiciler Iraklı görevlilerin yaptığı basın toplantılarından, Rusya'dan gelen istihbarat raporlarından ya da El-Cezire başta olmak üzere Arap kanallarından ayıklanarak geçen bölük pörçük haberlerden elde ettikleri küçük bilgi parçaları arasında seçim yapmaya mecbur bırakılıyor. Kendi iddialarıyla savaş

1 Aijaz Ahmad'ın burada kullandığı "embedded journalist" ifadesi Irak savaşıyla ortaya çıkmış olan ve savaş cephesi muhabiri anlamına gelen bir ifadedir. Biz burada yazarın kullanmış olduğu "embedded" ifadesini savaş cephesi muhabirine "dönüştürülmüş" muhabirler anlamıyla, yani taraf tutan, savaşan askerlerle iç içe yaşayan muhabirleri tanımlamak için kullandık.

alanında meydana gelmekte olan şeyler arasında büyük tutarsızlıklar olduğu gerçeğiyle yüz yüze kalan Amerikalı görevliler "yanlış bilgi"nin meşru bir savaş silahı olduğunu açıkça beyan ettiler, ki bu durum ilk olarak Hitler'ci propagandanın tasarladığı ilkelere benzemektedir. Bu görevliler Arap dünyasında 45 milyon kişinin izlediği ve işgal savaşı başladığından bu yana Avrupa'da dört milyon yeni abone kazanan bağımsız haber kanalı El-Cezire'nin internet sitesine saldırıp çökertecek kadar ileri gittiler.

Bütün bu vahşi haber kontrolüne rağmen, işgalci eksene bağlı güçler derin bir güvenilirlik boşluğuyla karşı karşıyadırlar. Reagan döneminin ABD silah denetleme müdürü Ken Adelman Şubat 2001'de *Washington Post* gazetesindeki yazısında Irak'taki "rejim değişikliği"nin "çocuk oyuncağı" olduğunu belirtmişti. Bush yönetiminin üst düzey elemanları, özellikle de Başkan Yardımcısı Dick Cheney ve Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, iki ya da üç haftalık bir askeri operasyon sözü verdiler. Mevcut Irak saldırısının lideri General Tommy Franks ikide bir savaşın plan ve programlara uygun biçimde sürdüğünü belirtiyor. Tony Blair de parlamentoda aynı şeyi söyledi. Saldırının 18. gününde ben bu satırları yazarken söz konusu kişilerin sundukları delil, işgalci ittifaka bağlı güçlerin Güney Irak'a doğru hızla ilerledikleri ve ABD askerlerinin Irak sınırlarına ulaştığı yönündeki haberlerdir. Uluslararası Saddam havaalanının ele geçirildiğini, kentin kuşatıldığını, ABD özel birliklerinin Bağdat'ın merkezinde operasyon yaptıklarını iddia ediyorlar.

Gerçekler ise başka olabilir. Kuveyt sınırının yakınlarındaki küçük liman kenti Um Kasr'ın saldırının ikinci gününde düştüğü ilan edildi; iki gün sonra yine Kuveyt sınırına yakın yaklaşık 500.000 nüfuslu ve nispeten daha büyük bir şehir olan Nasiriye kentinin düştüğü duyuruldu. Oysa her iki kent de hâlâ direniyor ve özellikle Nasiriye'de şiddetli çatışmaların yaşandığına dair haberler gelirken, Britanyalıların Um

Kasr'daki kontrolü aralıklı patlamalar ve sık sık gerçekleşen keskin nişancı saldırıları yüzünden sürekli zayıflatılıyor. Hatta ABD birlikleri, dev çöl sahalarından geçip Bağdat'ın kenar mahallelerine vardıkları halde, ciddi öneme sahip hiçbir kent henüz onlara teslim olmadı ve Irak direnişi bütün bu kentlerin yanı sıra 450 kilometrelik Irak-Kuveyt sınırının tamamı boyunca da sürmektedir. Amerikalılar için, çöl boyunca belli aralıklarla kurulmuş olan kendi malzeme tedarik hatlarının korunması açısından hayati önem taşıyan Necef ve Kerbela gibi kutsal kentlerde halkın sokak çatışmalarında göğüs göğse savaştığı bildiriliyor.

ABD, Iraklı savunma güçlerinin ana unsuru konumundaki Cumhuriyet Muhafızlarının altı tümeninin büyük oranda yok edildiği ya da etkisiz hale getirildiğini ve şimdiye kadar 9000'den fazla Iraklının teslim olduğunu iddia etti. Bununla birlikte, anlatacakları öyküleri Anglo-Amerikan otoritelerin onaylamasını beklemek zorunda olmayan Batılı gazeteciler bile Cumhuriyet Muhafızlarının karıştığı herhangi bir ciddi muharebe yaşanmadığını doğruladılar. Aynı biçimde, teslim olan 9000 savaş tutsağının kaçının sivil olduğu da belli değil. Ancak, önemli olan ABD komutasının bile yalnızca bir generali esir aldığını iddia etmiş olması ve aynı gün ABD'nin 2500 Iraklı askerin teslim olduğunu ilan etmesidir; oysa Rusların yayınladığı güvenilir istihbarat bültenine göre bütün hafta boyunca teslim olanların toplam sayısı 1000'i geçmedi. Benzer biçimde, ABD, Bağdat'ın uluslararası havaalanını ele geçirdiğini duyurduğunda Iraklı otoriteler bir otobüs dolusu gazeteciyi havaalanının 150 metre içerisine kadar götürdüler ve civarda hiçbir Amerikan askerinin olmadığını gösterdiler. Yine ABD, "orada kalmak için" şeklinde bir ifade kullanarak, kendine bağlı güçlerin Bağdat'ın merkezinde operasyon yaptığını duyurduğunda, BBC'nin kentteki en önde gelen iki muhabirinden biri otoritelerin herhangi bir kısıtlaması olmaksızın bütün kentte dolaştığını ve ABD-Britanya ittifakının inanılmaz bir vahşetle

gerçekleştirdiği aralıksız yüksek irtifa bombardımanına karşın normal işleyişini sürdüren bir kentte hiçbir Amerikalı görmediğini bildirdi.

ABD "Şok ve Dehşet" diye adlandırılan politikasının, yani Basra'nın yanı sıra başkenti de hedef alan, tarihte eşi görülmemiş yoğunluktaki bombardımanın, sivil halkın moralini bozacağını ve rejimin hızla çözülüşüne neden olacağını, bunun da kitlesel ayrışmalara yol açacağını tahmin etmiş ve muhtemelen planlarını da bu tahmin doğrultusunda yapmıştı. Gerçekte ise, Basra ve Güney Irak'ın daha küçük diğer kentlerinde giderek artan ölüm oranlarına rağmen, şu ana dek kentleri terk eden çok az sayıda mülteci var ve yönetim dağılmadı; bakanlar ve üst düzey görevliler düzenli olarak Irak televizyonuna çıkıyor ve Irak televizyonunda Saddam Hüseyin'in bile Bağdat'ın bombardımandan etkilenmiş bölgelerinde siviller arasında dolaşırken çekilmiş görüntüleri yayınlanıyor. Asıl şaşkınlık, kargaşa ve ağız dalaşının ABD'nin en üst düzey görevlilerinin arasında yaşandığına dair bilgiler elimize ulaşıyor ve bazı en üst düzey generallerle Pentagon'un sivil önderleri arasındaki görüş ayrılığının, ABD Kongresi'ndeki bir grup Cumhuriyetçi milletvekilinin Rumsfeld ve Wolfowitz'e, yani Pentagon'daki Savunma Bakanıyla onun müsteşarına fazla güvenmemesini ve silahlı güçlerin profesyonellerine ve söz konusu ideologlardan son derece kuşku duyan istihbarat bürolarına kulak vermesini kendisine tavsiye etmek için Başkan Bush'la görüşmelerine yol açacak kadar yoğun olduğu belirtiliyor.

Halen Irak'ta yürütülmekte olan Rumsfeld-Wolfowitz planlarının en üst düzey askeri ve istihbarat görevlilerinin çoğu tarafından desteklenmediğini ve Rumsfeld'in sistematik bir biçimde bu görevlilerin çoğunu kilit kadrolardan çıkarıp yerlerine planlarına onay veren daha yumuşak başlı görevliler yerleştirdiğini artık biliyoruz. Bu karşıt görüşlü görevliler arasında hayal kırıklığı yaşanmış olması, daha yakın zamanlarda gerçekleşen işgale kadar olan süreçte, Güney Irak'taki kentle-

rin Amerikalı "özgürlükçüleri" memnuniyetle karşılayarak kolayca teslim olacağı, işgalci güçlerin ele geçirdikleri kentlerde kendilerine sadık yerel yönetimler bırakacakları ve böylece Bağdat'a ilerlerken arkalarında güvenilir artçı ve sağlam malzeme tedarik hatları bulunacağı varsayımına dayalı planlara karşı çıkan sayısız çok gizli belgenin basına sızdırılmasına tanıklık etmemizden anlaşılabilir. Bu planlarda işgalci güçlerin kendilerine ait devasa bir orduyu Türkiye üzerinden Kuzey Irak'a geçirebilecekleri de varsayılmıştı. Doğrusunu söylemek gerekirse, ilk şok Türk parlamentosu 62.000 askerden oluşan ABD gücünün kendi topraklarından geçmesine ve böylece aslında stratejik bir avantaj kazanmak için Türkiye'yi kullanmasına izin vermeyi reddedince geldi. Güney Ordusuna komuta eden, Irak işgalini yöneten ve Rumsfeld'in yanında yer alan çok az sayıda üst düzey generalden biri olan General Tommy Franks'in, Türkiye'nin bu kararından sonra, planlanan işgalin söz edilenden daha büyük oranda bir askeri güç Kuveyt'te toplanana kadar ertelenmesi yönünde tavsiyede bulunduğuna dair şu an elimizde güvenilir bilgiler var. Görüş ayrılığı içinde olanlar, Iraklıların kitleler halinde Anglo-Amerikan işgal güçlerini karşılayacağı ve Irak yönetiminin kısa sürede dağılacağı yönündeki gerçekleşme ihtimali az olan siyasal beklentilerden oluşan politikalara dayanan askeri planlamaların gerçekçi olmadığını, Kuveyt'te toplanacak askeri gücün Irak işgali için yetersiz olduğunu ve Bağdat büyüklüğündeki bir kenti işgal etme planlarının askeri açıdan gerçekleştirilmesinin olanaklı olmadığını öne sürmüşlerdi.

Bu kuşkuculuk aslında geçmiş yıllardan kalmadır. Körfez Savaşı'ndan beş yıl sonra, 1996 yılında Baba Bush, yani mevcut başkanın babası BBC'deki bir söyleşide şöyle demişti: "Irak'ı işgal etmek koalisyonumuzu bir anda yıkar; bütün Arap dünyasını bize düşman eder ve devrik bir zalimi bir Arap kahramanına dönüştürür." Sağ kanadın ve Irak savaşının beyni olan Siyonist grubun önde gelen isimlerinden Başkan Yardımcısı Dick Che-

ney, Baba Bush'un yönetiminde Savunma Bakanlığı yapmıştı ve 1997'de ABD'nin Saddam Hüseyin'i defetmek için bir başka Körfez Savaşı başlatmaya kalkışması durumunda önde gelen Avrupalı güçlerin, tıpkı Almanya, Fransa ve Rusya'nın yakın zamanlarda yaptığı gibi, bu girişime karşı çıkacağını belirterek uluslararası koalisyonun "parçalanacağını" söylemişti. Cheney o sıralarda şunu da ifade etmişti: "Savaşı, Hüseyin'in üssü durumundaki kalabalık Irak başkenti Bağdat'a taşımak çölde olduğundan daha farklı bir askeri operasyon gerektirecek ve çok sayıda Iraklı sivilin ve yüz binlerce askerimizin hayatını tehlikeye atacaktı." Asıl önemli konu olan Saddam'ı devirme konusunda ise Cheney o sıralarda şunları söylemişti: "Saddam'ı ele geçirmeyi garanti etmenin tek yolu Irak'ın tamamını işgal etmek ve Saddam Hüseyin'i bulana kadar Iraklıları ayıklamaya başlamaktır."

Aynı Dick Cheney'in şimdi en önde gelen ABD generallerinin bazılarının tavsiyelerine kulak asmayarak böylesi bir savaş planına açıkça öncülük etmesi, aşırı sağın Washington'daki (özellikle de Pentagon'daki) kontrolünün ne kadar ciddi boyutlarda olduğunu ve mevcut politikanın İsrail'in çıkarları uğruna çalıştığı kadar dünyanın fethiyle ilgili kendi hayallerinin de peşinde koşan bir grup tarafından nasıl şekillendiğini göstermektedir; bu hayallerde Irak'ın işgali yalnızca ilk adımdır. Bu savaş planı her halükârda iki ana unsurdan oluşmaktaydı. Siyasal unsur Iraklıların ayaklanacağını, Irak ordusu ve yönetiminin dağılacağını, halkın yönetime sadık kesimlerinin bombardımanların yol açacağı şok ve dehşet etkisi altında kaçacağını, Saddam'ın kısa sürede yalnız kalacağını ve ABD askerlerinin, tıpkı Paris halkı Nazi işgalinden kurtulduktan sonra İttifak Güçlerinin Paris'e girdiği sırada yaşandığı gibi, kalabalıkların tezahüratları altında Bağdat'ın içlerine ilerleyeceğini sanmıştı. Askeri unsur ise bu tahminlere dayanarak, ağır bombardımanın, karadaki ileri teknoloji ürünü ateş gücünün ve ülke içlerine hızla yayılan nispeten

küçük bir kara ordusunun kısa sürede zafer kazanmak için yeterli olacağını sanmıştı.

Bununla birlikte, gerçekler farklı bir şekil almışa benziyor. Basra'nın hiç uğraş gerektirmeden düşeceği sanılıyordu, aslında kentin "özgürlükçüleri" memnuniyetle karşılayacağı bekleniyordu, ancak bu gerçekleşmedi. En küçük kentlerin bile teslim olmaması, Bağdat'ı yıldırım saldırısıyla fethetmesi beklenen güçlerin, kendi güvenliklerini sağlamak için arkalarında destek kuvvetler bırakarak güzergâhları üzerindeki kentleri kuşatmak zorunda kaldıkları, bu arada malzeme tedarik hatlarının düşman bölgelere doğru yayıldığı ve nispeten az sayıda birliğin Bağdat muharebesi için hazır durumda olduğu anlamına gelmektedir. Kum fırtınasıyla birlikte kararlı Irak direnişi, her gün asker kayıplarının yaşanması ve işgal ordusunun kullanabileceği ekipmanın büyük kısmının kullanılamaz hale gelmesi demektir. Bu yüzden işgal güçleri ikmal ve onarımlar için durmak zorunda kaldılar. Şimdi artık Bağdat'ın sınırlarına ulaşmış durumdalar ve 7 Nisan sabahı itibariyle biz bu satırları yazarken söz konusu güçler bir çıkmazla karşı karşıyadırlar. Sürekli ilerleme ve bitmeyen çatışmalar yüzünden bitkin durumdalar ve dinlenmeye, onarımlara, ikmale ve takviyeye ihtiyaçları var. Kentten çok az sayıda Bağdatlı kaçtı; Iraklı savaş güçlerinin büyük kısmı uzun sürmesi muhtemel, sokak sokağa savunma için Bağdat'ın iç bölgelerine doğru çekilmiş gibi görünüyorlar ve başka yerlerden de çok sayıda yeni savaşçının kente geldiği söyleniyor. Çatışmalar, hatta küçük çaplı muharebeler yaşanıyor. Savaş daha yeni başlıyor.

Muhtemelen bir süreliğine Amerikalılar kendi konumlarını sağlamlaştıracak, birliklerini dinlendirecek, ekipmanlarını tamir edecek, Kuveyt'ten daha büyük oranlarda destek sağlayacak ve destek kuvvetleri için bekleyecekler; kayda değer oranda destek kuvvetin epey bir süre gelmesi mümkün değil. İşgalcilerin elinde kente girmelerine, halkı dehşete düşürmelerine ve tanklarını cadde köşelerinde park etmelerine yetecek kadar ateş gücü elbette var; ancak kenti gerçek anlamda işgal etmele-

rine yetecek sayıda değil. Her gerilla savaşının iki temel kuralı vardır: Her bir gerilla için en az altı muharip asker gerekir ve işgalci güçler haftalar, aylar ve belki de yıllar boyunca, askerlerinin tek tek, yavaş yavaş ve nispeten büyük oranlarda ölümlerine hazır olmak zorundadırlar. Iraklı güçlerin düzenli ya da düzensiz halde savaşma kapasitelerinin ne kadar olduğuna dair hâlâ bir fikrimiz yok. Başarısız olabilirler ve Amerika'nın "çocuk oyuncağı" rüyası hâlâ gerçekleşebilir. Bununla birlikte, Anglo-Amerikan güçlerin küçük kentleri bile tam olarak işgal edememiş olması, önümüzdeki günlerde Bağdat'ın kontrol altına alınmasının pek mümkün olmadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca bir de hava etmeni var. Iraklılar bir-bir buçuk ay kadar daha direnebilirlerse, sıcaklıklar en az 60 dereceye çıkacak ve girdap gibi kum fırtınaları, hava güçlerinin, yani Anglo-Amerikan saldırı planlarındaki başlıca dayanağın etkisini en aza indirecektir. Çok daha fazla sayıda işgalci güç, askeri savaştan değil, sıcaktan ölebilir ve hava korumasının etkisinin azalması etrafa gereğinden fazla dağılan askeri birlikleri, pek çok kentin sınırlarında ve hatta çölde gerilla saldırılarına maruz bırakabilir. Bunun böyle olması beklenmiyordu, ancak böyle oldu işte.

Genel olarak Amerikalıların üç sorunu var. Bunlardan birisi basitçe açgözlülük. Gözleri bu işgal savaşının başarıyla sona ermesinden sonra iyice artmış olması beklenen muazzam kârlara o denli dikilmiş durumda ki, ganimetleri kimseyle paylaşmak istemiyorlar. Bundan daha birkaç gün önce, ABD Kongresi Irak'ta savaş sonrası ihalelerin (Çin olmasa da) Fransa, Almanya, Rusya ve Suriye'ye ait ya da bu ülkelerde iş yapan şirketlere verilmesini açıkça yasaklayan bir yasa tasarısını onayladı. Avrupa'nın kalan kısmı bu kârdan mahrum bırakılmadı, ancak İtalya gibi Avrupalı müttefikler işgal güçlerini giderek daha fazla üzüyorlar, çünkü savaşın maliyetini paylaşma konusunda isteksiz davranıyorlar ve Washington ve Londra'daki eğilim, savaşı tamamen bir Anglo-Sakson topluluğu olarak tek başına götürme yönündedir; Kofi Annan bile bir adım öne çı-

kıp ABD'nin BM otoritesini kullanmasını sağlamayı çok istiyor, ancak BM'nin "insani yardım" diye adlandırılan şeyin ötesinde bir rol üstlenmesini istemeyen aslında ABD'nin kendisidir.

İkinci olarak, ABD Saddam Hüseyin'in yerini alabilecek güvenilir bir muhalefet grubunu bir araya toplamayı hala başaramadı. Elbette işgal güçlerinin ABD, Londra, Kuveyt, Doha ve daha pek çok yerde işbirlikçileri var, ancak şu ana dek bu güvenilmez işbirlikçi grubunun, Güney Irak'ta yer alan ve işgalcileri memnuniyetle karşılayan seçkinler, firar eden ordu görevlileri ve Baas partisine mensup kişiler arasından seçilen yeni işbirlikçilerle desteklenmesi yönündeki beklentinin gerçekleştirilemez olduğu ortaya çıktı. Bütün kârı ele geçirmeye yönelik açgözlü dürtü ile yeterince büyük bir işbirlikçi grubu oluşturma noktasındaki siyasi başarısızlığın bir araya gelmesi, Amerika Birleşik Devletleri'ni Saddam yönetimini devirme ve savaş sonrası Irak'ta bir Anglo-Amerikan, daha doğrusu bir Amerikan idaresi kurma yönündeki başlangıç planına sıkı sıkıya tutunmaya zorluyor. Geçtiğimiz bir-iki yıl boyunca bu planın farklı versiyonları bizlere sunuldu. Güney Ordusunu kontrol eden ve savaşın başkomutanı olan General Tommy Franks, aylar önce savaş sonrası Irak'ın yalnızca doğrudan bir Amerikan askeri idaresine değil, aynı zamanda "Güney Kore" örneğinde olduğu gibi azımsanmayacak oranda ABD askerinin önümüzdeki on yıllar boyunca Irak topraklarına yerleştirilmesine de ihtiyaç duyacağını söyledi.

Üçüncü olarak, Amerikalılar Irak'a hayırsever ve "özgürlükçü" olarak gelmiş kişiler olma görüntüsü vermenin ağırlığını taşıyorlar ve gizemli Doğulunun başkaları tarafından işgal edilmeme, sömürgeleştirilmeme ve yönetilmeme isteğini tam olarak anlamış görünmüyorlar. Kasaba ve kentler nankör çıktı, ne rüşvet almaya ne de bombalanarak teslim olmaya razı oldular. Basra'nın Saddam'a karşı ayaklanacağı ve Britanyalı askerlerin varışını coşkuyla karşılayacağı sanılıyordu. Gerçekte ise, Blair'in yeni-emperyalist Britanya'sına ait bütün askeri

gücü, bombardımanların yol açtığı korkunç vahşete, silahlı saldırılara ve topçu ateşine rağmen, kentte güvenli ve önem arz eden tek bir bölgeyi bile ele geçirmeyi başaramadı. Kentte sivil ölümlerinin korkunç oranı ancak savaş bittikten sonra bilinebilecektir; Basra'nın onda biri büyüklüğünde olan, ancak işgali en az diğer kentler kadar istemeyen Nasiriye'de ölü ve yaralı sayısının şimdiden binlere ulaştığı tahmin ediliyor.

Bir de Bağdat'ın durumu var tabii. Iraklılar öteden beri çölü teslim edeceklerini ve işgalcilerle bizzat başkentte savaşacaklarını söylüyorlar. Daha önce belirttiğimiz gibi, bu durum güçlü Amerikalıları imkânsız bir tercihle karşı karşıya bırakmaktadır. Ya uzayan kent savaşlarıyla uğraşmak zorunda kalıp muhtemelen üst düzeyde kayıplar verecekler, ki bu durum Amerikalıların kendi ülkelerinde bu savaşa ve Bush yönetiminin planladığı diğer pek çok savaşa yönelik desteği yıpratacaktır. Ya da kenti yukarıdan bombalamaya devam edecek ve bütün halkı öldürecekler; bu ise adeta havadan soykırım yapmak gibidir ve yalnızca ABD halkının farklı kesimlerinde değil, aynı zamanda Avrupa dâhil bütün dünyada kitlesel bir tepkiye yol açacaktır. Bu durum, Britanya'da Muhafazakâr yandaşlarıyla birlikte Blair'in ve onun Yeni İşçi Partisinin çöküşüne ve Avrupa parlamentosunda Komünist-Sosyalist-Yeşil ittifakın güçlenmesine yol açabilir. Bu seçeneklerin ikisi de ABD'nin hoşuna gitmez. Bu nedenle, *Washington Post*'a göre, ortada herhangi bir zafer olmasa da sonunda "zafer"in ilan edileceği ustaca yapılmış yeni bir plan kurdular.

Bu "zafer"in üç unsuru var. Öncelikle, halen Kuzey Irak'ın pek çok bölgesinin zaten ABD Özel Kuvvetlerinin ve Kürt işbirlikçilerin kontrolünde olduğu ve Güney Irak'ta çölün ve kırsal bölgenin büyük kısmının son derece üstün Amerikan ateş gücüne terk edildiği doğru. Sırf kilometre hesabıyla ölçüldüğünde bile, Anglo-Amerikan güçlerin ve onların Kürt işbirlikçilerinin verimli Dicle-Fırat bölgesi dışında kalan Irak topraklarının önemli bir bölümünü işgal ettikleri kesinlikle söylenebilir; pet-

rol kaynakları tam istedikleri gibi işgal edilen yerlerde bulunuyor. İkinci olarak, kasaba ve kentler gerçekten de kuşatıldı ve aralıksız saldırı altında. Gelecek destek kuvvetler ve yeni ikmallerle birlikte, bu kuşatma yakın gelecekte de devam edebilir ve gıda, su, elektrik ve sağlık hizmetlerinden yoksun durumdaki kuşatılmış kentler, beklenenden daha kısa sürede teslim olabilir. Üçüncü olarak, Bağdat'a gelince, ABD sadece periyodik kara harekâtları ve geri çekilmeler düzenleyip halkı bitkin ve aç düşürme, kentin altyapısının çöküşünü hızlandırma ve çok daha fazla sayıda mülteci yaratma amacıyla düzenli bir şekilde zayiat verme ve sonunda kentin önümüzdeki günlerde teslim olmasını sağlama umuduyla kuşatmayı uzatabilir.

Bu üç olasılık gerçekleştiğinde, ABD kolayca "zafer" ilan edebilir, zaten bitmiş olduğu söylenecek olan bir savaşta kentlerin etrafındaki mevzi savaşını "düşmanı yok etme operasyonları" olarak sunabilir ve Bağdat'ın içinde olmasa da dışında, muhtemelen kentin kenar mahallelerinde ya da düşme olasılığı ortaya çıktığında ya da düştüğünde, Basra gibi belli yerlerde bir ABD askeri idaresi kurabilir. Şu halde medyada dikkatler, kentlerin çevresinde ve kırsal kesimde yaşanan günlük, nispeten düşük yoğunluklu savaştan uzaklaştırılarak ABD askeri yönetiminin yaptıklarına, sözde "yeniden inşa" faaliyetlerine, petrol kuyularının ABD şirketleri ve onların yerli işbirlikçileri tarafından işgali ve yeniden faaliyete geçirilmesine ve bunun gibi şeylere çevrilebilir. Bu haliyle savaş kurumsallaşacak ve hatta sıradan ve büyük ölçüde görünmez bir şeymiş gibi benimsetilecektir, tıpkı Irak'a, özellikle de ülkenin kuzey kesimlerine yönelik savaşın geçtiğimiz on yıldan fazla bir süredir görünmez hale getirildiği gibi. Sözde "uluslararası toplum"un, yani Kofi Annan, Güvenlik Konseyi, CNN-BBC yanlış bilgilendirme düzeninin, geçtiğimiz on yıl boyunca süren yaptırımları ve savaşı isteyerek, hatta coşkuyla benimsedikleri gibi, önümüzdeki on yıllık dönemde gerçekleşecek olan savaşı da kabul etmeleri beklenecektir. Bu sözde "uluslararası toplum"un her bir üyesinin

tamamen desteklediği yaptırımlar, bir buçuk milyon Iraklının ölümüne yol açtı ve nüfusun kalan yaklaşık üçte birlik bölümünü de açlığa, salgınlara, çocuk düşürmelere, giderek azalan ortalama ömürlere, içilebilecek suyun yok oluşuna, kullanılamaz hale gelmiş okul ve hastanelere mahkûm etti. Bu gaddarlıklar, bir süre sonra Schröderler ve Chiracların bile memnuniyetle katılacakları "savaş sonrası yeniden inşa" olarak ilan edilecek olan dönemde daha da artabilir.

En azından Amerikalıların şimdilik planlıyor gibi göründükleri şey bu. ABD Genelkurmay Başkanı General Richard B. Meyers Bağdat'ın ülkenin diğer bölgeleriyle olan bağlantısının kesilmesi durumunda "neredeyse devre dışı" kalacağını, "kentte kalanların kendilerini savunmak dışında hiçbir şey yapmayacaklarını ve bu durumun da ülkenin geri kalanı ve ülkede olup bitenlerle karşılaştırıldığında oldukça küçük çaplı bir şey olacağını" söylemişti. ABD yönetiminin üst düzey bürokratlarının çoğu, şimdiden dünya yönetimleri tarafından kabul görmüş olan Hamid Karzai örneğinden söz ediyorlar, Karzai yönetimi her ne kadar Afganistan'ın çok küçük bir bölgesini kontrol altında tutsa da ve kendi güvenliği bile Afganlar tarafından değil, ABD Özel Kuvvetlerine bağlı bir birim tarafından sağlansa da. O halde bu senaryoda Irak resmi olarak bölünmeyecektir, ancak gerçekte ikili bir otorite olacaktır; bunlardan biri halk kesimleri ve askeri güçler kuşatma altındaki kent ve kasabalarda yaşarken varlığını sürdürecek olan mevcut Irak hükümetinin yönetimi, diğeri ise Amerikalıların kendi kontrollerinde tuttukları, özellikle petrol üretiminin yapıldığı bölgelerde kurulacak olan Amerikan askeri yönetimi olacaktır. Amerikalılar petrolü istedikleri gibi kullanırken, ABD kontrolündeki bölgenin zamanla yerel derebeyliklerden ve özerk bölgelerden oluşan bir mozaiğe dönüşmesi de muhtemeldir; bu, şu anda Afganistan'daki yapıyla oldukça benzerdir.

İşte bu, başka açılardan saçma bir duruma yol açan değiştirilmiş savaş senaryosudur. Büyük kentler şöyle dursun, tek

bir önemli kasabayı bile ele geçiremeyen ABD daha şimdiden, sözde "Yeniden İnşa ve İnsani Yardım Bürosu" olarak adlandırılan, başında halen silah ticaretinden para kazanan emekli General Jay Garner'ın bulunduğu ve en önemli görevlilerinin çoktan belirlendiği bu askeri yönetimin iskelet yapısını ilan etmektedir. Bir başka plana göre, her birinin başında Amerikalı bir görevlinin bulunacağı belki en az 23 "bakanlığın" kurulacağını öğreniyoruz. Sömürgeci fetihlerin, kraliyet sömürgelerinin, Milletler Cemiyeti yaptırımlarıyla uygulanan mandaların, yerli önderlerden destek alan emperyal yönetimlerin ve bunun gibi şeylerin altın çağlarına geri dönüyoruz. Durumun en az diğerleri kadar ironik bir başka özelliği de şudur: Şayet Körfez Savaşı Kuveyt'i Iraklılardan "kurtarma" adına, küçük prensleri şeyhliklerinde yeniden başa getirmek için yapıldıysa, şimdi de Kuveyt üzerinden Irak kendi kendisinden kurtarılmakta ve topyekûn yabancı idaresine teslim edilmektedir; Blair de kendisini eski güzel Britanya sömürgeci geleneğinde olduğu gibi Irak'ın meşru genel valisi sanmakta, ancak Washington'daki yeni sömürgeci efendilere hizmet etmektedir.

Bu, en azından mevcut Amerikan rüyasıdır. Iraklıların bu rüyayı boşa çıkarıp çıkaramayacağını, çıkarırlarsa bunu nasıl ve ne zaman yapacaklarını göreceğiz. Zira yeni bir sömürgenin kuruluşuna değil, basitçe bir başka Filistin'in ortaya çıkışına tanıklık ediyor olabiliriz. Emperyal rüyalar kâbusa dönüşebilir.

9 MAYIS 2003

Um Kasr birkaç bin kişilik nüfusa sahip, Kuveyt sınırına yakın ve güçlü Anglo-Amerikan silahlı kuvvetlerinin Irak'a girdiği noktanın yalnızca birkaç kilometre ötesinde yer alan küçük bir kenttir. Burası söz konusu güçlerin ele geçirmeye çalıştığı ilk yerdi, ancak kent iki hafta süren şiddetli bir muharebeyle direndi. Bu süre zarfında, Iraklı güçler Fao Yarımadası'nın tamamında yoğun tank ateşine ve kendilerine ait bir hava koruması olmaksızın vahşi hava saldırılarına karşı direndiler. Bu iki hafta süresince, Nasiriye, Basra, Kerbela, Necef ve bunun gibi irili ufaklı birçok kasaba ve kentte çatışmalar yaşandı ve bu yerlerin hiçbiri düşmedi. On yıldır süren, Irak yönetimine ve Irak Silahlı Kuvvetleri'ne karşı Kürt işbirlikçilerinin tarafını tutan Anglo-Amerikan bombardımanları sayesinde, aynı hikâye büyük oranda Kürt kontrolü altındaki kuzey bölgelerde de tekrarlanmaktaydı. Ne Musul ne de Kerkük haftalar süren bu direnişte düşmüştü.

Güneydeki kasaba ve kentlerin kuşatılması büyük miktarlarda askeri birlik ve silahın konuşlandırılmasını gerektirmişti; bu

yüzden çölden geçerek hızla Bağdat'a yönelen Anglo-Amerikan güçler giderek azaltıldı ve arkalarında muazzam derecede uzun bir güzergâh boyunca konuşlanan savunmasız malzeme tedarik birlikleri bıraktılar. Pek çok askeri gözlemci, iki haftadır süren savaşın ve kat edilen yüzlerce kilometrelik mesafenin, mevcut kuvvetleri olasılıkla bitkin düşürdüğüne ve işgalcilerin Bağdat'a saldırıya geçmeden önce yeni ikmallere ve yüz bin kişilik destek güce ihtiyaç duyacağına, yaklaşık altı milyon kişinin yaşadığı, aynı zamanda hava gücünü, tank ve toplarının çoğunu, meşhur ve korkulan Cumhuriyet Muhafızları'ndan, Saddam'ın Fedailerinden ve kent savaşı için tepeden tırnağa silahlanmış Baas yanlısı gayri nizami birliklerden oluşan kuvvetlerin büyük bir kısmını henüz kullanmamış olan Irak yönetiminin kalesi konumundaki bir kente saldırmak için en az üç hafta hazırlık süresi gerekeceğine inanıyordu. Dresden tarzında çok daha şiddetli biçimde bombalanmaması durumunda, Bağdat'ın, Anglo-Amerikan ittifakının kentin dış mahallelerine ulaştığı sırada sahip olduğu ordudan çok daha büyük bir orduyla uzun süreli bir muharebede kazanılması zorunlu olan bir kale-kenti olması bekleniyordu.

Ancak ne saldırıdan önce bir hazırlık süresi verildi, ne önemli sayılabilecek büyüklükte bir saldırı gerçekleşti, ne de küçük kasabalarda istilacılar tarafından gerçekleştirilen çatışmalar önlenebildi. Amerikalılar yalnızca askeri araçlarını sürmeye devam ettiler; tanklarının bazıları kentin farklı yerlerinde dolaşıp durdu, sonra çok daha fazla sayıda tank geldi ve önce bir yeri, sonra da sırasıyla başka yerleri ele geçirdiler. Bağdat kendini savunmadı. İstilacılar bu olmayan-savaştaki zaferlerini kentin yağmalanmasına izin vererek ve hatta bunu teşvik ederek kutladılar; bu yağmalanma Bağdat'ın Moğollar tarafından on üçüncü yüzyılda yağmalanmasıyla aynı nitelikte, hatta daha da kötüydü. Yönetim hemen ortadan kayboldu. Yalnızca Bağdat'ta değil, Bağdat'ın kuşatılmasının ardından düşen her bir kentte, birikmiş medeniyet hazineleri talan edildi; kütüphaneler çapulcu Moğolların bile cesaret edemeyeceği biçimde yakıldı.

Şu konunun bir kez daha anlatılmasında yarar var. Hiçbir askeri önemi bulunmayan cansız bir sınır kasabası olan Um Kasr iki hafta boyunca direndi. Mabetlerin, ilahiyat fakültelerinin ve kutsal din adamlarının bulunduğu sakin Kerbela ve Necef iki hafta boyunca direniş gösterdi. Diğer pek çok kent de direndi. Hiçbiri düşmedi. Bağdat'ın tamamı, hiçbir çatışma olmaksızın, üç günde düştü. Gözümüzün önünde, Bağdat'ın daha üstün silahlar, üstün ateş gücü ve ilk geceden itibaren başlayan, tarihte eşi benzeri görülmemiş bombardıman vahşetinin karşısında düştüğü yönünde, savaş karşıtı hareketin içinde yer alan ahmakların bile balıklama kabul ettiği bir mit uyduruluyor. Oysa gerçek, Bağdat'ın bu silah gücüne değil, Baas rejiminin Amerikalılarla yaptığı ve aldığı türlü rüşvetler karşılığında kentin savunmasından vazgeçtiği anlaşmaya yenilmiş olduğudur; detayları henüz bilinmeyen, ancak kolayca tahmin edilebilecek olan bu anlaşmayla Baas liderlerine ve bakanlarına, seçkin Cumhuriyet Muhafızlarının komutanları da dâhil askeri komutanlara, muhtemelen Saddam'ın kendisine ve ailesine iltimas geçilmiştir: Bu kişilerin gizlice güvenli bölgelere gitmeleri sağlanmış, hazine sandıkları ve ödemeler tahsis edilmiş ve birçoğuna da ABD'nin şu anda kurmaya başladığı Saddam sonrası yönetimde bol kazançlı işler verilmiştir.[1] Amerikalılar öteden beri Baas partisinin ve bürokrasisinin çoğuna yeni rejimde yer vereceklerini söylüyorlar ve zaten böyle olacak.[2]

1 Geriye dönüp bakıldığında, bu iddianın gereğinden fazla genelleyici olduğu ortaya çıktı. Üst düzey komutanların ve Baas yönetiminin kilit isimlerinin bir anlaşma yaptığı yeterince açık. Ancak yeterli sayıda görevlinin Saddam Hüseyin'e kişisel olarak sadık kaldığı ve bu kişilerin genel olarak orada düzenli bir geri çekilme olması ve tam bizim, Bağdat işgalinin hemen ardından kaleme aldığımız bu yazıda tahmin ettiğimiz türde bir direnişin yavaş yavaş ortaya çıkması için, kendilerini Irak'ın savunmasına adadıkları da aynı ölçüde açık.

2 2003 Eylül ayı itibariyle, ABD yalnızca üst düzey görevlileri yeniden işe almakla kalmamış, aynı zamanda çok sayıda polis ve güvenlik görevlisini, daha da kötüsü *muhabarat* personelini, yani on yıllarca gizli bir terör ve işkence yönetimi yürüttüğü bilinen, Saddam rejiminin en çok korkulan ve

Saddam Hüseyin acımasız ve rezil kariyerine bir vatan haini olarak, 1959 yılında 22 yaşındayken Abdülkerim Kassem'i, yani bir önceki sene monarşi karşıtı devrime öncülük eden adamı katletmek için kiralanmış paralı bir CIA ajanı olarak başlamıştı. Baasçıların 1968'de iktidarı ele geçirmeleri ve Saddam'ın Başkan Yardımcısı ve Devrimci Komuta Konseyi'nin başkan yardımcısı olmasıyla birlikte, Saddam Batı istihbarat bürolarının kendisine verdiği listeleri kullanarak komünistleri idam ettirdi. Pek çok kişi ABD'nin Saddam'a, 1979 yılında Başkan El-Bekir'e karşı düzenlenen saray darbesiyle iktidara gelmesinde yardım ettiğine inanmaktadır, çünkü ABD Saddam'ı İslam Devrimi'nin ardından kurulan yeni İran rejimine karşı desteklemek istemişti. Gerçekten de Saddam ertesi yıl İran'ı istila etti ve bunu İran'ı ve İsrail karşıtı iki büyük petrol üreticisi ülke olan Irak ve İran'ın birbirlerini zayıflatmalarını sağlamak için, kendisini kimyasal ve biyolojik silahlar üretme teknolojisi sağlama da dâhil birçok biçimde destekleyen ABD'yle gizlice anlaşarak yaptı. ABD'nin yakın müttefiki Kuveyt'i ülkenin geniş petrol kaynaklarını ele geçirme ve böylece Orta Doğu'nun güçlü adamı olarak ortaya çıkma amacıyla işgal edince Amerikalılarla ilk kez ters düştü. Bu açıdan, Saddam'ı devirme yönündeki mevcut ABD kararlılığı, Vietnam'daki Diem, Filipinler'deki Marcos ya da Panama'daki Noriega vakalarına benzemektedir; bu isimlerin hepsi ajan ve müttefik idi, ancak sonraları [ABD çıkarlarının önündeki] engellere dönüştüler. Bu tarihsel geçmiş dikkate alındığında, Saddam rejiminin ABD'yle yapılan anlaşma sayesinde çöktüğünün doğruluğu ortadadır. Bu anlaşmanın Saddam'ın kendisi tarafından

---

nefret edilen gizli servisinin personelini de işe almıştı. Kasım ayı geldiğinde Rumsfeld 100.000 Iraklı güvenlik görevlisinin artık ABD tarafından eğitilmekte olduğunu iddia ediyordu. Bu "Iraklaştırma" politikasının Richard Nixon'ın "Vietnamlaştırma" politikasından bile daha başarısız olma ve çok yakın zamanda çözülüp dağılmaya başlaması muhtemeldir. Baas partisi muhtemelen oldukça etkili bir biçimde bu ekiplerin içine sızacaktır ve söz konusu ekiplerden geriye kalanlar Amerikalılar için ölmeye pek de istekli olmayan paralı askerler olacaktır.

kendi paçasını kurtarmak için mi, yoksa ona muhalif hareket eden alt kademe yöneticiler tarafından mı yapıldığı belli değildir. Anlaşmaya kimin aracı olduğu da net değil. Belki Putin'in adamları aracılık etmiştir, tıpkı Yeltsin'in adamlarının sonunda Miloseviç'i vazgeçmeye ikna etmelerinde olduğu gibi. Vatan hainlerinin sonunda kendi arkadaşlarının ihanetine uğramaları sıkça görülen bir durumdur.[3]

Bu anlaşmanın bazı ayrıntılarını yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlıyor, her ne kadar bununla ilgili bütün gerçekler hâlâ bilinmiyor olsa da. Yine de bir anlaşma yapıldığına dair çok sayıda kanıt vardır. Ülkenin bütün siyasi ve askeri üst komutası sırra kadem bastı. Aslında, bu üst düzey komutanların çoğu savaş başlar başlamaz ortadan kaybolmuştu. Saddam'ın kötü şöhretli iki oğlu, Başkan Yardımcısı Taha Yasin Ramazan, Başbakan Yardımcısı Tarık Aziz, savunma ve sağlık bakanları ve bunun gibi kilit liderlerin tamamı görünmez oldu. ABD Savunma Bakanı Rumsfeld geçtiğimiz birkaç hafta boyunca verdiği demeçlerde ABD'nin Baas partisinin üst düzey üyeleriyle ve üst düzey askeri komutanlarla "görüşmeler" yaptığını ve bu kişilerin hepsine güvenli geçiş sağlama, bazılarına ise savaş sonrası yönetimde görev verme teklifinde bulunduğunu söyleyip durdu. Acaba bu yüzden mi önceki yılların itibarlı unsurlarını göremiyoruz? Cumhuriyet Muhafızları'na ne olduğunu kimse bilmiyor; eriyip yok oldular ve Amerikan yanlısı savaş cephesi muhabirleri ve fotoğrafçıları bile büyük çaplı bir muharebeden ya da askeri bir kan dökümü sahnesinden söz etmediler; oysa, 1991 yılındaki Körfez

3 "Vatan hainleri kendi arkadaşlarının ihanetine uğrar." Bu cümleyi yazdığım sırada ne kadar doğru olduğunu bilmiyordum. Bir ay sonra, Saddam Hüseyin'in (yani cümlede adı geçen "vatan haini"nin) kızları Amman'da yeni kurulan güvenli bölgelerde yaptıkları açıklamalarda babalarının en çok güvendiği generallerinin ihanetine uğradığını söylediler. Amerikalıların Ürdün tahtına yerleştirmeden önce yetiştirdikleri Kral Abdullah'ın bu güvenli bölgeyi Amerika'nın onayını almadan Saddam'ın kızlarına tahsis etmediğini de ekleyebiliriz. Bağdat Kuşatmasıyla bağlantılı girift ve çok yönlü entrikaların sadece ana hatlarını ortaya çıkarmak bile bir nesil alır.

Savaşı'nda geri çekilen Irak ordusunun ABD bombardımanlarıyla yok edilmesini ve ABD buldozerlerinin binlerce ölüyü toplu mezarlara tıkmasını televizyonlarda görmüştük. Saddam Hüseyin Körfez Savaşı'nda petrol kuyularını şenlik edasıyla ateşe vermişti; bu kez petrol kuyuları (herhalde anlaşma olur da kabul edilmez diye) yalnızca telle çevrildi, ancak kesinlikle ateşe verilmedi (çünkü ABD anlaşmaya uydu).[4]

Irak'ın yaklaşık 500 askeri uçağının olduğu söyleniyordu ve Dünya Ticaret Merkezi'nin yıkımında görüldüğü gibi, bu uçaklar, her ne kadar daha üstün ABD-Britanya hava kuvvetleriyle boy ölçüşemeseler de, hedefleri vuran füzeler olarak kullanılabilir. Bunların hiçbiri kullanılmadı. ABD tankları hiçbir mayının döşenmediği yollarda ilerledi; Bağdat civarında bile yollarda mayın döşenmemişti; tanklar tellerle sarılmış ancak patlatılmamış köprülerden geçerek kentin iç kesimlerine girdiler. Caddelere çıktılar ve düzensiz hafif silah atışlarıyla karşılaştılar. Tanklarını meydanlara park ettiler ve hiçbir şey olmadı. Sadece tanklarının üstünde oturup yangınları ve yağmalamaları seyrettiler. İlk günden itibaren, Bağdat'ta kendi başlarına çalışan bağımsız gazeteciler kentin savunmasına yönelik hiçbir hazırlığa tanıklık edemedikleri için şaşırdılar; insanlıktan uzak İstihbarat Bakanı Muhammed Said el-Sahaf bile kentte çok kısa süre içerisinde muharebelerin meydana geleceği yönünde iddialar ortaya atıp durdu, sonra o da muhtemelen daha önceden kendisi için hazırlanmış belirsizliğin içine kayarak yok olup gitti.

4 Geriye dönüp bakıldığında, şu akla gelebilir: Bağdat'ın savunması (ihanet sayesinde) olanaksız hale geldiği ve Saddam kendi çevresinde yer alan sadık kişilerle birlikte düzenli bir biçimde geri çekilmeye ve gerilla savaşı başlatmaya karar verdiği sırada, bu kişiler, ABD işgali devam ettiği ve ABD'lilerin vekâleten tayin ettiği yönetim var olduğu sürece, petrol kuyularının şenlik edasıyla yakılmasının kendilerine üretim tesislerinin ve boru hatlarının sürekli kundaklanmasından çok daha az siyasi çıkar sağlayacağını fark edecek kadar kurnazdılar. Köprüleri ve tellerle çevrili boru hatlarını ateşe vermeme kararının nasıl alındığı konusunda şu ana kadar elimize geçen kanıt niteliğinde hiçbir belge yok.

Bağdat'ın ABD'nin ezici askeri üstünlüğü yüzünden değil, yönetimde en azından kilit noktalarda yer alanların, Bağdat muharebesinin başlaması ihtimali ortaya çıkmadan çok önce bir anlaşma yapmış olması yüzünden kendini savunamadığını anlamak, siyasi bakımdan çok önemli bir meseledir. Bu gerçek bize en az üç şey anlatmaktadır. İlk olarak, Saddam rejimi barbarlık derecesinde baskıcı ve kendinden bağımsız herhangi bir güce karşı hoşgörü göstermeye o kadar isteksizdi ki, rejim tek başına ve başka kimseye müsaade etmeden bütün kaynakları kontrol ediyordu ve bu nedenle Bağdat'ın savunulmasına yönelik savaşı başlatabilecek maddi olanaklar da bu yönetimin elindeydi. Yönetim dağılınca ve/veya anlaşma gereği dağılınca, ortada bu çapta bir savunmayı örgütleyecek bir alternatif güç de kalmadı. İkinci ve en önemlisi, *bu rejimin ortadan* kaldırılması, yani, ülkenin ABD'yle anlaşma yapan üst düzey siyasi liderlerinin ve askeri komutanlarının ayıklanması, aslında bir halk mücadelesinin ortaya çıkmasının *önkoşuludur*. Üçüncü olarak, aynı şekilde, bu hızlı teslim oluş, Irak halkının özgürlükleri için savaşma istekleri hakkında, hatta silahlı kuvvetlerin alt tabakalarının veya bizzat Baas partisinin alt kademe kadrolarının hazırlıklı olup olmadığı hakkında bize hiçbir bilgi vermemektedir. Parti mensupları ülkelerinin yeniden sömürgeleştirilmesi yüzünden isyan ederken bile rejimin yıkılışından muhtemelen rahatlamış olabilirler. Direnişleri şimdilik ertelenmiş olabilir ama mücadeleleri daha yeni başlıyor aslında. Önümüzdeki birkaç ay içinde bu mücadeleye kimin liderlik edeceği belli olacaktır. ABD birkaç gün içinde resmen zafer ilan etmeye hazırlanıyor. Bunun için daha çok erken. Savaş bitmedi; hatta başlamadı bile.

Yine de bir bakıma bu yeni savaş, kendisini, ABD'nin varlığına karşı duyulan kitlesel nefretin olağandışı bir şekilde ifade edilişi olarak göstererek gerçekten başladı. Bu hava daha 15 Nisan'da, Bağdat'ın işgali ve yağmalanması bütün hızıyla sürerken ve ABD Nasiriye'de üst düzey işbirlikçilerin bazıla-

rıyla toplantı yapmaya çalışırken belirmişti; bu toplantı işgalin başlangıcından beri Irak topraklarında yapılan ilk toplantı olacaktı. Emekli General ve halen Irak'taki ABD yönetiminin başındaki bir silah satıcısı olan Jay Garner, İncil'de İbrahim peygamberin doğduğu yer olarak geçen Ur kasabası yakınlarında yapılan toplantıyı şaşaalı bir ifadeyle açtı: "Daha özgür bir Irak'ın başlangıcı için medeniyetin doğduğu yerden daha iyi bir yer olabilir mi?" Kendisini hayal kırıklığına uğratacak bir biçimde, Garner'ın küçük toplantısı bu küçük kasabada 20.000 kişi tarafından "Amerika'ya Hayır! Saddam'a Hayır!" tezahüratlarıyla karşılandı.

Baasçılar (1963'te kısa süreliğine, 1968'de ise askeri darbe sonucu daha uzun bir süreliğine) iktidara geldiklerinde, Irak'ta oldukça güçlü bir Komünist Parti vardı, bu parti Arap dünyasının en büyüğüydü ve Baasçılar yönetimi ele geçirdikten sonra bu partinin mensupları toplu tutuklamalar, işkenceler, idamlar, sürgünler ve toplu katliamlarla karşı karşıya kaldılar. Saddam iktidar ve siyaset üzerindeki zalim yönetim tekelini sivil toplumda kusursuz bir biçimde uygularken, diğer modern siyasal güçler de aynı kaderi paylaştı, ancak Saddam cami ve ilahiyat fakültelerine, gayri resmi sivil gruplara, tekeline aldığı mabet ve hacılıklara sığınan dinsel muhalefeti bütünüyle bastırmayı başaramadı. Şimdi Saddam rejiminin yıkılışıyla birlikte, ülkede boşluğu dolduracak kadar örgütlenmiş seküler bir güç bulunmamaktadır ve modern Irak tarihinde camiler ilk kez, sömürgeci yönetim ve ABD'nin bir araya getirmekte olduğu işbirlikçiler ağına karşı, bir muhalefet odağı, sömürgecilik karşıtı örgütlenmenin merkezi ve sivil topluma dayalı bir idare sistemini kuran rakip güç olarak ortaya çıkmaktadır. Sömürgeci işgalin üzerinden iki hafta geçmeden, Cuma namazları toplu bir ayaklanmayı harekete geçirme vesilesi haline gelmiştir.

18 Nisan Cuma günü, Sünni ve Şiiler Bağdat'ta (tamamen bir Sünni camisi olan ve kubbesi Amerikan bombardımanında yıkılan) İmam-ı Azam Ebu Hanife Camii'nde birlikte dua

ettiler, Amerikan karşıtı vaazlar dinlediler ve caddelere akın ettiler, barışçıl bir biçimde yürüdüler ve yabancı bir ülkenin işgaline karşı Şii, Sünni ve Kürtlerin birlikte mücadele etmesi gerektiği çağrısını yaptılar; bazıları "Bush'a Hayır! Saddam'a Hayır! İslam'a Evet!" şeklinde tezahüratta bulundular, başkaları "Ülkemizi Terk Edin! Barış İstiyoruz" ve "Amerikan hegemonyasını kabul etmiyoruz" yazılı İngilizce ve Arapça pankartlar taşıdılar. Sünni örgütçülerin çoğu kendilerini "Irak Ulusal Hareketi" olarak adlandırmaktadırlar.

Bu arada, Şiilerin çok sayıda bulunduğu Bağdat'ın daha yoksul kesimlerinde her yerde işgal kuvvetlerine düşman yerel milislerin türediği, geceleri sokakları kontrol altında tuttuğu ve gündüzleri gıda temini, tıbbi yardım ve cenaze işleri gibi sosyal yardım faaliyetleri yürüttüğü bildiriliyor. ABD kendi yönetimini kurarken ve kendi işbirlikçilerinden oluşan sözde "demokratik" hükümeti devreye sokarmış gibi yaparken, çok uzaklardaki Necef'te, yani Humeyni'nin sürgünde yaklaşık on beş yıl geçirdiği ve İran Devrimi'ni planladığı kentte, halkın itibar ettiği din adamları, karar mercii olarak toplandı, haberciler vasıtasıyla aktarılan talimatlar için ülke çapında iletişim sistemi kurdu ve görünüşte normalleşmeyi sağlamak ve ıstırap çeken halka yardım etmek için, ancak aslında mevcut yönetime paralel, taban örgütlenmesini gerçekleştiren ve paralel devlet gibi işleyecek bir yönetim kurma amacıyla Irak'ın tamamında mahalleler arasında savunma komiteleri oluşturmaya ve halk mücadelesini destekleyecek yerel örgüt ağları kurmaya başladı. Kut gibi bazı kasabalarda, daha girişimci bazı din adamları yerel yönetimi devralmak için belediye başkanlığı binalarına yürüdü ve önemli ölçüde halk desteği aldı. Güney Irak'ta kentlerin iç kesimlerinde ve farklı kentleri birbirine bağlayan yollarda, başında bu yeni grupların adamlarının bulunduğu kontrol noktaları ortaya çıkmaya başladı. Şimdiden karada böyle bir meydan okumaya hazırlıksız olan Amerikalılarla çatışmalar yaşandığı haberleri geliyor. Çok farklı İslamcı gruplara bağ-

lı militanlar açıkça ortaya çıkmış durumdalar ve bunların bir kısmının herhangi bir yerde Amerikanların karşılarına çıkması durumunda kendilerini intihar bombacısı olarak kullanmaya istekli oldukları bildiriliyor. Ortaya çıkan grupların önemli bir kısmı Şiilerden oluşuyor, ancak daha fazla sayıda Sünni grubun da ortaya çıkma olasılığı var. Ayrıca dinsel olmayan silahlı grupların da civarda belli yerlerde ortaya çıkmakta olduğu bilgileri elimize ulaşıyor. Bütün bunlar yarının milisleri olacak.[5]

Bir önceki makalemizde ("Barbarlar Kapıda" başlıklı, 12-25 Nisan 2003 tarihli, *Frontline*'da çıkan yazımızda), Bağdat'ın, bazı çevrelerin hayal ettiği gibi "çöldeki bir Stalingrad"a değil, Fransız işgali altındaki Cezayir'e, Siyonist işgali altındaki Filistin'e, İsrail işgali ve uzun iç savaş zamanındaki Beyrut'a benzeme olasılığının daha fazla olduğunu söylemiştim. Bağdat, birkaç hafta ya da birkaç ay sonra püskürtülecek yabancı bir ordunun kuşatmasına karşı kendisini savunan bir kent değil, gerçek anlamda bütünüyle işgal altında olan, ancak işgalin üzerinden bir süre geçtikten sonra işgal maliyetinin karşılanamaz hale geleceği ve en modern silahların bile karşısında duramayacağı bir savaşa kalkışacak bir kenttir. Aynı zamanda, çevresindeki başka kentler, kasabalar ve köylerin oluşturduğu isyancı bir art bölge tarafından da kuşatılmış bir kente dönüşecektir. Bunun yanı sıra Bağdat, Beyrut gibi kendi toplumsal ayrışmalarının, kendi mahalleleri için savaşan milislerinin,

5 Bu makale yazıldıktan kısa bir süre sonra, İran'ın kendisiyle bağlantılı önde gelen Şii din adamlarına daha radikal protesto biçimlerinden uzak durma, Amerikalılar ve onların temsilcilerine en azından asgari düzeyde işbirliği önerme ve böylece yavaş yavaş kurulmakta olan düzenin uzlaşma karşıtı muhalifleri olarak kalmak yerine, bu düzenin içinde yer alan kişiler olarak sonuçları etkileme konusunda baskı yaptığına dair güçlü kanıtlar elimize geçmeye başladı. Iraklı önemli Şii grupların direnişinin yumuşatılmasında İran'ın üstlendiği bu rol, Pentagon'da ve Sharon başkanlığındaki İsrail yönetiminde yer alan yeni muhafazakâr grubun, Suriye ve İran'ı siyasi açıdan yalnız bırakması ve bu ülkelere askeri müdahalede bulunması için Oğul Bush'a baskı yapmaya başlamasından kaynaklanan kaygılar düşünüldüğünde anlaşılabilir.

sayısı artan milisleri besleyerek büyüyen silah tüccarlarının böldüğü bir kente dönüşecektir; ne kadar çok savaşçı topluluk olursa, silah pazarı da o kadar görkemli olur. Amerikan silahlarının vahşi gücü değil, içsel toplumsal ayrışmalar bu yeni evrede Irak'ta sömürgecilik karşıtı birliğin uğraşmak zorunda kalacağı en büyük sorun olacaktır. Zira sömürgeci bir yönetimin kurulmasının birbirinden farklı muhalif grupların bir araya gelmesini sağlaması gibi, merkezi yönetimin ani çöküşü ve bunun yerini alacak merkezi bir örgütleyici gücün olmayışı, toplumsal ayrışmaların ve kıt kaynaklar üzerindeki ortak rekabetin daha da açığa çıkmasına yol açacaktır.

Çünkü Amerikalıların getirdiği, yalnızca sömürgeleştirme değil, aynı zamanda Irak toplumunu topluluklara bölme ve hizipleştirmeye yönelik her şeydir: Türkmenlerle Kürtleri, Kürtlerle Arapları, Sünnilerle Şiileri ve hatta herhangi bir Şii grubuyla bir başka Şii grubunu birbirine düşüren Amerikalıların, Baasçılarla Baasçı olmayanları, dünün işkencecileriyle yıpranmış bir halkı ve işbirlikçilerle vatanseverleri birbirine düşürdüğünden söz etmeye gerek bile yoktur. Saddam'ın otoriter idaresinin tek olumlu yanı bölücü yerelciliğe karşı devlet merkezli ulusalcılığı getirmesinin yanı sıra, dinsel ayrım karşısında sekülerliğe militan bir tarzla bağlı kalmasıydı. Bu ulusalcı bağ ortadan yok olduğunda, yerel güçlere yaslanan derebeyliklerin en eski zamanlardan beri var olan bağlılıklar adına ortaya çıkması son derece muhtemeldir ve muhtemelen sömürgeci güç bütün bu çatışmaları daha da körüklemek için elinden geleni yapacaktır, çünkü bu çatışmalar sömürgecilik karşıtı güçlerin düzenini bozacak ve topluluklar arasındaki barışın bekçisi olarak sömürgeci otoritenin varlığının haklılığını kanıtlayacak en sağlam yöntemdir. Irak toplumunun bu şekilde topluluklara bölünmesi, sömürgeleştirmenin istenmeyen bir sonucu olmak şöyle dursun, ABD'nin önceden gördüğü ve bizzat başarmak istediği şeydir. Halen Kuzey Irak'ta Arapların Kürt fanatikler tarafından etnik temizliğe uğratı-

lıyor olmasına bakılarak bu gruplaşmanın kanlı niteliği şimdiden anlaşılabilir.

Zaferin çapı ve rahatlığından sarhoş olan ABD, Suriye'ye karşı uğursuz ifadeler kullanmaya çoktan başladı. Bir hafta içerisinde, Bush, Powell ve Rumsfeld Suriye'yi Irak rejiminden kaçan mültecilere sığınma hakkı vermekle, kimyasal ve biyolojik silahlar üretmekle ve Hizbullah gibi pek çok "terör" örgütüne üsler ve eğitim tesisleri sağlamakla suçladı. Bu kişilerin her biri misilleme uyarısında bulundu ve Rumsfeld Pentagon'a Suriye işgaliyle ilgili muhtemel planları yapma emri verdi. Doğrusu istenirse bu planlar devam edecektir ve özellikle şimdi Irak'ın istilasına zemin hazırlayan denetleme saçmalığına razı olmayı kabul etmediği için, Suriye gerçekten de istila tehdidiyle karşı karşıyadır. Yine de, Irak'ta geniş çaplı dinsel-siyasal muhalefetin ortaya çıkışı ve ABD daha kendi yönetimini derleyip toplayamadan önce dinsel yönetimin ikili bir yönetim yapısını devreye sokmasıyla birlikte, Amerikalılar Irak'ta barışı sağlamanın askeri fetihten çok daha zor olacağını anlamış oldular. Pentagon'daki yeni muhafazakâr grup ve düşünce kuruluşlarının bölgedeki diğer ülkelerin (Suriye, İran ve hatta belki Suudi Arabistan) kısa bir zaman dilimi içerisinde fethedilmesine yönelik planları pekâlâ kısıtlanabilir ve Suriye'nin işgali pekâlâ Kasım 2004'teki ABD Başkanlık seçimlerinden sonraya kadar ertelenebilir. Her halükarda Suriye'nin kaderi Irak'ta belirlenecek. Şayet direnişin ortaya çıkışı yavaş olursa ve şayet ABD bu direnişi kontrol altına alacağından emin olursa, istila çok kısa sürede gerçekleşebilir.

Bu arada tek taraflı bir sömürgeci işgal ve yönetim yapısı müthiş bir şevkle devreye sokuluyor; bu oluşumda Iraklı işbirlikçiler çok daha önemsiz bir rol üstleniyorlar; Birleşmiş Milletler önemli karar verme süreçlerinin dışında tutuluyor; Britanya'ya bile yalnızca marjinal bir rol veriliyor. Sömürgeci otoritenin başındaki isim olan Jay Garner uçakla bölgeye geldi bile ve ABD medyasının bir kısmı duruma uygun biçimde onu "genel vali"

olarak adlandırmaya başladı. Garner emekli bir general ve füzeler konusunda uzman bir silah satım ihalecisi; İsrail'le çok yakın ilişkiler içerisinde ve Pentagon'dan kolayca ihale almasıyla tanınıyor. Sadece bu yıl 1,5 milyar dolarlık savunma ihalesi ve İsrail'de Patriot füze sistemleri kurma ihalesi aldı.

Garner toplamda her birinin başında ABD'nin üst düzey yöneticilerinin bulunacağı 23 bakanlığa başkanlık edecek; her bir bakanlığın başına getirilenlere üç tane yardımcı ve sekiz tane danışman verilecek, bütün bu kişiler Amerikalı olacak. Şu anda 100 milyar dolar değerinde ihaleye mal olması beklenen Irak'ın "yeniden inşası", bu ihaleleri çok uluslu Amerikan şirketleri arasında bölüştüren ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı'nın tekelinde yürütülüyor. Stevedoring Services of America gibi küçük şirketlerden Bechtel ve Haliburton gibi devlere kadar bütün bu şirketler, ki bunların hepsi Bush yönetiminin en üst düzey görevlilerine çok yakındır, bu ihaleleri şimdiden kapmaya başladı. Bu süreçte, Irak'ın devlet sektörüne ait her şey, limanlar, su şebekeleri ve enerji nakil hatları, yol ve köprülerin inşası, trenler ve telekomünikasyon, tıbbi ürünler ve tıbbi tesisler vs. özelleştirilecek ve yabancı, özellikle de Amerikan yatırımlarına ve mülkiyetine açılacaktır. Irak dinarı, güvenilmez ve değersiz bir para birimi olarak geçici olarak kullanım dışı bırakılmakta ve dolarlar sözde "insani yardım" paketleri ve farklı hizmet bedellerinin karşılığında kullanılan para olarak yayılmaktadır. Dolar Lübnan'da esas para birimiyle birlikte kullanılan yasal para oldu bile; ABD, Lübnan'a göre çok daha büyük, petrole dayanan ve kârlı Irak ekonomisinde de aynı şeyin olmasını elbette isteyecektir. Nasıl ki Saddam Avro'yu ülkenin dış ticaretinin ve döviz rezervlerinin para birimi yapma cüretini gösterdiyse, şimdi de ABD, doları Irak'ın para birimi yaparak misillemede bulunuyor.

Yeni muhafazakârların başkomutanı ve bu savaşın asıl babası Savunma Bakanı Yardımcısı Paul Wolfowitz, Nisan ayı başlarında doğrudan ABD yönetiminin en az altı ay ve "belki

de bundan daha uzun" süreceğini bildirdi. Wolfowitz'in yakın dostu ve ABD sponsorlu Irak Ulusal Meclisi başkanı Ahmet Çelebi ve çok sayıda diğer Iraklı işbirlikçi Londra, New York ve başka yerlerden Irak'a uçakla getirildi. Washington'daki patronları gibi, Çelebi de Irak'ta BM'nin hiçbir rolü olamayacağını ve doğrudan ABD idaresinin en az iki yıl gerekli olduğunu tekrarladı. Bütün temel ekonomik kararlar elbette bu iki yıl süresinde alınmış ve ABD çok uluslu şirketlerinin egemen olduğu tamamen yeni, özelleştirilmiş, neo-liberal ekonomik yapı devreye sokulmuş olacaktır. Irak petrollerinin özelleştirilmesine yönelik planlar da gündemdedir. Çelebi kabilesinin ikinci derecedeki üyelerinden, aynı zamanda Irak petrol bakanlığının eski görevlilerinden biri olan Fadhli Çelebi şunları söyledi: "Çok büyük miktarlarda paranın ülkeye girmesini sağlamak zorundayız. Bunun tek yolu endüstriyi kısmen özelleştirmektir."

Irak'ın petrol varlığının bu şekilde özelleştirilmesi ve çok uluslu şirketlere satılması mevcut savaşı tetikleyen ana hedeflerden biridir ve İran, Suudi Arabistan, Kuveyt ve bu civardaki başka yerlerde ve elbette Hazar Denizi Havzası'nda bulanan petrolü özelleştirme kampanyasının, gerekirse askeri müdahalelerle de desteklenebilecek bir kampanyanın ilk ayağıdır. Irak petrol endüstrisinin bu şekilde yeniden yapılandırılmasının çok önemli bir diğer yönü de, bir boru hattının şu an itibariyle Arap devletleri tarafından boykot edilen ve petrol ihtiyacının çoğunu kendisine uzak Rusya'dan karşılayan İsrail'e Irak petrolünü ulaştırmak üzere hızla yapılmak istenmesidir. Doğrudan Irak'tan getirilecek bir boru hattının İsrail'in petrole ödediği faturayı yaklaşık üçte bir oranında düşüreceği umulmaktadır; bu arada Irak'ın petrol üretimi tamamen yeniden başladığında petrol fiyatlarının hızla düşecek olması nedeniyle, büyük miktarlarda kazançlar beklenmektedir. Bu durumda Irak-Ürdün-İsrail üçlü ekseninin devreye sokulması planlanmaktadır; Irak petrolü bu plana göre Ürdün'ün Akabe limanından, yani İsrail'in Eilat limanının karşısındaki limandan dağıtılacaktır.

Bu büyük planlar dikkate alındığında, işgali haklı göstermek için ortaya konan bütün o gerekçelere ne olduğunu sormak gerçekten de yakışıksız bir hal alıyor. Saddam Hüseyin'in "uluslararası terörizm"i desteklediği söyleniyordu; Amerikalıların şu ana kadar yakaladığı tek "terörist", son eylemini 1984'te gerçekleştiren yaşlı bir Filistinlidir. Beklendiği üzere, sözde kitle imha silahları bulunamadı ve ABD'nin onları bulmak için ne acelesi var ne de bu silahların var olmayışından dolayı utanç duyuyor. Saddam Hüseyin'in "zulmü" Amerikalıların bir başka dayanak noktasıydı. Yönetimi devirmek yerine ABD onun komutanlarıyla anlaşma yaptı ve aynı yönetimin çoğu üyesini kendi kuracağı yönetime alma sözü verdi. ABD'nin "demokrasi" getireceği söylenmişti. Bunun yerine, elimizde zaten iki yıldır öngörülen adeta sömürgeci bir yönetim var. İstilaya komuta eden General Tommy Franks "Kore örneğinde olduğu gibi" ABD birliklerinin Irak toprağında daha uzun yıllar boyunca konuşlandırılacağını söyledi. Bu arada, Amerikalılar Irak kentlerinin sokaklarında karşılaşmaya başladıkları türden bir demokrasiyi, yani halk protestoları ve ABD tasarısına karşı tabandan örgütlenen yönetimler kurma biçiminde kendini gösteren demokrasiyi pek de sevmiyorlar.

Bu istilanın Irak halkını maruz bıraktığı ıstırap ve mezalimin ölçüsünü ve bu mezalimi gizleyen sözde uluslararası medyanın suçlu sessizliğini bilerek anlatmaya çalışmadık. Modern savaş tarihinde ilk kez CNN'den *Le Monde*'a bu uluslararası medya yelpazesinde yer alan gazeteciler, askeri komuta yapısının astları olmayı kabullendiler ve gördüklerini bildirme haklarından gönüllü olarak vazgeçtiler. Bu uluslararasılaştırılan sessizlik yemininin mafya benzeri bir niteliği var ve yalnızca kenarda köşede kalmış birkaç cesur gazeteci kitle halindeki sivil ölümlerinin, ulusal miras ve hazinelerin düzenli biçimde yağmalanışının, Nazileri bile hayran bırakacak kitap ve nadir el yazmalarının şenlik edasıyla yakılışının dehşet verici detaylarının en azından bir kısmından söz edebildiler. Cenevre Kon-

vansiyonu ve BM Sözleşmesi'nin her bir maddesi ihlal edildi ve her türden savaş suçu fütursuzca işlendi. Yine de, sözde "uluslararası toplum"un tek bir üyesi bile bunlardan söz edemedi: ne Kofi Annan ve onun BM'deki bürokratları, ne Fransız-Alman ittifakının liderleri ya da Güvenlik Konseyi'nin diğer üyeleri, ne de Arap devletlerinin başkanları bunu ifade edebildi. Dünyadaki bütün devlet sisteminin ahlaki iflası ulu orta meydandadır. Bu küresel suç ortaklığı istilayı mümkün kılan ilk şeydir aslında.

Yine de, bu harap olmuş ve işgal edilmiş ülkenin kent merkezinden uzak, karanlık dar sokaklarında bir direniş doğmaktadır. Bu direnişin örgütsel biçim alması birkaç ay alacaktır, gerçek bir silahlı direnişe dönüşmesi daha fazla sürecektir. Bununla birlikte, uzun vadede bakıldığında ABD, malları yok pahasına satın alınan bir işbirlikçi devlet değil, apaçık bir Filistin meydana getirmiş olabilir. Sömürgecilik karşıtı hareketler tarihinin tamamında görüldüğü gibi, tarih bir fetihle son bulmaz. Fethin ardından farklı bir tarih başlar.

Irak'ta Direniş, ABD'de Kargaşa

15 AĞUSTOS 2003

ABD'nin Bağdat işgalinin hemen ardından *Frontline*'da yayınladığım (9 Mayıs 2003 tarihli "Bundan Sonraki Savaşlar" başlıklı) bir makalede şöyle yazmıştım: "Bu hızlı teslim oluş, Irak halkının özgürlükleri için savaşma istekleri hakkında, hatta silahlı kuvvetlerin alt tabakalarının veya bizzat Baas partisinin alt kademe kadrolarının hazırlıklı olup olmadığı hakkında bize hiçbir bilgi vermemektedir. Parti mensupları ülkelerinin yeniden sömürgeleştirilmesi yüzünden isyan ederken bile rejimin yıkılışından muhtemelen rahatlamış olabilirler. Direnişleri şimdilik ertelenmiş olabilir ama mücadeleleri daha yeni başlıyor aslında. Önümüzdeki birkaç ay içinde bu mücadeleye kimin liderlik edeceği belli olacaktır. ABD birkaç gün içinde resmen zafer ilan etmeye hazırlanıyor. Bunun için daha çok erken. Savaş bitmedi; hatta başlamadı bile."

Başkan George W. Bush yeni savaş, yani direniş savaşı daha yeni başlıyorken, 1 Mayıs'ta, beklendiği üzere, "zafer" ilan etti. Yaklaşık üç ay sonra, 28 Temmuz günü bu yazıyı

hazırladığım şu dakikalarda Amerikan'ın Irak'taki askeri kayıplarıyla ilgili resmen doğrulanmış istatistiklerin bazılarını yinelemekte fayda var.

Geçtiğimiz sekiz gün içerisinde Irak'ta on dört Amerikan askeri öldürüldü, yani günde ortalama neredeyse iki asker öldü. Bir ay önce, bu ortalama her iki günde bir asker şeklindeydi. Şimdiye dek, şu malum "zafer" ilanından bu yana ölen Amerikan askeri sayısı, Mart ve Nisan'ın ilk üç haftasında teknolojik bakımdan heybetli Anglo-Amerikan işgal savaşı sürerken ölen asker sayısından fazladır. Söz konusu "zafer" ilanından bu yana, en az ilk Körfez Savaşı'nda ölen toplam Amerikan askeri kadar asker öldü. Bağdat'ın 9 Nisan tarihinde işgalinden bu yana ağır yaralananların sayısı bundan önceki işgalin üç haftası boyunca ölenlerin toplam sayısından fazladır. Bunlar resmen doğrulanan rakamlardır. Bununla birlikte, direniş güçlerinin her saldırısı resmen onaylanmıyor ve buna sebep olarak Iraklıların her saldırısının bir Amerikan askerinin ölümüne ya da yaralanmasına yol açmaması gösteriliyor. Dahası, pek çok habere göre asker kayıpları o kadar çok ki, ABD yaralıların sayısını sistematik biçimde eksik bildiriyor.[1] İstatistikler Amerikalıların günde ortalama 13 kez saldırıya uğradığını gösteriyor. Saldırıların çoğu Irak'ın merkezinde gerçekleşiyor. Musul ve Basra'da, yani Irak'ın kuzey ve güney bölgelerinde yaşayan

1 Bu yazı hazırlandıktan bir ay sonra, *The Observer* gazetesi toplamda yaklaşık 6.000 Amerikan askerinin Irak'tan alınıp bölgedeki farklı hastanelere götürüldüğüne dair sağlam araştırmalara dayanarak hazırlanmış bir rapor yayınladı. Bu bize "zafer" ilan edildikten bu yana her ay 1.000'in üstünde askerin yaralandığını ya da sakat kaldığını göstermektedir. Gün başına düşen saldırı sayısı otuz beşe çıkmış durumdadır ve bu saldırılar sonucunda geçtiğimiz günlerde ABD helikopterleri düşürülmüş ve Bağdat'taki ABD işgal güçleri karargâhına ciddi bir saldırı gerçekleştirilmiş, Savunma Bakanı Yardımcısı Wolfowitz bu saldırıdan kıl payı kurtulmuştur. Bush Irak'ta görev yapan askerlerle bir halkla ilişki kurma göstergesi olarak fotoğraf çektirmek için Irak'a geldiğinde öldürülebilir korkusuyla en üst düzey güvenlik tedbirleri alındı, çabucak getirilip hemen geri götürüldü ve bu ziyaret hakkında önceden kimseye bilgi verilmedi.

aileler her gece tekrarlanan, sıklıkla gece boyunca sürüp giden çatışma sesleri duyduklarını bu ayın başlarında bizzat bana söylediler.

ABD resmi görevlileri bu saldırıları nasıl açıklayacaklarını artık bilmiyorlar. İstiladan önce, 30 ila 60 gün sürecek doğrudan bir ABD işgali ve bunun ardından da kendi istekleri doğrultusunda bir Irak yönetimi kurulmasını öngörüyorlardı; bu tahmine göre belki en fazla 30.000 kişilik bir askeri birlik birkaç aylığına Irak'ta kalacaktı. Şimdiyse, yani yüz günden daha fazla bir süre geçtiği halde, 17.000 "müttefik" askerin katıldığı, 30.000 kişilik bir başka grubun daha katılımının söz konusu olduğu ABD'nin küresel savaş gücü batağa saplanmış durumdadır. Bu arada ABD Hindistan, Pakistan ve Bangladeş dâhil dünya üzerindeki pek çok ülkeye 30.000 kişilik bir askeri güç temin etmeleri için baskı yapmaktadır. Savunma Müsteşarı ve Pentagon'daki yeni muhafazakâr grubun başındaki isim olan Wolfowitz, Irak'ta işlerin umduğundan daha iyi gittiğini ve Saddam Hüseyin'in saklandığı yerden Amerikan askerlerini öldürmeleri için adam kiraladığını söylüyor; bu kişilerin eylemlerini "kiralık katillik" olarak adlandırıyor ve Saddam öldürülür öldürülmez ya da yakalanır yakalanmaz bu eylemlerin kesileceğini belirtiyor. Aksine, Irak'a yeni atanan ABD askeri komutanı General John Abizaid direniş savaşını "klasik bir gerilla tipi savaş" olarak tanımlıyor. Hem Wolfowitz'in hem de Abizaid'in patronu Savunma Bakanı Rumsfeld ise her zamanki gibi çelişkili konuşuyor; direnişi bir yandan "Baasçı kalıntıların son nefesi", öte yandan "gerilla mücadelesi" olarak tanımlıyor; ayrıca bu düzensizlikten ABD işgalinin ardından Irak hapishanelerinden kaçan binlerce mahkûmu sorumlu tutuyor.

Profesyonel askerler, her zamanki gibi, kendilerini yöneten aşırı sağın sivil ideologlarından daha gerçekçi. Savaştan haftalar önce, açık yürekli ABD Kara Kuvvetleri Komutanı General Shinseki, ABD Kongresi'nde düzenlediği bir panelde Irak'ı işgal etmek için "birkaç yüz bin kişilik" bir birliğin gerek-

li olduğunu ve bu askeri birliğin işgalden sonra ülkede ne kadar süreyle kalması gerektiğinin belli olmadığını belirtti. Irak işgalini yöneten Merkezi Komutanın başı General Tommy Franks benzer biçimde Kore örneğinde olduğu gibi, ABD askerlerinin Irak'ta yıllarca ve belki de on yıllarca kalmak zorunda olacağını tahmin etmişti. "Zafer"den yaklaşık yedi hafta sonra Hava Kuvvetleri'nden emekli Albay Richard Aitchison 27 Haziran'da *Washington Post*'a verdiği demeçte şunları söyledi: "Bu haftaya kadar Irak'ta durumumuzu koruduğumuzu sanıyordum; şimdiyse bundan emin değilim", tıpkı Emekli Deniz Kuvvetleri Generali Carlton Fulford'un tahmin ettiği gibi, "Irak'ta işimiz zor ve uzun sürecek. İşgal ne kadar sürerse, bu olaylar da o denli şiddetli olacak." Bosna'da ABD kuvvetleri komutanlığını yapmış ve halen Dış İlişkiler Konseyi üyesi olan Emekli General William Nash 22 Haziran'da *The Observer*'a verdiği demeçte şunları söyledi: Irak işgali "öncelikle yönetim tarafından anlam verilmeyen bir girişimdir. Şimdi mantıklı bir biçimde örgütlenen askeri bir muhalefetin yeniden ortaya çıkışına tanıklık ediyoruz, bu muhalefet şimdilik küçük ölçekli, ancak büyüyebilir." Nash, söz konusu muhalefetin yalnızca Saddam yanlılarıyla sınırlı olmadığını belirtiyor: "Bugün karşı karşıya olduğumuz şey farklı güçlerin birleşimidir ve bu da insanların hoşnutsuzluklarını aksettirmektedir."

Profesyonellerin tavsiyelerinden yılmayan yeni muhafazakâr grup yoluna devam ediyor. Muhafazakâr bir düşünce kuruluşu olan Heritage Vakfı'nın emektar üyelerinden ve Kissinger Ortakları'nın eski üyesi, Irak'taki Amerikan sivil valisi Paul Bremer bayram ediyor: "Onlarla savaşacağız, isteklerimizi onlara dayatacağız ve bu ülkede kanun ve düzeni tesis edene kadar onları yakalayacağız ya da öldüreceğiz. Sahnede biz varız ve bu ülkeye istediğimiz şeyleri dayatmaya devam edeceğiz." Bu amaçla, Bremer kendi seçtiği 25-30 Iraklıdan oluşan bir "yönetici konsey" atadı. Ona göre, seçimler ya da geniş istişare süreçleri ülkenin istikrarını daha da bozabilir ve bu nedenle Baas parti-

sinin yeniden iktidara gelmesi çağrısı yapan ya da ABD işgaline karşı çıkan her "toplantı, bildiri ya da yayın"ı yasaklayan bir açıklama yayımladı. Irak'a "demokrasi getirme" işi buraya kadarmış!

Bununla birlikte, gerilim ve kargaşa belirtileri binlerce farklı biçimde ortaya çıkıyor. Görev yapan çok sayıda asker, senatörlere Birleşik Devletler'e geri gönderilme taleplerini içeren mektuplar yazdı ve gazetelere bu konuyla ilgili röportajlar verdi; buna neden olarak da düşman bir halka karşı bir işgal ordusu olarak hizmet etmek için değil, savaşta çarpışmak için eğitilmiş olduklarını gösterdiler. Bu askerlerden biri televizyonda Rumsfeld'le bir gün karşılaşırsa ondan istifasını isteyeceğini söyledi. O'Dell adlı bir piyade er *New York Times*'a verdiği demeçte "Donald Rumsfeld'i arayıp üzgün kıçlarımızın eve dönmeye hazır olduğunu söyleyebilirsin" dedi. ABD ordusunda hizmet veren pek çok kadın istenmeyen gebelik bahanesiyle ülkeye geri dönüyor. Irak'ta görev yapan askerlerin aileleri Gürcistan'daki bir askeri üste o kadar hiddetlendiler ki, kendilerine hitap eden görevliler askeri bir konvoy eşliğinde oradan uzaklaştırılmak zorunda kaldı. Britanyalı askerlerin bazıları savaş suçu işleme iddiasıyla savaştan sonra Uluslararası Mahkeme karşısına çıkarılabileceklerinden korktukları için Irak'ta görev yapmaya devam etmek istemiyor.

Bütün bunlar olurken, işlenen savaş suçlarının gerçek delillerinin sayısı giderek tırmanıyor. Bir Amerikan yayını olan *Rolling Stones*'da yer alan bir haber, korkudan, sivilleri hatta gözaltında tuttukları yaralıları öldürdüklerini açıkça itiraf eden çok sayıda Amerikalı asker vakasını belgeliyor. ABD kuvvetlerine bağlı psikiyatr ve din görevlileri giderek artan duygusal çöküş ve nedensiz yere öldürme vakaları bildiriyor. ABD askerlerinin cinayetler serisine devam etme yönündeki isteksizliğinden bıkan bir din görevlisi, bu askerler için İsa'nın "bir kapı paspası" kadar değersiz olduğunu belirtti. Bunların hiçbiri ABD propaganda sisteminde kullanılan ifadede belirtildiği gibi, "insanların sevgisini ve güvenini kazanma"yı sağlamıyor.

ABD'nin gönüllü bir ordusunun olması ve 1.3 milyar dolarlık askeri gücünün yarısını yedek personelin oluşturması, işleri daha da çıkmaza sokuyor. Şimdilerde pek çok Amerikalı askeri uzmanın korktuğu gibi, giderek artan asker ölüm oranları, işgalin gayrimeşru olduğu yönündeki algının giderek güçlenmesi ve görev yapan askerler arasında yaygın fiziksel ve psikolojik gerginlik görüldüğüne dair sürekli haberler gelmesi, askerin moralini o kadar bozabilir ki, ordu toplu istifalar ve kaçışlarla karşı karşıya kalabilir. Vietnam Savaşı'nda görev yapmış on binlerce eski askerin hâlâ psikolojik travma geçirmekte olduğu ve 1991'deki ilk Körfez Savaşı'nda askerlerde bizzat ABD silahlarında yer alan farklı kimyasal maddelere maruz kalmaktan kaynaklanan çok çeşitli bedensel ve ruhsal bozuklukların görüldüğü birçok asker tarafından rapor edildiği için askerler zaten stres altında.

Silahlı kuvvetlerin üslerinde yaşananlar bunlar. Üst kademelerde ise şunlar yaşanıyor; örneğin, Kara Kuvvetleri Bakanı olarak görev yapan emekli General Thomas White, Irak'ı işgal etmek için "birkaç yüz bin kişilik asker"e ihtiyaç duyulduğu yönünde tahminde bulunan Kara Kuvvetleri Komutanı General Shinseki'yi desteklediği gerekçesiyle Mayıs ayında kovuldu. White şimdi yönetimi "gerçeklerle yüz yüze gelmeyi istememek"le suçluyor. Shinseki'nin de hoşnutsuzluk içerisinde ve halkın gözünde itibarını yitirerek emekliye ayrılmasına izin verilmişti. "Irak fatihi" olarak adlandırılan ve bir sonraki Kara Kuvvetleri Komutanlığı için adı sıkça geçen General Tommy Franks şöhretinin zirvesinde olduğu halde durup dururken istifa etti. Shinseki'nin başkan vekili General John Keane'in başkanlık makamına terfi ettirilme teklifini geri çevirdiği, pek çok kişi tarafından söyleniyor. Bu da stratejiye yönelik çok önemli konularla ilgili ağız kavgasının tam ortasında meydana geliyor. Rumsfeld ve ekibi, bir yandan ABD askeri varlığını tüm dünyaya yaymaya yönelik planlarla birlikte yönetimi devralırken, *eş zamanlı olarak* orduyu küçültüyor ve

onu Yıldız Savaşları ve benzerlerinde olduğu gibi, savaş alanına özgü otomatikleştirilmiş silahlarla teknolojik bakımdan daha da donanımlı bir hale getiriyordu. Irak'ın işgali ve ülkede giderek etkisini artıran direniş bu planları erozyona uğrattı.

Irak'taki ABD savaş gücünün yarısı çoktan batağa saplanmıştır; üçte birlik kısmı dünyanın farklı yerlerine yayılmış durumdadır ve kimse yakın gelecekte sadece Irak'ta daha ne kadar askerin gerekli olacağını bilmemektedir. Pentagon şimdiden silahlı kuvvetlerin ciddi biçimde *büyütülmesi* ihtiyacından söz etmeye başladı ve uzmanlar aynı anda birkaç farklı meydan savaşı sürdürmek için gereken büyütmenin, zorunlu askeri hizmeti yeniden yürürlüğe sokmadan gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini merak ediyor. Mevcut ABD ordusu büyük ölçüde maddi ihtiyaçları nedeniyle askeri işler arayan ve yaşamlarındaki gerçek sefaleti telafi etmek için güç elde etme hayalleri kuran fakirlerin ve ırksal azınlıkların ordusudur. Savaşın yol açtığı sefalet tırmandıkça, bu askerlerin pek çoğu arasında hızla bir hayal kırıklığının oluşma ihtimali vardır ve giderek tırmanan ölüm oranlarının yaşandığı, kuşkulu ve gayrimeşru temelleri olan bir savaşta, beyaz, üniversite eğitimi almış orta sınıftan gençlerin zorunlu ve gönülsüz askeri hizmeti kabul etmeye yanaşıp yanaşmayacakları hiç de belli değildir.

Bush-Blair ikilisinin sivil cephedeki durumu bundan çok da iyi değil. Her iki başkanın basın sözcüleri, yani Ari Fleischer ve Godric Smith, her gün söylenen türlü yalanları artık savunmak istemedikleri için Haziran ayı ortalarında aynı gün istifa ettiler. Aynı tarihlerde rastladığım bir makale, Bush yönetiminde yer alan siyasi ve kariyer sahibi görevliler arasında görevinden ayrılan pek çok başka ismi listeliyor: Politika planlaması müdürü olarak Dışişleri Bakanlığı'ndaki üç numaralı isim olan Richard Haass, Çevre Koruma Örgütü başkanı Christine Todd Whitman, Ulusal Güvenlik Konseyi'nde terörle mücadele kıdemli müdürü Rand Beers, Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Kamu Politikası şefi Charlotte Beers, Dışişleri Bakanlığı Yurt

Dışı Hizmet Görevlileri John H. Brown, John Brady Kiesling ve Mary A. Wright görevinden istifa eden isimler arasında yer alıyor. Atlantik'in diğer yakasında Blair, Dışişleri Bakanı'nı ve Avam Kamarası'nın önceki başkanı Robin Cook'u daha istila başlamadan kaybetti; istila başladıktan kısa bir süre sonra ise Kalkınma Bakanı Clare Short'u kaybetti, çünkü kandırmanın ölçüsü onun bile kaldıramayacağı seviyeye ulaşmıştı. Bu durum önemlidir, çünkü bu iki aydın kişi, en az Irak savaşını başlatan yalanlar kadar iğrenç bir aldatmacayla başlatılan Kosova'daki savaşta, Blair'in yalanlara dayalı yönetiminin sadık hizmetkârları olmuşlardı. Bunların kurnaz ve bencil hesaplarına göre Kosova savaşı hakkında kendileri ve patronlarının söylediği yalanları ortaya çıkarmakla kimse fazla ilgilenmezdi; ancak Irak'ın ellerinde patlayacağını anladılar.

İstihbarat örgütlerindeki profesyonellerin dinmeyen korkusuyla Anglo-Amerikan birliğinin askeri ve diplomatik hizmetlerinde görev alan bir grup profesyonelin korkusu arasındaki tek fark, istihbaratçıların korkusunun daha fazla olmasıdır. Ne de olsa Bush-Blair ittifakının tahrif ettiği, hatta yalanladığı bilgiler *onların* sağladığı bilgilerdi ve halen ABD Kongresi ve Britanya Meclisi tarafından açılan ve yavaş yavaş, isteksizce yürütülen geç kalmış soruşturmalarda *onların* kariyerleri ve şöhretleri tehlikeye girecekti. Asılsız iddialar temelinde istila hazırlıkları yapılırken, Atlantik'in her iki yakası, ABD'de CIA'den Savunma İstihbarat Teşkilatı'na (DIA), Britanya'da ise MI-6'dan MI-5'e kadar birbirinden farklı birçok istihbarat örgütünün gizli ve hatta çok gizli belgeleri sızdırmasına tanıklık etmeye başladı. ABD ve Birleşik Krallık tarafından öne sürülen kilit niteliğindeki pek çok iddiayı sistematik biçimde çürüten sızdırılmış belgelerin listesi gerçekten de oldukça uzun ve MI-6'nın başkanı Sir Richard Dearlove ve MI-5'in başkanı Eliza Mennigham-Buller'ın, Blair'in Irak'ın 45 dakika içerisinde Britanya'ya karşı kimyasal/biyolojik saldırı başlatma kapasitesine sahip olduğu yönündeki iddiasını ortaya atması üzerine is-

tifa tehdidinde bulundukları söyleniyor, ki bu iddia bugünlerde Britanya hükümetinin başındaki yalancının yakasını bırakmıyor. Sızdırılan bu belgeler ayrıca, CIA'in Saddam Hüseyin'le El-Kaide ya da Dünya Ticaret Merkezi'ne yönelik saldırı arasında güvenilebilir bir bağlantı bulunmadığını ısrarla öne sürdüğünü, Irak'ın elinde kimyasal ve biyolojik silahlar olduğuna dair iddiaların doğruluğunun ispatlanamadığını ve abartılı olduğunu, yalan bilginin ilk kaynağı olan ve Rumsfeld'in Saddam'ın yerine geçecek en ideal aday olarak gördüğü Çelebi'nin yalnızca hüküm giymiş bir suçlu değil, aynı zamanda siyasi bir sahtekâr olduğunu ortaya koyuyor. CIA ve DIA'den gelen raporların, Rumsfeld'in istilayı haklı çıkaracak gerekçeler olarak duymak ya da uydurmak istediği yalanlara ters olduğu ve bu nedenle Rumsfeld'in eldeki bilgileri kendi ve yeni muhafazakâr meslektaşlarının istediği biçime sokmak için Pentagon'un içinde Özel Planlar Bürosu (OSP) adıyla özel bir büro kurduğu çok iyi biliniyor. CIA'deki profesyonellerle OSP'deki ideologlar arasındaki düşmanlık o kadar amansız ki, eski CIA görevlisi Larry Johnson, ABD Savunma Bakanı'nın favori birliği OSP'yi "ABD ulusal çıkarları açısından tehlikeli ve dünya barışına yönelik bir tehdit" olarak tanımladı.

Bu temel gerçekler elimizdeyken, bu makalenin ortaya attığı iddiayı biraz daha detaylı ele alınama izin verin. Irak direnişinin elde ettiği diğer başarılar düşmana askeri bir karşılık verme ve her gün kayıp verdirme yeteneği olmadan imkânsız olsaydı bile, bu direnişin tek başarısı yalnızca işgalci askerlerin birçoğunu öldürmesi ya da yaralaması değildir. Direnişin ülke içindeki esas başarısı, tahmin ettiğimizden bile daha hızlı biçimde ortaya çıkması, oldukça kısa bir süre içinde beklenenden daha çok yayılması, mezhep ya da din temelli bir yapılanma sürdürmek yerine Irak toplumunun çok farklı unsurlarını içeriyor olması ve ülkenin oldukça büyük bir bölümünde düzensiz vur-kaç saldırılarından hızla düzenli günlük saldırı stratejilerine geçiş yapmasıdır. Direniş, ABD'nin Irak'ta halkın geniş ke-

simlerinin öfkesi patlak vermeden bir işbirlikçi yönetim kurma, petrol üretimini yeniden başlatarak, Irak kaynaklarının çok uluslu şirketlerce sömürülmesini başlatma ve arkasındaki küresel koalisyonu genişletme planlarını bozmuştur. Yine bu direniş Anglo-Amerikan birliklerini geniş çaplı arama ve yakalama görevleri yürütmeye, keyfi cinayetler işlemeye, sivil halka düşmanlık beslemeye, işgal ordularının genelinde görülen türden moral bozucu aralıksız teyakkuz halinde bulunmaya ve ayaklanmalara karşı koymaya zorlamıştır. Yüz elli bin kişinin üzerinde personeli olan bir askeri gücün yerinde çakılı kalmasına yol açarak, sevk edilen personelin görevlerinin artırılmasını ve destek güce duyulan ihtiyacı zorunlu kılmış, ABD güçlerinin çok daha büyük bir kısmının rotasyona dayalı olarak Irak'ta tutulması olasılığını yükseltmiştir.

Ülke dışında ise, bu direniş ilk etapta Suriye ve İran üzerindeki baskıyı hafifletmiştir. Rumsfeld ve arkadaşları, Irak'ta kısa sürede asayiş sağlanınca bu iki ülkeyi istila etmeye ve ele geçirmeye ya da en azından Suriye'yi ele geçirip İran üzerinde de katlanılmayacak derecede ağır bir baskı kurmaya başlayabileceklerini hayal etmişlerdi. Ayrıca, Irak bölgedeki ana askeri üsleri haline gelince, aynı kişiler Suudi Arabistan halkının Arabistan topraklarındaki ABD birliklerine yönelik tepkisi devrimsel bir olaya dönüşmeden önce, bu ülkedeki askerlerinin çoğunu geri çekebileceklerini hayal etmişlerdi. Bunun yerine, Suudi Arabistan, Katar ve Kuveyt büyük bir Arap ülkesine yönelik saldırı ve bu ülkenin işgalinin üssü olmaya devam etmektedirler; bu Arap ülkesi ise ABD'ye karşı bir bağımsızlık savaşı vermekte ve bu savaşın komşu ülkelerde hesaplanamayan siyasal etkileri görülmektedir.

Dahası, bu direnişin mevcut durumu, ABD ve Birleşik Krallık'ta geniş çaplı bir kurumsal bunalımı tetiklemektedir. Britanya'da istiladan önce Blair halkın geniş kesimlerinin muhalefetiyle ve kendi İşçi Partisi içerisinde ciddi boyutlardaki görüş ayrılıklarıyla karşılaşmıştı; istila başlar başlamaz, Bri-

tanya toplumu liderlerinin yanında saf tuttu; kitlesel muhalefet çöktü ve halkın savaşa verdiği destek % 80'lerin üstüne çıktı. Blair'in geçmişte ve bugünlerde söylediği her bir sözün mercek altına alındığı ve Britanya halkının üçte birlik bölümünün onun söylediği hiçbir şeye inanmadığını söylediği tam bir kriz ortamının ortaya çıkmasına yol açan şey, Saddam'ın düşüşünün ardından doğan direniş, aylar geçtikçe artan asker ölümü oranları ve Irak'ta asker konuşlandırmanın devam etme olasılığıdır. Aslında onun yalanlarının yalan olduğu her zaman biliniyordu. İstiladan çok önce istila gerekçesi olarak Saddam rejimiyle ilgili parlamentoya sunduğu dosya o kadar düzmeceydi ki, bu dosya on yıllık bir doktora tezinden kesilerek alınmış değersiz bilgileri, internette dolaşan bölük pörçük bilgileri ve kendi istihbarat servislerinin inanmadığı uydurma iddiaları bir araya getirmişti; bu, herkes tarafından biliniyor. O zamanlar bunların hiçbirinin önemi yoktu. Irak'ta belli bir önem arz eden silahlı bir direniş olmasaydı, Blair sözde kitle imha silahları meselesini geçiştirecek ve Britanyalıların müteşekkir Iraklı barbarlara "demokrasi" armağanı götürmekle iftihar etmelerini sağlayacaktı. Blair üzerinde yeniden baskı kuran olgu, "zafer" peşinde hayatlarını yitiren Britanyalı askerlerdir ve Blair bir kez daha yalancı olarak karşımızda durmaktadır.

ABD'de etkisini yavaş yavaş hissettirmeye başlayan kurumsal bunalım daha da kötüleşebilir ve işlerin yalnızca Bush ve Blair için değil, diğer pek çok kişi için de daha da karmaşık bir hale gelmesine yol açabilir. Yalnızca üç aylık bir işgal ve artan asker ölümleri bile ABD ordusunun moralini sarsmaya ve bazı askerleri barış yanlısı, bazılarını da kaçık katillere dönüştürmeye yetti. Stratejik planlama iflas etmiş durumda; generaller sivil yönetimdeki üstleriyle anlaşamıyor; bir istihbarat bürosu kendisini bir başka istihbarat bürosundan korumaya çalışıyor; ancak bütün bunlara rağmen hiç kimse ABD'nin uğradığı bozgun ve içine düştüğü çıkmazdan kimin sorumlu olduğunu bilmiyor. Bunun yanında, bugünlerde Birleşik Devletler Başkanı ve onun en üst

düzey bürokratlarının dürüstlüğünü sorgulamak üzere kullanılan bilgilerle ilgili yeni bir gelişme yok. Bush'un ikide bir kullandığı ve şu sıralar ABD'nin ana akım medyasını çileden çıkaran, Irak'ın nükleer silah yapımında kullanılmak üzere Nijer'den malzemeler aldığı yönündeki suçlama, Güvenlik Konseyi'nin genel kurulunda düzmece olduğu gerekçesiyle BM'nin baş nükleer denetçisi tarafından istila başlamadan çok önce reddedilmişti. Irak rejiminden kaçıp taraf değiştirenler bile Saddam'ın ülkede kalan kimyasal ve biyolojik silahları 1995 yılında yok ettiğini doğrulamışlardı. Sonraki yıllarda süren BM denetimlerinde söz konusu malzemeden zerre kadar bulunamadı. Ancak aynı medya o zaman Bush'un bütün iddialarını kabul etmişti, çünkü medya, özellikle de elektronik medya, istila siyasetinin arkasında birleşmişti. Şimdi söz konusu siyasetin açıkça başarısızlığa uğrayıp her gün gelen cesetler halinde ABD'ye geri dönmesiyle birlikte emperyal amaçlar birliği yıkıldı; böyle olunca da, Watergate skandalını ihbar eden Richard Nixon'ın yasal danışmanı John Dean bile şimdilerde Bush'un söylediği yalanların yanında Watergate'in "sönük kalacağını" ve bu ikinci örnekteki ithamların Nixon'ın istifasına yol açan davadaki ithamlardan daha güçlü olabileceğini söylüyor.

Gerçekler dört nedenden dolayı iyi biliniyordu. İlk olarak, Britanya'da *Guardian* ve *Independent*, ABD'de ise daha az olmakla birlikte *Los Angeles Times* gibi köklü gazetelerin cesur araştırmacı gazetecilerinden bazıları bu gerçekleri ifşa etmeye ve yayınlamaya devam etmişlerdi; tüm dünyada elektronik medya fazlasıyla itaatkâr olmuştu, ancak Katar'dan yayın yapan El-Cezire TV kanalı Fox News, CNN ve BBC gibi yanlış bilgi mekanizmalarına karşı cesur ve etkili bir muhalefet yürüttü. İkinci olarak, internet frenlenemeyen bir alternatif medya olarak hizmet etti ve tüm dünyada bu demokratik muhalefet kanalları vasıtasıyla milyonlarca kişiye ulaştırılan bilgiler yok edilemedi. Üçüncü olarak, ne kadar sessiz ve ihtiyatlı olurlarsa olsunlar, BM denetçileri Anglo-Amerikan iddialarını teyit

etmediler ve zaman zaman bunların aksini öne sürdüler. Dördüncü olarak, ABD ve Britanya'nın devlet mekanizmalarında görev alan bazı profesyoneller, patronlarının yalanlanmış raporlara gereğinden çok itibar ettiklerini gördüler ve halkı sızdırma bilgilerle uyarmaya çalıştılar. Bu son bahsettiğimiz gerçek, BM denetçileriyle birlikte çalışmış olan İngiliz mikrobiyolog Dr. David Kelly'nin ölümüyle doğrudan bağlantılıdır. Dr. Kelly kendi Başbakanı tarafından öne sürülen iddiaların düzmece olduğunu biliyordu ve bildiği gerçeklerin en azından bir kısmını duyurmak için üstlerinin açık iznini almadan araştırmacı gazetecilerle görüşmeyi kabul etmişti. Yağmurlu bir öğleden sonra ölü bulundu. Bizler farklı nedenlerden ötürü burada Dr. Kelly'nin kendi bileklerini kesip kesmediği ya da bir başkasının bunu ona yapıp yapmadığıyla ilgilenmiyoruz; Dr. Kelly, hükümetinin söylediğini bildiği yalanların ağırlığı altında öldü, Yeni İşçi Partisinin ve onun katlanılmaz Başbakanının bir başka sıradan kurbanı oldu. Bizim asıl ilgilendiğimiz gerçek, Atlantik'in her iki yakasında aynı şeyi yapan Dr. Kelly gibi çok sayıda kişinin olduğudur. Washington ve Londra'da ciddi soruşturmalar yürütüldüğü takdirde daha fazla gerçek ortaya çıkabilir. Dikkatimizi daha da çeken bir başka gerçek ise şudur: Anglo-Amerikan planı başarılı olsaydı, Irak'ın istilasıyla ilgili ve bir sürü yalana dayalı bu tür bilgiler hafızalardan silinip gidecekti. Bu türden bilgilere yeniden canlılık kazandıran şey Irak direnişi ve onun başlattığı bunalımdır. ABD ve Britanya'nın ana akım medyasında ve siyasi kurumlarında bu yalanlara balıklama atlayanlar, şimdi bunları dikkatlice araştırmak istiyorlar, çünkü bu yalanlar açıkça ciddi boyutlarda bir çıkınaza dönüşen şeye yol açtı.

Dünyanın her yerindeki halklar, istilanın yalanlara dayalı olduğunu, Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olmadığını ve Amerika'ya ya da Avrupa ülkelerine yönelik herhangi bir tehdit oluşturmadığını, Anglo-Amerikan orduların Irak'ta memnuniyetle karşılanan özgürlükçüler değil, kendilerinden nefret

edilen işgalciler olarak görüldüğünü ve Iraklıların şu anda bir ulusal direniş ve bağımsızlık savaşı başlattıklarını öğrendikçe, işgal ordusuna asker veren Avustralya ve Danimarka'dan orduya asker vermese de işgalin çığırtkanlığını yapan İspanya ve İtalya'ya kadar diğer ülkelerin hükümetleri de sıkıntıya düşeceklerdir.[2] ABD fethi gerçekleştirdikten sonra Irak'ta istediğini yaptırmak için sömürgecilik dönemlerindeki Britanya ordusu gibi küresel bir emperyal ordu toplayacağını ummuştu, ki o dönemlerde bu ordunun askerleri özellikle Asya ve Afrika'daki sömürgelerden toplanıyordu. Mevcut işgal ordusu asker kaybettikçe ve Irak halkının direnişi güçlendikçe, Birleşmiş Milletler, Anglo-ABD işgalini meşrulaştırmak için kendi bayrağını ödünç verse de vermese de, ki bu sıralarda bunu yapmak üzeredir, diğer pek çok ülke bir başka Üçüncü Dünya ülkesinde ABD egemenliği uğruna ölmeleri için kendi adamlarını göndermenin mantığını yeniden gözden geçirmek zorunda kalacaktır.

Irak'taki direniş köklerini toprağa salıyor gibi görünüyor ve bu direniş Anglo-Amerikan eylemlerinin meşruluğuna duyulan küresel kuşkuyu şimdiden en üst düzeylere taşımış durumdadır. Ancak önümüzdeki süreç bundan bile daha çetin olacaktır. Irak halkı 1991'den beri sürekli olarak Anglo-Amerikan saldırılarının yıprattığı bir toplumdur; bu saldırılar Britanya'da hem Muhafazakâr Parti hem de İşçi Partisi iktidarları tarafından, ABD'de ise hem Demokrat hem de Cumhuriyetçi iktidarlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Böylesi yaralı bir toplumun önümüzdeki aylar ve yıllar boyunca bir bağımsızlık savaşını şu veya bu şekilde sürdürüp sürdüremeyeceği tahmin edilemez. Diğer taraftan, ABD ve Britanya'daki yönetici sınıfın işgal konusundaki mutabakatı sağlam görünüyor. Ama akım medya şu sıralarda kuşku ve soru işaretleriyle cızırdarken bile, yalnızca eski başkan Jimmy Carter ve onun yönetiminde

2 Avustralya Senatosu geçtiğimiz günlerde olağandışı bir hamleyle, düzmece gerekçelerle Avustralya'nın ABD'nin yanında Irak istilasına katılmasına neden olmasından dolayı kendi başbakanını kınadı.

yer almış birkaç üst düzey bürokrat, Oğul Bush'un politikalarını açıkça kınadı; potansiyel başkan adaylarının tamamı dâhil Demokrat Parti yönetiminin kalanı ise ya çekimser kaldı ya da Irak konusunda Bush'u aktif biçimde destekledi; bunların hiçbiri Bush'un söylemekte olduğu yalanları asla sorgulamadı bile.[3] Bush başka yerlerden eleştiri bombardımanına maruz kalırken bile, Clinton'ın onu savunmaya devam etmesi, Irak konusunda iki partili (Cumhuriyetçi ve Demokrat) bir ortaklık zemininde hareket ettiğini göstermektedir. Atlantik'in diğer yakasında Muhafazakârlar, yani Blair'in partisinde yer alanların yarısı, onun resmi muhalifleri olan Muhafazakârlar kadar bile Blair'e bağlı değildir.[4] Arap dünyasında ise, her bir ülke kendi aralarında bir ulusal bağımsızlık hareketinin gelişmesine yardım etmek yerine, Irak'ın batmasını görmeyi tercih eden gayrimeşru azınlık yönetimlerinin egemenliği altındadır; Suriye'nin bile Birleşik Devletler'i memnun etmek ve kendisini anti-emperyalist mücadelelere babasından bile daha az adayan bir kişi olan Başkan Beşer Esad'ın yönetimindeki mevcut ülke içi iktidar yapısını korumak için Iraklı muhalifleri sınır dışı ettiği biliniyor. Almanya ve Japonya'dan Hindistan ve Pakistan'a kadar pek çok ülke, kendi birliklerini Irak'a göndermeden önce BM'nin işgal görevini bütünüyle üstlenmesini beklemek dışın-

3 ABD'de Demokrat Parti'nin Başkan adayları arasında yer alan Vermont Valisi Howard Dean ABD'de giderek yükselen savaş karşıtı tutumun rüzgârını arkasına alarak iktidara gelmek için elinden geleni yapıyor. Bununla birlikte, onun bile, ABD'nin zaten Irak'ta olduğu düşünülürse, "normalleşme" oluşmadan Irak'tan birdenbire çekilmenin yalnızca ülkeye zarar verebileceğini söylemiş olması dikkat çekicidir.

4 Blair'in kendi İşçi Partisi'yle yaşadığı sorunlar, savaş karşıtı bir adayı öne çıkarma yönündeki girişimi başarısızlığa uğrattı ve yalnızca tutumu Blair'inkinden pek de farklı olmayan Maliye Bakanı Gordon Brown'ın rekabetçi konumunu güçlendirmeye yaradı. Blair'in eski Dışişleri Bakanı ve o sıralarda Avam Kamarası'nın başkanlığını da yürüten Robin Cook, yaşanan fiyaskonun boyutları daha da açık bir biçimde ortaya çıkınca İşçi Partisi içinde Blair karşıtı kampanyaya öncülük etme umuduyla istifa etmişti. Bu bile gerçekleşmedi.

da başka bir şey yapmıyor gibi görünüyorlar. Hint ve Pakistanlı askerlerin Pax-Amerikan ideolojisinin hizmetinde Irak direnişini bastırmak için kol kola girmiş dostlar olarak yan yana savaştıklarını bile görebiliriz.[5]

ABD askerleri Bağdat'a girdikten hemen sonra yazdığım bir önceki makalemde akıbeti Stalingrad'a benzeyecek olanın uzun süredir işgal altında kalan Bağdat olmayacağını, ancak genel olarak Irak'ın Fransız işgali altındaki Cezayir'e ya da Siyonist işgali altındaki Filistin'e benzeyebileceğini yazmıştım. Bugün Irak'ta barışı koruma adına herhangi bir girişim yoktur; yalnızca savaş vardır ve Hindistan'ın bizim askerlerimizi Irak'a gönderme kararı alması durumunda, öncelikle Hint askerlerin sömürgecilerin yanında mı, yoksa sömürgeleştirilenlerin yanında mı savaşacağına karar vermemiz gerekecektir. Hint askerler Britanyalıların hizmetinde yaklaşık yüzyıl önce Irak'a gitmişlerdi. Askerlerimiz tıpkı okyanus ötesinden gelen kuzenleri gibi, mazinin aynı efendilerine hizmet etmek için yeniden Irak'a gidecekler midir? Bir millet olarak bu tür bir olasılığı tartışıyor olmamızdan bile utanç duymayacak mıyız?

5 Türk Parlamentosu geçtiğimiz günlerde Türk askerlerinin BM onayıyla ya da BM onayı olmaksızın ABD'nin yanında yer almaları amacıyla Irak'a gönderilmelerine izin veren bir karar aldı ve bunu kamuoyu yoklamalarına göre % 90'lık kesimi savaşa karşı çıkan bir halka rağmen gerçekleştirdi. Yine de, ABD'nin tayin ettiği Irak Yönetim Konseyi'nin muhalefeti nedeniyle Türk askerleri Irak'a gönderilemedi. Japonya'da Amerikalılara hizmet etmek üzere asker gönderilmesine yönelik tartışmalar Parlamento'da öylesine büyük bir öfkeye neden oldu ki, Japon Başbakanı mecliste dayak yemekten zor kurtuldu. Pakistan ve Bangladeş hükümetleri de asker göndermeye istekliler, ancak kendi halklarından korkuyorlar. Hindistan'da Amerikalıların kendilerinin bir sürü zayiat verdiği bir ülkeye asker gönderme düşüncesi bizzat orduyu endişelendiriyor. Bu arada, BM bürolarına ve Irak'taki BM personeline yönelik ciddi saldırılar BM personelinin Irak'tan geri çekilmesine yol açtı ve Güvenlik Konseyi'nde Amerikalılara istediklerini verme konusunda Kofi Annan'ın bile isteksiz davranmasına neden oldu.

Unutulan Savaş: Afganistan

26 EYLÜL 2003

Irak'ın maruz kaldığı dehşet ve zulmün düzeyi ve şimdi ortaya çıkan Irak direnişinin düzeyi, öyle boyutlara ulaştı ki şu anda bütün dikkatimiz bu trajik ülkeye odaklanma eğilimindedir ve bu nedenle Amerika'nın kötü şöhretli "teröre karşı savaş"ının ilk başladığı yer olan Afganistan'daki savaşı ve direnişi unutmuş gibiyiz. 20 Eylül 2001 tarihli meşum konuşmasında Bush bu "savaş"tan "hiç bitmeyen bir görev" ve 50-60 ülkede birden yürütülebilecek bir savaş olarak bahsetmişti. Yaklaşık iki yıl sonra ABD liderliğindeki koalisyon güçleri hem Afganistan'da hem de Irak'ta, yani bu fırtınanın ilk kasıp kavurduğu iki ülkede bitip tükenmeyen sorunlarla batağa saplanmış durumdadır; dolayısıyla yakın gelecekte istila ve rejim değişikliğine aday diğer ülkeler, özellikle Suriye ve İran giderek derinleşen çıkmaz sayesinde şimdilik rahat bırakılmış durumdadır.

Bu iki ülkenin kaderi, mevcut savaşın tam da başladığı andan itibaren birbiriyle örtüşmüştü. Dünya Ticaret Merkezi'ne yönelik 11 Eylül saldırılarının ertesi günü, ABD Savunma Ba-

kanı Donald Rumsfeld acilen Irak'a karşı bir savaşa odaklanılmasını savunurken, Dışişleri Bakanı Colin Powell Afganistan'ın daha kolay bir hedef olduğunu ve saldırıların Usame bin Ladin, El-Kaide ve bunun gibi isimlerle daha kolay özdeşleştirilebileceğini ikna edici bir şekilde savundu. Irak'a yönelik saldırı bekletilebilirdi. Vakit kaybetmeden *her iki* ülkeyi El-Kaide merkezli küresel bir ağla özdeşleştirme kampanyası başlatıldı ve ABD ve Britanya'nın istihbarat bürolarına istenen kanıtları sağlama görevi verildi. Hatta Pakistan'ın eski Dışişleri Bakanı Niaz Naik, kısa bir süre sonra, BBC'de Amerikalı diplomatların kendisine Afganistan'a yönelik askeri müdahalenin "Ekim ayı içerisinde" yapılması için hazırlıklar yapıldığını söylediğini belirtti. Powell bu yüzden planlarda bir değişiklik olmayacağını öne sürüyordu: Hedefte önce Afganistan, sonra Irak vardı.

Afganistan'ı istila etme kararı böylelikle verildiğine göre, artık hiçbir şey ABD'yi yolundan saptıramazdı. 23 Eylül'de, yani istila başlamadan yalnızca iki hafta önce, *The Observer* gazetesinde şöyle bir haber çıkmıştı: "Atlantik'in her iki yakasında Amerika'ya yönelik saldırıyla ilgili soruşturma yürüten binlerce istihbarat, güvenlik ve polis görevlisi ne zaman olduğunu bilmediğimiz bir son gün gelmeden önce zamana karşı yarışıyor: Batılı ülkelerin askeri müdahalesi başlamadan önce dünya kamuoyunu ikna etmek için Usame bin Ladin'in saldırıyla bağlantısını ortaya koyacak yeterli delil üretmek zorundalar... Amerikan FBI ve CIA'i ve Britanya'nın MI 6 ve MI 5'i gibi önde gelen istihbarat bürolarının sahip olduğu kaynaklara göre bir ceza mahkemesindeki jüriyi ikna etmek için gereken standart bir kanıt yok." Taliban üyelerini 11 Eylül olaylarıyla ilişkilendirmek aslında daha da zordu; Taliban üyeleri saldırıyı hemen kınamışlardı ve faillerin bulunmasına açıkça yardım edeceklerine dair söz vermişlerdi. Kanıt yokluğu o zaman nasıl önemli değildiyse, sonraları Irak'ın sözde "kitle imha silahları" konusunda da herhangi bir kanıt olmaması önem arz etmedi.

ABD Usame'nin kendisine teslim edilmesini istedi. Tali-

ban yönetimi suç kanıtı olmadan suçlu iadesinin yapılamayacağı gerekçesiyle, önce kanıt talebinde bulundu. ABD bunu kabul etmeyince, Taliban yönetimi bu talepten bile vazgeçti ve Usame'nin Pakistanlı otoritelere teslim edilmesini ve (52 ülkeden oluşan ve kısa adı OIC olan) İslam Konferansı Örgütü tarafından müşterek biçimde kurulacak bir mahkemede "İslami kanıt hukuku"na göre yargılanmasını önerdi. Bu konuyla ilgili anlaşma Pakistan'daki iki dini partinin başkanları ve Taliban devletinin başkanı Molla Ömer arasında yapılmış ve bizzat Usame tarafından da açıkça kabul edilmişti. Pakistan devlet başkanı General Müşerref, Usame'yi yakalamayla değil, Afganistan'ı işgal etmeyle ilgilenen ABD'nin baskısı altında anlaşmayı reddetti. Anlamlı biçimde, bundan çok önceleri, Şubat 2001'de, yani Dünya Ticaret Merkezi'nin bombalanmasından çok önce, Taliban da benzer bir öneri yapmış ve ABD'nin kendi hükümetlerini resmen tanıması ve ekonomik yardım yapılması karşılığında Usame'yi teslim etmeye gönüllü olduklarını belirtmişti. ABD o zaman da bu teklifi reddetmişti. Bu durum Irak'ta yaşanandan pek de farklı değildir; Irak'ta da Iraklı yetkililerin denetçilere denetlemek istedikleri her yere serbestçe girme ve BM yaptırımlarının ihlali olarak düşündükleri her şeyi yok etme izni vermesine karşın, ABD önce Irak'ta denetlemeler yapılması konusunda ısrarcı olmuş, sonra da ülkeyi istila etmişti.

Bir başka deyişle, her iki savaş da son derece önlenebilir nitelikteydi. Aslında ABD, Taliban'ın ABD tarafından resmen Afganistan hükümeti olarak tanınması karşılığında Usame'nin teslim edilmesi yönündeki önceki Taliban önerisini kabul etmiş olsaydı, 11 Eylül trajedisi, bu saldırının arkasında gerçekten de El-Kaide'nin bulunduğunu farz etsek bile, meydana gelmeyebilirdi. Bununla birlikte, ABD için önemli olan savaştan kaçınmak ya da savaşın kurbanlarının ıstırabı değil, çok özenle hazırlanmış bir emperyal plandı, çünkü zaten yıllardır bu iki ülkeye farklı türde savaşlar açıyordu. Irak'ı konu alan pek çok makalede, özellikle de 11 Eylül saldırılarından hemen sonra

yayınladığım "Terörle Karşılık Vermek" (*Frontline* dergisi, 29 Eylül 2001) ve "Dünyanın Yeniden Tasarlanması" (*Frontline* dergisi, 27 Ekim 2001) başlıklı makalelerde bu emperyal plandan kapsamlı bir biçimde bahsettim. Bu plan hızla gelişmekte ve planın yeni unsurları zaman zaman ortaya çıkmaktadır. Planın giderek belirginleşen çok önemli bir unsuru, ABD'nin komutasında hareket edecek olan, ancak farklı ülkelerden alınacak askerlerden oluşan, tarihsel bakımdan yeni bir emperyal ordunun kapitalist nitelikli küresel bir emperyalizmin isteklerini tatbik ettirme amacıyla yavaş yavaş oluşturulmasıdır. Bu hedef de Afganistan'da zaten daha belirgin bir biçimde ortaya çıktı, ancak bunun yakın gelecekte Irak'ta daha büyük boyutlara ulaşması planlanıyor.

ABD Afganistan'ı istila etmeyi kararlaştırınca, Britanya'daki Anglo-Sakson kuzenleri hariç, Güvenlik Konseyi'nin yanı sıra diğer NATO müttefiklerini de bilinçli olarak umursamadı. 2001 yılı Ekim ayında Afganistan'ın Anglo-Amerikan güçlerce işgali gerçekleştirildikten hemen sonra, ABD Afgan işbirlikçileri Almanya Başbakanı Schröder'in iyi niyetli gözetiminde Bonn'da topladı; Hamid Karzai'yi bu işbirlikçilere "Geçici Yönetim"in başkanı olarak seçtirdi ve daha sonra da bu "Yönetim"in, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden "Birleşmiş Milletler gözetimindeki bir askeri gücün derhal Afganistan'da konuşlandırılması"nı talep etmesini sağladı. "Bonn Mutabakatı" ayrıca şunu da belirtiyordu: "Bu [askeri] güç Kabil ve çevresindeki bölgelerde güvenliğin idamesine yardımcı olacaktır. Bu tür bir güç, uygun görüldüğü takdirde, diğer kent merkezlerine ve başka bölgelere doğru tedricen yayılabilir." Güvenlik Konseyi tabii ki buna razı oldu ve böylelikle Anglo-Amerikan fethine ve onun oluşturduğu "Geçici Yönetim"e meşruiyet kazandırdı. Bahsi geçen Uluslararası Güvenlik Destek Gücü'nün (ISAF) asker ihtiyacı, bir grup NATO ülkesinden, özellikle de Amerikalı askeri birlikler fetihlerini istedikleri gibi sağlamlaştırsınlar diye polis faaliyetlerinin büyük kısmını üst-

lenen Almanya'dan sağlandı. Böylece İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ilk kez Alman askerleri bir savaş alanında konuşlandırılmış oldu.

Bu durum yeterince olağandışı bir durumdu. Daha da olağandışı bir hamleyle, bizzat NATO bu yılın 11 Ağustos'undan itibaren ISAF'ın komutasını devraldı; 54 yıllık tarihinde NATO ilk kez Avrupa dışında böyle bir konuşlanma görevi üstleniyordu. NATO'nun adı, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, öteden beri NATO'nun faaliyet bölgesinin Kuzey Amerika ve Batı Avrupa olduğu anlamına gelmektedir. Güneydoğu Avrupa'da komünizmin çöküşünden sonra NATO, söz konusu bölgede yer alan çok sayıda ülkeyi de içine alacak şekilde genişletildi ve Özbekistan kadar uzak ülkeler NATO'nun "Barış İçin Ortaklık" olarak adlandırdığı birliğe üye olmak için başvurdular. Bu arada, NATO kuşkusuz Yugoslavya'nın nihai yıkılışında rol alan esas askeri unsurdu. Afganistan'ın istilası hazırlanırken, Tacik ve Özbek askerlerin Alaska ve Montana'daki ABD üslerinde eğitildikleri, ABD komandolarının ise Kırgızistan ve muhtemelen Tacikistan'da askerleri eğitmeye başladıklarına dair haberler yayılmaya başladı (*Guardian* gazetesi, 26 Eylül 2001). Bir başka deyişle, bu küçük devletler yalnızca üs temin etmekle kalmıyor, aynı zamanda çekirdek emperyal ordunun savaşlarına katılmaları için kendi askerlerini eğitiyordu. Bütün bunlar, Polonyalı ve Ukraynalı askerlerin Güvenlik Konseyi'nin onayı söz konusu bile olmaksızın geldiği ve NATO'nun orada doğrudan herhangi bir rol üstlenmese de, Polonyalı askerlerden oluşan tümene rehberlik ettiği Irak'ta bütünüyle ortaya çıkmıştır.

NATO'nun Afganistan'da ISAF'ın komutasını doğrudan üstlenmesinin birkaç yönü dikkate değer niteliktedir. İlk olarak, NATO'nun genel sekreter yardımcısı Alessandro Minuto Rizzo Kabil'de şunları ifade etmiştir: "Bu yeni görev NATO'nun süregelen değişiminin ve yirminci yüzyılın güvenlik sorunlarını çözme yönündeki kararlılığının bir göstergesidir." Buradaki kilit sözcükler "değişim" ve "güvenlik sorunları"dır. Değişim

sözcüğü ile kastedilen şey, NATO'nun başlangıçtaki faaliyet bölgesinin çok ötesinde küresel bir rol için "değiştirilmekte" olduğu, "yirmi birinci yüzyılın güvenlik sorunları" ifadesiyle kastedilen ise Bush'un "küresel terörizm" olarak adlandırdığı şeydir. ABD Irak'ı tek taraflı ve kendi istediği biçimde istila etme kararı aldığı sıralarda, Fransız-Alman ittifakı geçici bir süre bu karara karşı çıktığında, söz konusu ittifak tarafından yapılan itirazın gerçek nedenini ortaya koyan şey budur. Bu ülkeler, ABD'nin BM desteğiyle dayattığı yaptırımlar ve gayrimeşru ABD-Britanya bombardımanlarıyla on yıldan fazla bir süredir Irak'ın yıkılması faaliyetine katılmışlardı. Yine bu ülkeler, ABD'nin Irak istilası fikrine de karşı çıkmadılar; hatta Almanya istila gerçekleşmeden yaklaşık beş ay önce böyle bir istila durumunda ABD'ye kendi hava sahasını kullanmasını önermişti. Küresel ölçekte egemen emperyal güç olmasına karşın, ABD'nin bunu yeterince anlamamasından şikâyet ettiler; gerçekse ABD burjuvazisinin, küresel kapitalizmin mevcut safhasında birbiriyle tam olarak bütünleşmiş Atlantik-ötesi yönetici sınıfın ve Avrupa burjuvalarının bir parçası olduğu ve bu nedenle Avrupa'ya imparatorluğun yönetiminde uygun bir rol verilmesi gerektiğiydi.

NATO'nun ISAF komutasını devralmasının dikkate değer ikinci bir yönü, bu durumun bilinçli şekilde "süresi belirsiz" olarak ilan edilmesidir. Yani NATO güçleri, söz konusu bölge bütünüyle güvenlik altına alınana kadar orada kalacaklardı. Üçüncü bir durum ise şudur; Almanya NATO'nun komutayı doğrudan devralması üzerinde en çok ısrar eden ülkeydi ve yeni oluşumun ilk kumandanı gerçekten de bir Alman generaldir. Son olarak şu söylenebilir; bunların yetki alanları başlangıçta Kabil ve çevresiyle, yani Güvenlik Konseyi'nin ISAF için belirlediği yetki bölgesiyle sınırlı olacaktır, ancak bu yetki alanının zamanla Afganistan'ın diğer bölgelerine doğru genişletilmesi beklenmektedir. Afganistan'da önümüzdeki yılın Haziran ayında genel seçimler yapılacak ve bu seçimlerden sonra

oluşacak hükümetin en az mevcut hükümet kadar işbirlikçi olması ve iş başına geldikten sonra yeni bir Güvenlik Konseyi kararı bekleme zahmetine girmeden, NATO'dan daha da geniş bir rol üstlenmesini resmen talep etmesi muhtemeldir; her ne kadar BM'nin Afganistan'daki özel temsilcisi Lakhdar Brahimi bu güvenlik gücünün yetkilerinin artırılmasını zaten istese de.

Peki, bu zamanda neden böyle bir değişime ihtiyaç duyuldu? Görünür neden, ABD işgaline yönelik direnişin son bir-bir buçuk yıl içinde muazzam ivme kazanmış olmasıdır. Taliban, ABD'nin kendilerine karşı kullanabileceği ateş gücünün türünü gerçekten de yeterince algılayamamıştı ve istila gerçek anlamda başlayana dek, mücahitler olarak adlandırılan grubun Sovyet ateş gücüne dayanabilmiş olması gibi kendilerinin de ABD ateş gücüne dayanabileceklerini sanmışlardı; unuttukları şey, Sovyetlere karşı mücadeleyi olanaklı kılanın ABD silahları olduğu ve kendilerinin ABD'ye karşı kullanabilecekleri böyle silahları olmadığıydı. Ancak bunu çok çabuk fark etmiş gibi görünüyorlar. Birçoğunun yaşamını yitirdiği bir dizi iyi planlanmış muharebenin ardından, Taliban yönetimi ve onun temel askeri güçleri Afganistan dağlarına ve kuzey Pakistan'a doğru çekilip kaybolmayı başardılar. Amerikalılar dağ sığınaklarını bombardıman yağmuruna tutunca, başlangıçta yine nasıl saklanacaklarını ya da karşı koyacaklarını bilemediler ve sayısız kayıp verdiler. Bununla birlikte, sonraki birkaç ay içinde kendileri ve müttefikleri, bazı eski müttefikler ve bazı yeni müttefikler tekrar bir araya gelmeyi ve birlikte çok farklı bir gerilla savaşı başlatmayı başardılar.

Afganistan'ın işgali 2001 yılının Ekim-Kasım aylarında hızla gerçekleşmişti. Bir yıldan daha az bir süre sonra, uluslararası medya bir kez daha ulusal bölgelerin önemli bir kısmında ortaya çıkan direniş haberleriyle dolmaya başladı. Bu sıralarda CIA ve Pakistan'ın istihbarat örgütü ISI'ın Sovyet birliklerine karşı silah ve asker temin etmesi için kullandığı eski Afgan başbakanı Hikmetyar sürgünde yaşadığı İran'dan dön-

müş ve Taliban'a katılmış, böylelikle direnişin İslami niteliği üzerindeki vurguyu azaltmış, yabancı işgaline karşı ulusal bir direniş oluşturma ve Afgan nüfusunun yaklaşık % 40'ını oluşturan Peştunlara uygun bir bölge bulma meselesine odaklanmıştı. ABD işgali ve Kuzey İttifakının eşkıya ve tecavüzcü çetelerinin egemen olduğu işbirlikçi yönetimin idaresi altında, ülke güvenliği o kadar kötüleşmişti ki, yabancı işgaline zaten karşı çıkan halkın büyük bölümü, yaklaşık yirmi yıl önce Sovyetlere karşı Amerikan savaşının başlamasından bu yana Afganların o güne kadar gördüğünden daha fazla kişisel güvenlik garanti eden Taliban yönetimini özlemle arar olmuştu. Bu arada, Taliban tarzı gruplar çok sayıda küçük kasaba ve köyde yeniden ortaya çıkmaya başladılar.

2002 Eylül ayı geldiğinde Hikmetyar'ın Hizb-i İslami Afganistan'ı (HIA) Pakistan-Afganistan sınırının her iki yakasında yeni komuta yapılarıyla örgütlenip Kandai, Gazne, Kunar ve Logar bölgelerinde ciddi destek alırken, Karzai'nin çete yönetimi merkezden uzaktaki bölgelerde o kadar zayıftı ki, yerel hükümetin Doğu Afganistan'ın her yerinde bu grubun yeniden ortaya çıkan gücüyle işbirliği yapma dışında bir şansı yoktu. Günümüz Afganistan'ında belki de en önemli idari görevi yürüten ve hem Rusya'ya hem de İran'a yakın olan Herat Valisi İsmail Han'ın HIA ile bir tür anlaşmaya vardığına inanmak için elimizde nedenler var. Afganistan'dan gelen pek çok habere göre, Taliban'ın yanı sıra Hikmetyar'ın adamları Karzai'nin yönetimine bağlı kurumlara tamamen sızmış durumda. Durum bizzat Karzai açısından o kadar ümitsiz ki, Karzai Afgan askerlerine bile güvenmiyor ve kendisi ABD Özel Kuvvetleri'nden alınmış 46 fedai tarafından korunuyor.

8 Kasım 2002 tarihli *Washington Post* gazetesinde yer alan dikkat çekici bir yazı şöyle başlıyordu: "ABD ordusu Afganistan'da teröre karşı yürütülen savaşta ivme kaybediyor, çünkü ABD Genelkurmay Başkanı bu hafta El-Kaide ve Taliban'ın kalıntılarının ABD'nin taktiklerine uyum sağlama

konusunda ABD'nin onların taktiklerine uyum sağlamasından daha başarılı olduğunu söyledi." Burada Taliban'a gönderme yapan yine o muhteşem "kalıntı" kelimesine dikkat çekmek gerekiyor; çünkü Irak'taki bütün direniş eylemlerinin Baasçıların kalıntıları tarafından gerçekleştirildiği düşünülüyor. Gazetedeki yazı, CIA'in "güvenliğin küçük kentler ve bazı kırsal yerleşimlerde çok istikrarsız olduğu" yönündeki değerlendirmesine de atıfta bulunuyor; bu bölgeler ISAF'ın, şayet varsa, yetki sahibi olduğu yerlerden oldukça uzak. Afganistan'da ABD'ye karşı direniş göstermeye cüret eden herkesi ifade etmek için çok işe yarayan "El-Kaide" terimini kullanan yazıda, daha sonra şunlar belirtiliyordu: "ABD Kara Harp Akademisi'nin çok yakınlarda yayınladığı detaylı bir analize göre, El Kaide savaşçıları, Birleşik Devletler'in iletişim ağına saldırmak için kullandığı ileri teknoloji ürünü silahlara kısa sürede uyum sağladı." Yazının muhabiri Stephen Biddle geçtiğimiz yıl daha Mart ayı başlarında, söz konusu güçlerin örtü ve gizleme, kamuflaj disiplini, dağılma, iletişim güvenliği ve bunun gibi klasik gerilla taktiklerini başarıyla kullanmakta olduklarını belirtiyor.

Üç gün sonra, yani 11 Kasım'da *Time* dergisinde çıkan bir haber yalın bir ifadeyle başlıyordu: "Düşmanları daha da cesurlaştıkça, ABD Afganistan'da ivme kaybettiğini kabul etmek zorunda kalıyor." Bu haberin bitiş cümleleri ise şöyleydi: "Acaba Afganistan Amerika'nın kontrolünden çıkıyor mu? Bu soru, Pentagon'daki planlamacıların Afganistan'ı Irak'taki olası 'rejim değişikliği' için model olarak kullandıkları bir sırada özellikle yerinde bir sorudur." Bu, Irak'ın ABD-Britanya güçleri tarafından tamamen istila edilmeye başlamasından dört ay önce söylenmişti ve şu an itibariyle Irak'taki direniş Afganistan'da olduğundan daha kısa sürede ortaya çıkmış durumdadır. Bu türden haber başlıkları ve haberler bundan sonraki birkaç ay süresince alışıldık şeyler haline gelecekti. 2003 Şubat ayına gelindiğinde, yani Irak işgalinden bir ay önce, muhteşem ve yetkin bir İngiliz muhabiri olan Robert Fisk "bu vahşi bölgede

barışın çökmek üzere oluşu ve ABD güçlerinin Afganistan'da sürekli erozyona uğraması, Amerikalılara ve diğer uluslararası birliklere gece saldırılar düzenlenmesi, Kabil dışındaki kentlerde yaşanan anarşi, savaş ağalığı, uyuşturucu trafiği ve her geçen gün artan cinayet sayısı"ndan bahsediyordu. *New Statesman* gazetesinde geçtiğimiz günlerde çıkan (19 Haziran 2003 tarihli) bir köşe yazısında Fisk bu kez şunları söylüyordu: "Bir Amerikan albayı Kabil yakınlarındaki Bagram hava üssünde bana 'Bu üssü terk eder etmez bir savaş meydanına girmiş olacağız. Her gün silahlı saldırıya uğruyoruz, hatta günde birkaç kez oluyor bu' dedi. Oraya mutlaka insanları özgürlüğe kavuşturmak ve korumak üzere gelmiş olduklarını ona söylediğimde kahkaha attı. Amerikan askerleri Afganistan kasabalarında ara sıra görülüyor. Bu askerler, son sürat giden siyah camlı ve zırhlı araçlarla, önden ve arkadan giden, makineli tüfeklerle donatılmış askeri araçlarla ABD yetkililerine eşlik ediyorlar. Bu büyük Bagram üssü bile çok kısa süreli son ziyaretinde Savunma Bakanı Donald Rumsfeld için fazlasıyla güvensiz bulundu."

Bu çıkmazın Amerikalılar açısından bir başka önemli yönü de, Afganistan'da görev yapan ve Özel Kuvvetler olarak adlandırılan personelin dörtte üçünün gerçekte halen Milli Muhafız Teşkilatı üyesi olmasıdır; çünkü bu ülkedeki özel kuvvetler personelinin büyük bölümü ya Irak'ta ya da Irak'a asker gönderilen herhangi bir başka yerde görev yapmak üzere çağrılmıştır. Muhtemelen bu da NATO'nun ISAF komutasını doğrudan üstüne alma kararının bir parçasıdır; böylece yakın gelecekte kuşkusuz NATO'ya çok daha geniş bir savaş rolü verilmesine yönelik hazırlıklar yapılmaktadır. Amerikalıların yapamadığını Avrupalı kuzenleri gerçekleştirecektir ya da en azından onlar böyle olacağını umuyorlar.

Başarılı olma ihtimalleri oldukça düşük. Afganlar hiçbir zaman yabancı güçleri hoş karşılamamışlardır. ABD'nin tayin ettiği geçici yönetim başkanı Hamid Karzai bir hiçtir ve temsil ettiği söylenen Peştunların bile çoğu kendisinden nefret et-

mektedir. Hindistan'da öğrenim görmüş, sonra da bir zamanlar küçük bir restoran işlettiği Peşavar'a gitmiştir. Amerikalıların onu ne zaman buldukları ise belli değil, ancak Karzai'nin ABD'nin Taliban'ı himaye ettiği dönemlerde Taliban'a yakın olduğu, ABD Taliban'la ters düşünce de onlardan ayrıldığı biliniyor. Karzai bir ara ABD'ye gitti; kardeşlerinin orada birkaç restoran açmasına yardım etti ve o yıllarda Afganistan'dan petrol boru hattı geçirmek için Taliban yönetimiyle anlaşmaya çalışan Amerikan enerji şirketi UNOCAL'ın danışmanı olarak geri geldi. Karzai'nin devlet başkanı olmasını sağlayan kişi, ABD'nin özel Afganistan elçisi Zalmay Halilzad da UNOCAL'ın danışmanıydı. Bu çetenin emirleri Kabil'in ötesinde pek de geçerliliğe sahip değildir; yani ülkenin geri kalan kısmı, başında, medyanın "savaş ağası" olarak adlandırdığı güç sahibi yerli adamların bulunduğu yaklaşık iki düzine bölgesel yönetimden oluşan bir yamalı bohça gibidir. Bunlar kolayca taraf ve ittifak değiştiren adamlardır ve kendi bölgelerinde yükselişe geçen yerli ya da yabancı her güç merkeziyle birlikte çalışabilirler; bu güç merkezinin İran, Pakistan, Hindistan, Taliban, Hikmetyar ya da Kabil çetesi olması onlar için önemli değildir.

Bugün Afganistan'da silah kaçakçılığı dışında tek kârlı iş afyon/eroin ticaretidir. Taliban, ABD işgali altındaki Afganistan'da Kuzey İttifakına mensup ABD işbirlikçilerinin tamamının katılımıyla, bugünlerde yeniden gelişmeye başlayan haşhaş üretimini yasaklamıştı. Birleşmiş Milletler'in yayınladığı istatistiğe göre, Afganistan yeniden dünyanın önde gelen eroin ihracatçısı haline gelmiştir ve Orta Asya, Avrupa ve ABD'ye eroin temin etmektedir. Bu işte milyarlarca kaçak dolar dönmektedir ve Karzai yönetimine en yakın olanlar başta olmak üzere her bir savaş ağasının bu pazarda payı vardır. Bütün bu refah, yozlaşma ve savaş ağalığının altında zaten öteden beri yeterince yoksul ve geri kalmış bir ülke olarak var olan, ancak Amerikalıların savaş kuvvetlerini toplamaya başladıkları 1980'den bu yana daha da fazla tahribata uğrayan gerçek bir

ülke vardır. Ülkedeki yollar ve köprüler, okullar ve hastaneler, evler ve tarlaların hepsi mahvolmuş durumdadır. ABD istilası başladığında 6 ilâ 7 milyon Afgan, yani Afganistan nüfusunun yaklaşık üçte biri, açlık sınırındaydı ve istila çok sayıda mülteci yarattı. O tarihten bu yana ani açlık beklentisi azaldı, ancak iki milyon mülteci büyük ölçüde enkaz ve toz yığınına dönüşen bir ülkeye geri döndü; Kandahar'a yönelik Amerikan bombardımanı o kadar şiddetliydi ki kent nüfusunun yaklaşık % 80'lik bölümü kaçtı ve pek çok bina tamamen çöktü. Dünyadaki diğer ülkelere kıyasla Afganistan, topraklarına kilometre kare başına daha fazla kara mayınının yerleştirildiği bir ülkedir; Kabil'den Kandahar'a giden ana otoyol bu kara mayınları nedeniyle büyük ölçüde kullanılamaz haldedir. Kırsal kesimde yaşayan nüfusun yalnızca % 5'lik bir kısmı temiz su kullanabilmektedir; %17'lik kısmı tıbbi imkânlara sahiptir; % 13'lük kısmı eğitim alabilmektedir ve çocukların %25'i beş yaşından önce ölmektedir. Ortalama yaşam süresi 43 yıldır ve bu rakam işgalci olarak gelen NATO ülkelerinde bunun iki katıdır.

Henüz bir hükümeti bile olmayan bir ülkede seçimlerden bahsetmek insafsız bir şaka gibidir; şayet bu seçimler yapılırsa, seçimlerden sonra, vaftiz edilmiş ileri gelenlerden, birbirinin hem müttefiki hem de düşmanı olanlardan oluşan bir meclis kurulacaktır. "Gelişme"den söz etmek ise bundan bile insafsız bir şakadır. İşgalci iyilikseverlerin kendilerine ait bu açık esir kampından ayrılmaları pek mümkün değildir; adeta kendi iktidar üslerinde hapsedilmiş gibidirler. Büyük oranda Kuzey İttifakından seçtikleri yerli işbirlikçiler "gelişme"den çok tecavüz, çocuk istismarı ve eroin satışıyla ilgilenen düzenbaz ve suçlu tiplerdir. Ayrıca, yanında yer aldıkları grupların nezdinde saygınlığını yitiren ve yönetimdeki köktendincilerle de arası bozuk olan teknokratlar var; kabinedeki tek kadın gitmek zorunda kaldı ve kendi yaşamından o kadar endişeli ki çok özenle korunuyor. Taliban yükselişe geçti ve iktidarı tekrar ele geçiren kişilerin yarattığı anarşi ve suçlar yüzünden insanların

çoğu tarafından gönül rahatlığıyla kabul gördü; Taliban üyesi bu aynı kişiler artık ulusal kahramanlara dönüşüyor, çünkü iktidardan çekilmelerine yabancı güçler ve onların arkadaşları neden olmuştu. Aslında Taliban o kadar kendinden emin bir hale geldi ki, bölge komutanlarının isimlerini gazetecilere bile açıklıyor. Şaşırtıcı olan ise, yeraltındaki güçlerin yeni komutanlarının çoğunun aynı zamanda Taliban idaresinde kilit konumlarda görev yapmış kişilerden oluşmasıdır. Bu kadar çok sayıda eski Taliban yöneticisinin, yalnızca kentleri değil, aynı zamanda dağ sığınaklarını da hedef alan vahşi ABD-Britanya bombardımanlarından sağ kurtulması hayret verici bir durumdur. Ayrıca bir de Hikmetyar'dan söz etmeliyiz; bu isim potansiyel olarak Usame bin Ladin'den çok daha güçlüdür, çünkü bir Peştun lideridir ve kendi ülkesinde Usame gibi bir yabancı "misafir"in hiçbir zaman sahip olamayacağı türden bir tabana sahip eski bir Başbakandır. Taliban'la Hikmetyar'ın HIA'sının birleşimi, eğer bu birliktelik sürerse, NATO için muhtemelen tahammül edilmeyecek bir şey olacaktır. Avrupa'daki halkların başlamak üzere olan bu savaşı hazmetmeleri muhtemel gözükmemektedir. Ayrıca Hikmetyar akıllı bir adamdır; artık cihattan değil, ulusal özgürlükten söz etmektedir.

Aslında birbirinden çok farklı ülkeler olan Irak ve Afganistan arasındaki koşutlukları görmezsek, tarihsel bir bakış açısına sahip olamayız. Her iki ülke de yaklaşık yirmi yıldır sürmekte olan Amerikan müdahaleleri yüzünden harap olmuş durumdadır. Afganistan'da iktidarı tadan bütün köktendinciler, bunu ABD tarafından örgütlenmiş komünizm karşıtı cihat sayesinde elde etti, tıpkı Baas'ın Irak'ta Irak Komünist Partisi'nin yükselen gücüne rağmen Amerikan sponsorluğunda iktidara gelmesi gibi. Tam da 1980'li yıllara girmek üzereyken, yani ABD kendi köktendincilerini Afganistan Demokratik Halk Partisi'nin (PDPA) ilerlemeci ve seküler yönetimine karşı cihada hazırlarken, Saddam Hüseyin'i de İran'ı istila etmesi için kışkırtıyor ve İngilizlerle birlikte ona kimyasal ve biyolojik silah üretme teknolojisi

de dâhil her tür silah temin ediyordu. ABD-Britanya ittifakının körüklediği bu savaş, 1980'lerde Irak'ı mahvetti, tıpkı ABD teşvikli cihadın aynı yıllarda Afganistan'ı mahvetmesi gibi. Hikmetyar Kabil'de Amerikan desteğiyle iktidara geldi, tıpkı birkaç yıl sonra Taliban'ın iktidara gelmesi gibi ve yine tıpkı Saddam'ın çok önce Bağdat'ta iktidarı ele geçirmesi gibi; sonunda bunların hepsi düşmana dönüştü, tıpkı CIA tarafından çalıştırılan Suudi milyoner Usame gibi. Eğer Saddam açgözlü idiyse, Taliban'dan önce Afganistan'da iktidarda olan ve Karzai yönetiminde etkin bir grup olarak yeniden iktidarı ele geçiren Kuzey İttifakı, Saddam'dan çok daha açgözlüydü; Rumsfeld'in Irak yönetimi için favori adayı Çelebi ise Ürdün Mahkemesi'nde zimmet suçundan defalarca hüküm giymiş bir suçludur.

Her iki ülke de ABD'nin dayattığı ve BM'nin desteklediği yaptırımlardan muzdarip oldu; Irak bu yaptırımlara daha uzun süreyle ve ABD-Britanya ittifakının aralıksız bombardımanları eşliğinde maruz kaldı; Afganistan ise Irak'a nazaran daha kısa süre yaptırımlarla karşı karşıya kaldı. Bununla birlikte, Afganistan'daki toplum ve ekonomi çok daha yoksul, çok daha zayıf ve çok daha kırılgandı; öyle ki 1980'lerdeki savaş ve bunun ardından ABD'nin yol açtığı sonraki iç savaşlar başladığı sıralarda ülke zaten tamamen harap olmuş durumdaydı. Bu nedenle, Taliban rejimine yönelik yaptırımlar zaten berbat olan durumu daha da kötüleştirmeye yaradı. İstila başladığında açlığın eşiğinde olan ülke nüfusunun üçte biri, ancak uzun yıllar ıstırap çeken Irak'ta yaptırımlar nedeniyle hayatını kaybeden milyonlarca Iraklıyla kıyaslanabilir.

Afganistan ve Irak'ı istila etme kararı 11 Eylül 2001 olayından önce verilmişti. Bush iktidarında ABD yönetimine egemen olmaya başlayan yeni muhafazakâr/Hıristiyan köktenci/Siyonist grup, başkanlığı süresince Irak'ı işgal etmesi için Clinton'a baskı yapıp durdu ve ABD Kongresi ta 1998'de Irak'ı Özgürleştirme Kanunu'nu çıkardı. Güvenilir kaynaklardan aldığımız bilgilere göre ABD, Dünya Ticaret Merkezi ve

Pentagon'a yönelik saldırılardan çok önce, 2001 yılının Şubat ayından itibaren ve özellikle de 2001 yılı yazında ciddi biçimde Afganistan'ı istilayla tehdit etmişti.

2001 yılı Eylül ayı sonlarında söz konusu istilaları gerçekleştirme kararı alınır alınmaz, artık hiçbir şey ABD ve Britanya hükümetlerini işgalden vazgeçiremezdi. Blair'in Usame'yi barışçıl biçimde ele geçirmenin mümkün olmadığını Parlamento'ya anlattığı gün, Blair'in ülkesinin basınında Taliban'ın Usame'yi teslim etme yönünde defalarca yaptığı tekliflerle ilgili haberler patlak verdi. Her iki hükümet de 11 Eylül'den Taliban'ın sorumlu olduğu gerekçesiyle istilaya kesin karar verdikleri sırada, bu ülkelerin istihbarat büroları ellerinde güvenilir kanıtlar bulunmadığını söylüyorlardı; yine aynı istihbarat büroları, Saddam'ın elinde Britanya veya ABD'yi tehlikeye sokacak kitle imha silahları bulunduğuna dair güvenilir kanıt olmadığı yönünde hükümetlerine uyarılarda bulunuyorlardı. Afganistan ve Irak'ın istilasından önce Bush ve Blair "kanıt" olarak niteledikleri dosyaları yayınladılar. Her iki olayda da, bilim adamları söz konusu dosyalara itibar etmeyerek reddettiler ve istihbarat büroları yayınlanan bu dosyalardan utanç duydular. Her iki olayda da temel strateji aynıydı: büyük çapta hava bombardımanları, etnik grupları birbirlerine düşürme girişimleri, ABD'den ülkeye getirilecek olan işbirlikçiler (Karzai, Çelebi), Afganistan'da "Geçici Yönetim", Irak'ta itinayla seçilmiş bir Yönetim Konseyi ve bunun gibi şeyler. Hep aynı palavralar, "işgalci olarak değil, özgürleştirici olarak geliyoruz"; sömürgeciler bu lafları yaklaşık iki yüzyıldır kullanıyorlar. Ulusal bir direniş oluşmaya başlayınca da, sürekli Taliban'ın ve Baas'ın "kalıntılar"ı lafını duyuyoruz; bu arada "medenileştirme misyonu" ve "beyaz adamın yükü" cehennemî ilerleyişini sürdürmektedir.

Bu denli derin yara almış ve tükenmiş bu iki ülkede, dünya fatihinin bu kadar kısa sürede batağa saplanması çok şaşırtıcı. Bu nedenle yeni bir emperyal ordunun kurulması gerekiyor.

NATO'nun Afganistan'a girişi, söz konusu girişin beklenen sonuçları bu kadar korkunç olmasaydı, sadece gülünç bir şey olacaktı. Bu aynı gülünç oyun Irak'ta çok daha geniş bir boyutta oynanacaktır ve Brezilyalı çok başarılı bir uluslararası görevli de dâhil pek çok kişinin öldüğü BM birleşik gücünün son Bağdat bombardımanı, kuşkusuz böyle bir ordunun takviye edilmesi için kullanılacaktır. Kofi Annan ve yanındakiler, Irak halkının yarım milyon Iraklı çocuğun ölümüne yol açan yaptırımları dayatan Güvenlik Konseyi'nden nefret ettiğini itiraf edemiyorlar. Bunun yerine şimdilerde uluslararası silahlı bir güce ihtiyaç duyduğumuz, ancak bu gücün BM himayesinde olmaması gerektiği, zira BM'nin mavi bayrağının onu taşıyanlara artık herhangi bir güvence garanti etmediği söyleniyor. Benzer biçimde, Irak'ta üstü kapalı yapılan ABD-İran anlaşmasında temsilci olarak bulunan üst düzey Şii din adamı Ayetullah Muhammed Bekir el-Hakim'in çok yakın zamanda suikast sonucunda öldürülmesi de, Saddam rejiminin "kalıntı"larına karşı Irak'taki güvenlik güçlerinin uluslararası niteliğe kavuşturulması lehinde görüşlerin daha da sesli bir biçimde dile getirilmesi amacıyla kullanılacaktır; oysa gözden kaçırılan şey, Ayetullah'ın ABD dayatmasıyla kurulan Yönetim Konseyi'ne katılmış olmasının onu hedef yapmış olabileceğidir, yani Ayetullah "kalıntı" olarak adlandırılanlar tarafından değil, güçlü Şii gruplar da dahil, Irak'ta ABD işgal güçlerinin işbirlikçilerine muhalif olan çok sayıda askeri güçten herhangi biri tarafından öldürülmüş olabilir. Ulusal direniş amaçlı her türlü savaş eyleminin "terörizm" olarak nitelendirildiği bir ortamda, imparatorluğun her köşesinden toplanan askerlerden oluşan, BM'nin emri altında, ABD'nin liderliğinde, NATO'nun rehberliğinde uluslararası bir askeri birliğin, yalnızca şu ya da bu emperyalist ülkeyi değil, aynı zamanda bu dünyanın yönetici sınıflarının ortak arzusunu da temsil eden gerçek bir emperyal ordunun, ABD'nin başlattığı, ancak kendi başına bitiremediği bir savaşı sonuçlandırmak üzere kurulmasını öngören

bir Güvenlik Konseyi kararıyla karşılaşabiliriz. "Uluslararası toplum" ve "Özgür Dünya", alternatif bir liderlik olmadığı için milli iradeyi kendi bünyelerinde somutlaştıran, Afganistan'ın kasaba ve köylerinde yaşayan yarı cahil bir grup mollayla bile kendi başına savaşmayı beceremeyen liderlerinin emrini yerine getirmek üzere her zaman oradadırlar.

III

Çağımızın Emperyalizmi

Çağımızın Emperyalizmi

'Totaliterlik' kavramının bütününe ilk karşı çıkanlardan biri olan Horkheimer der ki: "Kapitalizmi tartışmak istemeyen herkes faşizm hakkında sessiz kalmalıdır." Doğrusunu söylemek gerekirse, bu yanlış bir ifadedir: Aslında faşizm konusunda sessiz kalması gereken kişi *emperyalizmi* tartışmak istemeyen kişidir.

Nicos Poulantzas[1]

"Çağımızın Emperyalizmi" ifadesiyle başlamamın nedeni, 1964 ABD seçimlerinde Barry Goldwater'ın Cumhuriyetçi aday olarak ortaya çıkmasıyla birlikte Amerikan aşırı sağının başkanlık için ciddi çaba harcadığı kritik dönemde "The Fascism of Our Time [Çağımızın Faşizmi]" başlıklı çığır açıcı makalesini yazan Michal Kalecki'ye duyduğum saygıdan dolayıdır.[2] Kalecki doğrudan Mussolini'yi kastetmemişti, oysa bunu yapabilir-

1 Nicos Poulantzas, *Faşizm ve Diktatörlük*. Çev. Ahmet İnsel, İletişim Yayınevi, 2004, İstanbul.

2 Michal Kalecki "The Fascism of Our Time" (1964), *The Last Phase in the Transformation of Capitalism [Kapitalizmin Dönüşümünde Son Evre]* başlıklı kitaptan alınmıştır; New York: Monthly Review Basımevi, 1972.

di, çünkü ne de olsa faşizmin hükümetin "şirketler"le birleştiği yönetim biçimi olduğunu ilk söyleyen Mussolini'ydi. Mussolini, "şirketler" ifadesiyle, Başkan Eisenhower'ın ABD hükümetinin "askeri-endüstriyel kompleks" ile bütünleşmesine karşı yaptığı uyarıda kastettiği şeye benzer bir şeyden söz ediyordu.[3] Bununla birlikte, Kalecki'nin analizi, endüstriyel kapitalizmin uç evresinde faşist bir eğilim bulunduğunu da öne sürüyordu ve Kalecki ekonomik refah ve istikrarlı bir seçim demokrasisinin var olduğu koşullarda Birleşik Devletler'e faşizmin gelmesi durumunda, bu faşizmin nasıl bir şekil alacağını merak ediyordu. Kalecki'nin niyeti ABD'nin Nazi Almanya'sı veya faşist İtalya gibi faşistleşmeye başladığını iddia etmek değildi; ben de bunu ima etmeye çalışmıyorum. Bununla birlikte, mevcut konjonktürün belirgin özelliklerinden biri, tarih boyunca eşi görülmemiş küresel bir güce sahip öncü bir emperyalist ülke olan

3 Mussolini'nin asıl sözleri şunlardı: "Faşizmin daha uygun adı korporatizmdir, çünkü faşizm devlet ve şirket güçlerinin birleşimidir." Buradan anladığım şeyi göz önünde tutarak başka yerlerde faşizmin a) 1880'lerden itibaren bütün modern emperyalizm tarihi boyunca içsel bir eğilim olduğunu ve b) emperyalist ülkelerde olduğu kadar sömürgeleştirilmiş ülkelerde de görülen küresel bir eğilim olduğunu iddia etmiştim. *Lineagesof the Present: Political Essays [Şimdinin Kökenleri: Politik Makaleler]* adlı (Yeni Delhi: Tulika, 1996) kitabımda yer alan "Structure and Ideology in Italian Fascism [İtalyan Faşizminin Yapısı ve İdeolojisi]" başlıklı makaleme bakınız. Bu makalenin 3. Bölümündeki bir dipnotta kabaca bir dönemselleştirme de sunmuştum: 'Şematik olarak, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arası dönemde görülen faşizm türleri, rekabetçi sermaye yapısından tekelci sermaye yapısına tam olarak geçiş yaptığı dönemde, emperyalizmin olgunlaşmasının yol açtığı sermaye birikimi bunalımlarına karşılık ortaya çıkmıştı, ki bu başkalarının yanı sıra Baran ve Sweezy'nin ve kendine göre Poulantzas'ın kabul ettiği bir açıklamadır; oysa yüzyılın sonundaki faşizm türleri, yani günümüzün faşizm türleri kapitalist düzenin tam olarak küreselleştiği ve bazı komünist ülkelerde galip geldiği Geç Emperyal döneme karşılık gelmektedir; bu kapitalist düzen bununla birlikte esas kapitalist ülkelerde içsel duraklama bunalımlarıyla ve daha az endüstrileşmiş ülkelerde ise kontrol edilemeyen toplumsal gerilimlerle karşı karşıya kalmaktadır; bütün bunlara neden olan şey kesinlikle emperyalist küreselleşmedir."

ABD'nin günümüzde yüzyılın en sağcı hükümeti tarafından yönetilmekte olmasıdır; örneğin, "komünizmin engellenmesi" isteğinin stratejik kaynakları tek elden yönetme isteğinin önüne geçtiği Hindiçin savaşları ile karşılaştırıldığında, ABD'nin halen sürdürdüğü savaşlar daha açık bir biçimde şirketlerin çıkarları uğruna yürütülmektedir. Bu süreçte, ABD'nin dünyanın büyük bölümüne düzenli olarak ihraç ettiği en histerik otoriterlik biçimlerinin, "eden bulur" mantığı uyarınca ulusal ve küresel sonuçların yanı sıra askeri sonuçlar doğurduğu da görülmektedir.

"Çağımızın emperyalizmi" gibi basit bir ifadeyi "yeni emperyalizm" gibi terimler kullanmaktan kaçınmak için de kullanıyorum; zira "yeni emperyalizm" gibi terimler farklı dönemlerde farklı anlamlarıyla modaydı. Emperyalizm pek çok farklı şekliyle oldukça uzun bir süredir kullanılmakta ve küresel kapitalizmin yapısı değiştikçe sürekli kendini yenilemektedir. Burada sunulan şey, bizzat süreklilikler ve süreksizliklerin birleşiminden oluşan, her konjonktür gibi oldukça yeni olan belli bir konjonktürün, "çağımızın" anlaşılmasına yönelik, duruma bağlı bir dizi tespittir. Önce birkaç iddia ortaya atacağım ve daha sonra makalenin kalan kısmında bu noktaları daha ayrıntılı irdeleyeceğim.

I

Çağımızın emperyalizminin asıl yeniliği, 20. yüzyılın küresel siyasetini belirleyen iki büyük rekabetin, yani yüzyılın ilk yarısında görülen ve Lenin'in "emperyalist ülkeler arası rekabet" olarak adlandırdığı rekabetle, ABD ile SSCB arasında yaklaşık yetmiş yıl boyunca süren ve daha iyi bir ifade bulamadığımız için sistemler arası rekabet olarak adlandırabileceğimiz rekabetin sona ermesinin ardından ortaya çıkmış olmasıdır. Bu rekabetlerin sona erişi, Birinci Dünya Savaşı'yla birlikte başlayan siyasi dönemi de bitirmiştir ve tek galip ABD'nin zaferin olası bütün ganimetlerini ele geçirmek ve bu dönemde işçi

sınıflarının ve dünyanın ezilen halklarının elde ettiği bütün kazanımları geri almak için son derece saldırgan biçimde harekete geçmesi gayet mantıklıdır.

Emperyalizmin bu yeni aşaması, yalnızca (İngiliz ve Fransız imparatorlukları başta olmak üzere) büyük sömürgeci imparatorlukların dağılması ve (özellikle Almanya ve Japonya gibi) diğer rekabetçi kapitalist ülkelerin sömürgeci amaçlarının sona ermesinin ardından değil, aynı zamanda komünist ülkelerin oluşturduğu alternatif bir kutbun varlığı sayesinde ayakta durabilen sözde Üçüncü Dünya ülkelerinin çoğunda (sömürgecilik karşıtlığı, ulusal bağımsızlık savaşları, Bandung projesi, bağlantısızlık, endüstrileşen korumacı devlet gibi biçimler alan) "ulusal burjuvazinin ulusalcılığı"nın kesin olarak çöküşünün ardından yükselişe geçmiştir.[4] ABD'nin yirminci yüzyıl boyunca uğruna mevzi savaşı açtığı üç amaç, yani komünist devletlerin engellenmesi/yok edilmesi, diğer öncü kapitalist ülkelere üstünlük kurma ve Üçüncü Dünyada ekonomik ulusalcılığın yenilgiye uğratılması, büyük ölçüde gerçekleştirildi. ABD'nin muhtemel rakipler üzerindeki egemenliğinin pekiştirilmesi ve Üçüncü Dünya ulusalcılığının kalıcı biçimde parçalanması şu andaki amaçlardır.

Emperyalist ülkeler arası rekabetin yol açtığı karmaşada ortaya çıkan emperyalizmle uzaktan yakından ilgisi olmayan günümüz emperyalizmi şu özelliklere sahiptir: a) ulusal sermayeler bu çağda birbirinin içine öyle girmiştir ki, herhangi bir devletin sınırları içinde etkinlik gösteren sermaye, farklı oranlarda ulusal ve ulusötesi sermayenin bileşiminden oluşmaktadır; b) finans sermayesi üretim sermayesi üzerinde öyle bir hâkimiyet kurmuştur ki bu hâkimiyet Lenin'in "sermaye ihra-

4 *Kuramda: Sınıflar,Uluslar,Edebiyatlar* adlı kitabımın (Londra, Verso Yay., 1992; Yeni Delhi: Oxford Üniversitesi Yay., 1994) 'Giriş: Zamanımızın Göstergelerinden Biri Olarak Edebiyat' başlıklı ilk makalesinde 1945'le 1990 yılları arasındaki dönemde, yani İkinci Dünya Savaşı'ndan Sovyetler Birliği'nin dağılışına kadar süren dönemde kapitalizm, sosyalizm ve ulusalcılık arasındaki üçlü ilişkiyi analitik bir şekilde anlattım.

cı" tezinde ya da Keynes'in rantiyecilerin açgözlülüğü hakkında yaptığı uyarılarda bile öngörülmemişti; c) meta piyasalarından finans hareketlerine kadar her şey o kadar küreselleşmiştir ki ABD'yi yönetenlerin ulusal emellerinin dışında, parçalanma ve çökme yönünde muazzam bir potansiyel taşıyan bütün bu karmaşık düzene yapı ve disiplin dayatmak için gözle görülür bir küresel askeri güce sahip küresel bir devletin ortaya çıkması, sistemin nesnel bir koşulu olmuştur.

Sermaye tarihi boyunca dünyanın farklı bölgelerinde sömürgesi olmayan imparatorlukların var olduğunu biliyoruz; bu imparatorluklar bazen askeri fetihlerden önce var olmuşlardır (ticari imparatorluklar); bazen sömürgeciliğin çöküşünden sonra ortaya çıkmışlardır (İspanyol ve Portekiz idaresinin yıkılışından sonraki Güney Amerika örneğinde olduğu gibi); bazen de Lenin'in "yarı sömürge" olarak adlandırdığı biçimi almışlardır (örneğin Lenin'in yaşadığı dönemlerde Mısır ve İran böyleydi). Bununla birlikte, çağımızın emperyalizmi, sömürgeci yönetimden bağımsız olmasının yanı sıra, söz konusu yönetime zıt nitelikler taşıyan ilk sömürgecilik sonrası emperyalizmdir; ülkedeki kargaşa çok uzun bir süre devam etse de veya Pentagon'un süper şahinleri ABD ordularını Suriye'ye, İran'a ya da başka herhangi bir yere gönderse de, Irak'ın mevcut işgalinin kendisini uzun vadeli bir sömürgeci yönetime dönüştürme olasılığı yoktur. Bu, ideolojik olarak, "gayri resmi" imparatorluk diye adlandırılan imparatorluğu "resmi" imparatorluk olarak adlandırılan imparatorluğa tercih etme meselesi değildir. Bu durum küresel sermayenin mevcut bileşiminin yapısal bir zorunluluğudur. Sermaye ve meta hareketleri olabildiğince serbest olmalıdır, ancak bunun yanında çevre ülkelerde ulus devlet biçimi yalnızca tarihsel nedenlerle değil, aynı zamanda Stephen Gill'in "disiplinci yeni liberalizm" olarak adlandırdığı şeyin her bölgenin kendine özgü koşullarında uygulanmasını sağlamak amacıyla, kapitalist yaşamın yerel emek rejimleri sayesinde uluslararasılaştırılmasını desteklemek için devam ettirilmelidir.

Luxemburg'un emperyalizm kuramının tek değerli özelliği, kendi kuramını daha geniş çaplı kapitalist üretim tarzı kuramına Hilferding, Lenin ya da Buharin'den daha sistematik biçimde dayandırmaya çalışması ve dolayısıyla Marksist kapitalizm kuramının önde gelen özelliklerinden biri olan endüstriyel ve tarımsal üretim arasındaki ilişkiye odaklanmasıdır. Luxemburg'un kilit niteliğindeki iddialarından biri, sömürgeciliğin, değer yasasının küreselleşmesinin konjonktürel değil, zorunlu bir yönü olduğudur, çünkü kapitalist bölgeler artı değerin tam olarak gerçekleştirilmesi için kapitalist olmayan bölgelere ihtiyaç duyar; ama Luxemburg buna ek olarak kapitalizmin dünyanın uzak bölgelerine ulaşması durumunda kapitalist olmayan alanların giderek artan bir biçimde yok olması nedeniyle ister istemez bir krizin patlak vereceğini de söylemişti. Bu ikinci çıkarım tarihsel ve hatta mantıksal olarak mesnetsiz görünebilir. Eşitsiz ve bileşik gelişme, çevre ülkelerin, "kapitalist olmamasını", yani değer yasasının küresel işleyişinin dışında kalmasını gerektirmez. Gerçek tarihte klasik sömürgecilik devri, dünyayı endüstriyel merkez ve geniş bir tarımsal art bölge olmak üzere ikiye bölmüştü. Bununla birlikte, daha sonra, büyük sömürgeci imparatorlukların çözülüşü ve küresel sermayenin savaş sonrası dönemde yeniden yapılandırılması, dünyanın gelişmiş ve geri kalmış endüstriyel bölgeler olmak üzere ikiye bölündüğü yeni bir çağın başlamasına neden oldu; bu arada eskiden sömürge olan ülkeler ve kıtalar da bir yandan ileri finans ve endüstriyel üretim biçimlerine sahip adalar, diğer yanda ise en geri kalmış bölgeleri bile kapitalist değer yasasıyla yönetilen, tarımsal üretim biçimlerine sahip bölgeler olarak ikiye ayrıldılar. "Üçüncü Dünya" olarak adlandırılan bölge içindeki uç kutuplarda, örneğin Tayvan ve Güney Kore gibi ülkelerde çarpıcı kapitalist atılımlar görülürken, Afrika'nın Sahra Çölü'nün altında kalan bölgelerde, bu durumun aksine, sömürgeciliğin sona erdiği dönemdekinden bile daha düşük seviyeye doğru bir gerileme yaşandı. Aşırı eşitsizliklerin kıtalar

ötesi bir düzeyde üretilmesi, içinde kalıcı bir şiddet potansiyeli barındırmaktadır; aşırı ekonomik baskı biçimlerini garanti altına alan devlet sistemlerine duyulan ihtiyacın nedeni budur. Bu arada, Marx'ın konu hakkında özellikle İngiltere'ye gönderme yaparak o ünlü bölümde söz ettiği bütün ilksel birikim ve zorla proleterleştirme süreçlerinin Asya ve Afrika'nın büyük bir bölümünde yaşandığına tanıklık edilebilir; ayrıca Marx'ın bu süreçte devlete yüklediği ve kapitalist üretim koşulları açısından "ideal" bir ortam "sağladığını" iddia ettiği merkezi rol de akla gelmektedir. Hem ulus devlet hem de (Dünya Bankası, WTO gibi) küresel bir yönetimle idare edilen pek çok ülkede nispeten benzer süreçler tekrarlandıkça, ulus ötesi niteliğe sahip bir sistemde, ulusal ve yerel otoritelerin üstünde bir otoritenin meydana çıkması bir bütün olarak sistemin nesnel bir koşuludur; çok uluslu kuruluşlar, ABD ve diğer devletlerin yerel yöneticileri arasındaki sıkı uyumun nedeni de budur.

En genel düzeyde, Britanya ve Fransız imparatorluklarının mirasını ABD'nin mi, yoksa Almanya'nın mı devralacağına ve bunların hangisinin gelişmiş kapitalist ülkeler grubunun liderine dönüşüp küresel bir imparatorluğun merkezi haline geleceğine karar verme sürecinin iki dünya savaşına mal olduğu söylenebilir. Alman vizyonu, dünya çapında sömürgeci bir imparatorluk kurma yönünde ilkel düşüncelere saplanıp kalmasına karşılık, o zamanlar Woodrow Wilson'ın idare ettiği ABD'nin sömürgeciliğin yıkılışını ve "ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı"nı desteklemesi önemlidir ve bu, "demokrasi" ve "insan hakları" iddiasıyla ortaya çıkan günümüz emperyalizminin ideolojik öncüsüdür. Küresel ekonominin merkezinin kesin olarak Londra'dan New York'a taşındığı ve Bolşevik Devrimi'nin küresel kapitalizmin bütününe meydan okumak üzere ortaya çıktığı, Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ABD, kendisini "Özgür Dünya"nın lideri olarak görmeye başladı; Wilson'ın Versay'daki üstün varlığı ve özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra komünizmin önlenmesine yönelik haçlı

seferlerinde ABD'nin her zaman oynadığı öncü rol, bu liderliğin sembolik ifadesiydi.

ABD'nin ileri kapitalist dünyadaki ortakları üzerinde tam egemenlik kurmak amacı da dâhil olmak üzere uzun süreden beri var olan amaçlarını gerçekleştirdiği dönemde, belli çevrelerde küresel kapitalist üretimin rakip merkezleri olarak ABD ile AB arasında "emperyalist ülkeler arası" bir rekabetin oluşacağına yönelik beklentiler ortaya çıktı; bu rekabetin ortaya çıkacağına yönelik tahminler, Avrupa ekonomisinin büyüklüğünün yanı sıra Japonya, Çin ya da Doğu Asya ülkelerinden oluşan grubun yer aldığı Doğu Asya gücünün gelecekteki görünümü dikkate alınarak yapılmıştı. Mevcut yönelimler söz konusu olduğunda bu oldukça gerçek dışı bir nitelik taşımaktadır. Avrupalıların Üçüncü Dünya'da en fazla yapabildikleri şey piyasa ve yatırım fırsatları aramaktır. Avrupalıların gücünü yansıtan bir şey yoktur, çünkü herhangi bir güç yoktur. ABD'nin askeri gücü, Avrupa'nın bütün askeri gücünün toplamından daha büyüktür; aynı zamanda, Almanya ve Fransa'nın aksine dünyanın yüzlerce ülkesinde ABD'nin askeri varlığı söz konusudur ve NATO ABD'nin kendisinden gitmesini istediği her yere gitmektedir.[5] ABD'nin para birimi ve ekonomisinin ezici gücü, küresel çapta tekno-bilimci ve toplum-bilimci entelektüellerin yetişti-

5 AB orduya, ABD'nin harcadığının yarısından bile daha azını harcamaktadır ve askeri donanımın yenilenmemesi, silah sistemlerinin uyumsuzluğu ve hepsinden önemlisi çok daha düşük bir teknolojik düzeye sahip olması ve Ar-Ge çalışmalarına çok az miktarda kaynak ayırması nedeniyle, AB'nin gerçek askeri kapasitesi, ABD'nin sahip olduğu askeri kapasitenin %10'luk kısmından biraz fazlasına tekabül etmektedir. Kaldı ki, Fransa'yla birlikte Avrupa'nın en büyük iki askeri gücünden biri olan Britanya'nın, Avrupa askeri modeli yerine ABD askeri modeliyle giderek daha çok bütünleşmekte olduğu ve muhtemelen bu şekilde yoluna devam edeceğinden söz etmeye gerek bile yoktur. Bu arada ABD, AB'ye katılan eski Varşova Paktı ülkelerinin Fransız-Alman ittifakı yerine ABD şemsiyesi altındaki NATO'yla daha çok bütünleşmesini sağlamaktadır. Bağımsız bir Avrupa askeri gücünün hiçbir şekilde NATO'ya alternatif olmaması, bunun yerine bağımsız bir destek güç olarak kalması düşünülmektedir.

rilmesi konusundaki egemen rolü, kitlesel eğlence ve (yanlış) bilgilendirmedeki üstünlüğü ve dünyanın her yerine ulaşabiliyor olması, ülkenin müstakbel rakipleri üzerindeki bu askeri üstünlüğünü desteklemektedir.

ABD yirminci yüzyılın ikinci yarısında komünizmle olduğu kadar Üçüncü Dünya ulusalcılığıyla da ciddi biçimde savaştı. Kendi egemenliğinde, küresel çapta bütünleşik bir imparatorluğun oluşmasının önkoşulu olarak gördüğü sömürgeciliğin sona ermesini destekledikten sonra, komünistler (Hindiçin'de olduğu gibi) ya da radikal ulusalcıların (Cezayir'de olduğu gibi) öncülük ettiği ulusal özgürlük hareketlerine, bağlantısızlık tutumuna (bugün oğul Bush'un "ya bizdensiniz ya da bize karşısınız" yönündeki siyasal söylemi, John Foster Dulles'ın 1950'lerdeki konuşmalarından kalmadır) ve Nasser'inki, Nkrumah'ınki, Sukarno'nunki ve hatta Kamboçya'da Prens Sihanouk'unki dâhil belli ulusalcı rejimlere şiddetle karşı çıktı. Bunun yerine, yapabildiği yerlerde monarşilerin iktidarda kalmasını sağladı ve ihtiyaç duyduğu yerlerde de diktatörleri başa getirdi. Üçüncü Dünya'da ulusal-burjuva projesinin başarısızlığa uğramasının ülkelerin kendilerinden kaynaklanan nedenleri de vardır, ancak ABD'nin bu projenin altının acımasızca oyulmasındaki rolü oldukça büyüktür. Savaş sonrası vizyonunda Keynes'in kendisinin, gelişmiş kapitalist ülkelerde rantiyecilere yalnızca devlet tarafından kısıtlama getirilmesini değil, aynı zamanda gerçek ilerlemeyi, dolayısıyla iç barışı ve dolayısıyla bütün küresel kapitalist sistemin istikrarını sağlamak ve elbette gelişmiş kapitalist ülkelerin kendi metaları için daha kârlı piyasalar bulmak için geri kalmış ülkelere uzun vadeli sermaye transferleri yapılmasını da tavsiye ettiği unutulmuşa benziyor. Keynes'in gelişmemiş ülkelere sermaye transferi önerisi Bretton Woods sisteminin yapısını sıkıca kontrol eden ABD tarafından hemen reddedildi. Ulusal ekonominin üst düzeyde korunmasını, vergileri, yurt içi tasarrufları ve devletin öncülük ettiği bir endüstrileşmeyi içerdiği ve emperyalist ülkelerin mü-

dahil rolünü de en aza indirgediği için, bu ulusal-burjuva projenin altı oyuldu ve bu da bütün bu devletleri yabancı egemenliği karşısında daha da zayıflattı, ancak aynı zamanda bu toplumları çok daha kızgın ve istikrarsız bir hale soktu, hatta nihayetinde akıldışılığın bütün türlerine karşı hassaslaşmalarına yol açtı; Asya ve Afrika devletlerinin çoğunda yönetici azınlık gruplar halkın çok az bir kesiminin desteğini aldı. Bu olgu da yalnızca küresel bir yönetimi değil, aynı zamanda giderek daha çok *müdahil* olan küresel bir devleti gerektirdi. Küçük yangınlar her yerde söndürülmeli ve Bush ile Blair'in her zaman söylediği gibi bütün sistem "yeniden düzenlenmelidir." NATO ve Varşova Paktı dışında kalan pek çok ülke için Soğuk Savaş hiç de soğuk değildi; ABD'nin Üçüncü Dünya'daki doğrudan ve dolaylı askeri müdahaleleri bütün bu dönem boyunca sıradan bir olay haline gelmişti. Soğuk Savaş'ın kazanılması dünya barışının değil, ABD'nin sürekli müdahalecilik ideolojisinin önünü, yani Bush'un 11 Eylül felaketinden yaklaşık on gün sonra belirttiği gibi "hiç bitmeyen bir görev"in önünü açtı.

Hobsbawm'ın topluca ve isabetli bir biçimde "Aydınlanma solu" olarak adlandırdığı komünizmin, sosyalizmin, ulusal kurtuluş hareketlerinin, sosyal demokrasinin radikal kanatlarının yenilgisi, tüm dünyada tam anlamıyla ideolojik bir bunalımla sonuçlandı. Bir sürü "kimlik" olarak yeniden paketlenen ırk, din ve etnisite gibi kavramlar, artık sınıf mücadelelerinin ve dinler arası, ırklar arası, etnik gruplar-ötesi bilinen dayanışmaların bir zamanlar sahip olduğu yere sahiptir ve Eşitlik politikalarının kalıntıları üzerine sınırsız bir Farklılık siyaseti kurulmuştur. Postmodernizm, Avrupa irrasyonalizminden devralınan konularla ve modernlik öncesine duyulan özlemle doludur. Aslında, modernitenin sorunlarının post-modern çözümü olarak ortaya atılan bu modern-öncesi düşünce, kapitalist sistemin merkezinin dışında yer alan çevre ülkelerde çok daha yaygındır ve çok daha kanlı sonuçlara yol açmıştır; bu sonuçlara örnek olarak Hindistan'da Hindu aşırı sağının ideolo-

jileri, İslamcı mollaların farklı türde köktencilikleri ya da başımıza 11 Eylül belasını açan bin yıllık ideolojileri gösterilebilir.[6] Şu anda terörizm, bir zamanların ulusal kurtuluş fikrinin yerini almıştır ve yakın zamana kadar devrimcilere ait örgütlerin peşine düşen ABD şimdilerde her yerde harıl harıl bu bir avuç teröristi aramaktadır. Bu durum, artık sadece çevre ülkelerin meselesi değildir. Şu anda ABD de Hıristiyan köktenciler, Siyonistler, aşırı sağcı yeni muhafazakârlar ve militaristlerden oluşan kendine özgü, sıkı politik gruplara benzeyen bir grubun eline geçmiş durumdadır; bu grup Bush rejiminin ideolojik temellerini ve politika formülasyonlarını belirlemektedir.

Birleşik Devletler'deki bu rejimin özgünlüğü de burada yatmaktadır. ABD'nin yalnızca yirminci yüzyılın önemli bir kısmı boyunca komünizme, yirminci yüzyılın ikinci yarısında da radikal ulusalcılığa karşı değil, aynı zamanda kapitalist rakipleri üzerinde egemenlik kurmak ve küresel kapitalist sistemin tek mimarı rolünü üstlenmek için de mevzi savaşları verdiği gerçeğine döneceğiz. Bu açıdan bakıldığında, mevcut ABD yönetimi çok daha eski bir projeyi devam ettirmektedir ve bu yönetimin en saldırgan politikalarının bazılarının izleri yalnızca Baba Bush ya da Ronald Reagan'a değil, Clinton ve Carter'a kadar götürülebilir. Bununla birlikte, bu oluşum içerisinde önemli bir yeni unsur vardır. Bu rejimin ilk ayırt edici özelliği şundan kaynaklanmaktadır: Sovyet bloğunun yıkılışı sayesinde, insanlık tarihinde ilk kez tek bir emperyal güç, dünyaya hâkim olma kapasitesi en üst düzeyde olduğu bir zamanda bütün rakipleri üzerinde o kadar egemen bir hale gelmiştir ki gerçekte bu emperyal gücün uzağında ya da yakınında hiçbir rakibi yoktur. Bu durumda Clinton bir geçiş figürü olarak ortaya çıkmıştır ve yirmi birinci yüzyılın ilk ABD başkanı olan Baba Bush'un baş-

6 Panitch ve Lays'in editörlüğünü yaptığı *Socialist Register 2003* adlı kitapta (Londra: Merlin Yay., 2002) yayımlanan Aziz el-Azmeh'in "Postmodern Obscurantism and 'the Muslim Question'" ["Postmodern Gericilik ve 'Müslüman Sorunu'"] başlıklı muhteşem yazısına bakınız.

kanlığı, tarihin en büyük güç birikiminin, bir zamanlar açıkça çok daha az askeri gücüne karşın ABD'ye rakip güç olarak durabilen Sovyetler Birliği gibi herhangi bir rakip güç merkezinin kısıtlaması olmaksızın uygulanabildiği bu döneme denk gelmiş görünmektedir. Bu, söz konusu başkanlığın nesnel dönemidir. İkinci ayırt edici özellik, 1914 sonrası dönemde ilk kez bu denli güçlü bir aşırı sağın ABD'nin yönetici kurumlarını ele geçirmiş olmasıdır; bu aşırı sağ güç ideolojik olarak ve projeleri açısından o kadar kararlıdır ki, sahip olduğu nüfuz, işlediği suçlar ya da taşıdığı küresel hırslar karşısında hiçbir engel tanımamaktadır. Bu grubu, tabandan gelen potansiyel bir halk direnişini hiçbir zaman önemli ölçüde dikkate almamaya zorlayan şey işte bu ideolojik körlüktür; içsel yapısı ne kadar parçalanmış olursa olsun, Irak'ta da aynı şeyle karşılaşmışlardır; ülkedeki direniş yalnızca Irak'la ilgili planlarını değil, aynı zamanda ABD'deki yeni muhafazakâr politikaları oluşturanların hayalini kurduğu Suriye ve İran'ın işgaline yönelik planları da baltalamış durumdadır. Bir zamanların alkoliği ve şimdinin yeniden doğmuş Hıristiyan başkanı Bush'un dışında, aşırı Siyonist Başkan Yardımcısı Dick Cheney'den Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleeza Rice'a, Savunma Bakanı Rumsfeld'den Evanjelik köktenci Adalet Bakanı Ashcroft'a kadar bu rejimin bütün kilit isimleri, El-Kaide'nin en irrasyonel üyesi kadar mileneryandır.[7]* Bununla birlikte, El-Kaide'nin aksine bunların gücü vardır, hem de tarih boyunca gelmiş geçmiş bütün yönetimlerden daha fazla güce sahiptirler. İşte bu yüzden eylemleri, sermayenin mantığına büyük ölçüde uymaktadır, ama aynı zamanda bu mantığın ötesine de geçebilir. İşte yine bu yüzden Londra'nın şu anki Belediye Başkanı Ken Livingston, George W. Bush'un "büyük olasılıkla, bu gezegendeki yaşama yönelik

7 *mileneryan: Bin yıllık bir barış ve huzur döneminin geleceğine yönelik dinsel inanca sahip kimse. Mileneryanizm, özellikle Hıristiyanlıkta Hz. İsa'nın dünyaya ikinci kez gelip bin yıl boyunca dünyayı barış içerisinde idare edeceği inancına verilen addır. (ç.n.)

şimdiye kadar gördüğümüz en büyük tehdit" olduğu yorumunu yapmakta haklı olabilir.

II

Emperyalizmin günümüzde durduğu yeri doğru düzgün anlamak için, Lenin'in "emperyalist ülkeler arası rekabet" kavramını yeniden ele alarak başlamak gerekir. Lenin'in bu konuyla ilgili düşünceleri, bir dünya savaşının muhtemel olup olmadığı, savaşın çıkması durumunda Avrupa sosyal demokrasisinin takınması gereken tavır, farklı ülkelerde (özellikle Almanya'da) savaş kredilerinin oylanması meselesi, muhtemel bir savaş durumunda hangi tür devrim olasılıklarının ortaya çıkabileceği ya da bu durumda devrimci partilerin ne tür bir güç bloğu (sınıf ittifakı) kurmaya çalışabilecekleri ve devrimin gerçekleşme ihtimalinin en yüksek olduğu yerin neresi olabileceği gibi meselelere yönelik ciddi tartışmaların yol açtığı konjonktürel bir çözümleme ihtiyacının ortaya çıkması esnasında gelişti. Birden çok çelişkinin birbirinin içine girdiği bir konjonktürde, hem bir çözümleme hem de eyleme yönelik stratejik bir bakış açısı olarak Lenin'in görüşünün doğruluğu kanıtlanmıştır. Alman sosyal demokrasisinin önde gelen kuramcısı Kautsky'nin düşündüğünün aksine, Birinci Dünya Savaşı kısa sürede bir "süper emperyalizm"in doğmasına değil, İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesine yol açmış, bu arada aynı zamanda Bolşevik Devrimi'nin başarıya ulaşabileceği bir ortam yaratmıştır. Savaşın sonunda, Almanya ve İtalya gibi ülkeler iki dünya savaşı arasındaki dönemde eşi görülmemiş bir devrimci militanlık düzeyine ulaşmışlardır. Yine bu savaşın ve Bolşevik Devrimi'nin sonucunda, pek çok Asya ve Afrika ülkesinde sömürgecilik karşıtı kitlesel hareketler ortaya çıkmış ve bu hareketlere komünistler öncülük etse de etmese de, Lenin'in o dönemdeki tavsiyeleriyle işçi sınıfının, köylülerin ve sol görüşlü aydınların ittifakı, söz konusu hareketlerin ortak özelliği olmuştur. Luxemburg'un ifadesiyle, "sömürgesi olan bir devlet"

niteliği taşımayan ve gelişmiş kapitalizm açısından geç kalmış bir ülke olan Almanya'nın, sömürgeleştirilmiş dünyanın yeniden paylaşımına hevesli olduğu yönünde de pek kuşku yoktur. Aslında, klasik faşizm özellikle ileri kapitalizm düzeyine geç ulaşmış olan ve sömürge sahibi büyük Fransa ve İngiltere devletleriyle aralarındaki rekabette sömürge sahibi olmayı en çok isteyen şu üç ülkede, yani Almanya, İtalya ve Japonya'da geçici süreliğine epey başarılı olmuştur.

Lenin'in *konjonktürel* analizinin ileri görüşlülüğü ve bu analizden çıkardığı stratejik öneriler, sermaye ihracı gibi diğer konularda haklı olup olmadığı meselesiyle çok az bağlantılıdır; emperyalizmin daha olgun döneminde (1945 sonrası), gelişmiş kapitalist ülkeler sermaye fazlasının çoğunu Üçüncü Dünya yerine birbirlerinin ekonomilerine yatıracaklardı. Çok sınıflı ittifakların siyasal stratejilerinin işçi sınıfı ve köylülerin stratejik ittifakına (bu, Marksist devrim kuramında geri kalmış ülkeleri ilgilendiren büyük bir yeniliktir: Stalin bu ittifakı "ilk sosyalist birikim" politikalarıyla parçalayarak ölümcül bir hata yapmıştı) ve ulusal bağımsızlık fikriyle sömürge yönetiminin devamı yanlısı fikirler arasında yaşanan ihtilafa (sömürge burjuvazilerinin uyanışı sayesinde sömürgecilik karşıtı devrimlerin ortaya çıkma olasılığının doğması, Birinci Dünya Savaşı sonrasında sömürgecilik karşıtı kitlesel devrimlerin, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise genel olarak sömürgeciliğin çözülüşünün hızlanması) bağlı olması nedeniyle, "emperyalist ülkeler arası rekabet" düşüncesi aslında "en zayıf halka" düşüncesiyle çok daha ilintiliydi (örneğin, Almanya'ya nazaran Rusya'da devrim ihtimali daha fazlaydı).

Bununla birlikte, "emperyalist ülkeler arası rekabet" kavramı, gelişmiş ülkelerin ulusal sermayelerinin nitelik olarak farklı olduğu ve birbirinin içine pek geçmediği kapitalist üretim tarzının küresel evrimindeki bir aşamaya işaret ediyordu. Bu nedenle söz konusu görüş, diğer ulusal burjuvazilerle ve onların devletleriyle rekabet içinde olan bir ulusal burjuvaziyi

temsil eden bir devlet türünü ön varsayıyordu. Kökeni, birbiriyle rekabet halinde olan ve farklı biçimde örgütlenmiş bu devletler arasında bir savaş olasılığının kaçınılmazlığı ve yakınlığı hakkındaki tartışmalara dayanan bir kavram olduğu için, "rekabet" kavramı salt rekabetin çok ötesine geçen bir anlam kazandı, çünkü *bu koşullar altında* kavram, herhangi bir kalıcı ve işbirlikçi rekabet olasılığını bile devre dışı bırakmış oluyordu. Benzer biçimde, savaşın yakın olduğu düşüncesi, askeri imkân ve kapasite bakımından belli bir eşitlik ya da en azından eşitlik yanılsamasının var olduğunun belirtisiydi; yani rakiplerin birbirleriyle savaşmalarını sağlayacak askeri yapılar kurduklarının görülmesi gerekiyordu.

Lenin'le ilgili bu kısa arasöz önemli bir noktaya temas ediyor: Neredeyse bir yüzyıl önce yapılmış konjonktürel bir çözümlemeden "emperyalist ülkeler arasındaki rekabet" kavramını çekip çıkaramazsınız. Söz konusu metinlere yeniden bakıldığında, bunların tamamen farklı bir çağa ait oldukları gerçeğiyle karşı karşıya gelirsiniz. Lenin'in dönemindekinden farklı olarak, çağımızın emperyalizmindeki konjonktürün ayırt edici özelliği, gelişmiş kapitalist ülkelerden oluşan temel emperyalist yapının, ne rakipler ne de birbiriyle eşit düzeydeki devletlerden oluşmasıdır. AB'nin toplam nüfusu ve GSMH'si gerçekten de Birleşik Devletler'inkine eşittir; daha doğrusu ABD'ninkinin çok az üzerindedir. Bununla birlikte, sorunun başladığı yer burasıdır. AB'nin ABD'ninkiyle kısmen de olsa kıyaslanabilecek merkezileşmiş bir devlet yapısı, tek bir dili, daimi ordusu ya da kendine ait bir güvenlik teşkilatı, üye ülkeleri bağlayıcı bir dış politikası yoktur ve AB'nin kanunları yalnızca belli kısıtlanmış alanlarda ulusal kanunların önüne geçebilmektedir. 2003'te yayınlanan anayasa taslağının eli kolu koşullar, "eğer"ler ve "ancak"larla o kadar bağlanmıştır ki, düzgün bir anayasadan çok, bir ilkeler ve vizyonlar beyanına benzemektedir. Brüksel bürokrasisi, yeni Avro ve bütün iyi niyetler birleştirici etmenler gibi görünmektedir. Ulusal serma-

yelerin özellikle ekonomide birbirinin içine geçmesi, kilit niteliğindeki kapitalist ülkeler ve bölgeler arasındaki ekonomik anlamda birbirine bağımlılığın, "çağımızın emperyalizmi"nin temel niteliği olduğu anlamına gelmektedir. Kapitalist devlet sisteminin doğasında rekabet zaten vardır ve biz Avro'nun dolarla birlikte geçerli bir para birimi olarak ortaya çıkmaya çalışması ve AB'nin ABD piyasaları için mücadele etmesi olayında buna tanıklık ediyoruz; bu "rekabet" Leninci anlayıştaki "rekabet"ten çok öte bir anlam taşıyor olsa gerek, çünkü ne ekonomilerin ortak biçimde birbirinin içine geçmesi ne de oransal askeri güçteki büyük farklılık böyle bir "rekabet"i AB için elverişli bir seçenek kılmaktadır.

Bütün bunlar Irak'ın işgaliyle ilgili karar verme sürecinde açığa çıktı. Britanya AB'nin prosedürle ilgili düşüncelerini dikkate almaksızın, ancak İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında ABD'nin kendisine dayattığı ve ne Harold Wilson'ın ne Thatcher'in ne de Blair'in hiçbir zaman sapmadığı sadık bağımlı rolüne uygun olarak ABD'nin kaderine ortak oldu. Sonra, Fransa ve Almanya kendilerini bu konumdan uzaklaştırmaya çalıştıkları ve ABD Savunma Bakanı Rumsfeld'in aşağılayıcı biçimde bu ülkeleri "eski Avrupa" olarak niteleyip devre dışı bıraktığı sırada, Derrida'dan Habermas'a kadar herkes Avrupa adına duydukları korkuyu ifade etmek üzere televizyon stüdyolarına akın etti. Sonunda Rumsfeld Britanya, İtalya, İspanya, Portekiz ve bir grup küçük/yeni "Avrupa" ülkesini kendi tarafına çekti ve Bush'un Güvenlik Konseyi'ne aldırış etmeme yönündeki nihai kararını açıklayıp Irak işgaline başladı ve işgali başlattığı yer Azor adalarıydı. En az bunun kadar önemli olan bir başka şey, istilanın başlamasından önce Güvenlik Konseyi'ndeki görüşmelerin son turunda Fransız-Alman ittifakının Saddam'a (ve denetçilere) 30 günlük uyarı süresi verilmesini önermeleriydi; bu süre bitince onlar da istilaya göz yumacaklardı. Bush anlamlı biçimde Pentagon'un belirlediği takvime uyarak ve o andan itibaren Güvenlik Konseyi'ni görmezden gelerek

bu ülkeleri açıkça hiçe saydı. ABD BM'ye denetçilerini derhal geri çekmesini emretti ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan Güvenlik Konseyi'ni oturum yapmak üzere çağırma zahmetine bile girmedi, her ne kadar denetçiler Irak'a ABD tarafından değil, BM Güvenlik Konseyi kararıyla gönderilmiş olsalar da. Annan yalnızca denetçilere ABD emirlerine uymalarını emretti. Baş denetçi Hans Blix daha sonraları Irak'ta kitle imha silahı olmadığına ve bütün meselenin maskaralıktan ibaret olduğuna öteden beri inandığını söyleyecekti. İstila tam olarak başladığında Fransız-Alman ittifakı bile ABD'nin kısa sürede zafer kazanması için açıkça dua etmeye ve üstü kapalı biçimde Avrupa şirketlerinin Irak'ın "yeniden inşası"nda yer alması için ihale dilenmeye başladı. ABD kendisini işgalci güç olarak lanse edip BM'ye herhangi bir kayda değer rol vermeyince, Fransız-Alman ittifakı bundan şikâyetçi oldu. Irak Yönetim Konseyi adı altında ABD tarafından tayin edilen kukla rejim "Irak halkının egemenliğini bünyesinde barındıran" organ olarak Güvenlik Konseyi tarafından çabucak ve *oybirliğiyle* tanındı ve aynı oylamayla Irak'ın BM'deki koltuğu bu konseyin başında yer alan, hüküm giymiş bir suçlu olan Ahmet Çelebi'ye hediye edildi. Bizzat Güvenlik Konseyi'nin *İşgalci Güç* olarak adlandırdığı bir yabancı gücün askeri yönetimi tarafından tayin edilen bir kişi ve bir organın, işgal edilen bir ülkenin "egemenliği"ni nasıl bünyesinde barındırdığı herkesin tahminine bırakılmış bir sorudur. Uluslararası hukukun ve BM Sözleşmesi'nin her bir kavramının bu kadar iğrenç biçimde ihlali, ABD'nin müstakbel rakiplerinin tamamının ABD ile yaptığı gizli anlaşmalar sayesinde gerçekleştirilmiştir: Bu rakipler Rusya, Çin ve aynı zamanda Güvenlik Konseyi üyesi olan AB'nin önde gelen üç ülkesi Almanya, Fransa ve Britanya'dır.

Bu arada, tamamen farklı bir konuda, yani Belçika mahkemelerine yabancı uyruklu kişileri savaş suçlarıyla yargılama yetkisi veren Belçika hukuku konusunda Rumsfeld'den bir uyarı geldi; Rumsfeld'in ilgili kanunların değiştirilmemesi du-

rumunda NATO karargâhını Brüksel'den taşıyabileceği uyarısında bulunması üzerine, Belçika hükümeti hızla bu uyarının gereğiniyerine getirdi. Yüce gönüllü Avrupa entelektüellerinin, evrensel insan haklarına saygının ortaya çıkan Avrupa kimliğinin ayrılmaz bir parçası olduğu yönündeki iddiaları da buraya kadarmış. Belçika'nın, savaş suçları gibi meseleler hakkında bile kendi kanunlarına sahip olma hakkı yoktur, her ne kadar bu kanunların küresel ticaret, ekonomi ya da ticari sözleşmelerle hiçbir bağlantısı olmasa da. Görünüşe bakılırsa, ABD politikasının ana unsurlarından biri olan kısıtlı egemenlik doktrini, yeni emperyal meşruiyete yönelik muazzam çıkarımlarıyla, yalnızca Üçüncü Dünya ülkeleri üzerinde değil, aynı zamanda seçici bir tarzla Avrupa'nın kendi kanunlarını yürürlüğe koyma yetkisi üzerinde bile uygulanmaktadır.

Kuramsal açıdan, bu tür gelişmeler Negri/Hardtçı uluslarüstü "egemenlik" kavramını açıkça tartışmaya açmaktadır; Negri ve Hardt'a göre bu kavram o kadar küresel bir hal almıştır ki onu belli bir yere yerleştirmek zordur, tıpkı bu kavramın karşısına çıkarılan ve sınıf ya da belirleyici diğer herhangi bir kimlik ya da sınırın ötesinde bir nitelik taşıyan "çokluk" kavramı gibi. Gerçekteyse, kendi kurduğu emperyal devletin egemenliği sınırsız görünsün diye başkalarının egemenliğini hiçe sayarak "kendini savunma" adına, kendi çıkarları doğrultusunda hareket etme yönünde mutlak bir hak talebinde bulunan ülke, pek tabii ki ABD'dir. Aslında "ulusalcılık" ve "egemenlik" kavramlarının siyasal kuramın modası geçmiş kelime dağarcığına ait olduğu ve bu kavramların, küreselleşmenin yeni yapıları ve "insani müdahale"nin zorunlulukları uyarınca terk edilmesi gerektiği fikrini dile getiren kişi, ABD yönetiminin ilk üst düzey yetkilisi, Clinton'ın Dışişleri Bakanı olarak görev yapan ve Georgetown Üniversitesi'nden eski bir profesör olan Bayan Albright idi.

Bush yönetiminin tehdit olarak gördüğü herhangi bir devlete ya da her devlete karşı "önleyici savaş" olarak adlandırdığı savaşı başlatmaya yönelik mutlak bir yetkisi olduğunu, söz

konusu tehdidin ne olduğuna karar verme hakkını kendinde saklı tutarak ilan etmesi, aslında önceki yönetimlerin uygulamalarında zaten yer alan bir doktrinin genişletilmiş biçimidir. Şu anda tanıklık ettiğimiz şey, hem bir ulusun devleti olan hem de çağdaş kapitalizmin küresel devleti konumundaki bir devlet adına emperyal bir egemenlik kurulmasıdır. ABD, keyfi nitelikte sınırsız bir egemenliği kendine mâl etmektedir ve gücü ancak diğer bütün ülkelerinkinden daha üstün olduğu sürece var olabilecektir, böylece küresel devlet sisteminin diğer unsurları ABD'nin eylemlerine ne kadar kızsalar da sorgulamayacaklardır.

Bizler ABD imparatorluğunun küresel egemenliğine karşıtlık oluşturan emperyal ülkeler arası rekabet konusuyla ilgilenirken, bu rekabeti, Avrupa yerine Doğu Asya'da çıksın diye Atlantik bölgesi yerine Pasifik bölgesine yerleştiren daha akla yatkın ve neredeyse geleceğe ait bir düşüncenin daha var olduğunu hatırlamakta yarar var. Daha önceki bir plana göre rakip Japonya olacaktı, ancak geçtiğimiz on yıldan fazla bir süredir Çin ekonomisinin sürdürdüğü dikkat çekici büyüme oranlarının aksine Japonya ekonomisinin derin kriz içinde olması, dikkatleri Çin'e çekmiş gibi görünüyor. Ancak bu da mantıksız. Son yıllardaki büyüme oranları ne olursa olsun, Çin ekonomisinin hacmi AB ekonomisine kıyasla hiçbir şey ifade etmez ve kara ordusunun büyüklüğü ne kadar muazzam olursa olsun, askeri imkân ve kapasite teknolojisi hâlâ Rusya'nınkinden bile çok geridedir. Çin'in ordu teşkilatı, devlet sınırları içinde, sivil toplumun idaresi ve diğer devlet kurumları üzerindeki hâkimiyeti açısından baskın bir role sahiptir; diğer açılardan ülkenin savaş yapma kapasitesi büyük ölçüde savunma niteliklidir. Çin'in geçtiğimiz çeyrek yüzyıl boyunca uyguladığı kapitalist ekonomik büyüme modeli, sınıf ve bölge bazında ülke içindeki toplumsal çelişkileri daha da artırmıştır; Çin bu son derece zor ve dengesiz büyüme döneminde, mevcut topraklarını koruyarak hayatta kalabilirse şanslı olacaktır.

Ayrıca Çin, toplumsal sınıflar arasında giderek artan kitlesel huzursuzlukla karşı karşıya kalabilir. ABD'nin özellikle Xinjiang gibi merkezden uzak bölgelerde ayrılıkçı hareketleri desteklemek için içsel huzursuzlukları istismar edeceği kesindir; zaten ABD Tibet'i olası bir depolama bölgesi olarak dikkatlice gözlemlemektedir. Bu arada, Çin ekonomisinin aman vermeyen ihracat eğilimi, ülke ekonomisinin ABD tüketim ekonomisiyle daha derin bir biçimde bütünleşmesine yaradı, öyle ki Çin bugün Amerikan ekonomisinde büyük çaplı bir durgunluk olması durumunda, ihracatın önemli ölçüde düşeceği ve bunun sonucunda ülke ekonomisinin durma noktasına geleceği bir kâbusla karşı karşıyadır. Buna paralel bir gelişme olarak, Çin şu anda Japonya'yı geçerek ikinci büyük petrol ithalatçısı haline gelmiştir ve ithal ettiği petrolün çoğu ABD'nin kararlı bir barbarlıkla bütün stratejik kaynaklar üzerinde tekel kurmaya çalıştığı yerlerden gelmektedir. Çin'in bağımlılığını artırmak için ABD egemenliğindeki küresel sisteme entegre edilmesi, Baba Bush ve Clinton'ın gereğini çok iyi anladığı bir zorunluluktur. Mevcut ABD yönetimi, Çin'i askeri savunma sistemleri kurması için büyük harcamalar yapmaya, böylece ülkenin askeri harcamalara akıtacağı kaynakları ekonomik büyümeden çekmesini sağlayarak, içsel çatışmaları alevlendirmeye yönelik bir politika izliyor olabilir ve Hindistan bu politika içerisinde çok önemli bir rol üstlenebilir. Her halükârda, Çin askeri ve ekonomik açıdan Birleşik Devletler karşısında son derece zayıftır ve ülkenin ABD'ye rakip olabileceği düşüncesi en iyimser ifadeyle gerçek dışıdır.

III

Emperyalist ülkeler arası rekabetin aksine, sömürgecilik meselesi bugün düşünce dünyamızın merkezinde yer almaktadır ya da yer almalıdır. Emperyalizm tarihinde, günümüzde "resmi" ve "gayri resmi" imparatorluklar arasındaki farklılık temelinde kavramsallaştırılan sömürgeciliğin rolü, tartışma-

lı bir konu olarak kalmaya devam etmektedir. Batı-merkezci çevrelerin gözlemleri cidden hariç tutularak, fazla çelişkiye düşme endişesi taşımadan, öncelikli olarak dört gözlemden söz edilebilir. İlk olarak sömürgecilik, kapitalizmin gelişmesinin rastlantısal, ikincil ya da belli bir döneme özgü özelliği değildi ve bu gerçeğin göz ardı edilmesi Marksist kapitalizm kuramının önemli bir kısmının hatasıdır; sömürgecilik başlangıçtan beri sermayenin ilksel birikiminin esas parçasıydı ve günümüzün sömürgecilik sonrası emperyalizmi içerisinde bile eski sömürgeler, sermayenin ilksel birikiminin küresel ölçekte varlığını sürdürmesinde bu rolü yerine getirmektedirler (ilksel birikim kapitalizmin tarihi boyunca, şimdiye dek onun *değişmez* bir özelliği olarak kalmıştır). İkinci olarak, sömürgeciliğin farklı türleri arasında keskin bir zıtlık vardır; örneğin yerleşimci sömürgecilik (Amerika kıtası ve Avustralya'da başarılı olmuş, Afrika'da ise başarısızlığa uğramıştır) ile fethettikleri topraklara kendi köklerini yerleştiremeyecek kadar yabancı olan kapitalist sınıflar tarafından işgal edilen, yönetilen ve sömürülen sömürgeler (Asya ve Afrika'daki sömürgelerin çoğunun deneyimleri böyledir) arasında tezat vardır. Ilıman kuşaktaki birtakım beyaz yerleşimler (özellikle Kuzey Amerika ve bir dereceye kadar Avustralya-Yeni Zelanda) gelişmiş kapitalizme geçiş yaparken, diğer bazıları (Güney Amerika) bu geçişi yapamadı. İşgal edilen, ancak yerleşilmeyen sömürgelerin hiçbiri, hatta sömürgecilik döneminde nispeten gelişmiş düzeyde ticari sermayenin yanı sıra sanayi öncesi manüfaktürde gelişmiş olan Hindistan bile bunu başaramadı. Sermayenin ve teknolojinin büyük bir kısmı yerleşimci sömürgelere, çok azı ise yerleşilmeyen sömürgelere aktarıldı. Bütün bunların, sonradan gelen alt-sistemlerin sınıfsal yapısı üzerinde ciddi sonuçları olmuştur. Kapitalist geçişi yapan yerleşimci sömürgeler, endüstrinin tarım üzerinde baskın olduğu yerlerdir ve istihdam edilenlerin sayısının işsizler ordusundan çok fazla olduğu bir nüfus dengesine sa-

hiptirler; kapitalist geçişi ya da dönüşümü yapamayan sömürgelerde ise işsizler ordusu ve kayıt dışı işçiler genelde işçi sınıfının istihdam edilen kesimlerinden sayıca daha fazladırlar.

Üçüncü olarak "gayri resmi" denilen imparatorluklar (sömürgesi olmayan imparatorluklar) başlangıçtan beri sürekli karşılaşılan bir olgu olmuştur ve geniş çaplı sömürgeci fetihler sıklıkla diğer emperyalist sömürü biçimlerinden sonra görülmüştür. Ülke içlerine yönelik akın ve istilalarla birlikte Batı Afrika sahillerindeki ileri karakollar, kıta nüfusunun çoğunun köle ticaretiyle kıtadan çıkarılmasına ve kıtanın ekonomik ağlarını alt üst etmeye yetecek kadar etkili oldu; daha iç bölgelerin fethi ise çok sonraları gerçekleşti. Hindistan'ın kapsamlı biçimde bölgesel fethinin başlangıcı bile ticari emperyalizm amacıyla sahillerde ileri karakolların kuruluşundan çok daha sonraları gerçekleşti ve ülke topraklarının tamamen fethi, ülkenin Doğu Hindistan Şirketi'nin mülkü olmaktan çıkıp kraliyet sömürgesine dönüşmesi bir yana, yüz yıl aldı; bunun tersine, ülkenin bütünüyle fethedilmesi ve sömürgeciliğin çözülmesi arasında da doksan yıl vardı.

Dördüncü olarak, sömürgeci fetihlerin ve sömürgeciliğin çözülüş tarihinin yanı sıra, "resmi" ve "gayri resmi" imparatorlukların küresel tarihi de birbirine koşuttur, ancak eşzamanlı değildir. Latin Amerika'nın tamamı, Afrika ve Asya'nın iç kesimleri tamamen sömürgeleştirilmeden çok önce sömürgeleştirilmişti; sömürgeciliğin çözülüşünden sonra Latin Amerika'daki "gayri resmi" imparatorluk üzerinde yürütülen Anglo-Amerikan rekabetin tarihi, Asya ve Afrika'da sömürgecilik karşıtı kitle eylemlerinin yükselişinden yaklaşık yüz yıl önce gerçekleşti. Latin Amerika ülkeleri yerleşimci sömürge oluşumlarının içinden çıkmasına karşılık, Asya ve Afrika'daki pek çok devletin yerleşimci sömürge dayatma girişimiyle bile karşı karşıya kalmaması diller, kültürler, dinler, nüfus yapıları vb.nin gelişimi açısından Asya ve Afrika ile Latin Amerika kıtalarında birbirinden çok farklı sonuçlar doğurmuştur. Sömür-

geleştirilmiş bölgeler ve Lenin'in deyişiyle "yarı-sömürgeler"ler söz konusu olduğunda, emperyalizmin bazı sonuçları "resmi" ve "gayri resmi" imparatorluklarda oldukça benzerdi. Hindistan 1830'larda kraliyet sömürgesi statüsüne kavuştu; hiç sömürgeleştirilmemiş olan Türkiye hemen hemen aynı dönemlerde Tanzimat adı altında modern burjuva reformlarına girişti; 1920'lere gelindiğinde her iki ülke de Avrupa'ya bağımlılık tarzları bir yana (örneğin borç esareti), dikkat çekecek derecede benzer mülkiyet ilişkileri, yasal yapılar, reform hareketleri vb. geliştirmişti; aradaki fark Hindistan'ın sömürgeleştirilmiş olması, Türkiye'nin ise olmamasıydı.

Birleşik Devletler bütün bu sömürgeleştirme tarihi içerisinde kendine özgü bir yere sahiptir. Kendisini imparatorluğa dönüştüren tek eski sömürgeydi, ama sömürgeleştirmenin Avrupa'da oldukça revaçta olduğu on dokuzuncu yüzyıl boyunca bile, ABD Latin Amerika'yı sömürgeleştirmeye değil, ona egemen olmaya çalıştı. Geniş toprakların soykırım eşliğinde ilhakından doğan ABD'nin kuruluşunda ülkedeki ilk On Üç sömürge bir devrim yaptı; birleşerek bir ulus haline geldiler; kendileri için, zaten o güne kadar yapmakta oldukları şeyi, yani çiftliklerde ırka dayalı kölecilikten, özellikle doğu deniz kıyısına yoğunlaşan üç taraflı ticaret, alım satım ve endüstriden, New England'daki küçük ölçekli meta üretiminden elde edilen kârları "ana ülke" ile paylaşma mecburiyetine girmeden yapmaya devam edebilmek amacıyla, günümüzde "insan hakları" diye adlandırdığımız şeyin coşkulu bir biçimde dile getirilişini köleliğin savunusuyla birleştiren bir anayasa yazdılar. Bundan doğan yayılmacı ideoloji Avrupa tarzı sömürgecilikten çok ilhak edici bir nitelik taşıyordu; sınırın ötesinde olan, ele geçirilmeliydi, böylece on dokuzuncu yüzyıl boyunca sınırlar genişletilebildi. Batıda yalnızca Pasifik Okyanusu sınır olabilirdi; güney ve kuzeyde Meksika ve Kanada sınırları savaşlarla ve toprakların ilhakıyla belirlenmişti; yoksa ABD bu komşularını sömürge olarak fethetmemişti. Avrupa'daki sömürge sa-

hibi ülkelerin aksine, ABD'nin hiçbir zaman artı emek sorunu olmadı; ülke muazzam bir üretim fazlasını sürekli kendisi için biriktirdi. Sömürge sahibi Avrupa ülkeleri, kendi lehlerine bir nüfus dengesi elde etmek için dışarıya nüfus ihraç ettiler; ABD ise diğer ülkelerden çok sayıda köle, nitelikli işçi ve entelektüel kaynak ithal ederek büyüdü. Ülkenin ilk "resmi" imparatorluğu Amerika kıtasının kendisiydi; oysa imparatorluğun kalbi, hızla ve sürekli olarak ulusal toprak haline dönüştürülen ilhak edilmiş bölgelerdi; bu oluşum sürecinde imparatorluk ve ulus birdi.

IV

ABD Birinci Dünya Savaşı'na sömürgeleştirilmiş dünyanın yeniden paylaşımı için değil, Avrupa devletleri arasındaki sorunlarda arabuluculuk yapmak amacıyla girdi ve bu savaştan eşitler arasından birinci olarak çıktı. Avrupa'nın bu savaşta kurban edilmesi sonucunda hem sömürge sahibi (Britanya ve Fransa) hem de sömürge sahibi olmayı isteyen (özellikle Almanya) devletlerin zayıflaması ve endüstriyel altyapısı bu savaştan kâr sağlayan New York'un hızla ekonomik merkeze dönüşmesiyle birlikte kapitalist dünyanın liderliği de ABD'nin eline geçti. ABD, ciddi anlamda karmaşık kapitalist bir dünyada düzen ve istikrarın, dünyaya liderlik etme görevi en güçlü devlete devredilmeden sürdürülemeyeceğini ve amacı olan bir liderlik altında toplanan bir birlik oluşturmadan komünizmle de mücadele edilemeyeceğini anladı; ancak Britanya imparatorluğu hâlâ güçlüydü ve Britanya söz konusu liderliği bu kadar tartışmasız biçimde bırakmaya henüz hazır değildi. ABD'nin emperyal bir devleti yönetmeye yetecek gerekli kurumsal altyapısı henüz yoktu. Bu nedenle, dünya liderliğine yönelik ilk girişimi oldukça ciddi bir karmaşaya yol açtı. Milletler Cemiyeti bir fiyaskoydu. Kaybedenlere dayattığı tazminat yükü Almanya'da giderek büyüyen bir öfkeye, mantık dışılığa ve sağ düşünceli bir histeriye yol açtı. Savaşın ardından yapılan mütareke dönemi katliamların ikinci turu için bir tür mola ve hazır-

lık evresine dönüştü. Wilson'ın "Milliyetler İlkesi"ne bağlılığı Avrupa'nın haritasını değiştirdi, ancak sömürgeciliğin çözülüşü açısından pek az ilerleme sağladı. Komünizmin önlenmesi ve etkisiz hale getirilmesi kilit niteliğinde bir görev olarak kabul edildi, ancak ABD kendi liderliği altında İkinci Dünya Savaşı sonrasında gerçekleştireceği türden bir komünizm karşıtı haçlı seferini gerçekleştiremedi; günümüzün ifadesiyle, hâlâ çok kutuplu bir dünyada yaşıyordu. Yine de Nazileri çok güçlendiren Büyük Bunalım'ın ABD'de Yeni Düzen'e yol açması ilginçtir; küresel bir imparatorluğu kontrol etmek isteğine sahip ülkelerden biri, yani Almanya, krizini çözmek için geriletici yöntemlere boyun eğdi; diğeri, yani ABD ise ilerlemeci bir çözüm tercih etti. Naziler tüm dünyayı geniş ve kalıcı bir Alman sömürgesine dönüştürme hırsıyla İkinci Dünya Savaşı'nı başlattılar. ABD İkinci Dünya Savaşı'na girince, bütün "sömürge sahibi" ülkeleri sömürgelerinden kurtulmaya ve küresel çapta birleşik kapitalist bir imparatorluğa katılma eylemine ikna etmeye ya da zorlamaya yönelik amacını açıkça uygulamaya koydu.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna gelindiğinde ABD bu denli büyük bir görevi üstlenmesini sağlayacak ölçüde maddi kaynak ve kurumsal yönetim yapılanmalarını kontrolü altına almıştı ve işte tam bu dönemde ABD'yle müstakbel rakipleri arasındaki fark o kadar büyüdü ki Amerikan bağışlarıyla Britanya artık hızla bağımlı bir devlete dönüştürülebilirdi ve Almanya da bölünebilir, işgal edilebilir ve yeniden kurulacak bir ülkeye dönüştürülebilirdi. Fransa bile Marshal Planı'nın zengin kaynaklarına boyun eğdi ve De Gaulle'ün daha sonraları bağımsız dış politika ile bağımsız savunma politikası peşinde koşması hiçbir zaman istenen etkiyi yaratmadı. Avrupa dışında, ABD, en öldürücü ve en uzun süreli olanları pek tabii ki Hindiçin'de gerçekleşen pek çok savaşta savaşacak ya da bu savaşlara maddi destek verecekti; ancak hiçbir zaman sömürgeleştirme eylemine girişmeyecek, sadece işbirlikçi rejimler oluşturacak ve dünyayı kapitalizm için güvenli hale getirecekti. Muntazam biçimde

yürütülen bu küresel askeri müdahale politikası, çağdaş kapitalizmi temelde gelişmiş ülkeler arasındaki bir ilişkiler sistemi olarak gören, Üçüncü Dünyayı ise dünya üretimi ve ticaretinde pek az pay sahibi olması nedeniyle büyük ölçüde gündem dışı bulan solcuları şaşırttı. Oysa sıradan bir generalin bile bildiği gibi, merkezin güvenliği kanatlarda sağlanır; kanatlar olmazsa, merkez de olmaz. Bu yüzden, ABD her zaman Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki üç kıtalı emperyal bölgenin tamamı üzerinde egemenlik kurmaya çalışmıştır ve bunu a) o kıtanın geniş stratejik kaynaklarını tek elden yönetmek ve sürekli karşı devrimler yoluyla onun devrimci potansiyelini engellemek ve b) gelişmiş kapitalizm alanı içindeki hâkim konumunu sağlamlaştırmak için yapmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası düzen kesin bir ABD liderliği ve çokuluslu kuruluşlardan oluşan karmaşık bir ağa dayanıyordu. Bu düzende, en yararlı olanlar ABD'nin daha sıkı kontrol edebileceği uluslararası finans kuruluşları ve NATO gibi kuruluşlardı. BM her zaman gerekli ve yararlı bir baş belası muamelesi gördü, çünkü SSCB'nin Güvenlik Konseyi'nde veto hakkı vardı ve Genel Kurul'daki üye sayısı o kadar çoktu ki komünizmin ve Üçüncü Dünya ulusalcılığının altın çağında çoğunluğu elde etmek o kadar kolay değildi; hatta 1970'lerde Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı gibi alt örgütler aracılığıyla BM'nin Üçüncü Dünya'nın ulusalcı projeleriyle uğraşan bir foruma dönüştüğü anlar bile oldu. Artık bu muhalif gruplar yenilgiye uğratıldıkları için BM'nin daha esnek bir hale geldiği, ancak ABD'nin kapitalist dünyanın idaresini ele geçirmek için yalnızca BM'nin değil, aynı zamanda duruma göre savaş sonrası yapılanmanın dayatıldığı süreçte özellikle Üçüncü Dünya'nın yönetilmesi için kullanılan temel kurumlar olan IMF ve Dünya Bankası'nın da sistematik biçimde altını oyacak kadar kararlı olduğu paradoksal bir durum ortaya çıktı. Geriye dönüp bakıldığında, geçmişte çokuluslulara yapılan büyük vurgunun, ABD'nin komünizm ve Üçüncü Dünya ulu-

salcılığının yol açtığı tehditlerle karşı karşıya kalması ve önde gelen müttefiklerini kendi liderliği altında birleştirmek ve bu liderliğe razı olmalarını sağlamak için en azından kurumsal bir altyapıya ihtiyaç duyması gerçeğiyle bağlantılı olduğu anlaşılabilmektedir. Şimdi bu tehditler ortadan kalktığı, liderlik sağlamlaştırıldığı ve çok daha savaşçı bir ABD yönetimi görevde olduğu için, bu çokuluslu luğun pek çok yönünün hükümsüz bırakılmasına izin veriliyor. Oğul Bush'un ABD emperyal egemenliğiyle ilgili histerik açıklamaları babasının üç uluslu siyasetiyle tam bir zıtlık içinde.

İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonraki yıllar kritik öneme sahipti. Çok güçlü bir ABD'yle enkaza dönüşmüş Avrupa ülkeleri arasındaki fark o kadar büyük ve Avrupa ülkeleri yeniden inşa ve iç ve dış komünist tehditlerden korunma için ABD'ye o kadar bağımlıydılar ki bu döneme literatürde "ABD hegemonyası" dönemi denmektedir. Böyle bir hegemonyanın var olduğu kuşkusuzdur; bu hegemonyanın 1970'lerde hızla azaldığı ya da yok olduğu ise oldukça kuşkuludur. Her iki durumda da önemli olan yalnızca ABD'nin artık kaynakları elinde bulundurması ya da kendisiyle kapitalist müttefikleri arasındaki farkın çok büyük olması değil, yirmi beş yıllık aralıksız büyüme ve üretkenliğin küresel kapitalizmin yapısını son derece değiştirmiş olmasıdır; bu değişim sonucunda söz konusu yeni yapının daha büyük ölçüde yeniden üretilmesini düzenlemek üzere ayrı bir merkez kurulmasına yönelik *ihtiyaç* ile bu türden bir emperyal devlet kurmak için gerekli *maddi olanaklar* aynı anda ortaya çıktı. ABD her zaman NATO'nun tam ortasında yer almıştı; her zaman dünyadaki stratejik hammaddeleri müttefiklerine temin etme garantisi vermişti; her zaman için Vietnam'dan Şili'ye dünyayı komünizmden korumak için müdahale eden askeri güç olmuştu; para birimi kendine aitti, ama aynı zamanda kapitalist şirketlerin tüm dünyada yeniden yapılanmaları için kullanılan para birimiydi ve ABD kendi silah sanayisine kendi kaynaklarıyla o kadar çok yatırım yapabiliyordu ki SSCB buna ayak uydurmaya çalışınca iflas etti.

Bir zamanlar Marx, yönetici sınıfın yalnızca alt sınıfların en akıllılarını hizmetine sokabildiği ölçüde kalıcı olabileceğini söylemişti. ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurduğu küresel hegemonyanın neredeyse hiç dikkate alınmayan bir yönü, ülkenin bilgi endüstrisinin Üçüncü Dünya'nın yönetici tabakalarının büyük kısmının eğitilmesi ve yetiştirilmesinde üstlendiği roldür; ABD bunu ya doğrudan kendi topraklarında ya da dolaylı olarak Üçüncü Dünya'ya yerleştirilen "ulusal" kuruluşlar vasıtasıyla ve öğretmen, müfredat, burs, araştırma malzemesi, kütüphane ve bunun gibi olanaklar tedarik ederek gerçekleştirmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, yani Avrupa imparatorluklarının Asya ve Afrika'da çözülmeye başladıkları dönemde, ABD kapitalist ülkelerin bariz lideri olarak ortaya çıkınca, insanlık tarihinin en büyük, en iyi finanse edilen ve en zengin akademik kurumlaşmasını gerçekleştirdi ve fen bilimleri, teknik bilimler, sosyal ve beşeri bilimler, sanat, diplomasi ve hukuk gibi çok çeşitli bilim alanlarında kilit önem taşıyan entelektüel tabakaları, sömürge statüsünden henüz kurtulmuş ülkelerden kendi akademik kuruluşlarına sistematik bir biçimde getirmeye başladı. Bunların birçoğu ülkede kaldı ve Birleşik Devletler'in entelektüel dinamosunu oluşturdular; kesin olarak 1960'lardan itibaren, Üçüncü Dünya (özellikle Asya) kaynaklı muazzam "beyin göçü" ivme kazandı; bu arada Üçüncü Dünya'nın aksine çok daha az sayıda Avrupalı entelektüel, giderek gelişen ve siyasal bakımdan istikrarlı kıtalarından ABD'ye göç etme eğilimi gösterdiler. Dönenler anavatanlarının iktisatçıları, bilim adamları, diplomatları, bürokratları, akademisyenleri, politikacıları ve işadamları oldular. Avrupa ülkelerinin sömürgecilik sonrası dönemde, Üçüncü Dünya aydınlarının entelektüel şekillenmesindeki rolü hızla azaldı ve kıtanın kendi kurumları Amerikan emsalleriyle olabildiğince örtüşebilmeleri için yeniden tasarlandı.

On dokuzuncu ve yirminci yüzyılın egemen iki imparatorluğunun dili olması sayesinde İngilizcenin bu dönemde bir

dünya diline dönüşmesi, elbette Amerikan imparatorluk projesine önemli ölçüde yardım etmiştir. Net sonuç, Üçüncü Dünya'daki müstemlekelerin devlet kurumlarında çalışan ve kilit önem taşıyan birçok personelin entelektüel bakımdan ele geçirilmesiyle, söz konusu kurumların da büyük oranda ele geçirilmiş olmasıydı. Amerikan dünya görüşü, bu personeller için uygulanabilir bir sağduyuya dönüştü. Bu, sadece günlük hayattaki işleri kapsamıyordu. His ve duyarlıklar, edebi ve sanatsal zevkler, tüketim biçimleri, haberlerin televizyonda yayınlanma ve edinilme biçimleri ve eğlence endüstrisindeki biçimlerin kopya edilmesiyle ilgili eğitim de buna eşlik etti. Bugün pek çok Avrupalı entelektüel, Amerikan tarzı yeni pazarlama becerileri sayesinde Afrika ve Asya'nın büyük bölümünde tanınmaktadır. Delhi'deki kitapçılara ulaşan Latin Amerikan edebiyatı eserleri, yalnızca Birleşik Devletler'de çevrilen, referans verilen, yorumlanan ve basılan eserlerdir. Bugün "evrensel" müzik türleri, ya ABD'den gelen türler ya da Amerikan türlerinin yerel kopyaları ve tekrarlarıdır. Aslında dünyanın postmodernleşmesi hiç şüphe yok ki yeterli derecede yerel renkle ve taklitçi özgünlükle dünyanın Amerikanlaştırılmasıdır. Bu taklitçi özgünlük önemli ölçüde Avrupa'da da görülebilir.

V

Ancak bu, modern emperyalizmin Üçüncü Dünya'nın kültürel ve ideolojik alanları üzerinde bıraktığı tek etki değildir. Önceki sömürge ve yarı-sömürgelerin bulunduğu büyük topraklar üzerinde genel bir irrasyonelliğin ortaya çıkmış olması, sömürgecilik karşıtı ilk projenin başarısızlığa uğramasının diğer bir sonucudur.

Sömürgecilik ve emperyalizme karşı ulusal kurtuluş hareketleri, belli bir güç alanı içerisinde ortaya çıkmıştı. Bu güç alanı, yabancı işgalinin apaçık gaddarlığının yanı sıra, söz konusu sömürgeleştirilmiş ülkelerin toplumlarında var olan, zamanı geçmiş ve birçoğunu yabancı idarecilerin sürdürdüğü,

hatta kendi amaçları doğrultusunda güçlendirdiği hiyerarşiler tarafından kurulmuştu; öte yandan bu tür hareketlerin çoğu modernitenin radikal yönünden ilham almışlardı. Bu radikal yön, Aydınlanmacı seküler akıl düşüncesini ve her bir toplumsal varlığın bu aklı kullanarak kendisini özgür kılma hakkını, endüstrileşmiş toplumlarda nispeten özgürleştirilmiş toplumsal hayatın uygulamalı örneğini ve tam da bu hareketler ortaya çıkmaya başlarken dünyanın başına patlayan ve bizzat yeni kitlesel hareketlere ilham kaynağı olan Bolşevik Devrimi'nin fikirlerini içeriyordu. Bu yönleriyle söz konusu hareketler, genel anlamda seküler reform hareketleri olmanın yanında, ki bu bağlamda dinin sekülerleştirilmesi sıklıkla güdülen bir amaçtı, sömürgecilik karşıtı hareketlerdi. Kitlesel hareketler olarak, bu hareketlerin dikkat çekici başarısı geçmişte siyasal olarak hiç eyleme geçmemiş ortak toplumsal failleri siyasal alana çekmeleriydi. Bağımsızlık ve toplumsal değişim amaçlı ulusal hareketler olarak ise bunlar aslında toplumun farklı etnik, dinsel ve dilsel gruplara ait olan farklı kesimlerini bir araya getirme amacı taşıyorlardı.

Sömürgeciliğe karşı gelişen tek muhalefet türü elbette bu değildi. Daha eski toplumsal hiyerarşileri savunma adına ortaya çıkan gelenekçi tepkiler de son derece yaygındı; bunlar sömürgeciliğe olduğu kadar sekülerleştirici reform hareketlerine de düşmandılar. Bununla birlikte, Kuzey Afrika'dan Batı ve Güney Asya'ya ve Hindiçin'e kadar geniş bir açıdan bakıldığında, sekülerleştirici ve reformcu, hatta devrimci eğilimlerin ne kadar etkin olduğu gerçeği insanı hayrete düşürmektedir. Bu hareketler Arap ulusalcılığını olduğu kadar sömürgecilik karşıtı Hint hareketini de içermekteydi ve elbette benzer bir durum modern Türk devletini kuran Atatürk rejimi gibi reformcu yönetimler için de geçerliydi. Kitlesel komünist partiler, komünizmin önderliğindeki ulusal kurtuluş hareketleri, zafere ulaştığı Vietnam gibi ülkelerle hiç de sınırlı olmayan, aksine Irak ve Sudan'dan Hindistan'a, Malay'a ve Endonezya'ya kadar

pek çok ülke için geçerli olan bir olguydu. Müslüman toplumlar komünist fikirlere epey düşmanlık beslerken, Mısır'daki Müslüman Kardeşler ve Hindistan'daki RSS gibi örgütler yirminci yüzyılın son çeyreğine kadar marjinal kaldılar. Bütün bu toplumlarda siyasal İslam'ın, 1950'lerden itibaren ABD tarafından komünizme karşı bir siper olarak desteklendiği ve bunun sonunda Afganistan'da ve başka yerlerde feci sonuçlar verdiği eklenebilir.

Bu arada sınıfsal açıdan bu tür hareketler kentli orta sınıfın ve köylülerin ittifakını temsil ediyordu ve bu hareketlere ulusal burjuva projesiyle aynı safta yer alan ve burjuva sınıfına mensup entelektüeller tarafından öncülük ediliyordu. Peki, bağımsızlıktan sonra bu projeye ne oldu? Bu karmaşık bir hikâyedir, ancak genel olarak, daha büyük tarımsal toplumlarda sömürgeciliğin çözülüşünden sonra ortaya çıkan her ulusal burjuva rejiminin, emperyalizmle köylüler arasında ittifak kurma noktasında kesin bir tercih yapma sorunuyla yüz yüze kaldığı ve her zaman köylülere ihanet ettiği gerçeğiyle bu hikâyeye başlanabilir. Bu konu büyük öneme arz eder. Gramsci, Fransız Devrimi'ni yaşayan Avrupalı burjuvaların, özel mülkiyete karşı devrim hareketinde işçi sınıfıyla birleşerek kendi devrimlerini beklenen sonucuna ulaştıran köylülerin ortaya koyduğu manzaradan çok korktuğunu ve bu nedenle hiçbir burjuvazinin bundan sonra toprak sahibi sınıflara karşı devrimci bir rol üstlenemediğini iddia eder. Daha büyük eski sömürgelerin tarımsal ekonomilerinde yaşanabilecek zirai bir devrim, emperyalist bağımlılıktan kurtuluşun tek yoluydu ve böylesi bir devrimin olmayışı ulusal burjuva projenin başarısızlığa uğramasının ve daha sonra emperyalist bir diktatörlüğün kabullenilmesi ve yerli burjuvaziler tarafından yeni liberal rejimlerin kurulmasının temel nedenidir. Bu içsel etmen, sömürgecilik sonrası devletin, oldukça güçlü endüstriyel/finansal bir burjuvaziyi "gelişmeye uygun bir ortamda" "doğurduğu" ve kırsal kesimde yaygın bir zengin çiftçi sınıfı yarattığı, ancak

yoksul ve topraksız köylülerden oluşan büyük kitleyi özgürleştirmediği ve böylece söz konusu burjuvazinin metaları için geniş bir iç pazar oluşumunu sınırlandırdığı, buna karşılık burjuva-toprak sahibi ittifakıyla söz konusu egemen sınıflardan olabildiğince az vergi alınmasının garanti altına alındığı ve bu durumun reformcu devlette mali krize yol açtığı Hindistan'da oldukça belirleyici olmuştu. Bu devlet türü 70'li yılların ortalarında çökmeye başladı ve uygun an geldiğinde burjuvazi, devlet eliyle yürütülen büyüme stratejileri projesinden ayrıldı ve kendisini küresel kapitalizm yapısında oldukça alt bir konuma indirgemeye razı oldu. Ulusal-burjuva projenin kaderine etki eden önemli bir dış etmen, projenin kendisine teknolojik girdiler, finansman ve pazarlama açısından kilit niteliğinde destek sağlayan Sovyet bloğunun varlığıydı; Sovyet bloğunun çöküşü söz konusu projeden geriye kalan çok az şeye de son verdi. Her halükârda emperyalist baskı bu projenin çöküşünde en önemli unsurdu.

Demokratik, seküler ve sömürgecilik karşıtı ulusalcılığın yenilgisi ve/veya çöküşü, Hindistan'dan Mısır ve Cezayir'e kadar pek çok ülkede histerik ve akıldışı kültürel ulusalcılık biçimlerinin ve atasal bir histerinin ortaya çıkmasına neden oldu. Bazı yazılarımda on dokuzuncu yüzyılın başlarından itibaren bütün modern ulusalcılık tarihi boyunca Aydınlanmacı eşit vatandaşlık ve akılcı kendi kendini özgürleştirme projesiyle romantik, kimlikçi, ırkçı ve din kaynaklı ulusalcılıklar arasında acımasız bir mücadelenin var olduğunu belirtmiştim. Bugün tanıklık ettiğimiz şey Aydınlanma projesinin yenilgisinin kaçınılmaz olarak ırk ya da dine dayalı barbar kimliklerin ortaya çıkmasına yol açmasıdır. Clara Zetkin'in bir keresinde belirttiği gibi, faşizm devrim yapma başarısızlığının bir ödülüdür sadece.

Bu bizi El-Kaide'ye götürüyor. Siyonist devletin ABD emperyalizminin ana aracı olduğu Arap dünyasında, radikal-ulusalcı Nasırcılık projesinin çöküşü, 1967'de İsrail'in Mısır'ı

"önleyici" bir amaçla açıkça istila ettiği Altı Gün Savaşı'nda, ülkenin hava kuvvetlerini çabucak tahrip ettiği ve Sina çölünü işgal ettiği ortamda gerçekleşti; monarşilerin yeniden kurulması ve siyasal İslam'ın Arap dünyasında yeniden güç kazanması bu dönüm noktasına dayanmaktadır. Filistin'de sol düşüncenin ve seküler, demokratik nitelikli ulusal kurtuluş güçlerinin bertaraf edilmesi, daha sonraki yıllarda Hamas'ın ve intihar bombacılarının ortaya çıkışının nedenidir. İran'da komünist hareketin ve seküler ulusalcı güçlerin CIA ve Şah'ın gizli polislerinin ortak çabalarıyla yıkılışı, İslami rejimin boşluğu doldurmasına ve İran halkının monarşi karşıtı, reformcu duygularının zorla elinden alınmasına yol açtı. Afganistan'da ABD reformcu harekete karşı organize ve acımasız bir savaşı destekledi; komünizme karşı savaşmaları için İslamcı radikallerden oluşan muazzam bir uluslararası güç topladı ve sözde "mücahit"leri, Taliban'ı, Usame bin Ladin'i ve diğerlerini dünya sahnesine çıkardı. 11 Eylül 2001'de Birleşik Devletler'e musallat olan canavar, işte ABD'nin yarattığı bu canavardır.

VI

Nihayet şimdi, başladığımız soruya, yani Oğul Bush rejiminin özgünlüğünün nereden kaynaklandığı sorusuna dönebiliriz. Öncelikle, bu özgünlük Afganistan ya da Irak'ın istila edilmesinden kaynaklanmamaktadır. Afganistan söz konusu olduğunda, ABD, 1978'de Carter yönetimi altında o zamanki yeni ve oldukça seküler nitelikteki Afganistan Demokratik Halk Partisi (PDPA) rejimine karşı kendilerini "mücahit" ("iman savaşçısı") olarak adlandıran İslamcı vekilleriyle başlattığı savaştan kâr elde etmek üzere geri dönmüştür sadece. Carter'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Brezinski, bu savaşı açıkça Sovyetleri savaşa çekme amacıyla desteklediğini ve Sovyetlerin bu tuzağa düşerek savaşa girmeye mecbur kaldıklarını yazdı. Taliban (aslında "öğrenciler") mülteci kamplarında büyüyen, burunları lağım kokusuyla, kalpleri ise yerinden edil-

mişliğin öfkesiyle dolu, savaşın doğurduğu genç ve çocuklar arasından çıktı. Amerikan hizmetinde daha fazla sayıda "iman savaşçısı" yetiştirme amacıyla kurulan din okullarında eğitim aldılar ve işbirlikçilerin ilk grubu, yani "mücahitler" başkent Kâbil'de yaklaşık 50.000 kişiyi katledip ülkeyi kaosa, savaş ağalığına, tecavüzlere, yağmalara ve uyuşturucu trafiğine sürükledikten sonra, kendi İslamcı gruplarının oluşturduğu rejim, birkaç yıl sonra ABD yönlendirmesiyle harekete geçen Pakistan istihbarat büroları tarafından bu lanetli ve kanlı ülkeye kakalandı. Usame'nin lider olduğu sözde Arap Afganlar, Sovyetlerle savaşmak üzere toplanmış CIA ajanlarıydı. Taliban ABD'nin Orta Asya petrolleriyle ilgili planlarında onunla tam anlamıyla işbirliği yapmayı reddedince ABD ülkeyi istila etme kararı aldı. Pakistan'ın duayen diplomatı Niaz Naik BBC'de verdiği demeçte, 2001 yazında Amerikalılar tarafından kendisine istilanın Ekim ayında başlayacağının söylendiğini belirtti. 11 Eylül olayları, planın oluşturulması ve uygulamaya sokulması arasındaki dönemde gerçekleşti.

Irak'a karşı savaş ise 2003'te değil, yaptırımlar ve uçuşa yasak bölge uygulamalarıyla on yıldan fazla süren (ki bu iki Dünya Savaşı'nın toplam süresinden fazladır), iki Cumhuriyetçi başkan (baba ve oğul) ve bir Demokrat başkan (yani Atlantik'in iki yakasında "Yeni İşçi Partisi"ne ilham kaynağı olan "Yeni Demokrat" Clinton) olmak üzere üç ABD Başkanının yönetimi altında gerçekleşen ve "Körfez Savaşı" olarak adlandırılan 1991'deki savaşla birlikte başladı. ABD Kongresi'nin 1998 yılında Irak'ın Özgürleştirilmesi Kanunu'nu kabul etmesi Clinton'ın başkanlığı esnasında gerçekleşti. Bazı BM kuruluşları tarafından yaptırımlar rejiminin yarım milyon Iraklı çocuğu öldürdüğü yönünde tahminler yapıldığında ve gazeteciler Clinton'ın Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'a çocukların ölümünün yaptırımları sürdürmeye değip değmediğini sorduklarında Albright "buna değdi" cevabını verdi. BM Genel Sekreteri Boutros-Ghali tarafından Kuzey ve Güney Irak'ta

uçuşa yasak bölge olarak adlandırılan bölgelerin gayrimeşru olduğu ilan edildi ve buna rağmen söz konusu plan çerçevesinde Irak'ın Anglo-Amerikan güçlerce bombardımanı İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en uzun süreli hava saldırısına dönüştü; Irak'a yalnızca 1999'da 1800 bomba atıldı ve 450 hedef vuruldu (ABD hemen Ghali'ye karşı çıktı; onu ikinci kez göreve gelmekten men etti ve yerine Kofi Annan'ı getirdi). Bütün bunlar bir araya getirildiğinde, yaklaşık on iki yıl boyunca Irak'a düşen bomba sayısı, yedi tane Hiroşima'ya denk düşer.

"Rejim Değişikliği" aldatıcı bir sözcüktür ve kuşkusuz Bush yönetimi onu meşru emperyal egemenlik statüsüne yükseltmiştir. Bununla birlikte, ABD bunu hep yapmaktadır. ABD bunu, 1964'te CIA'in Abdülkerim Kassem'in ilerleme yanlısı rejiminin yıkılmasına yardım ettiği ve ardından Baas partisi rejimini işbaşına getirdiği Irak'ta da yaptı (Saddam'ın ana partisinin Genel Sekreteri "Biz CIA treniyle iktidara geldik" diye övünüyordu); bu durum, nihayetinde 1980'ler boyunca İran'a ABD destekli bir savaş açtığı dönemde ABD'nin yakın müttefiki olarak kalan Saddam'ın diktatörlüğüne yol açtı. "Rejim değişikliği" CIA'in 1953'te İran'a, daha yakın zamanlarda ise Grenada ve Panama'ya getirdiği şeydir. ABD'lilerin "özgürleştiriciler" olarak gelip işgalciler olarak kalmalarının tarihi on dokuzuncu yüzyılın sonlarında Filipinler'e kadar uzanır.

Bush rejiminin özgünlüğü, uzun süreden beri devam eden bu tür eğilimlerin daha da yoğunlaştırılmış biçimleriyle birtakım yenilikleri bir araya getirmesidir; bu ikisi birlikte düşünüldüğünde tarihi bir dönüm noktasına karşılık gelirler. Zaten var olan eğilimlerin yoğunlaştırılması yeterince açıktır. Peki, Oğul Bush Başkanlığına özgü yenilikler nelerdir? Öncelikle, seçilme biçimi: Bush *ne hikmetse* kardeşi Jeb tarafından yönetilen Florida eyaletinde önemli oranda siyahi seçmenin kuşkulu bir biçimde oy hakkından mahrum bırakılmasıyla ve belirsiz nitelikte bir yargı kararıyla başkanlığa yükseldi. Jeb Bush'un Oğul Bush'un seçim kampanyasına bir başka önemli katkısı ise yeni

muhafazakârlardan oluşan, aşırı sağın beyin takımı arasından seçilen ve seçimlerden sonra ABD'nin iç ve dış politikalarını, sivil ve askeri yapılarını belirleyen Dick Cheney'nin başında yer aldığı grubu bir araya getiren kişi olmasıydı. Bush kardeşlerin Beyaz Saray'ı ele geçirmeleri gibi, bu kişiler de Pentagon'u, dolayısıyla ABD askeri mekanizmasını ele geçirdiler. (İlk başta Başkan adayı olarak belirlenen isim Jeb'di; onun yerine Oğul Bush'un Başkanlığı yürütmek üzere seçilmesi pek anlaşılır bir şey değildir).

Bu başkanlığı önceki başkanlıklardan ayıran ikinci yeniliği, dünyayı yeniden haritalandırma girişiminde bulunurken Birleşik Devletler'i de yeniden yapılandırmayı istemesidir. Dick Cheney'nin terörizme karşı savaşın elli yıl ya da daha fazla sürebileceği yönünde ince bir tahminde bulunması ve General Tommy Franks'in daha Irak istilası başlamadan ABD birliklerinin Kore örneğinde olduğu gibi, bu ülkede nispeten belirsiz bir süreyle konuşlandırılmak zorunda kalabileceği yönünde tahmin yürütmesi, ABD'de aşırı derecede güvensizlik ve atasal bir yurtseverliği ortaya çıkaran bir histeri politikasının sürekli olarak sürdürülmesiyle uyumludur. Halkın geneli, pek çok temel hakkından vazgeçmeye ve ABD topraklarında doğmuş olanlarla sonradan vatandaşlığa kabul edilmiş kişiler arasında, dünyanın bir köşesinden gelmiş göçmenlerle bir başka köşesinden gelmiş olan göçmenler arasında, tek bir dinin, yani İslam'ın "iyi" ve "kötü" mensupları arasında ayrım yapmaya ikna edilmektedir; bütün bunları aşırı Siyonizm ve Hıristiyan köktendincilik arasında kurulan, tarihte eşi benzeri olmayan ve artık çok kapsamlı bir boyuta ulaşmış olan ittifak desteklemektedir. Amerikan özgürlüklerine yapılan saldırı, Vatanseverlik Yasası I ve II olarak kanunlaştırılmıştır. Bu histerik vatanseverlikle hakları kısıtlanan uysal halk arasındaki bağ, yarı faşist bir harekete benzemektedir. Bu arada, sosyal devlet iflasa sürüklenirken, gelirleri yukarıya çekme, şirketlere ve zenginlere vergi kârları temin etme yönünde halen mevcut politikalara o denli

hız verilmiştir ki bir sonraki hükümet, istese de yaşlılar için Sosyal Güvenlik gibi uygulamaları şimdiki haliyle sağlamaya yönelik tasarrufta bulunmak için gerekli kaynaklara bile sahip olamayabilir.

Bu nedenle, tersine çevrilmekte olan şey, "Vietnam sendromu" olarak adlandırılan şey değil, Amerikan toplumsal yaşamının, geçmişi Yeni Düzen'e uzanan nitelikleridir. Paul Wolfowitz'in de içinde yer aldığı etkili bir yeni muhafazakâr grubun hazırladığı ve 2000 yılının Eylül ayında Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi tarafından yayımlanan "Amerika'nın Savunmasını Yeniden İnşa Etme: Yeni Bir Yüzyıl İçin Stratejiler, Güçler ve Kaynaklar" başlıklı bir raporda yazarlar, öngördükleri köklü değişimlerin Pearl Harbor gibi feci ve sonrasında girişilen eylem için bahane üretebilecek türden bir olay meydana gelene kadar ertelenebileceğini belirtmişlerdi. Bekledikleri olay 11 Eylül 2001 olayıydı. Olaydan bir gün sonra Condoleeza Rice görev arkadaşlarını "bu fırsatı değerlendirme"yi sağlayacak yollar bulmaya zorlarken Donald Rumsfeld ısrarla Irak'ın derhal istila edilmesini istedi.

Süreklilikler ve süreksizliklerin bu garip karışımına bir bütün olarak nasıl anlam verilebilir? Bir yönüyle bu durum, 1960'ların sonlarında (bir yanda ülkenin Hindiçin'de aldığı askeri yenilgiler, diğer yanda Vietnam Savaşı karşıtı hareketin, Afro-Amerikan politikaların radikalleşmesinin ve kadın hareketinin yükselişinin ülkede elde ettiği muazzam başarılara tepki olarak) ABD'de başlayan sağ eğilimli dönüşümün gelişmesi ve nihayet devlet gücünü ele geçirecek noktaya ulaşması gerçeğiyle açıklanabilir. Bu saldırgan tavır en az çeyrek asır ya da daha fazla süren bir dönemde hazırlanmıştır ve Oğul Bush'un başkanlığı tarihi bir dönüm noktasını temsil etmektedir, çünkü bu eğilimler her zaman için dağınık ve devletin diğer aciliyetlerine kıyasla ikincil öneme sahip biçimde var olmuşlardır; Reagan ve Baba Bush yönetimlerinde bile bu eğilimlerin temsilcileri şimdiki durumda olduğu gibi devletin kilit niteliğinde-

ki kurumlarını ele geçirmemişlerdi. Bu karşı saldırının dikkat çekici bir özelliği, aşırı sağın beyin takımı ve düşünce kuruluşlarının, önce ABD'deki entelektüel ortamı, şimdiyse devlet aygıtını değiştiren gerekli personeli mali olarak destekleme, eğitme ve göreve getirmede oynadığı roldür. Bir başka dikkat çekici özellik ise yarı Mesihçi Evanjelik Hıristiyanlığın bütün bu değişimleri kabul eden bir halk duyarlılığı oluşturmada oynadığı roldür.

New York'ta bir grup entelektüel daha 1960'ların sonlarında Nixon'ın Başkanlığı sırasında, Yeni Sol, savaş karşıtı hareket, siyahi ulusalcılık ve kadın özgürlüğü hareketi gibi hareketlerin toplamda bölücü, ama çok ses çıkaran bir azınlıktan oluştuğunu ve asıl görevin bütün bunlara karşı çıkan "Sessiz Çoğunluğu" örgütlemek ve harekete geçirmek olduğunu iddia etmeye başlamışlardı. Chicago Üniversitesi'nden Milton Friedman, sosyal devlete yönelik bir saldırı formüle etti ve piyasa ideolojisini toplumsal iyinin nihai belirleyicisi olarak öne sürdü. Onun meslektaşı Alan Bloom, solcu/siyahi/feminist baskıların, hayranlık uyandıran elit üniversiteler dâhil, eğitim sistemine zorla dayattığı reformlar yoluyla "Amerikan Mantığının Yıkımı" hakkında çok satan kitaplar yazdı. Önemli ölçüde otoriter kuramsal görüşleri ve liberal demokrasiyle ilgili yaptığı sağ merkezli eleştirileri Carl Schmidt aracılığıyla Nazi düşüncesine kadar giden, Bloom'un hocası ve daha kıdemli meslektaşı olan Leo Strauss, yeni muhafazakâr entelektüel elit kesimin üyeleri olarak geçtiğimiz on yılda ortaya çıkan pek çok kişiyi bizzat eğitti.[8] İrili ufaklı, birbirine kenetlenmiş yüzlerce yeni liberal

8 Yeni muhafazakârlar hakkındaki (ve yeni muhafazakârların ürettiği) literatür oldukça geniştir. Leo Strauss'un, Savunma Bakanı Yardımcısı ve Irak siyasetinin kilit mimarı Wolfowitz, etkili bir yayın organı olan *Weekly Standard*'ın Baş Editörü William Kristol ve Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi'nin kurucusu ve başkanı Gary Schmitt gibi isimler üzerindeki etkisi daha yeni yeni tartışma konusu olmaktadır. Bu tehlikeli etkinin sahip olduğu gücün tarihsel izlerini araştırmak için Strauss'un kendi eserlerinin yanı sıra, Alain Frachon ve Daniel Vernet'nin *Le Monde*'daki

örgüt artık Amerikan siyasi ve toplumsal düzenine yayılmış durumdaydı ve Carthage Vakfı, Henry M. Olin Vakfı, Philip M. McKenna Vakfı ve Henry Salvatori Vakfı gibi çok tanınmayan bir sürü sağcı kuruluş türemeye başladı; bunlar daha sonraları Amerikan Girişim Enstitüsü, Miras Vakfı, Cato Enstitüsü gibi daha da saygın ve etkili vakıfların ve bütün yeni muhafazakâr düşünce kuruluşlarının en eliti ve niteliklisi olan, kurucuları arasında Başkan Yardımcısı Dick Cheney, Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz, Cheney'nin Genel Kurmay Başkanı Lewis I. Libby, Reagan'ın Eğitim Bakanı William Bennet ve Bush'un önce Afganistan'da, sonra da Irak'taki gölge temsilcisi Zalmay Halilzad gibi Bush yönetiminin çekirdeğini oluşturan isimlerin yer aldığı Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi'nin kurulmasına yardımcı oldular.

Bir başka deyişle, bu eğilimler uzun süreden beri oluşum aşamasındadır ve yaklaşık otuz yıldır ivme kazanmakta ve gücünü artırmaktadır. Bush'un başkanlığıyla birlikte, gücü ellerine geçirmiş oldular. 1930'ların Yeni Düzen'ine dayanan ve ülkenin yönetim sisteminde yer alan bütün unsurların kökünü kazıyarak ABD'yi yeniden inşa etmeye, onu Büyük Bunalım'dan önce ortaya çıkan vahşi kapitalizme döndürmeye ve ülkenin liberal-demokratik düzenini Ulusal Güvenlik Devleti gibi bir şeye dönüştürmeye çalışıyorlar. Kendi kanunları dışında hiçbir kanuna boyun eğmeyen emperyal bir egemenlik biçimi alarak, tüm dünyayı yeniden haritalandırmak, Üçüncü Dünya'yı vahşileştirmek, dünyanın stratejik hammadde kaynaklarını tekele almak ve bütün potansiyel rakiplerini sürekli olarak kendilerine bağımlı kılmak istiyorlar. Bu durum elinizdeki makalenin ilk değindiği konu olan "faşizm" meselesini gündeme getirmektedir. Mussolini'nin devletin şirketlerle bütünleştiği bir tür "korporatizm" olarak betimlediği faşizm

makalelerine, Seymour Harsh'ın *The New Yorker*'daki yazılarına, William Pfaff'ın *International Herald Tribune*'deki gazetecilere özgü sunumuna ve www.straussian.org internet adresine bakılabilir.

tanımını dikkate alırsak, Birleşik Devletler çoktan bu döneme girmiştir ve Orta Doğu ve Hazar Denizi Havzası'ndaki petrol savaşlarında en acımasız yüzünü sergilemektedir; şirketleşmiş küreselleşme ve askeri-endüstriyel kompleksin yönlendirdiği küresel militarizmden ise söz etmeye bile gerek yoktur.

Irkçılık da Birleşik Devletler'in hâkim ideolojisinin temel yapısal parçalarından biridir; ülkedeki ırkçılığın kökenleri üç yüzyıllık bir tarihsel geçmişe sahiptir ve Nazilerin anti-Semitist Alman ırkçılığından çok daha aşırı boyutlardadır. Yerli halkın katliamlarla yok edilişinden doğan Amerikan vicdanı, kendi güvenliği olarak adlandırdığı şeyi sürdürme adına başkalarını kitleler halinde öldürmeye ve dünyanın kaderini tayin etme işine kendisini kolayca alıştırmaktadır; bu, ister Hiroşima ve Nagasaki örneği olarak, isterse Vietnam'daki kaplama bombardımanları ve yarım milyon Iraklı çocuğun yaptırımlar rejimiyle öldürülmesi olarak ortaya çıksın, değişmemektedir;[9] Amerikalılar kendi tarihsel suçlarını unutturmaya çalışmakta ve başkalarının yaptığı katliamları ahlaki bakımdan yargılamaktadır. Bu bilincin yaratılmasının en az diğerleri kadar etkili bir başka unsuru, Afrika kökenli insanlara yönelik ırkçı nefret ve şiddeti, beyaz Amerika'nın hâkim kültürünün kalıcı bir unsuruna dönüştüren ırk temelli kölelik tarihidir; Amerikan halk bilinci ırksal nefretini Afrikalı-Amerikalılardan Araplara ya da Müslümanlara, sonra tekrar tarihsel olarak ilk nefret ettiği topluluk olan siyahilere rahatlıkla yönlendirebilmektedir. Toplu yaşamın, İyi Olan Amerika'nın her zaman kendisini yiyip bitirmeye çalışan şeytanları def ettiği İyi ile Kötü arasındaki ebedi mücadelenin psikodramasına dönüşmesi, Püriten atalara dayanan ahlaki bir yargılama eğilimi taşıyan Ameri-

9 Yaptırımlar yüzünden ölen yarım milyon Iraklı çocuk, yirmi beş milyonluk Irak nüfusu dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu durum, yetişkinleri saymadan yalnızca çocukları saysak bile her elli Iraklıdan birinin bu yaptırımlar yüzünden öldüğü anlamına gelmektedir. Benzer bir felaket bir milyar nüfuslu Hindistan'da yaşansaydı, bu rakam kırk milyona çıkacaktı, yani on iki yılda kırk milyon çocuk ölecekti!

kan kültürünün bu çirkin alt yüzünü desteklemektedir. George Bush'tan ABD medyasının en küçük organına kadar geçtiğimiz iki yıl boyunca tekrarlanan terane işte budur: "Neden bizden nefret ediyorlar?" ve her zamanki gibi dönüp kendilerine bakmadan verdikleri basmakalıp cevap şudur: "Çünkü biz iyiyiz; demokratiğiz; ileriyiz ve Hıristiyan'ız!" Irkçılık artık Medeniyetler Çatışması olarak yeniden icat edilmiştir.

Bütün bunlar gerçekleşirken ve şu an itibariyle yaklaşık otuz yıldır, ABD medyası ve geniş elit entelektüel kesimler, kitlesel histeri ve bunun sonucunda ortaya çıkan kana susamışlığı Yahudiler yerine diğer bir Sami ırkına, yani Araplara yönlendiren bir başka anti-Semitizm türünü ortaya çıkarmak için, ABD ve İsrail devletiyle işbirliği yapıyorlar; Sami ırkına mensup bu Arapların, özellikle de Iraklılar ve Filistinlilerin milyonlarcası öldürülebilir, ancak yine de onlar kendilerini öldürenlerin güvenliği açısından tehdit oluşturan Barbarlar olarak kalmaya devam edeceklerdir. Bu kitabın başka bir yerinde, *mükemmel* bir Amerikan Düzeni dergisi olan *Foreign Affairs*'de yazan Karl ve John Mueller'den alıntı yapmıştık ve Birleşmiş Milletler'in ortaya çıkardığı, ABD-Britanya koalisyonunun desteklediği yaptırımlar rejiminin "tarih boyunca kullanılan bütün kitle imha silahlarıyla" öldürülen insandan daha fazla sayıda Iraklıyı öldürdüğünü belirtmiştik; ancak buna rağmen sahip olduğu kitle imha silahları istilaya gerekçe sağlayan bir barbar olarak şeytana dönüştürülen kişi, yönetimiyle Irak halkını bu yaptırımlara karşı korumaya çalışan Saddam Hüseyin oldu; söz konusu olayda hiçbir kitle imha silahı bulunamadı, ancak istila yine de özünde iyi olan "insani müdahale" ve "demokrasi ihracı" olarak kabul edildi. Arap kökenli Amerikan vatandaşları da dâhil, Arapların bu şekilde şeytanlaştırılması, artık yalnızca hâkim ideolojinin değil, söz konusu vatandaşların haklarını kısıtlayan yeni hukuksal yapının da bir parçasıdır.

Peki, ABD tarihsel bakımdan 1930'ların faşist rejimlerine özgü siyasal ve yarı askeri bir devlet yapısına neden sahip

değildir? Cevap gerçekten de oldukça basittir: böyle bir devleti gerektiren herhangi bir militan işçi sınıf yoktur ve ABD nüfusu büyük oranda pasiftir; günümüzün "iyi Amerikan"ı bir zamanların "iyi Alman"ının bulunduğu konumdadır. Küresel bir imparatorluk kurmaya yönelik Nazi rüyasının aslında gerçekleştirildiği, fakat bunu gerçekleştirenin ABD olduğu akılda tutulmalıdır. Çağımızın emperyalizmi geçtiğimiz yüzyılın ilk yarısında görülen faşist biçimleri tamamen kopyalamayacaktır, ancak bu iki tarihsel dönem arasında temel bir devamlılık da söz konusudur. ABD'deki ırkçılık karşıtı, savaş karşıtı ve emperyalizm karşıtı bir hareket oluşturmak için çok çalışan cesur bireyler ve gruplar, geçmişteki ve şimdiki haliyle bu tarihin bütün ağırlığıyla karşı karşıyadırlar.

Böyleyken bile, hem ABD hem de Britanya devletleri, evrensel denetim ve siyasal kontrol rejimleri kurmakla meşguldürler; bu meşguliyet söz konusu rejimlerin kurulduğu ülkelerde yüzyıldan fazla bir süredir var olan sivil özgürlükler kavramını ortadan kaldırmaktadır ve hatta askeri hükümet düşüncesi, böyle bir düşünce düşünülebilir bir hale gelsin diye halkın söylemine yerleştirilmektedir. Bu durumu 2003 Kasım ayı sonlarında karşılaştığım iki haberle örnekleyebilirim. Bunların ilki Irak'a yönelik son ABD saldırısının komutanı General Tommy Franks'le yapılan, *Cigar Aficionado* dergisinin yakında çıkacak olan sayısında yer alan bir röportaj metnidir; bu röportajda Franks, 11 Eylül 2001'de yaşanan olaya benzer bir olayın meydana gelmesi durumunda Amerikalıların "kendi Anayasamızı sorgulamaya ve ülkemizi askerileştirmeye başlamaya" teşvik edileceğini söylüyor. Bunlar, ülkesinde askeri bir kahraman olan birinin ağzından çıkan tehlikeli ve korkutucu sözlerdir. Bu bağlamda "askerileştirmek" ne anlama gelmektedir? Bush çetesinin işbirliğiyle ya da böyle bir işbirliği olmaksızın askeri bir yönetim devralma, yani bir *darbe* anlamına mı gelmektedir? İkinci haber Britanya'da Blair hükümetinin Sivil Yükümlülükler Kanunu adı altında, ABD'de zaten yürürlükte olan

Vatanseverlik Yasasını ve yürürlüğe konulması düşünülen diğer bazı kanunları örnek alan, köklü bir yasal düzenlemeyi yürürlüğe koymaya çalıştığıyla ilgilidir. Bu yeni Kanun hükümete "acil durum"u tanımlama yönünde kapsamlı bir yetki tanımaktadır; İnsan Hakları Beyannamesi'ni Parlamento'da herhangi bir oylama yapılmaksızın askıya alma, "belli türden dernekleri yasaklama" ve "belli eylemleri yasaklama", belli mülklerin lağvedilmesini düzenleme ve bunun gibi şeylerle ilgili yetkiler sağlamaktadır. Kısacası, Blair yönetimi Britanya'nın yaklaşık bir asırdır gereğince yönetildiği sivil özgürlüklerin yapısını feshetmeye niyetlenmektedir. Bu tür gelişmeler gün gibi ortadadır ve ayrıca bir yorum gerektirmemektedir.

Evanjelik Hıristiyanlık hakkında da bir şeyler söyleyelim. Reagan sadece bir eyaleti kaybettiği seçimlerde tarihteki en büyük seçim zaferiyle yeniden seçildiğinde potansiyel oy kullanma hakkına sahip olanların yalnızca % 27'sinin onun lehinde oy kullandığı ortaya çıktı; çoğunluk evde oturmuş ve oy kullanmamıştı. O sıralarda, Gallup'un yaptığı bir ankette Amerikalıların %27'sinin Evanjelik Hıristiyanlığın herhangi bir türüne mensup olduğu ortaya çıkmıştı ve anketi yorumlayanlar %27'lik bu kesimin tamamının oy veren bir grup olarak harekete geçirilmesi durumunda, ABD'nin kalıcı bir aşırı sağ hükümete sahip olabileceğini belirtmişlerdi. Bu kişilerin *tamamı* henüz harekete geçirilmedi, ama aşırı sağ bir hükümet artık ABD'de işbaşına gelmiş durumdadır. Reagan bize arz yanlı ekonomiyi ve Yıldız Savaşlarını hediye ettiğinde sol kesim onun son derece kötü olduğunu düşünmüştü, Cumhuriyetçi Partinin sağ kanadı ise Reagan'ı bir Roosevelt demokratı olarak gördü. İşte o sağ kanat şu an iktidardadır.

VII

İmparatorluğun aşırı genişlemesine tanıklık ediyor olabiliriz. Kendi ideolojik hayalleriyle aşırı derecede hırslanan Bush'un yeni muhafazakârları, küresel kapitalizm mantığını

ya da emperyal ABD devletinin gereksinimlerini çok aşan politikalar takip ediyor olabilirler; kendine ait kuruluşlardan oluşan ağın, yakın zamanda Gürcistan'da Amerikan yanlısı kansız bir darbeyi sahneye koymayı başardığı Macar asıllı ABD'li milyarder George Soros bile böyle düşünüyor gibi. Şimdiki başkanın babası da dâhil önceki iki Başkan Irak istilası gerçekleşmeden önce bu istilaya karşı çıkıyorlardı. Hafif Presbiteryen Trilaterist Baba Bush bile ABD'nin Avrupa'yla ittifaka ihtiyaç duyduğunu ve Irak'a yönelik savaşın bunu baltalayacağını vurguluyordu. Gördüğümüz gibi Fransız-Alman ittifakı öfkeyle de olsa sonuçları kabullendi. Ancak Irak direnişi şimdiden ABD askeri personeline ait çok sayıda tabutun yanı sıra binlerce yaralı ve sakat eri ülkeye gönderiyor; bu durum, ABD halkının televizyon ekranlarında gösterilmeyen türden gerçek savaşlara yönelik iştahını körelten bir batağa dönüşebilir; Irak'ta ilk dört ayda Vietnam savaşının ilk üç yılında ölen askerden daha fazla sayıda Amerikalı öldü ve benim bu yazıyı kaleme aldığım 2003 yılı Kasım ayında, istilanın başladığı Mart ayından bu yana ölenlerden daha fazla sayıda asker öldü. Amerikalılar mevcut Amerikan yönetiminin kendi güvenlikleri açısından nasıl bir tehdit oluşturduğunu henüz anlamamış olabilirler. Aynı zamanda Irak istilasının başlamasına yakın tanıklık ettiğimiz emperyal Amerika karşıtı küresel isyan yeniden ivme kazanabilir; Irak'ta ABD imparatorluğunun hizmetinde ölenler arasında yalnızca Amerikalılar ve Britanyalılar değil, Polonyalılar, İspanyollar, İtalyanlar, Koreliler ve Japonlar da vardır. Bu yeni muhafazakâr aşırılık dönemi, emperyalizmin tarihindeki pek çok kanlı dönemden biri olarak geçip gidebilir.

EK 1
Yaptırımlar ve Irak Üzerindeki Etkileri: Kısa bir Özet

• 6 Ağustos 1990: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 661 no.lu kararı geçirdi; "meşru Kuveyt hükümetinin otoritesini yeniden tesis etmek" için bu kararla Irak'a yaptırımlar uygulandı (Sözü edilen hükümet, "yasal" olsun ya da olmasın, birkaç ay içinde yeniden kuruldu. Monarşinin yeniden kurulması hangi ölçüte göre "meşru"dur? Kuveyt'in şeyhlerinden kendilerini seçime, hatta referanduma bile hazırlamaları istenmedi).

• 5 Nisan 1991: BM Güvenlik Konseyi, "Irak'tan bütün Iraklı vatandaşlara yönelik" baskısına son vermesini "talep eden" 688 no.lu kararı kabul etti (Bu ölçütlere göre aslında dünya üzerindeki her hükümetin benzer yaptırımlara maruz kalması gerekir).

• 20 Mayıs 1991: Başkan George Bush şunu söyledi: "Bu buhranlı anda, benim görüşüm Saddam Hüseyin iktidarda kaldığı sürece bu yaptırımları kaldırmak istemediğimiz yönündedir" (*Beyan edilen* rejim değişikliği politikası bu kadar önceye dayanmaktadır).

• 24 Eylül 1992: *The New England Journal of Medicine* Harvard araştırmacılarının, 1991'in ilk yedi ayında beş yaşından küçük 46.700 Iraklı çocuğun savaşın ve ticari yaptırımların ortak etkileri yüzünden öldüğüne dair bulgularını yayımladı.

• 12 Mayıs 1996: *60 Minutes* adlı dergide Lesley Stahl ABD Dışişleri Bakanı Madeline Albright'a şu soruyu sordu: "Yarım milyon çocuğun öldüğünü haber alıyoruz. Yani Hiroşima'da ölen çocuk sayısından daha fazla çocuğun. Buna değdi mi?" Albright cevap verdi: "Bence bu çok zor bir seçim, ancak buna değdiğini düşünüyoruz."

• 4 Ekim 1996: Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF) Irak'la ilgili raporunu yayımladı. UNICEF'in Irak temsilcisi Philippe Heffinck "Burada her ay beş yaşın altında yaklaşık 4,500 çocuk açlık ve hastalıktan ölüyor" dedi.

• 26 Kasım 1997: UNICEF raporuna göre, "En endişe verici sonuçlar yetersiz beslenmeden kaynaklananlardır. Beş yaşın altındaki çocukların % 32'si, yani yaklaşık 960.000 çocuk kronik olarak kötü beslenmiş durumda, yani 1991'den bu yana bu rakamlarda % 72'lik bir artış var. Neredeyse çocukların dörtte birinin (yaklaşık % 23'ü) kilosu normalin altında, ki bu rakam komşu ülkeler Ürdün ve Türkiye'deki rakamlardan iki kat fazladır."

• 30 Nisan 1998: UNICEF raporu: "Ülke hastanelerinde beş yaşın altındaki çocuklar arasında görülen ölüm artışı (1989'a kıyasla yaklaşık 40,000 ölüm artışı söz konusudur) çoğunlukla ishal, zatürree ve kötü beslenmeden kaynaklanmaktadır. Beş yaşın üstündeki çocuklarda ölüm artışı (1989 yılına kıyasla yaklaşık 50,000 ölüm artışı söz konusudur) kalp hastalığı, hipertansiyon, şeker, kanser, karaciğer ya da böbrek hastalıklarından kaynaklanmaktadır."

• 6 Ekim 1998: Irak'a yönelik "petrol karşılığı gıda" programının başında yer alan isimken geçtiğimiz günlerde istifa eden BM Genel Sekreter Yardımcısı Denis Halliday, Capitol Hill'de yaptığı konuşmada "ihtiyatlı bir tahminle her ay beş yaşın altında 5 ile 6 bin çocuğun öldüğü"nü aktardı.

• 1995: BM Gıda ve Tarım Örgütü Irak'a yönelik ambargo ve askeri saldırıların 560.000'den fazla çocuğun ölümüne yol açtığına karar verdi. Bu konuda yapılan bir UNICEF çalışması da benzer bir sonuca ulaştı ve 1991'le 1998 arasında 500.000 çocuğun gereksiz yere öldüğü bulgusunu elde etti.

• On dört yıl boyunca, 2002 Temmuz ayı itibariyle 5,4 milyar dolar değerinde aşı, kanser tedavi ekipmanı, ağrı kesici, serum, gıda tedavisi ekipmanı ve diğer pek çok tıbbi ihtiyaç malzemesinin Irak'a girişi, BM'nin de suç ortaklığıyla ABD ve Britanya hükümetleri tarafından engellendi.

• Mayıs/Haziran 1999 tarihli *Foreign Affairs* dergisinde "Kitle İmha Yaptırımları" başlıklı bir makale yazan Karl ve John Mueller, yaptırımların "tarih boyunca kullanılan bütün kitle imha silahlarıyla" öldürülen insandan daha fazla sayıda Iraklıyı öldürdüğü sonucuna vardılar.

EK 2
Ramsey Clark'ın BM Güvenlik Konseyi'ne Sunduğu Rapor
Ramsey Clark: BM Güvenlik Konseyi Raporu, Irak: Yeniden
26 Ocak 2000

Birleşik Krallık'ın Birleşmiş Milletler Daimi Temsilcisi
Saygıdeğer H. E. Sir Jeremy Greenstock, KCMG,

Yirmi eyaletten gelen ABD vatandaşlarının oluşturduğu delegasyon geçtiğimiz günlerde Irak'tan döndü. 17 Ocak itibariyle, 17 Ocak-28 Şubat 1991 tarihleri arasında başlayan Körfez Savaşı'nın üzerinden 9 yıl geçmiş olduğunu Bağdat'ta gözlemledik. ABD Hava Kuvvetleri Irak'a ortalama her 30 saniyede bir olmak üzere 110.000 hava sortisi yaptı; 7 ½ Hiroşima bombasına eşdeğer olan 88.500 ton patlayıcı bıraktı.

Bu, tarihte şu ana dek görülmüş en yoğun bombardımandı. Bu bombardıman on binlerce insanı öldürdü ve çok daha fazla insanı da yaraladı. İlaçlar ve tıbbi malzemeler tükendi. Bombardıman barajlar, pompalama istasyonları, boru hatları ve arıtma istasyonlarından mutfak vanaları, kentlerdeki kanalizasyon ve sıhhi tesisat sistemlerine kadar bütün su şebekelerini yok etti. Gıda üretim, işleme, depolama, dağıtım ve pazarlama tesisleri büyük oranda yok edildi. Kümes hayvancılığı elektrik yokluğu ve tahıl eksikliği yüzünden neredeyse

yok oldu. Hayvan sürüleri büyük oranda yok edildi. Gübre ve böcek öldürücüler ve bunların depolandığı yerler yok edildi. İletişim sistemleri, telefon, radyo, TV sistemleri harap edildi. Ulaşım olanakları büyük oranda hasara uğradı. Hayati önem taşıyan endüstrilere her yerde saldırıldı. Saldırının ilk yirmi dört saatinde elektrik enerjisi üreten tesisler yok edildi. Ülkenin her yerindeki petrol üretim, rafine etme, depolama ve kuyulardan servis istasyonlarına kadar bütün dağıtım tesislerine saldırıldı.

Elzem mallar, hizmetler ve endüstrilerin böylesine büyük ölçüde yıkımıyla ilk kez 6 Ağustos 1990 Hiroşima gününde uygulanmaya başlanan ve modern zamanların en kapsamlı ekonomik yaptırımlarının ortak etkisi bir buçuk milyondan fazla insanın ölümüne yol açmıştır.

Irak'ta Yaşam ve Ölüm Koşulları

Yaptırımların uygulanmaya başlamasından bu yana Irak'a on kez gittim ve ülkede seyahat ettim. Bunların biri 1991'deki bombardıman esnasındaydı. Her geçen yıl, ölüm oranı aşırı biçimde artıyor. Ölüm rakamları düzenli olarak uluslararası çapta ilan ediliyor ve 1991'den bu yana her ay güncelleniyor. Irak'ta ölümler açıkça ortada. BM kuruluşları, Dünya Sağlık Örgütü, Gıda ve Tarım Örgütü, Dünya Gıda Programı, UNICEF ve diğerleri sürekli olarak ölüm tespitinde bulunuyor ve bunları doğruluyor. Bunlar duyarlı her insanın vicdanını sarsmalıdır. BM kuruluşlarının ve diğer kaynakların raporlarına ulaşabilirsiniz. Bu bilgiden sorumlusunuz. Toplumun her bir katmanındaki ölümlerin toplam rakamı, ABD/BM yaptırımları altındaki dokuz yıl boyunca aşırı biçimde artmıştır.

Her yıl solunum enfeksiyonu, ishal, gastroenteridis ve kötü beslenme yüzünden ölen beş yaşın altındaki Iraklı çocukların toplam sayısı aşağıda trajik biçimde gösterilmiştir:

1989 boyunca:	7110 ölüm
1991 boyunca:	27473 ölüm
1994 boyunca:	52905 ölüm
1997 boyunca:	58845 ölüm
1998 boyunca:	71279 ölüm
1999 (Ocak- Kasım arası):	73572 ölüm

Beş yaşın altındaki çocukların yıllık ölüm oranı 1989'la 1999 arasında on katın üzerinde artmıştır. 1990'dan 1999 Kasım ayına kadar beş yaş altındaki çocukların yalnızca yukarıda sözü edilen nedenlerle gerçekleşen toplam ölüm rakamı 502.492'dir.

Çok yaşlılar hariç, beş yaşın altındaki çocuklar en hassas yaş grubunu oluştururken, diğer her yaş grubu da aşırı artan ölüm oranlarına maruz kalmıştır. Düzenli tedavi ya da terapi gerektiren ciddi kronik hastalıkları olan kişiler, en yüksek ölüm oranlarına maruz kalmış durumdadır; bazı hastalıklarda bu oran % 100'e yaklaşmaktadır; oysa hastalıktan kurtulma şansı yaptırımlardan önce neredeyse % 95'ti.

Yaptırımlar çocukları, yaşlıları ve kronik hastalığı olanları öldürmeyi ya da yaralamayı hedeflemektedir.

Kızıl Haç ve diğer uzman profesyonel gruplar, yaptırımların ebeveynler, çocuklar, yeni doğanlar ve bütün çevrenin fiziksel koşulları üzerindeki toplu etkileri yüzünden, pek çok nedenden kaynaklanan ölüm artışının ancak yaptırımların bitmesinden yıllar sonra sona erebileceğine inanıyor.

Hayatta kalanların çoğu yaptırımlardan kaynaklanan ciddi fiziksel ve zihinsel hasarlara maruz kalıyorlar. Yaptırımların etkisinin bir göstergesi 2,5 kilonun altında doğan çocuk sayısındaki muazzam yükseliştir; yeterli gıdası, ilacı ve tıbbi malzeme ve donanımı olmayan bir ülkede 2,5 kilonun altı tehlikeli biçimde düşük bir doğum ağırlığıdır. Ölüm gibi, normal kilonun altındaki doğumlar da her yıl aşırı derecede artmıştır:

Yıl	2,5 kilodan az doğan çocuk yüzdesi
1990:	4,5
1991:	10.8
1994:	21.1
1998:	23.8
1999 (Ocak-Kasım arası)	24.1

2,5 kilonun altında doğan çocuk oranı her dört kayıtlı doğum vakasında beş kattan fazla artmıştır. Bu çocukların yaşamı açısından ortaya çıkabilecek sonuçlar çok önemlidir. Bunların çoğunun gelişmemiş organları ve zekâ geriliği olacaktır; ortalamadan daha küçük ve zayıf olacaklardır ve hastalıklara, kötü beslenmeye ve mikroplu suya karşı daha savunmasız olacaklardır. Ortalama ömürleri en az % 30 oranında azalmış durumdadır. Muhtemelen Irak'ta 1990'dan bu yana doğan çocukların % 90'ı ciddi anlamda düşük doğum ağırlıklarına sahiptirler; yaptırımlar olmasaydı bu denli düşük doğum ağırlıkları olmayacaktı. Yaptırımların daha yüksek kiloya sahip çocukların sağlığı üzerindeki etkisi de çok büyüktür. İşte bu nedenle yabancı sağlık ekipleri beş yıldır Irak'ta "gelişmemiş bir neslin" varlığından söz ediyorlar.

1990'dan bu yana tedavi edilen beslenmeye bağlı hastalık ve yetersizlik vakalarındaki artışlar Irak'ta yaptırımlar altında yaşayan ve ölen çocukların karşı karşıya kaldıkları mücadelenin bir örneğidir.

Yıl	Vaka sayısı	
Kwashiorkor		
1990:	485	(ilk oran)
1991:	12796	26.3 kat
1994:	20975	42.6 kat
1998:	30232	61.4 kat

Marasmus		
1990:	5193	(ilk oran)
1991:	96186	18.5 kat
1994:	192296	37.0 kat
1998:	264468	50.8 kat

Protein, kalori, vitamin eksikliği, kötü beslenme		
1990:	96809	(ilk oran)
1991:	947974	9.8 kat
1994:	1576194	16.3 kat
1998:	1910309	19.7 kat

Kwashiorkor, kötü beslenmenin son derece tehlikeli bir sonucudur; bu hastalıkta kurban, erken yoğun bakım uygulanmazsa erir ve ölür. Irak'ta çok az sayıda doktor 1990 sonlarından önce böyle vakalarla ancak nadiren karşılaşıyordu. Tıp okullarında ve yapılan çalışmalarda bu doktorlar, Kwashiorkor'un Afrika'nın ve Güney Asya'nın en yoksul yerlerinde savaş, kuraklık, salgın ve diğer felaket dönemlerinde görülen açlıkla özdeş olduğunu öğrenmişlerdi. Marasmus hastalığı ise Kwashiorkor'a kıyasla daha düşük oranda ölüme yol açar, ancak çok tehlikelidir ve kalıcı hasar bırakır; hastanın hayatta kalabilmesi için erken ve uzun süreli tedavi gereklidir. Ciddi ve müzmin kötü beslenmenin etkileri uzun süreli ve ömür kısaltıcıdır. Gelişmiş ülkelerde ve 1990 öncesi Irak'ta neredeyse bütün çocuklara vurulan aşılarla engellenebilecek olan bulaşıcı hastalıklar kat kat artmıştır. Ölüm ve kötü beslenme kaynaklı hastalık oranlarının aksine bu hastalıkların oranları, bulaşmanın dolaşımsal doğası nedeniyle her zaman daha yüksektir; artmaya devam etmektedir ve yüz binlerce çocuğun daha başına bela olmuştur. 1989'dan 1998'e kadarki artışlar şöyleydi: boğmaca: 3,4 kat, kızamık: 4,5 kat (25.818 vaka), kabakulak: 3,7 kat (35.881 vaka). Güvenlik Konseyi Yaptırımlar Komitesi, Irak'ın bu ve diğer hastalıklar için aşı almasını sağlayacak anlaşmalı sözleşmeleri onaylayamamıştır. Irak'ta

1990 öncesinde kökü kurutulmuş olan çocuk felci 1989'dan beri 2 ila 18,6 kat artmıştır. 1989'da kolera vakası sıfırken 1998'de 2560 vakaya fırlamıştır ve Irak'taki koşullar bir salgın tehdidi yaratmaktadır. Amipli dizanteri 1998'de 1989'dakine kıyasla 13 kat fazlaydı ve toplam 264,290 vaka vardı; bu rakam birkaç yıl önce daha da fazlaydı. Tifo 1989'la 1998 arasında 10.9 kat arttı ve 19825 vakaya ulaştı. 1989'da uyuz hastalığı vakası sıfırken 1998'e kadar geçen süreçte 43.580 vakaya ulaştı. Her yetişkin bu engellenebilir bulaşıcı hastalıkların yol açtığı sefalet, ıstırap ve büyük acıdan haberdardır.

Doktorlar, hemşireler, tedavi uzmanları, eczacılar, sağlık sektöründe çalışan herkes trajik koşullar altında çalışmaktadır. Doktorlar ve hemşirelerin tamamı normal koşullar altında kolayca kurtarabilecekleri hastaların her gün öldüğünü belirtiyorlar. Hastaneler berbat durumda: Karanlık, soğuk, kirli, merdiven boşlukları dökülüyor, duvarların boyası kalkmış, yataklarda çarşaf yok, su tesisatı onarılamaz halde, elektrik düzensiz, ekipmanların parçaları yok, ilaçlar, oksijen, anestetikler, antiseptikler, antibiyotikler, röntgen filmleri, kateterler, gazlı bezler, aspirin, ampuller, kalemler çok nadir bulunuyor; çoğunlukla bulunmuyor bile. Dehidrasyon tabletlerinden insüline kadar hayat kurtaran ve kolayca erişilebilen ilaçlar hiçbir zaman yeterli miktarda bulunmuyor.

Hangi koşullar altında yapıldıklarını ya da önemli donanım ve malzemelerin var olup olmadığını dikkate almadan yalnızca rakamsal olarak konuşursak, önemli cerrahi operasyonların sayısının 1989'da aylık ortalama 15,125 iken 1999 Kasım'ında bu rakamın 3823 olduğunu görüyoruz; düşüş % 74,7 seviyesinde. Laboratuar araştırmalarının aylık ortalama sayısı 1989'da 1.494.050 iken bu rakam da Kasım 1999'da 454.375'e geriledi, yani % 68,6 oranında düştü.

Çevrenin tamamında, doğal bitkiler ve hıfzıssıhhada görülen ciddi bozulmalar ve ABD hava kuvvetleri ve füzelerinin attığı yaklaşık 25 milyon onsluk seyreltilmiş uranyum, verem-

den lösemiye ve diğer kanser türlerine, tümörlere ve ceninlerde şekil bozukluklarına kadar pek çok hastalıkta muazzam artışlara yol açtı. Bu koşulları 1989 seviyelerine çekmek uzun yıllar sürecek ve milyarlarca dolara mal olacaktır. Yok edilen yüz binlerce yaşam ve milyonlarca kişinin zarar verilen sağlığı ise asla geri getirilemez.

Bugün Irak'ta işsizlik oranı % 60. Ekonomide özel sektörün % 95'inin kepenkleri kapalı. Ambulans yok. 10 yıllık hıfzıssıhha kamyonlarının % 80'i kullanılamaz durumda. Yeni kamyon, araba, traktör, otobüs ya da bunların dışında bir taşıt yok. Ambarları kontrol eden kapsamlı bir dağıtım sistemi eliyle yürütülen gıda dağıtımı ülkedeki herkese, Kürtlere, Sünnilere ve Şii Müslümanlara, Hıristiyanlara, Yahudilere, zenginlere, fakirlere, yabancılara günlük 1100 kalori dağıtıyor; çocuklara, hamile kadınlara, ciddi biçimde yetersiz beslenmişlere ve özel ihtiyaçları olan diğer kişilere daha özel pay veriliyor. Yoksullar günlük gıda ihtiyaçlarını önemli ölçüde karşılayamamaktadırlar. 1989'da Irak'ta kişi başı günlük kalori alımı ortalama 3400 idi.

Kısaca bahsedilen bu gerçekler bütün Irak halkına bilinçli olarak yüklenen, ancak doğal olarak öncelikle en çok bebekleri, çocukları, yaşlıları ve kronik hastalığı olanları etkileyen, ülkenin geniş kesimini ve ağırlıklı Müslüman nüfusunu yok eden ölümcül yaşam koşullarını ortaya koymaktadır.

ABD hükümetinin dış politikasını belirleyenlerin Irak'a ve yaptırımlara yönelik tavrını örneklemesi açısından eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'ın 2000 yılı Ocak ayının ikinci haftasında bir ajans gazetesinde yayınlanan bir makalede yer alan sözlerine bakılabilir; bu demecinde Kissinger "Irak halkının sözde ıstırapları"ndan söz etmektedir. Daha sonraları ABD'nin Birleşmiş Milletler temsilcisi Madeleine Albright her ne kadar daha insafsızca olsa da daha açık sözlü konuştu. 1997 yılının baharında on milyonlarca kişi tarafından okunan, *60 Minutes* adlı çok tutulan bir CBS ulusal iletişim dergisine verdiği röportajda, ABD Gıda ve Tarım Örgütü tarafından 1996 sonlarında yayınlanan

raporda belirtildiği gibi yaptırımlar yüzünden beş yaş altındaki 585,000 Iraklı çocuğun ölmüş olmasının Irak'a yönelik yaptırımların devam ettirilmesine değdiğini söylemişti.

Yaptırımlar 1948 Soykırım Sözleşmesi'ni İhlal Etmektedir
Soykırım Sözleşmesi'nde soykırım kısmen şöyle tanımlanmaktadır:

Madde II: ...bir ulusal, etnik, ırksal ya da dinsel grubu kısmen ya da tamamen ortadan kaldırma amacıyla işlenen aşağıdaki eylemlerin herhangi biri soykırım anlamına gelir:
a) Gruba mensup olanların öldürülmesi
b) Grubun mensuplarına ciddi bedensel ya da zihinsel zarar verilmesi
c) Grubun fiziksel olarak kısmen ya da tamamen yok edilmesine neden olacağı düşünülen yaşam koşullarını gruba kasten dayatmak.

Irak'a yönelik yaptırımların, bir ulusal grubu ve bir dinsel grubu, gruba mensup olanları öldürerek, grup mensuplarına bedensel ve zihinsel zarar vererek ve grubun fiziksel olarak en azından kısmen yok edilmesine neden olacağı düşünülen yaşam koşullarını gruba dayatarak büyük oranda kasten yok ettiğine şüphe yoktur. Şayet bu soykırım değilse nedir?
On yıllardır Soykırım Sözleşmesi'ni imzalamamakta direten Birleşik Devletler sonunda bu yaptırımlar uygulanmadan önce söz konusu sözleşmeyi onayladı. ABD sık sık başka hükümetleri soykırımla suçladı ve hatta bazen karşısında neredeyse bütün ulusların savunmasız kaldığı ileri teknoloji ürünü ağır askeri silahlarıyla bu ülkelere saldırdı.

Gıda Karşılığı Petrol Programı, Artan Ölüm Oranlarını Durdurmayı Başaramamıştır

Gıda Karşılığı Petrol Programı, Aralık 1996'da Güvenlik Konseyi'nde giderek daha çok tepki alan Irak'a yönelik yaptırımları devam ettirebilmek amacıyla onaylandı. Üç yıllık uygulamanın sonucunda program çerçevesindeki sözleşmelerle on dokuz milyar dolarlık petrol satışının karşılığında yalnızca altı milyar dolarlık gıda alınabildi. Irak'ın hayati ihtiyaçlarına karşın, ülke petrollerinin satışından elde edilen ve sözleşmelerde Irak halkına gıda, ilaç, donanım ve ekipman parçası te-

mini için kullanılması öngörülen paranın çoğu ABD'ye, BM'ye ve Irak üzerinde hak talep eden diğer ülkelere aktarıldı. Alım sözleşmelerinde yer alan, Irak'ın beş milyar dolarlık satın alma talebi onaylanmadı.

Görüldüğü gibi, yaptırımlar yüzünden çocukların ve toplumun diğer kesimlerinin ölüm oranı 1997, 1998 ve 1999 yıllarında artmaya devam etmiştir. Sağlık sistemini, gıda üretim, işleme, depolama ve dağıtım sistemini, su ve kanalizasyon şebekesini yeniden inşa etmek milyarlarca dolara mal olacaktır. Sağlık, iletişim, ulaşım, eğitim ve endüstri kuruluşlarını eski haline getirmek ve ABD hava saldırılarıyla kirletilen çevreyi ve Irak'ın belli kesimlerinde son derece tehlikeli yoğunlukta bulunan seyreltilmiş uranyumu temizlemek ise on milyarlarca dolara mal olacaktır.

1989'dan önce Irak, kamu tesislerine, kamu mallarına ve kamu hizmetlerine yılda 20 milyar dolardan fazla para harcıyordu. 1997-1999 yılları arasında petrol satışından elde edilen gelir yılda ortalama 2 milyar doların altında seyretti; bu rakam yaptırımlardan önceki miktarın % 10'u kadardır. Şayet Irak Gıda Karşılığı Petrol Programı'ndan elde edilen paranın tamamını gıda, ilaç ve suya yatırsaydı bile yaptırımların yol açtığı ölümler artmaya, nüfus sağlığı ise bozulmaya devam edecekti. Amerika Birleşik Devletleri Irak'a yönelik soykırımı devam ettirmek için programda yer alan sözleşmelerin onayını sistematik bir biçimde engellemeyi sürdürmüştür.

Amerika Birleşik Devletleri Hava Kuvvetleri 1991 yılı Ocak ve Şubat ayı boyunca süren yoğun bombardımanlar sırasında Irak'ın su depolarını, dağıtım ve kalite kontrol sistemlerini kasten yok etmiştir. Bombardımandan sonraki iki hafta içerisinde Irak'ın hiçbir kentinde ya da kasabasında şebeke suyu yoktu. Irak'ta on binlerce kişi mikroplu su içmelerinin doğrudan sonucu olarak öldü.

Irak su ve atık su projeleri için toplamda 700 milyon dolarlık ihalelere girdi. Bu miktar mevcut ihtiyaçların çok küçük bir

kısmına karşılık gelmektedir. Yalnızca 65 milyon dolarlık alım yapılabilmiştir, yani öngörülenin % 9'undan bile daha az bir miktar. Bu, Irak halkını yok etmeye yönelik yaşam koşullarını devam ettirmek için kasten yapılmaktadır. Belediyenin şebeke suyunu arıtmak için klor alımı—ki bu uluslararası standart bir kullanımdır—tamamen engellenmiştir. Mikroplu su yüzünden giderek daha fazla sayıda insan ölmeye devam etmektedir.

Program çerçevesinde izin verilen çok düşük petrol üretim seviyesine, yani yaptırımlar öncesindeki üretimin 1/3'üne karşılık gelen seviyeye ulaşmak zordur ve kötüleşen ve yok edilen olanaklar, ekipman ve parça eksikliği yüzünden izin verilen seviyeye bile genellikle ulaşılamamaktadır.

Buna karşın yaptırımlar komitesi petrol üretimi, rafinesi ve taşınmasıyla ilgili ihalelerin yalnızca % 18'ini onaylamıştır. Bu, Irak'ın petrol satarak halkını kurtarma gücünü yeniden elde etmesini engellemek için yapılmaktadır.

Program dâhilinde iletişim için istenen 207 milyon doların tek bir senti bile onaylanmamıştır. Yaptırımlar komitesi, iletişim kanalları ile başkalarına anlatılacak hakikatlerin, fikirleri özgür bırakacağından ve yaptırımlara son vereceğinden korkmaktadır.

Gıda Karşılığı Petrol Programı, Irak halkının yok edilme oranını yavaşça artırma yönteminden başka bir şey değildir. Güvenlik Konseyi'nin 1284 no.lu kararı, süreci sil baştan yeniden başlatma yöntemidir yalnızca. 1996'dan 1999'a kadar program çerçevesindeki üç yıl boyunca, 200.000'in çok çok üstünde beş yaş altı çocuk, her yıl ciddi biçimde artan sayılarda ve 1989'da ölenlere kıyasla 9-10 kat fazla bir oranla öldü. Bu deneyim tekrarlanmamalıdır. Yaptırımlara derhal son verilmelidir.

ABD'nin Irak hükümetinden talep ettiklerinin karşılığında Irak'taki insanların yaşamlarını rehin tutmak, bu talepler ne olursa olsun, suçtur. Savaşta açlığı silah olarak kullanmak yasaktır. Yaralı düşmana bile tıbbi yardım sağlanmalıdır. Yaptırımlar altında her iki dakikada bir Iraklı, yaptırımların da-

yattığı yaşam koşulları yüzünden kasten öldürülmektedir. Yaptırımlar Iraklı çocuklar ve yaşlıların kafalarına silah doğrultmakla aynı işlevi görmektedirler; bu, Irak hükümetine "taleplerimizi yerine getirin; aksi takdirde sizi vururuz" demekle ve her iki dakikada bir ya da bundan daha az bir sürede tetik çekmekle aynı şeydir.

Birleşmiş Milletler'i tarihin mahkemesinde kurtarmak için Güvenlik Konseyi yaptırımlara derhal son vermelidir. Yaptırımlar soykırımdır.

Kendisini dünya halklarının mahkemesinde kurtarmak için ABD derhal yaptırımlara son vermeli ve yaptıklarının hesabını vermelidir.

Saygılarımla,
Ramsey Clark

International Action Center
39 West 14th Street, Room 206
New York, NY 10011
e-mail: iacenter@iacenter.org
http:// www.iacenter.org
Tlf: 212 633-6646
Faks: 212 633-2889

EK 3
Kitle İmha Silahları Hakkında: Kim, Ne Zaman, Ne Dedi?

Her geçen gün Saddam kimyasal ve biyolojik silahlarıyla iktidarda kalmaya devam etmektedir ve nükleer silahların gelişimi Birleşik Devletler için tehlike arz etmektedir.

Senatör Joseph Lieberman, D-CT, 4 Eylül 2002

Basitçe ifade etmek gerekirse, Saddam Hüseyin'in halen kitle imha silahlarına sahip olduğuna dair şüphe yoktur.

Dick Cheney, 26 Ağustos 2002

Tehlikenin daha da açık bir şekilde ortaya çıkmasını beklersek bizim için çok geç olabilir.

Joseph Biden, D-Del., 4 Eylül 2002

Tam şu sıralarda, Irak biyolojik silahların üretimi için kullanılan tesisleri genişletiyor ve geliştiriyor.

George W. Bush, 12 Eylül 2002

Saddam Hüseyin kitle imha silahlarına sahip olmadığını

söylerse onun bir kez daha dünyayı kandırdığını göreceğiz.

Ari Fleischer, 2 Aralık 2002

Irak'ta kitle imha silahlarının var olduğunu kesin olarak biliyoruz.

Ari Fleischer, 9 Ocak 2003

İstihbarat birimlerimiz Saddam Hüseyin'in en az beş yüz tonluk sinir gazı, iperit ve VX sinir gazı üretecek malzemesinin olduğunu tahmin ediyor.

George W. Bush, 28 Ocak 2003

Saddam Hüseyin'in kendi kitle imha silahlarını elinde tutmaya ve bunlardan daha fazla üretmeye kararlı olduğunu biliyoruz.

Colin Powell, 5 Şubat 2003

Irak, hem Birleşik Devletler'in ulusal güvenliğine hem de İran Körfezi'nin uluslararası huzuru ve güvenliğine yönelik bir tehdit unsuru oluşturmayı sürdürmektedir ve diğer yaptıklarının yanında, ciddi miktarda kimyasal ve biyolojik silah üretme kapasitesini elinde bulundurmayı ve bunu geliştirmeyi sürdürerek, aktif bir biçimde nükleer silah kapasitesi oluşturmaya çalışarak ve terörist örgütlere yardım ve yataklık ederek uluslararası yükümlülüklerini gerçek manada ve kabul edilemez biçimde ihlâl etmeye devam etmektedir.

Senatör Hillary Clinton, D-NY, 5 Şubat 2003

Saddam Hüseyin'in yakın zamanlarda Iraklı komutanlara kimyasal silahları, yani bu diktatörün sahip olmadığını iddia ettiği silahları kullanma yetkisi verdiğini bildirdiğine yönelik elimizde kaynaklar mevcut.

George Bush, 8 Şubat 2003

Şu halde, Bağdat yönetimi tarafından Irak'ı kitle imha si-

lahlarını bıraktırmaya yönelik stratejik karar alındı mı? Sanırım cevabımız kesin bir hayır.

Colin Powell, 8 Mart 2003

Bu ve diğer hükümetlerin topladığı istihbarat, Irak rejiminin gelmiş geçmiş en ölümcül silahların bir kısmını elinde bulundurduğuna ve sakladığına ilişkin bütün şüphelerimizi ortadan kaldırmıştır.

George Bush, 18 Mart 2003

Saddam'ın bu silahları yok etmeye karar verdiği yönündeki iddiaları kabul etmemiz isteniyor. Bu tür bir iddiayı açıkça saçma buluyorum.

Tony Blair, İngiltere Başbakanı, 18 Mart 2003

Irak'ın kitle imha silahlarına, özellikle de biyolojik ve kimyasal silahlara sahip olduğuna dair delil ve bilgilerimiz olduğu kesin... Bütün bunlar müdahale gerçekleşirken ortaya çıkacaktır, müdahale ne kadar sürerse sürsün.

Ari Fleischer, 21 Mart 2003

Saddam Hüseyin rejiminin kitle imha silahlarına sahip olduğuna dair şüphe yok. Müdahale sürerken bu silahlar tespit edilecek ve bulunacaktır, onları üreten ve saklayan kişilerle birlikte.

General Tommy Franks, 22 Mart 2003

Büyük kitle imha silahı depoları bulacağımıza dair şüphem yok.

Kenneth Adelman, Savunma Politikası Heyeti Üyesi, 23 Mart 2003

En önemli amaçlarımızdan birisi kitle imha silahlarını bulmak ve yok etmektir. Bunlar pek çok yerde bulunmaktadır.

Pentagon Sözcüsü Victoria Clark, 22 Mart 2003

Silahların nerede olduğunu biliyoruz. Bunlar Tikrit ve Bağdat civarında bulunuyorlar.

Donald Rumsfeld, 30 Mart 2003

Saddam'ın iktidardan uzaklaştırılması, onun kitle imha silahlarının yol açtığı tehdidin kökünü kazımak için gereklidir.

Jack Straw, Dışişleri Bakanı, 2 Nisan 2003

Yönetim açıkça ABD kuvvetlerinin bulacağı bütün kitle imha silahlarını halka duyurmayı amaçlamaktadır ve bunlardan çok sayıda bulacağız.

Yeni muhafazakâr araştırmacı Robert Kagan, 9 Nisan 2003

Sanırım kitle imha silahlarının bulunacağından son derece emin olduğumuzu hep duymuşsunuzdur ve yetkilerden bunu duymaya devam edeceksiniz.

Ari Fleischer, 10 Nisan 2003

Araştırdıkça ve Iraklı bilim adamları ve Irak halkıyla konuştukça daha fazla şey öğreniyoruz; belki de Saddam kitle imha silahlarının bir kısmını yok etmiştir, bir kısmını da Irak topraklarına serpiştirmiştir. Sonuçta onları bulacağız.

George Bush, 24 Nisan 2003

İnsanlar kitle imha silahlarının olmadığı iddiasıyla böbürlenmeye başlamadan önce onlara biraz daha beklemelerini öneriyorum.

Tony Blair, 28 Nisan 2003

İhtiyacımız olan bilginin çoğunu elinde bulunduran insanlar var... böylelikle Irak'ta kitle imha silahlarının izini sürebileceğiz.

Donald Rumsfeld, 25 Nisan 2003

Bu silahları bulacağız. Çok kısa süre içerisinde bunu yapacağız.

George Bush, 3 Mayıs 2003

Saddam'ın kitle imha silahlarına sahip olduğunu açıkça ortaya koyan deliller bulacağımıza eminim.

Colin Powell, 4 Mayıs 2003

Irak'taki kitle imha silahlarını çabucak bulacağımıza asla inanmadım.

Donald Rumsfeld, 4 Mayıs 2003

Saddam Hüseyin'in silah programını ortaya çıkarmaya başlarsak buna şaşırmayacağım, çünkü onun bir silah programı vardı.

George W. Bush, 6 Mayıs 2003

ABD yetkilileri hiçbir zaman "garajları açıp kitle imha silahlarını bulacağımızı" ummadılar.

Condoleeza Rice, 12 Mayıs 2003

Kitle imha silahlarının yıllar önce yok edilip edilmediğini—çünkü yıllar önce kimyasal silahların var olduğu kesin—savaştan hemen önce yok edilip edilmediğini [ya da] hâlâ bir yerlerde saklı olup olmadığını bilmiyorum.

Tümgeneral David Petraeus, 101. Hava Tugayı Komutanı, 13 Mayıs 2003

Savaştan önce, Saddam Hüseyin'in kitle imha silahlarına, biyolojik ve kimyasal silahlara sahip olduğuna dair en ufak bir şüphem bulunmamaktadır. Onları bulmayı ümit ediyordum. Hâlâ da onların bulunacağını umuyorum.

General Michael Hagee, Deniz Piyade Kumandanı, 21 Mayıs 2003

Zaman ve hâlâ sorgulamakta olduğumuz suçluların sayısı söz konusu olduğunda, kitle imha silahlarını bulacağımızdan eminim.

General Richard Myers, Genelkurmay Başkanı, 26 Mayıs 2003

Bu silahları yok edecek zamanı bulmuş olabilirler ve cevabı bilmiyorum.

Donald Rumsfeld, 27 Mayıs 2003

Bürokratik nedenlerden dolayı bir konu üzerinde hemfikirdik ki bu da [Irak'ı istila etmeyi haklı çıkaracak sebep olan] kitle imha silahlarıydı, çünkü bu herkesin kabul edebileceği bir nedendi.

Paul Wolfowitz, 28 Mayıs 2003

Counterpunch Ajansı
29 Mayıs 2003
http://counterpunch.org/wmd05292003.html

Neoliberal sermaye birikimi sürecinde, tüm dünya sermayenin kendi tahakkümünü fütursuzca, kan ve şiddetle kurup işlettiği bir savaş alanına dönüşmüş durumda. Bu kitap, daha dün gibi hatırladığımız Irak ve Afganistan işgallerine ve oradaki halkların direnişine dair Aijaz Ahmad'ın gün gün kaleme aldığı makalelerden oluşuyor. Bu makaleler, ABD öncülüğünde uluslararası askeri ve sivil kurumların, AB'nin, BM'nin, NATO'nun topyekun bir işgali nasıl gerçekleştirdiğini, dünya halklarını nasıl tehdit ettiğini, nasıl yalanlar üzerine kurulu bir savaş politikası uyguladığını belgeleriyle gözler önüne seriyor. Bugün aynı savaş senaryosunun Suriye'de devreye sokulmuş olması bu kitapta yazılanları daha da önemli hale getiriyor. Sürekli savaşın coğrafyası, dünyanın kanayan yarası Ortadoğu'yu anlamak isteyenler için önemli bir kitap.

Lesley Stahl: "Yarım milyon çocuğun [Irak'a karşı uygulanan yaptırımlar nedeniyle] öldüğünü duyduk. Demek istediğim bu sayı Hiroşima'da ölen çocuk sayısından daha fazla, peki ödenen bedel buna değer mi?"

Başkan Clinton'ın Dışişleri Bakanı Madeleine Albright: "Bence bu çok zor bir tercih, fakat bedeli... bizce bedeli buna değer."

1996 Mayıs ayında 60 Dakika adlı Amerikan TV programı

9 789756 056455

www.otonomyayincilik.com
iletisim@otonomyayincilik.com